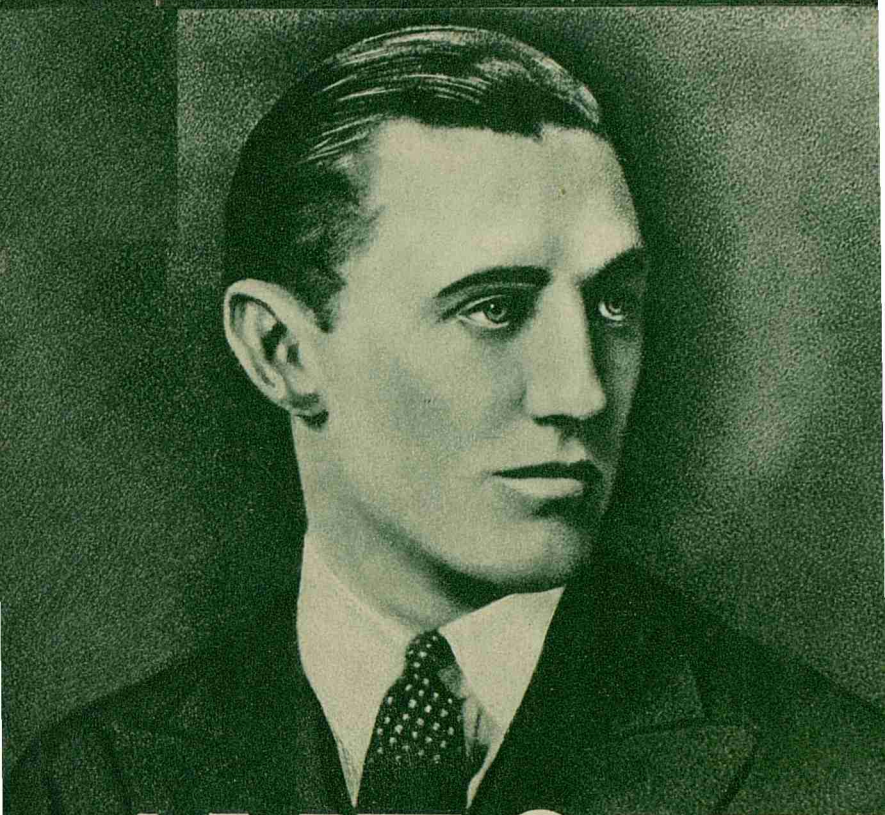
BIBLIOTECA ENERGIA

ANTONY

(VICONTE KNEBWORTH)

O POVESTE A TINEREȚII

DE TĂTAL SĂU

CONTELE DE LYTTON

www.digibuc.ro

ANTONY

www.digibuc.ro

S'AU TRAS DIN ACEASTĂ CARTE, PE HÂRTIE VIDALON, DOUĂZECI ŞI ŞASE DE EXEMPLARE NEPUSE ÎN COMERŢ, NUMEROTATE DELA 1 LA 26

Toate drepturile de publicare şi reproducere rezervate Fundaţiei pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II". Singura traducere autorizată de The Macmillan Company, New-York.

www.digibuc.ro

ANTONY

VICONTE DE KNEBWORTH

O POVESTE A TINEREŢII

DE TATĂL SĂU

CONTELE DE LYTTON

Cu o prefaţă de

J. M. BARRIE

Traducere din limba engleză de PROFIRA SADOVEANU
şi COSTACHE POPA

BUCUREŞTI
FUNDAŢIA PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ «REGELE CAROL II»
39, Bulevardul Lascar Catargi, 39
1939

www.digibuc.ro

αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἐμμέναι ἄλλων
μηδὲ γένος πατέρων αἰσχύνεμεν.

HOMER

www.digibuc.ro

Zădarnic creşti — copac străbun —
Cu asta nu vei fi mai bun;
Degeaba svârli în nori al tău avânt,
Stejar bătrân ce mâini vei fi pământ.
O floare 'n luna Mai
E ca un dar din Rai;
Acum o vezi şi-apoi s'a dus
Ca suflul zilei în apus.
La fel frumosul arar sclipeşte,
Precum şi vieaţa cu greu rodeşte.

BEN JONSON

www.digibuc.ro

NOTA AUTORULUI

Cartea aceasta a fost destinată unui cerc intim. Câţiva prietini, însă, cărora le-am arătat-o, m'au îndemnat s'o pun la îndemâna tuturor. Cedând sugestiei lor, am consimţit să fie publicată.

www.digibuc.ro

CUVÂNT INAINTE

Mulţi din cei care l'au cunoscut pe Antony ar fi mândri să scrie un « cuvânt înainte » la cartea închinată lui. Cu toate acestea am luat cunoştinţă de proiectul acesta cu oarecare îndoieli temându-mă că 'n urma lui n'a rămas ceea ce se cuvine pentru ca toţi ceilalţi să vadă în Antony fiinţa încântătoare pe care noi, prietinii lui, am cunoscut-o. Nu fusesem informat de existenţa scrisorilor lui, izvor de comori, în care s'a dăruit celor de aproape şi dragi lui ; dar citindu-le acuma cu uimire şi admiraţie îmi dau seama — şi cred că şi ceilalţi cititori vor recunoaşte alături de mine — că a fi lăsat acest auto-portret să rămâie într'un ascunziş sfânt numai pentru ochii plini de dragoste ai celor care l'au pierdut, ar fi fost nedrept pentru Antony ca şi pentru toţi ceilalţi ce se află ca dânsul în prima zvâcnire a bărbăţiei. Spun toţi ceilalţi ca el, căci ar fi trist să cred că niciodată nu vom mai întâlni unul asemănător lui ; mai degrabă să adăugăm la încrederea pe care o avem în tineretul ţării noastre şi nădejdea că mulţi vor fi ca el. In nenumăratele sale ambiţii a avut şi pe aceea de a scrie o carte bună, după cum se poate vedea din scrisorile lui spontane şi iată, fără să-şi dea seama, a înfăptuit-o în scrisorile acestea ; dar tot e o mângâiere, că singura lui

www.digibuc.ro

carte avea să fie o autobiografie veselă, veselă fără îndoială pentrucă de era cuprins de tristeţe, se scutura de ea după cum singur mărturiseşte. Cineva a spus că în Antony a fost totdeauna ceva « măreţ » şi nimic mai adevărat decât asta. Aici în nenumăratele lui scrisori, veţi afla ciudatele şi numeroasele sale înclinări peste care a stăpânit un suflet brav ; atunci când ochii i se plecau asupră-şi plini de desfătare şi de mulţămire de sine, până să sfârşească era cuprins de un adânc dispreţ al slăbiciunii. Ii plăcea boxul fără îndoială din pricină că putea cu o « directă » fulgerătoare sau cu o « stângă » perfectă să înfrângă şi să doboare şi pe urmă biruitor să numere zece deasupra învinsului. Puţini sunt aceia cari să aibă o vieaţă atât de fericită ca Antony şi vieaţa lui n'ar fi fost atât de fericită, dacă n'ar fi îndurat toate poftele şi trudele tinereţii care i-au fost tot atât de strălucitoare ca şi el. Râsul lui poate a fost darul său cel mai scump. Râsul lui era în stare să spulbere cea mai crâncenă amărăciune. N'am auzit nici când un râs de bărbat ori de băiat mai strălucitor şi mai cristalin; era pătruns până'n adânc de bucuria de a râde : sunt încredinţat c'a râs până'n clipa din urmă şi câteodată îmi vine a crede că râsul îl întovărăşeşte încă.

In cartea de faţă mai sunt şi alte scrisori, nu aşa de tinereşti ca ale lui, dar mai înţelepte şi poate mai pline de dragoste. A avut o călăuză plină de dragoste, un sfătuitor înţelept căruia îi datorăm un omagiu discret şi căruia îi datorăm în primul rând cartea. Acele scrisori sunt ale lui şi sunt cele mai desăvârşite scrisori care s'au putut trimite vreodată de un părinte fiului său.

I. M. BARRIE

www.digibuc.ro

INTRODUCERE

Adesea amintirile sunt pricină de tristeţe, dar în istorisirea vieţii lui Antony nu-i nicio urmă de durere. E povestea sănătăţii neclintite, a desăvârşirii treptate, a vitalităţii depline, a curajului neistovit, a voioşiei care nu l'a părăsit niciodată. Vieaţa i-a fost « mişcare, strălucire şi binecuvântare cerească ». Copil în dimineaţa vieţii, Antony ne-a gonit umbrele înserării noastre şi s'a întovărăşit cu cei mulţi care au fost sortiţi să nu îmbătrânească. Celor care l'au cunoscut le va rămâne deapururi ca o întruchipare a tinereţii, a forţei, a sănătăţii, el cavalerul nobil, brav şi voios. Ca drept-credinciosul ar fi putut spune: « In calea mea n'am întâlnit decât lumina binecuvântată a soarelui ».

In cuprinsul său cartea reprezintă povestirea unei vieţi de familie — şi numai atât prin forţa lucrurilor din pricina că Antony abia era în pragul vieţii publice când a fost chemat în vieaţa de dincolo. — Dar faptul că părinţii lui, cu care a avut legături desăvârşite de intimitate, încredere şi dragoste, au fost despărţiţi de dânsul multă vreme, tocmai în clipa când Antony îşi încheia adolescenţa, dă acestei povestiri o trăsătură unică. Scrisorile schimbate între tată, mamă şi fiu reprezintă

www.digibuc.ro

în vremurile prezente imaginea desvoltării unui spirit înzestrat, unui suflet căruia cu greu i s'ar putea afla un samăn.

Deşi a fost tipul reprezentativ al generaţiei sale, natura l-a înzestrat cu daruri şi putinţi neobişnuite. A fost un meşter în arta de-a scrie, iar scrisorile lui însufleţeau toate stările schimbătoare ale sufletului său prin care trecea. Cunoaşterea de sine şi simţul auto-critic i-au fost deosebite, după cum tot astfel puterea de a se exprima lucid şi viu. Atât în vorbire cât şi în scris, Antony manifesta două înclinări pe care timpul i le-ar fi atenuat; era aplecat spre emfază şi exagerare şi-i plăceau judecăţile paradoxale; dacă în scrisorile cuprinse în această carte se află mărturia acestor cusururi, i se cuvine toată îngăduinţa pentru lipsurile lui tinereşti.

Voioşia i-a fost cea mai bogată zestre. Zâmbetul lui, râsul lui şi lucirea de fericire din ochi, toate-i vor întâmpina pe cei ce l'au cunoscut când se vor gândi la dânsul. Nicio umbră nu i le putea învălui. Când o pricină oarecare îi dădea la iveală adâncurile întunecate ale simţămintelor sale şi apuca a se desvălui cu putere sau patimă, curând Antony alunga întunecarea, topia în râs împrejurarea gravă sau stârpea nedumerirea amară.

A avut vocaţie pentru prietinie. Din partea mamei a moştenit dragostea de oameni şi de toate vieţuitoarele, iar din partea tatălui dragostea de idei; dar dintr'amândouă prima era mai puternică, căci pentru a doua nu a trăit destul pentru ca s'o poată desăvârşi atât cât începuse să arate în cei din urmă ani. După cum Browning spune în *Tragedia Sufletelor* ca şi Luitolfo «sufletul lui făurea şi descoperea pretutindeni prietini. Făurit de lumina soarelui, după dânsa s'a dus. Fericitul înzestrat de a alege binele din rău».

www.digibuc.ro

In jocuri şi la sporturi gusturile lui îl îndrumau către cele pline de mişcare. Pentru aceleaşi pricini a preferat foot-ballul cricketului; skiul patinajului; pânda şi goana tragerii la ţintă şi pescuitului. Ii plăcea şi vieaţa activă în plin aer, dar îi plăcea şi vieaţa de cărturar — şi să citească şi să scrie — dar le lăsa pe toate pentru o tovărăşie plăcută de prietini. Orice încercare o ducea până la izbândirea totală cu conştiinţă şi perseverenţă. Nu-i plăcea munca aspră, dar nu s'a dat înlaturi de la ea, nici ca băiat şi nici ca bărbat.

Povestirea unei vieţi poate avea o valoare în sine, deosebită de aceea a realizărilor. Această valoare o veţi găsi în vieaţa lui Antony. Alţii s'au arătat a fi oratori mai mari şi scriitori mai buni, au trăit în vremuri mai însemnate sau au contribuit la fapte de valoare în istorie prin acţiunile lor; dar nimeni n'a fost fiu mai desăvârşit nici frate mai devotat ca Antony şi puţini, însufleţiţi de dragostea de vieaţă şi pătrunşi de puterea ei, au dat mâna cu ea mai generoşi ca Antony. De aceea cartea de faţă e o poveste şi un simbol al tinereţii şi ar putea avea ca titlu *Juventus Juventuti.*

www.digibuc.ro

CAPITOLUL I

COPILĂRIA ŞI WEST DOWNS
1903—1916

« Omul de copil se cunoaşte,
Ziua, de dimineaţă ».

Milton: *Paradisul redobândit*

Antony Knebworth s'a născut la 13 Maiu, 1903, în Queen Anne's Gate, 32. A fost creştinat la Capela Regală St. James, în prezenţa naşului său, Regele Eduard VII, de la care a primit numele de Eduard. Al treilea nume al său, James, i-a fost dat de Vicontele Cranborne, actualul Marchiz de Salisbury, al doilea naş al său; iar al doilea nume, Antony, i-a fost dat de părinţii săi, fără să fi fost purtat de altcineva anume. Corul învestmântat în roş cânta « In semn că nu-ţi va fi frică », şi acum, privind în urmă de-a-lungul celor douăzeci şi nouă de ani ai tinereţii lui active, cuvintele acestea par a fi prevăzut ceea ce i-a fost călăuză întreaga vieaţă. A fost totdeauna, până la sfârşit, de un curaj neclintit.

S'a desvoltat repede, arătându-se voinic, vioiu şi sprinten, ager la minte şi la trup. De mic a vorbit c'o uşurinţă

www.digibuc.ro

uimitoare, calitate care i-a rămas întreaga vieaţă. S'a exprimat întotdeauna fără dificultate, atât în vorbă cât şi în scris. Iubea muzica cuvintelor şi învăţa lesne pe de rost pasagii în proză şi în versuri care-i plăceau; dar felul cum împerechia el cuvintele era original şi expresiv.

Iată ce scrie mama lui despre dânsul când împlinise abia un an şi jumătate: « Ii place să întreprindă şi să înfăptuiască. N'are astâmpăr o clipă şi aşteaptă ca toţi să ia parte la ceea ce face el ». Era în stare să se folosească de orice i-ar fi căzut în mână şi să inventeze tot felul de jocuri şi distracţii ziua întreagă. De câte ori mă duceam să-l văd şi intram în odăiţa lui, îmi sărea înainte cu o jucărie, strigându-mi: « Tată, uite ce fac! », ori « uite ce-am făcut! ».

Se împăca tot aşa de bine cu lumea celor nevăzute ca şi cu lumea pământească a oamenilor, dovedind o dragoste şi-o prietinie nesfârşită tuturor lucrurilor de orice fel. Cea dintâi rugăciune a lui la culcare a fost: « Veniţi, îngeraşi », după care vorbe se grăbea să adauge: « şi voi, viteji soldaţi! ». Intr'o zi, — împlinise trei ani, — a spus mamei lui: « Nu mai vreau să vorbesc cu îngerii, mami, fiindcă de câte ori încep să cânt, copilul Iisus vine lângă mine ».

— Da, drăguţule? Şi ce-ţi spune?

— Nu-mi spune nimic. Râde numai şi tot râde într'una tot timpul cât îi cânt! ».

Cea dintâi poveste de dragoste a lui — cam la aceeaşi vârstă — a fost Ioana de Arc, din cartea ilustrată a lui Boutet de Monvel. In fiecare seară săruta cu evlavie imaginea ei şi spunea: « Noapte bună, dragă Ioană de Arc, noapte bună până mâine seară ». Ii plăceau cu deosebire imaginile reprezentând bătălii şi avea una pe care o numea « tabloul cel

www.digibuc.ro

negru ». Mai apoi, căzând bolnav de friguri rele, nici Ioana de Arc n'a mai fost în stare să-l înveselească şi să-i lumineze chipul ars de arşiţă. Când mama sa, într'una din acele zile înegurate, i-a întins cartea lui dragă, a spus: « Nu-mi trebue, mami, m'am plictisit de dânsa ».

Intr'o zi, avea numai doi ani, a urcat scările să-şi caute sus fesuleţul lui cel roş pe care-l purta toată vremea pe atunci. Şi cum se dusese de multă vreme şi nu se mai întorcea, mama lui l-a strigat din josul scărilor, spunându-i să se grăbească. « Iaca vin, mami, vin acuma! a răspuns cu aprindere vocea lui subţirică de sus de la etaj. Il văd peste tot, dar nu pot pune mâna pe dânsul! ». Se poate o ilustraţie mai sugestivă a unui bun pierdut?

Cei dintâi patru ani ai vieţii lui i-a petrecut la Londra, pe Queen Anne's Gate, 32, în casa în care s'a născut, de unde s'a dus uneori la mare ori la ţară, în vizită la prietinii noştri. Sora sa, Hermina, s'a născut în aceeaşi casă, în August 1905. În 1906, ne-am mutat în castelul de la Knebworth şi apoi în casa de la Knebworth, în 1908. Cel de-al treilea copil al nostru, Davina, s'a născut aici în 1909.

Antony s'a arătat întotdeauna copil vesel şi plin de vieaţă. Intr'o zi, pe când avea patru ani, a venit la mama lui s'o vestească: « Mami, mami, sunt aşa de fericit! Aud o mulţime de zâne care-mi spun într'una « bine-ai venit » şi « la revedere »!

Pe vremea aceea eroii lui preferaţi erau Robin Hood şi Richard Coeur-de-Lion. A vrut să ştie ce înseamnă Coeur-de-Lion şi mama lui i-a spus că « inimă de leu », adică viteaz, voinic, semeţ, aşa cum ar trebui să fie toată lumea.

— Cum am să fiu şi eu, nu-i aşa, mami?

— Aşa cred, puiule.

www.digibuc.ro

A rămas o clipă pe gânduri:

— Cum sunt şi-acuma.

In 1908, a făcut cunoştinţă cu *Cartea Junglei* de care a rămas îndrăgostit mulţi ani. Se credea Mowli şi toate lucrurile din casă se prefăcuseră în animale. Grădina era acum jungla în care pândeşte Shere Khan din tufişuri. Surioara lui mai mică se transformase în pui de lup. Intr'o zi, veni alergând la mama lui, spunându-i cu însufleţire: «Mami, Hermiona a spus că nu vrea să se mai joace cu mine prin grădină. Vai! Ce tare aşi vrea să pun mâna pe ei!»

— Să pui mâna pe ei? Pe cine?

— Pe dracii Hermionei.

— Şi ce să faci cu dânşii?

— Să-i bat cu biciul!

Altădată, pe când mă aştepta să mă întorc dintr'o călătorie şi se trudea să nu adoarmă, a spus: «Oare vine tata până nu mă fac eu nevăzut?».

Ii plăcea să dea o mână de ajutor mamei lui la grădină şi să rupă trandafirii pe care «i-a luat moartea».

— «Mami, mami, — a spus într'o zi —, eu pentru tine aşi da orice, numai puterea mea nu. Ce m'aşi face fără dânsa?».

Printre cele dintâi lucruri în care s'a dovedit dibaciu a fost şi călăria. A început să călărească de la cinci ani, pe un poney mic de Shetland, numit «David». In Ianuarie 1909, mama sa scria:

«Intr'o după amiază pe când ne aflam în parc, i-am spus lui Antony că ar trebui să facă începutul şi să încerce a călări singur fără însoţitor şi îndată el a şi pornit-o spre casă, străbătând pajiştea verde. Mi s'a părut că o luase prea repede. Cum am vederea scurtă şi nu pot vedea limpede ceva mai

www.digibuc.ro

departe, l-am pus pe Frank, groomul lui, să-mi spuie amănunţit tot ce se întâmplă.

— A luat-o mai repede.

— Acum pare că zboară.

— Minunat! Excelenţa sa s'a purtat cu vrednicie şi acum se întoarce.

Punctuleţul nelămurit a început a creşte, s'a făcut din ce în ce mai mare şi iată-l îndată lângă noi.

— Ei, Antony, — i-am spus, — ţi-a plăcut sau ai găsit că David a luat-o prea repede?

— O, mi-a plăcut grozav, — mi-a răspuns, — măcar că David o luase iute de tot. Cu cât alerga mai repede, cu atât aşi fi vrut să alerge şi mai iute, tot mai iute, să zboare.

— Nu ţi-a fost teamă c'ai să cazi?

— O, nu, mami; cum să cad, când îmi împlântasem călcâile în burta lui, ca un hanger în teacă!

— Ce-i aceea hanger? — m'am făcut că întreb.

— Nu ştii? — a răspuns Antony — spune-i atunci «sabie în teacă».

In aceeaşi iarnă, Antony a pus pentru întâia oară patine în picioare. A învăţat repede; îşi ţinea bine echilibrul şi se avânta vitejeşte, ca o săgeată în zbor.

Vara, a învăţat să înoate la fel de uşor, folosindu-se la început de un colac de salvare pe care l-a lepădat îndată; după două trei zile.

După alte douăsprezece luni, evenimentul de căpetenie a fost iniţierea lui în Odisea — din volumul lui Church «Povestiri din Homer». I-a plăcut aşa de tare cartea, c'abia o lăsa din mână câte un ceas ori două. Fugea prin toată casa, de la un capăt la altul, strigând: «Eu sunt Ulise, regele Itacei!»,

www.digibuc.ro

urmat de Hermiona, sora lui, tăcută şi iubitoare, care — după cum spunea el — era « cel mai viteaz şi mai vrednic oştean al său ».

— Ştii, mami, — a spus într'o zi, — puterea lui mă farmecă. Nici nu-ţi poţi închipui ce putere are Ulise asupra mea.

Odiseei i-a urmat Iliada, pe care a găsit-o şi mai frumoasă şi din Ulise s'a schimbat în Ahile, vânturând într'una sabia-i moştenită de la Peleas. A dorit numaidecât un costum grec de pe vremea lui Ahile şi nu s'ar fi mulţămit, Doamne fereşte, cu unul care n'ar fi fost exact din acea epocă. Intr'o zi, l-am luat cu mine la British Museum, să căutăm un model. Sir Sidney Colvin, custodele secţiunii stampelor, a fost cât se poate de amabil şi s'a arătat răbdător, dând la iveală mai multe modele de felul celora care ne interesau. Antony a avut o ţinută gravă şi-a fost foarte pretenţios. A înlăturat schiţele lui Flaxman, socotindu-le drept imitaţii moderne pur şi simplu. Mai degrabă găsea mai potrivite unele desene de pe ceramica veche; la urmă, într'un colţ, a găsit ceea ce căuta. Costumul a fost confecţionat cu grijă, întocmai după model: o cască mare de aur cu pană roşie, cămaşă, togă, sandale şi un scut mare, rotund. După aceea, am hotărît construirea unui cărucior, din care, stând în picioare, Antony să-şi poată mâna în galop prin parc căluţul său, poney de Shetland. Am aflat că prin sat se spunea: « Trece Excelenţa sa cu căruţul ».

Intr'o zi, Antony a venit să spuie mamei sale că guvernanta a contestat cele susţinute de dânsul cum că Palas Atena este zeiţa războiului şi-a înţelepciunii în acelaşi timp. Mama sa l-a liniştit, răspunzându-i că lucrul e în afară de orice îndoială. « Eram sigur, mamă, strigă el cu bucurie, nu se putea

www.digibuc.ro

altfel, deoarece numai cu înţelepciune poţi lupta pentru adevăr şi pentru ceea ce merită».

In iarna aceea a pozat lui Sargent. S'a întâmplat că povestirile din Homer, pe care le citea cu voce tare maică-sa, să fie şi pe gustul marelui pictor. Astfel că, atmosfera fiind prielnică, schiţa în cărbune pe care a făcut-o Sargent după Antony e una din cele mai bune lucrări ale sale.

In anul 1910, ne-am mutat la Londra mai de vreme ca de obiceiu; la 10 Martie s'a născut John — cel din urmă copil — în strada North Audley Nr. 11.

In primăvara acelui an, a murit Regele Eduard şi l-am luat pe Antony să vadă cel din urmă popas al Majestăţii Sale, în Westminster Hall; a fost adânc mişcat.

Avea atunci şapte ani; de la acea epocă înainte scrisorile sale încep să fie preţioase ca povestire. Nu sunt multe, deoarece am stat aproape toată vremea împreună; dar când se'ntâmpla să lipsesc ori eu ori maică-sa, Antony ne trimitea scrisori fermecătoare, într'un stil însufleţit, întovărăşite cele mai adesea ori de schiţe ce dovedeau o imaginaţie bogată.

La încoronarea Regelui George, în vara anului 1911, Antony a fost pajul Principelui Arthur de Connaught. Chiar el ne-a vestit cel dintâiu despre asta, într'o scrisoare, după cum urmează: «Nu-i aşa că-i minunat? Voi fi paj şi încă al Prinţului Arthur. Cea dintâi dată istorică în vieaţa mea, Iunie în 22, 1911. Vă rog să-mi spuneţi ce am de făcut şi ce trebuie să îmbrac?». A fost un mare eveniment şi Antony s'a purtat ca un om, cu multă demnitate şi bună ţinută. Cineva a spus că, dintre toţi, el şi lordul Curzon au fost cei care au avut cea mai bună ţinută în timpul procesiunii de la

www.digibuc.ro

Westmister Abbey! In anul acela, aveam o casă în Buckingham Gate şi ne-am întors de vreme de la ceremonie. Am aşteptat mult sosirea lui Antony. El se dusese la Clarence House, pentru fotografii. Strada era înţesată de lume şi când a sosit echipajul regal, toţi s'au repezit spre poarta noastră ca să vadă cine coboară. Un lacheu al curţii regale a deschis portiera şi micul Antony a coborît foarte liniştit şi ţanţoş, cu faţa îmbujorată şi strălucind de emoţie, frumos îmbrăcat într'o livrea purpurie foarte drăguţă, cu spadă şi pălărie cu pene. Ii şedea aşa de bine, încât mulţimea l-a aclamat în vreme ce intra în casă.

In vremea iernii, pe când mă aflam în Elveţia, Antony mi-a scris: « Imi plac foarte mult cărţile tale poştale şi mă fac să doresc să fiu şi eu în Elveţia ». Anul următor dorinţa i-a fost împlinită; l-am luat pe el şi pe Hermiona cu noi la Wengen şi Mürren. Avea atunci opt ani, iar Hermiona şase. Eu cu Antony şi guvernanta lui, Miss Glasspooli, am plecat înainte; după cincisprezece zile, a venit şi Hermiona cu maică-sa. Prima călătorie în străinătate a fost o adevărată fericire şi Antony s'a bucurat din plin. Pe vapor, la traversarea canalului, s'a arătat dintr'odată foarte interesat de cele maritime, cercetând cu de-amănuntul vasul şi vorbind despre « picioarele maritime », despre « puntea anterioară » etc. La Calais, vama era ticsită de lume şi la un moment dat m'am temut să nu fie strivit de hamalii care se înghesuiau cu bagajele. Antony s'a arătat foarte nedumerit când şeful vămii a marcat cu cretă dintr'odată bagajele noastre, fără măcar să ne întrebe dacă n'avem ceva de declarat. Nădăjduise o cercetare amănunţită şi senzaţională în valiza lui diplomatică, în căutarea lucrurilor de contrabandă!

www.digibuc.ro

Mai târziu, în timp ce treceam pe linia de centură ce leagă în Paris gara de Nord de gara Lyon, Antony, privind afară pe fereastră, m'a întrebat dacă nu era vreo expoziţie la Paris. I-am răspuns:

— Nu; acuma nu.

— Nici Palat de cristal?

— Nici Palat.

— Cum? La Paris oamenii nu se distrează?

Primele zile după sosirea noastră, vremea a fost foarte schimbătoare, săracă în zăpadă şi ghiaţă; dar Antony nu văzuse mai mult decât atâta, aşa că a fost foarte încântat. In ziua sosirii, i-am luat o pereche de ski şi-am pornit pe pârtiile copiilor.

Ziua următoare, scria mamei sale: « Ieri a fost prima mea zi de ski; nu cred să existe plăcere mai mare. Astăzi, patinoir-ul se deschide la 12. Cred c'am să mă duc la ghiaţă c'o fată foarte drăguţă cu care m'am împrietinit înainte de-a începe patinajul. Are un frăţior ca un îngeraş; îl cheamă John, nu-i mai mare decât Davina şi are o minge şi se joacă toată vremea cu mine ».

A doua zi, la 7 Ianuarie, scriam: « A fost o zi groaznică, totuşi, îndată după prânz, am pornit cu toţii să înfruntăm vremea. Cernea o lapoviţă umedă şi vântul sufla din răsputeri, iar munţii cu tot peisajul dispăruseră. In faţa noastră priveliştea era tristă, dar Antony găsea că-i minunată şi de s'ar fi pregătit toate anume pentru el n'ar fi fost mai mulţămit. Am urcat pe povârnişul din faţa hotelului şi am intrat în desişul unor păduri măreţe unde ne-am adăpostit şi unde fiecare colţ de stâncă părea că ridică un munte şi deschide o prăpastie, spre marea desfătare a lui Antony, care la fiecare

www.digibuc.ro

pas scotea strigăte de uimire. « Uite cum se ridică munţii deasupra noastră! » striga. — Vom pune cei dintâi piciorul pe vârful muntelui Jungfrau şi vom ajunge teferi » şi pe urmă iarăşi: « Aici e ca'ntr'o cetate, unde nu te mai poate ajunge vraja şi blestemele! ». A fost o adevărată încântare şi ne-am întors la hotel cu chipurile strălucitoare şi inimile pline de fericire ».

Peste câteva zile, am trecut printr'o adevărată aventură, cât se poate de emoţionantă. Cum începuse desgheţul la Wengen şi fiindcă nu se mai putea patina, l-am luat pe Antony cu mine sus în munte, la Scheidegg. Dacă vremea ar fi fost senină şi calea de comunicaţie practicabilă pe tot parcursul, expediţia ar fi fost posibilă pentru un băieţaş, deşi destul de îndrăzneaţă. Cum, însă, niciuna din aceste condiţii nu ne-a venit în ajutor, drumul care pentru alţii ar fi fost un simplu joc, pentru noi s'a dovedit o adevărată ispravă. Căzuse zăpadă multă, troienind calea ferată mai sus de Wasser, aşa că de acolo până în vârf a trebuit să ne căţărăm pe skiuri. Zăpada era mare şi Antony a urcat foarte anevoie, răpus de oboseală. Cea din urmă jumătate de ceas a trebuit să-l port în spate. Era două fără un sfert când am atins creasta şi toţi ceilalţi care urcaseră cu trenul disdedimineaţă isprăviseră de mâncat şi se pregăteau să pornească la vale. Timp de un ceas am prânzit şi ne-am odihnit; când am ieşit din restaurant afară, nouri peste nouri învăluiseră totul într'o ceaţă aşa de deasă că nu puteai vedea la doi paşi. Cum nu mai fusesem niciodată pe acolo, habar n'aveam de drumul întoarcerii. Singurul lucru ce ne rămânea de făcut era să ne dăm drumul cu skiurile în vale şi să străbatem ceţurile, căutând să nu părăsim potecile. L-am cuprins pe Antony cu braţul,

www.digibuc.ro

căutând să-l sprijin cât mai bine. Câtă vreme drumul era neted şi drept, ne ţineam destul de bine; dar cum dam peste movile ori ridicături de teren, ne trezeam cu nasul în zăpadă. Ne ridicam repede, râzând, şi porneam mai departe.

Intr'una din aceste căderi, pe când mă prăbuşisem peste Antony şi-l întrebam dacă nu cumva e rănit, mi-a răspuns cu veselie: «Nici gând» şi-a adăugat: «Ştii, tată, în caricaturi, când oamenii cad pe jos, sunt făcute stele în jurul capului. Abia acum îmi dau seama ce'nseamnă asta!

— Ai văzut stele verzi? — l-am întrebat.

— Da, vreo două, — a răspuns; — a fost aşa de nostim!

Vesel şi vioiu, a îndurat bine drumul, înfruntând fără teamă necunoscutul. Era un drum tainic şi ne grăbeam spre vale învăluiţi în nouri deşi, cu ochii pironiţi pe pârtia îngustă pe care ne alunecau picioarele, în vreme ce'n urechi mai stăruia încă tunetul îndepărtat al avalanşelor de pe Jungfrau.

La staţia Wasser, am dat de linia ferată şi am putut merge o vreme de-a-lungul ei. Curând, însă, calea ferată a cotit într'o pădure şi noi a trebuit să ne ţinem de pârtia noastră, care apuca spre dreapta, depărtându-se, trecând peste o colină. Când am regăsit calea ferată, se întunecase de tot. Pârtiile nu se mai distingeau bine una de alta şi nu ştiam pe care să apucăm. Am pornit se vede pe un drum greşit, că ne-am rătăcit; am trecut peste linie şi-am prins a coborî către poalele colinei, până ce-am dat cu ochii de luminile din Lauterbrunnen şi-am priceput că scoborîsem prea mult. Astfel, a trebuit să ne întoarcem şi să urcăm iarăşi de-a-lungul drumului de fier, până când am ajuns în Wengen. La 6,30, am sosit însfârşit la hotel, unde toţi ne aşteptau îngrijoraţi, gata să plece cu călăuze în căutarea noastră. Antony s'a ţinut bine până la

www.digibuc.ro

sfârşit, vioiu şi vesel. Coborîse singur pe ski (susţinut de braţul meu, e adevărat, dar pe picioarele lui) o distanţă de 2.600 picioare de la Scheidegg, stând în aer liber vreme de 7 ceasuri şi jumătate; şi n'avea decât opt ani şi abia de 4 zile învăţase skiul, sport pe care-l făcea pentru întâia oară în vieaţa lui!

Două zile mai târziu, Antony a intrat la mine în odaie pe la 9 şi 15. L-am întrebat dacă s'a sculat târziu. «Nu, mi-a răspuns, m'am trezit chiar prea de vreme, dar n'am mai putut adormi căci muream de nerăbdare să-ţi spun o poveste nouă». L-am întrebat dacă-mi îngăduie s'o aştern în scris. «A, nu, — mi-a spus el; — asta are să ţie mult, luni de zile, poate şi un an întreg. Plăcerea mea cea mai mare e să descriu hainele şi cum povestea asta e a unui regiment de cavalerie şi uniformele despre care-i vorba sunt cât se poate de frumoase, îţi închipui!»...

Vara am petrecut-o la Knebworth; în ziua de 13 Maiu — a noua aniversare a lui Antony — a organizat primul său match de cricket. Partida s'a desfăşurat, adversari fiind pe de o parte Antony cu tovarăşii săi din sat iar pe de altă parte familia noastră. Partida lui Antony a câştigat cu uşurinţă. El singur a marcat 30 de puncte în decursul jocului.

In aceeaşi toamnă, ne-am schimbat reşedinţa în Scoţia pe timpul vacanţei şi-am vizitat flota din Cromarty. Pentru Antony a fost o expediţie minunată şi-a trăit fiecare clipă într'o adâncă emoţie. Pe vremea aceea, era îndrăgostit de vapoare şi visa să se facă marinar. Toată ziua ar fi fost în stare să deseneze numai vapoare; ştia numele şi tonajul tuturor vapoarelor din port şi le deosebea după siluete; ba mai mult, ştia şi calibrul tunurilor de pe ele.

www.digibuc.ro

In Noemvrie 1912, s'a îmbolnăvit de pojar. Când i s'a spus cè-i cu dânsul, a întrebat cu grijă dacă pojarul e «ceva ce trebuieşte tăiat» şi s'a liniştit îndată ce-a aflat că e o boală care se lecuieşte stând în pat! Antony i-a scris maică-sei ce se afla în Sudul Franţei:

Scumpa mea mamă,

Am tot trupul numai pete, ca un leopard. Când m'am uitat în oglindă, m'am îngrozit; întâi nici nu m'am recunoscut. Obrajii îmi cam ard, dar petele nu mai ies aşa ca până acuma. Altfel, mă simt destul de bine când stau culcat; dar cum mă ridic în sus, ameţesc. Pojarul nu-i o boală aşa de rea, nu-i aşa? Iţi aduci aminte când ai avut tu pojar şi drept mulţămire că te-am îngrijit am căpătat o sabie? Azi dimineaţă când a venit doctorul făcusem o strofă şi i-am spus-o. Drept să-ţi spun, a ieşit foarte nostimă, dar nu cred că doctorul a priceput hazul, căci mi-a spus foarte serios că nu înţelege să mă îngrijească de pojar câtă vreme dau semne de febră la creier.. Hermiona e foarte bine, afară doar că are pojar...

La revedere, un vagon de sărutări şi nenumărate aeroplane de dragoste.

Al tău care te iubeşte,
Antony.

Am adăugat şi eu câteva cuvinte liniştitoare «Antony a avut o zi foarte bună şi-i foarte liniştit. Cere ouă cu unt, sardele şi... sânge!».

Am petrecut un Crăciun foarte fericit la Knebworth şi odată cu anul 1912 s'a sfârşit copilăria lui. A fost o vreme de

www.digibuc.ro

negrăită fericire şi fiecare an a dat la iveală noi resurse de bogăţie în desvoltarea unei firi de care ar fi mulţămit oricare părinte, oricât de pretenţios ar fi.

Anul 1913 a fost plin de evenimente pentru Antony. A început cu prima schimbare mare — plecarea de acasă la şcoală — şi s'a sfârşit cu o operaţie de apendicită, care i-a zdruncinat serios sănătatea pentru un an de zile.

In Ianuarie, d. Helbert, directorul institutului West Downs — şcoala pe care o alesesem — ne-a scris că, având o vacanţă neaşteptată, doreşte să vie să-l ia pe Antony mai de vreme; mai cu seamă că mai târziu nu i-ar mai fi cu putinţă. Antony a fost foarte neliniştit tot timpul cât au ţinut cumpărăturile şi cercatul hainelor noi. Era aşa de uimit de înfăţişarea lui schimbată, aşa de diferită de cea de până atunci, încât rămânea încremenit în faţa oglinzii celei înalte din camera mamei sale, privindu-se ţintă, ca într'o contemplare.

Şi într'o bună zi, a sosit la noi, în strada North Audley, şi d. Helbert, ca să-l cunoască pe Antony şi să-l pregătească pentru vieaţa nouă în care intra. I-a vorbit blând şi cu înţelepciune, făcându-l să înţeleagă ce mult preţuieşte modestia şi aducându-i la cunoştinţă că toţi copiii lăudăroşi şi îngâmfaţi sunt dispreţuiţi de tovarăşii lor. Antony a ascultat cu luare aminte, apoi a întrebat naiv: «Asta înseamnă că dacă unul mă întreabă dacă ştiu să merg cu skiurile, eu trebue să răspund că nu ştiu?». Helbert a râs şi i-a explicat că la asemenea întrebare se cade să răspundă că e fericit că a avut împrejurări prielnice să înveţe a skia, călări, înota etc....

Când a sosit ziua despărţirii, Ianuarie 28, a trebuit să-şi puie toate silinţele ca să-şi ţie firea, căutând să pară foarte voios. Dimineaţa, pe când îşi încheia şireturile de la ghetele

www.digibuc.ro

cele noi, spunea într'una: « Ce grea e vieaţa »; dar, când a fost să-şi ia rămas bun de la surioara lui, la gară, nu s'a gândit decât cum s'o înveselească şi-a făcut-o să joace cu el polca pe peron până la plecarea trenului.

Fiind prin natura lui sociabil, s'a arătat şcolar bun şi tovarăş de joacă plăcut. Vesel şi amabil, le făcea pe toate la perfecţie şi de la acea dată până la sfârşit, scrisorile lui, când eram despărţiţi, au fost totdeauna pentru noi un prilej de desfătare.

A doua zi, am primit de la el o carte poştală în care spunea: « chiar acuma mă duc la foot-ball. Am făcut mult progres, n'am prea mulţi duşmani, cu multă dragoste ». După câteva zile scria: « Sunt poreclit *Puiul de tigru*, e drăguţ, nu-i aşa? Dent mi-a dat porecla. El seamănă bine a iepure, aşa că e poreclit *Iepure*. Vă rog, nu uitaţi, când veniţi să-mi aduceţi *Istoria Romei*. Merg foarte bine cu învăţătura. Un băiat mi-a spus aşa: « Dacă mergi tot aşa cum ai început, ai să te faci iubit de toţi, de altfel, şi acuma eşti iubit ».

Scria şi în timpul săptămânei de multe ori, în afară de scrisorile obişnuite de Duminecă şi ne ţinea în curent cu tot ce i se întâmpla, cu nouile prietinii făcute, cu orice activitate de orice gen. Din rândurile care urmează, se vede bine ce frumos povesteşte:

> « Să vă spun ce s'a întâmplat Joi. De abia se iviseră zorile, când am zărit un aeroplan zburând foarte jos, făcând roata de jur împrejur şi coborîndu-se din ce în ce mai aproape de pământ, până l-am pierdut din vedere, căci dispăruse după un deal. Atunci toată şcoala a prins a fugi, a trecut şanţul de peste drum şi-a coborît

www.digibuc.ro

în văile terenului de golf, până când l-am descoperit cu toţii fără veste, arătare mare şi galbenă, ca un vapor pe uscat. Când am ajuns lângă dânsul, ne-am dat seama că era sfărâmat. Era un avion militar şi pilotul coborîse aşa de jos ca să poată examina bine harta şi când voise să se avânte din nou în văzduh, dăduse cu ochii de o ridicătură de pământ, dar nu mai avusese vreme s'o evite. Roţile se sfărâmaseră şi helicea era ruptă în două; era de minune cum de scăpase pilotul cu vieaţă. Şi aşa s'a întâmplat c'am pus pentru întâia oară mâna pe un aeroplan ».

La examenul din vară a reuşit strălucit la sporturi. N'am putut fi de faţă la probele finale, dar maică-sa era acolo. Antony îi scria a doua zi: « Mi-a părut grozav de rău c'a trebuit să pleci şi n'ai putut lua parte la împărţirea premiilor. Am luat trei medalii, săritură în înălţime, suta de metri şi cursa şcolii. Medalia pentru cursa şcolii a fost trimisă ca să se graveze pe dânsa numele meu, la fel şi celelalte. Cursa şcolii e de aur, celelalte de bronz ».

La 13 Iulie, scrie: « Vinerea trecută, au avut loc cursele şcolare. Şcoala noastră a ieşit învingătoare (ştii, mamă, Browning). Nădăjduiesc că peste doi ani voiu alerga şi eu pentru şcoală şi voiu avea şi eu noroc, ca Browning ».

Sesiunea de toamnă a fost plină de evenimente. Antony îmi scria la 5 Octomvrie: « La jocuri sunt în grupa seniorilor, ceea ce înseamnă c'aşi putea fi ales în grupa celor unsprezece »; dar peste o săptămână, scria: « Nu voiu fi ales în a doua grupă de unsprezece, sunt aproape sigur, de oare ce d. Kirby, maestrul jocurilor — cel care pregăteşte jocurile şi grupurile de

www.digibuc.ro

unsprezece,— nu mă simpatizează şi mă pune să joc într'un loc care nu-mi convine, sub pretext că sunt slab jucător, ceea ce nu cred că-i adevărat. Te rog să nu pomeneşti nimănui de asta, doar mamei; Hermiona nu vreau să ştie până nu se alege într'un fel, lucru pe care-l voiu afla Joi şi vă voiu vesti».

Eu i-am răspuns că d. Kirby a vrut desigur să-l supuie unei probe; dar Antony m'a lămurit după cum urmează:

> «N'am fost ales în a doua grupă de unsprezece, eram sigur. Nici vorbă că d. Kirby nu m'a pus în aripa dreaptă ca să mă cerce, ci pur şi simplu pentru motivele pe care ţi le-am spus în scrisoarea trecută. Nu mă poate suferi! Dar şi eu îl urăsc de 1.000.000.000 de ori mai tare decât mă urăşte el! Mai am însă o şansă să intru în unsprezece şi-am să vă dovedesc că tot ce-a făcut numai din duşmănie a făcut, dovadă că în ziua matchului, după ce s'a isprăvit, mă aflam iar în fund, la locul meu obişnuit».

In scrisoarea de Duminecă, însă, îşi schimbase părerea, căci spune: «Am ajuns la concluzia că nu din duşmănie nu m'a pus domnul Kirby în a doua grupă de unsprezece, ci pentrucă nu sunt încă destul de bun; dar se poate să fac parte din a treia grupă. Mi-am cumpărat un joc nou, puţin altfel decât cel cu corăbii, dar asemănător. Vă rog să-mi trimiteţi un smeu care să poată fi urcat la mare înălţime».

După cinsprezece zile, s'a îmbolnăvit de vărsat de vânt; rar bolnav care să scrie cu atâta vioiciune şi veselie. Iată cum ne pune în curent cu noutăţile:

www.digibuc.ro

Din Sanatoriu, 8 *Noemvrie*, 1913.

Dies bonus tibi pater et mater meus.

Sunt mai fericit decât un prea-fericit sfânt! (bum-bum!). In pat! (ura!) cu (vărsat şi vânt) adică vărsat de vânt (bum-bum!). Dacă aţi vrea (ce tare m'aşi bucura!) n'ar fi rău să veniţi să mă vedeţi aici şi să-mi aduceţi 9999 de cărţi pe care să mi le citiţi. Vă rog, veniţi. Sunt camere foarte bune. V'am mulţămit pentru smeu? Dacă nu, « vă mulţămesc » acuma. Vă trimit un car de sărutări ».

Dumineca viitoare, scria:

Vă mulţămesc de mii de ori pentru jucăriile pe care mi le-aţi trimis, mi-au făcut o nespusă plăcere (cu ce puţin mă mulţămesc) şi mi-a trecut şi durerea de cap¿ [1]) Ştiţi de ce-am pus un semn aşa de caraghios? Aşa se înseamnă răspunsul la o întrebare. După o întrebare se pune semnul — ? — şi după răspunsul la o întrebare — ¿. Vă rog mult să veniţi să mă vedeţi. Mai am de stat cincisprezece zile în pat, — aşa mi s'a spus ».

Abia scăpase de boala asta fără multă însemnătate, că altă supărare, cu mult mai serioasă, s'a ivit. Tocmai ne aflam la o vânătoare în nordul Angliei, prin Noemvrie, când am fost înştiinţaţi prin telefon de către d. Helbert că Antony a fost cuprins de o durere grozavă la abdomen în urma unei partide de foot-ball şi că doctorul a găsit că e vorba de o apendicită

[1]) Nota traducătorului: semnul întrebării pe dos.

www.digibuc.ro

şi ne sfătuieşte să-l operăm. N'aveam ce face alta decât să primim sfatul medicului. In aceeaşi noapte, cu un tren special am plecat de la Chester la Winchester. Când am ajuns la infirmerie, pe la cinci dimineaţa, am aflat că operaţia avusese loc la ora două şi că reuşise. L'am găsit pe Antony în pat, proptit în perne, alb la faţă, dar vesel, ca de obiceiu. N'am să uit niciodată zâmbetul cu care ne-a întâmpinat. Când am intrat, a întins mâinile către noi şi gestul acesta l-a făcut să tresară de durere. Era nespus de vesel şi ne-a rugat să nu cumva să-l facem să râdă. Timp de cincisprezece zile, s'a jucat fericit cu jocurile pe care i le adusesem — meccano şi altele — şi s'a însănătoşit destul de repede. Maică-sa s'a stabilit la Winchester şi a stat toată vremea lângă dânsul până ce-a putut fi adus din nou la Londra. Adesea, în decursul anilor ce urmară, Antony îşi aducea aminte de acele zile de spital ca de cele mai fericite clipe din vieaţa lui.

In cursul lunii Decemvrie, am putut să-l aducem acasă, cu o ambulanţă improvizată, la Sloane-House, casă pe care o luasem pentru iarnă. Rana se închisese complect şi Antony părea mai bine ca niciodată. Fiindcă locuinţa noastră din Knebworth fusese cedată pentru un an marelui duce Mihail, fratele ţarului Rusiei, am plănuit să ne ducem la Mürren de Crăciun şi Antony se gândea la asta cu entuziasm. M'am sfătuit cu chirurgul care mi-a spus că ar fi foarte potrivit pentru el, mai cu seamă dacă nu-l lăsăm să se obosească prea tare. Sfatul doctorului n'a fost destul de înţelept şi după întorsătura pe care au luat-o lucrurile, s'a putut vedea că vacanţa în Elveţia a fost o idee nenorocită şi o greşală foarte serioasă. Am plecat la Mürren. Am găsit acolo pe Sir James Barrie cu cei patru băieţi Llewelyn Davies şi-am petrecut

www.digibuc.ro

împreună cu ei un Crăciun minunat. Nicholas, cel mai mic dintre băieţii aceştia, a fost mai târziu unul din cei mai buni prietini ai lui Antony, la Eton şi la Oxford. In tot timpul vacanţei acesteia, toţi au avut grijă de Antony. Ii îngăduisem să patineze ori să skieze o singură dată pe zi şi nu părea obosit. Oricine ar fi fost înşelat de buna lui dispoziţie şi de sănătatea-i aparentă. Operaţia fusese cu totul uitată şi nimeni nu se gândea c'ar fi putut avea o urmare rea. Antony era iar vesel şi exuberant ca mai înainte şi era greu să mai observi restricţiile. Emoţia Crăciunului, însă, tovărăşia şi sportul lui favorit au fost se vede prea mult pentru el şi au adus, spre sfârşitul vacanţei, o criză serioasă. Intr'o după amiază, pe o vreme răcoroasă, ieşisem la ski cu dânsul; zăpada era mare şi drumul anevoios şi Antony cădea mai des ca de obiceiu. Dintr'odată a început să plângă, lucru grozav de surprinzător la dânsul, şi am avut certitudinea că-i bolnav. Ne-am întors numaidecât şi l-am pus în pat. A doua zi, părea complet restabilit şi bine dispus; dar multe săptămâni după aceea avea leşinuri neaşteptate îndată după amiază şi crize grozave de deprimare, pe care nu le putea lămuri. După ce s'a întors la şcoală, ne-a scris multe scrisori duioase în care ne descria nenorocirea lui, adăugând: «Incerc să fiu tare, dar e peste puterile mele». M'am dus să-l văd şi l-am găsit foarte schimbat.

Domnul Helbert a fost şi el de părere că Antony sufere de oarecare crize nervoase şi mi-a spus c'ar fi bine să-l iau de la şcoală. A locuit puţină vreme cu mine la Londra, într'un apartament cu chirie; l-am dus apoi la maică-sa în sudul Franţei, unde se aflau şi ceilalţi din familie. Luasem acolo o vilă şi Antony şi-a recăpătat voioşia, datorită duioasei îngrijiri a mamei sale şi delicateţei copiilor doamnei Butler. Şi-a

www.digibuc.ro

revenit încet-încet şi s'a întors la şcoală pentru trimestrul de vară; dar criza prin care trecuse a lăsat urme, zdruncinându-i nervii. Până atunci Antony nu ştiuse ce-i frica, niciodată nu fusese înspăimântat de întuneric, ca alţi copii. Dacă s'ar fi întâmplat să se afle pe marginea unei prăpăstii ori pe o trambulină înaltă, ar fi fost în stare să mă întrebe: «pot să încerc, tată?». Niciodată n'ar fi spus: «să mă încumet?». Şi dacă eu i-aşi fi răspuns: «sigur, încearcă», el şi-ar fi dat drumul în apă, ori s'ar fi avântat în adâncime, fără a sta la îndoială. De multe ori mă întrebasem dacă avusese vreodată conştiinţa fricei şi cum anume. In vremea acestei crize nervoase, însă, a cunoscut sentimentul acesta, care nu l-a mai părăsit de atunci încolo. De la data asta a început a înţelege ce înseamnă a te simţi cuprins de spaimă şi către sfârşitul vieţii lui abia a început a reuşi să-şi stăpânească aceste spaime dureroase.

La West-Downs s'a reîntors către începutul lunii Maiu şi de atunci încolo a luat obiceiul să-şi ţie un jurnal zilnic, pe care ni-l trimetea de obiceiu Dumineca; iar uneori când eu şi mama sa ne aflam în locuri deosebite, îşi dădea osteneala să-l facă în dublu exemplar şi să ni-l trimită la amândoi. Il preocupa grozav analiza psihologică şi scrisorile lui erau o mărturie a acestui interes.

Intr'o scrisoare, spre sfârşitul lunii Iulie, ne spunea:

D. Helbert nu mai este drăguţ ca'nainte; e posac, rece şi trist.

Nu ştiu, remarca asta era ieşită numai din imaginaţia lui Antony, ori într'adevăr domnul Helbert avea un fel de presimţire a zilelor întunecate ce aveau să vie? In vremea aceea, ziarele erau pline de tot soiul de ştiri cu privire la războiul

www.digibuc.ro

civil ce amenința să izbucnească în Irlanda și peste cincisprezece zile vestea asasinatului de la Seraievo și a ultimatumului dat de Austria Serbiei cutremură lumea întreagă. Acel sfârșit de săptămână l-am petrecut cu câțiva prietini la Overstrand. La întoarcerea în Londra, Luni dimineața, am întâlnit pe peron, la Cromer, pe Winston Churchill. Părea neobișnuit de grav și agitat. L-am întrebat ce are și mi-a răspuns dându-mi știrile cele din urmă și adăugând: «asta înseamnă un război european, după care lumea nu va mai fi niciodată ca mai înainte». Vorbele acestea mi-au rămas săpate în minte, mai ales pentrucă profeția lui s'a realizat întocmai. In adevăr, lumea n'a mai fost niciodată ca mai înainte și nici nu va mai fi. Intre lumea dinainte și cea de după război s'a săpat o adâncă prăpastie de patru ani care a înecurat fiecare familie, lăsând urme ce nu se pot șterge. Trimestrul de vară la West Downs s'a sfârșit destul de bine, dar cu el a luat sfârșit o epocă întreagă în istoria Angliei. Fiindcă locuința noastră la Knebworth era încă dată, am închiriat o casă — Kerk House — la Innerleithen, în Scoția, pentru vacanța de vară. Am străbătut nordul către sfârșitul lui Iulie și ne-am încrucișat pe drum cu Arhiepiscopul de York, la Bishopthorpe. Zarea era întunecată și furtunoasă. In jurul nostru, lumea părea fărâmițată, iar mecanismul civilizației zdrobit, în zilele acelea de moratoriu. Fiecare nădăjduia în pace, deși groaza războiului îi cuprinsese pe toți. Arhiepiscopul a vorbit tot timpul despre pace. La Minster a oficiat o slujbă, închinând rugăciuni păcii și toți ne-am rugat împreună cu dânsul toată noaptea și-a doua zi dimineață. Lucrurile, însă, merseseră prea departe și în cursul zilelor acelora s'a văzut că nu mai este nici o alternativă. La 3 August

www.digibuc.ro

am părăsit York-ul, iar războiul între Anglia şi Germania s'a declarat a doua zi, în timp ce soseam la casa noastră din Scoţia. Vacanţa ne-a fost umbrită de îngrijorarea teribilă din acele zile de nelinişte şi am fost silit să plec la Londra să înfiinţez un fond de ajutor pentru Belgieni, de la cei care m'au ajutat la expoziţia din Bruxelles, în 1910.

Copiii, însă, nu-şi prea dădeau seama de evenimentele tragice prin care trecea lumea întreagă şi-au petrecut o vacanţă fericită, pe dealurile scăldate în soarele călduţ de sfârşit de vară.

Am fost grozav de bucuroşi că Marele Duce a trebuit să plece în Rusia, ca să ia parte la războiu, şi a părăsit Knebworth-ul c'o lună înainte de termenul convenit. Ne-am grăbit să ne întoarcem într'un suflet acasă, în prima săptămână a lui Septemvrie. Tot drumul, copiii s'au bucurat zgomotos, frământându-se de nerăbdare.

Antony s'a reîntors la West Downs la 17 ale lunii. Războiul adusese schimbări capitale în şcoală. Băieţii erau organizaţi în patrule de cercetaşi, cei mai mari fiind însărcinaţi cu comanda patrulelor; marşurile forţate şi exerciţiile de recunoaştere luaseră locul jocurilor. Li se încuviinţase să umble cu bicicleta, ceea ce mai schimba monotonia marşurilor. Antony ne-a înştiinţat într'o scrisoare că «şcoala este împărţită în şase patrule (a leilor, a urşilor, a bivolilor, a şopârlelor, etc.). Eu fac parte din patrula şopârlelor, foarte plăcută şi bună». Maică-sa a organizat un spital pentru răniţi, la Londra, care a funcţionat — cu două trei schimbări de adresă — din Septemvrie 1914 până s'au împlinit şase luni dela încheierea păcii. La 13 Octomvrie, Antony ne scria: «Cum e spitalul? Pot fi cumva de folos ca cercetaş în timpul

www.digibuc.ro

vacanţei, acolo la spital? Curier ori cam aşa ceva? Acuma numai am vreme să scriu în jurnal decât vreo două rânduri pe zi, suntem foarte ocupaţi. In fiecare zi facem cam tot acelaşi lucru; când voiu avea ceva nou de spus, am să vă anunţ».

Anul 1914 s'a încheiat în tristeţe şi îngrijorare. Vacanţa Crăciunului, ca toate vacanţele ce aveau să urmeze anii aceia, a fost lipsită de veselie şi plină de realităţi groaznice, căci puntea de legătură cu vremurile de pace de dinainte se surpase şi numai rămăsese decât popoare în vâltoarea războiului.

In timpul celor două trimestre din urmă la West Downs, Antony a fost nevoit să renunţe a-şi mai ţine jurnalul săptămânal şi căuta să înlocuiască lipsa asta prin scrisori scurte trimise aproape zilnic. Şi el a păstrat toate scrisorile noastre din acea vreme, încât corespondenţa din anul acela a fost mai bogată decât în anii de mai înainte.

Se afla printre cei din fruntea şcolii şi avea destulă răspundere şi din scrisorile lui înţelegeam că depune o muncă mai aspră şi mai obositoare decât înainte.

I-am povestit într'o scrisoare de o luptă dintre câinele lui (Binks) — un fox terrier — şi Sealyheam-ul sorei sale (Roger) din care provocatorul ieşise cu piciorul muşcat şi mi-a răspuns la 3 Februarie:

> «Se vede că sunt de acelaşi sânge cu tine. Am descoperit noui piste de vânătoare şi de azi înainte voiu vâna singur. Iţi doresc bună vânătoare şi ţie.
>
> Multe mulţămiri pentru scrisoarea ta lungă şi frumoasă. Sunt mândru de Binks şi aşi vrea să-l pot mângâia pentru lupta cu tovarăşul său, din care a rămas c'un picior puţin cotonogit.

www.digibuc.ro

Am primit calendarul. Rup în fiecare zi câte o foaie dintr'însul. Am să vă trimit şi eu în schimb un calendar al junglei; am şi făcut câteva animale, am decupat şi am colorat pe Shere Khan, Bagheera, Hathi şi cei trei pui ai săi.

Multă dragoste de la
Antony, pantera cea neagră.

Vânătoare bună.

La 24 Februarie, ne scrie:

Astăzi a nins mai tare şi abia am putut să ieşim ca să ne jucăm puţin de-a războiul. Tot astăzi a fost pe la noi căpitanul Roland Philipps şi ne-a bătut cu dragoste pe umeri. El e comandantul tuturor trupelor de şcoală. Ne-a povestit câteva întâmplări nostime de pe front. E grozav de emoţionant. Ne-a spus ce'nseamnă jocul de-a războiul şi ne-a explicat cum e cu bombardamentul. Teribil! A fost pentru noi o mare sărbătoare. Povesteşte aşa de frumos încât parcă te vezi în tranşeie, trăind cele întâmplate. La revedere.

POVESTEA LUI

Uite-i! Au ieşit pentru atacul cu bombe, pe la 9,30, seara. Cel din frunte e pe malul tranşeiei, uite-l şi pe cel de alăturea sus; acum s'au ridicat cu toţii şi într'o clipită se strecoară prin sârma ghimpată. El bănuieşte unde sunt Ungurii. Se apropie cu fereală de sârma întinsă de Unguri. Acuma a tăiat sârma germană şi ia o bucăţică drept amintire de război, ca s'o arate acasă.

www.digibuc.ro

Iată-l, a trecut de sârma ghimpată a Germanilor. Se așează în fața tranșeielor inamice. Se pregătesc să arunce bombele. Le azvârl înainte și în laturi ca să se apere de împușcăturile Germanilor care vin din față. Aude o împușcătură, apoi un urlet și-un râs nestăpânit. Se târăște spre stânga, ca să părăsească vechea poziție. Deodată vede un German; abia îl deslușește prin întuneric. Aruncă trei bombe, una după alta, asupra lui. L-a dat gata! Apoi se retrag. Când au ajuns în rândurile lor și abia au trecut de sentinela prietină, că din urmă îi ajunge un strigăt: «Porci de Engleji!».

Nici nu se sfârșise vara și căpitanul Philipps a și fost ucis. Moartea această a fost pentru Antony o mare lovitură — prima încercare grea din vieața lui. In Iunie primise de la dânsul o scrisoare, de pe front: «Să nu uiți — îi spunea — că dacă scap cu vieață din războiu te iau pe tine și pe ceilalți camarazi ai tăi de la West Downs să-mi ajutați mie și cercetașilor mei din East London». Antony a ținut minte și n'a uitat de băieții din East End recomandați de căpitanul Philipps și în ultimii ani ai vieții lui, a fost trup și suflet pentru ei.

Iată o scrisoare tipică din acea epocă:

Școala West Downs
Lângă orașul *Winnechheestheer*
7/3/16

Noroc!

Imi pare așa de rău că n'am scris ieri; am uitat. Astăzi mi s'a întâmplat ceva groaznic. Am vrut să imit

www.digibuc.ro

pe cineva cum fuge şi m'am repezit orbeşte într'un tufiş de spini, sgâriindu-mi toată faţa. Nu m'am oprit din alergat, dar te puteai ţine de urma mea după dâra de sânge lăsată pe zăpadă. Când m'am întors acasă, sora mi-a pus tinctură de iod. Vai! Mai simt încă arsura groaznică; dar pentrucă am răbdat cu tărie, m'am ales c'o bomboană cu cremă. Mi se pare c'am exagerat puţin; dar e adevărat că tinctura m'a usturat şi că sora mi-a dat câteva bomboane... Pe aici a nins tare ieri. Ce vroiam să mai spun? Nimic! A, da! Era să uit. Doamne Dumnezeule, tu care le auzi pe toate, îndură-te şi ascultă rugămintea mea.

Mi-e pântecele gol (paratus sum ad cacem recipiendum) şi cere cu insistenţă o felie de *cake*, rogu-te.

Dragoste, dragoste, dragoste, de *XX de ori dragoste, dragoste, dragoste, dragoste.* Stop!

De la *James.*

La 18 Martie, a venit la Londra pentru o zi; scrisoarea prin care descrie călătoria întoarcerii e deosebit de vie:

Cum a plecat trenul, am încercat să desleg taina, fără să mă mai uit înapoi ca să-mi iau rămas bun, căci mă temeam că nu mă voiu putea stăpâni. Am desfăcut cu grabă pachetele şi-am luat cunoştinţă de conţinut. Erau tartine cu marmeladă, cake, 2 prăjituri cu cremă, o sticlă cu lapte, 4 caramele şi o grămadă de bomboane. Le-am dat asalt şi încetul cu încetul mi-am potolit foamea, cetind revista Răsboiul ilustrat printre înghiţituri...

www.digibuc.ro

Când am ajuns la West Downs, am împărţit la toţi care mi-au ieşit în cale bomboane; apoi m'am dus la Shakespeare unde profesorul L. H. ne-a arătat câteva sertare de-ale băieţilor de altădată. Când m'am dus la culcare, am citit 3 rugăciuni de Stevenson, care m'au făcut să mă gândesc la voi: rugăciune pentru « prietinii din depărtare », rugăciune « pentru familie » şi « pentru bucuria pierdută ». Pe urmă am mâncat o bucăţică de bomboană şi-am aţipit. In minte mi-au venit 4 lucruri: 1) o cameră de dindos, la Bunica, cu lămpile micşorate şi cu 3 copii jucăuşi şi veseli şi cu doica încercând să-i astâmpere şi să le închidă gura, 2) o cameră la Amiralitate cu abatjour-uri verzi, cu teancuri de hârtii pe mese şi scârţâit de peniţe multe şi cu un om scriind c'un stilou cafeniu, 3) un pat mare de două persoane în casa noastră de la Londra şi în el mama cetind şi la urmă m'am gândit la mine...

Mama sa i-a răspuns:

Cred că cea din urmă din scrisorile tale, cea de Duminecă, e cea mai bună din câte ai scris. Adesea, când sunt gata să adorm, mă gândesc şi eu la tine, o cameră mare, cu lumină căzută, cu rânduri de pătuţuri din care unul stă mai la o parte în stânga, lângă uşa de la balcon, către care mă îndrept; tu dormi cu faţa îmbujorată, sub un maldăr de cuverturi care te acoperă până sub bărbie. Un simţimânt dulce mă cuprinde, ştiindu-te acolo la adăpost, ca într'un cuib, odihnindu-te după zbuciumul şi joaca din timpul zilei. Te sărut cu

www.digibuc.ro

dragoste şi-ţi tulbur o clipă somnul; cum am făcut totdeauna, în fiecare seară de când ai venit pe lume, băgând de seamă să nu te trezesc...

Doresc să aflu rezultatul examenului pe care l-ai dat; nu uita să mi-l spui. Imi pare foarte bine că-ţi place serviciul de ceai. Noapte bună, iubitul meu prietinuţ şi fiu.

In trimestrul acela, cercetaşii şcolii au primit o disciplină deosebită. Ca de obiceiu când era vorba de un lucru luat prea în serios, Antony s'a intimidat şi n'a reuşit să se puie în valoare. La fel se întâmpla şi la jocuri, ori la box. Când juca de plăcere făcea minuni, dar dacă era silit să fie atent şi încordat la un match ori o competiţie sportivă, în genere dădea greş.

Când s'a întors, la 4 Maiu, la West Downs, pentru cel din urmă trimestru, Antony a aflat că fusese numit comandant de patrulă, ceea ce însemna mare răspundere, cum aveau şi ceilalţi fruntaşi ai şcolii. Atunci a pierdut doi din cei mai buni prietini ai săi cari plecaseră la Eton. La aniversarea zilei sale de naştere, a avut bucuria s'o aibă pe mama sa lângă dânsul. In ziua în care ştiam că trebuiesc să se despărţească, m'am grăbit să-i scriu:

Iată, am luat locul mamei. Nu ţi-am scris ieri ştiindu-te în tovărăşia ei, dar astăzi după ce-ai rămas singur şi ştiu că eşti trist, m'am gândit să-ţi scriu câteva rânduri de mângâiere şi să-ţi spun cât de mult m'am gândit la tine la această a 13-a aniversare de la venirea ta pe lume. Pentru tine e un an de mare însemnătate; cu el

www.digibuc.ro

îţi închei un capitol din vieaţă şi începi unul nou. Iţi doresc să fii şi la Eton la fel de fericit şi să te distingi cum te-ai distins aici la West Downs. Totul depinde de locul pe care îl vei obţine. De aceea, nădăjduiesc că vei face o sforţare deosebită trimestrul acesta. E foarte greu de lucrat vara, e drept, încearcă totuşi.

Dumineca viitoare vom da cu toţii ceasornicele înainte, ca să putem să folosim mai mult lumina zilei. Poate la început va fi cam greu şi plictisitor, dar cred că e un plan foarte bun. Mă întreb cum are să-ţi placă asta la şcoală?...

Povestirea lui Antony, asupra încercării de-a economisi lumina zilei, e nostimă:

Duc o vieaţă foarte activă în timpul zilei, mai cu seamă de când folosim cât mai mult lumina de zi. Mă scol la 5,45, scobor şi mă schimb cu hainele de alergare, după aceea ies şi fac antrenamentul în vederea alergărilor şcolare. După aceea mă duc şi înot, apoi mă schimb şi încep lucrul, apoi iau ceaiul, apoi învăţ până la 12 şi un sfert, apoi mă plimb jumătate de ceas, apoi vine prânzul, apoi iar lucru până la 3,15, apoi cricket până la 4,45, apoi lucru, serviciul divin la Capelă, lucru şi culcarea la 7,30. Astfel mi-e împărţit timpul în chip obişnuit fără *folosirea luminei de zi;* aceasta ar însemna un ceas în plus.

La acestea, mama sa i-a răspuns: « Ziua ta de lucru aşa de activă îmi dă un sentiment adânc de putere. Să alergi ca

www.digibuc.ro

o căprioară şi să lucrezi ca filosofii, iată un amestec minunat. Imi place şi te invidiez. Avem o vreme splendidă şi ne vin de la Knebs flori multe, cu grămada, de miroase casa ca o grădină... ».

Evenimentul de căpetenie al trimestrului l-au adus alergările şcolare. West Downs a luat parte şi a fost reprezentată prin Antony şi Knollys, un băiat mult mai mare decât el:

... Marţea viitoare au loc cursele şcolare la care alerg şi eu. Mă simt grozav de emoţionat; vă rog să ne uraţi noroc. Miercurea trecută am jucat « water polo », în partide de câte patru, noi împotriva echipei Owls. Niciodată în vieaţa mea n'am cheltuit atâta energie; am căzut rupt de osteneală după aceea; de fapt, doi din partidă, care nu-s înotători aşa de buni ca mine, s'au stors de putere, încât în timpul jocului erau ca şi absenţi. A trebuit să mă zbat, singur aproape, pentru echipa întreagă...

30 Maiu.

Astăzi am avut o zi din cele mai agitate de când sunt la şcoală. Alergările şcolare au avut loc şi au luat parte la ele colegiul Twyford, Winton House şi-al nostru. Fiecare a trimis câte doi alergători; la noi Knollys era cel mai iute şi eu al doilea. Knollys e de o mie de ori mai iute decât mine. Aşa că toată săptămâna trecută ne-am antrenat şi vă puteţi închipui în ce hal am fost ultimele două zile. In sfârşit, ziua cea mare a sosit şi am alergat. Knollys a câştigat, luând-o cu mult înaintea tuturor şi minunea minunilor, eu am ieşit al doilea.

www.digibuc.ro

E pentru prima oară când doi din aceeaşi şcoală ies primul şi al doilea. Drept premiu, am primit trei pachete de la Fortnum & Mason, lucruri de trimis celor de pe front. Puteţi să-mi sugeraţi pe cineva? M'am gândit la Gale [1]). Dumineca viitoare, dau examen. După alergare, a urmat o gustare plăcută: saladă de fructe, sponge cake şi limonadă. Ce-ar fi să veniţi aşa, pe nepregătite, Duminecă? Sunt grozav de fericit că am obţinut un record.

Către sfârşitul trimestrului, Antony a căzut bolnav, aşa că n'a putut să se puie în justa lui valoare la examenele de intrare la Eton; dar a luat cu succes locul al patrulea, lucru socotit de toţi onorabil, dat fiind împrejurările.

D. Helbert a scris în cel din urmă raport al său: « E gata să deprindă tot felul de năravuri şi va intra în nenumărate încurcături: cusururile lui se datoresc unui deficit de sănătate, căci altfel are un suflet drept şi curat [2]).

Citind scrisorile pe care ni le trimetea Antony de la şcoală, mă desfătam observând feluritele iscălituri. Arareori iscălea două scrisori la fel şi avea o deosebită plăcere să-şi schimbe numele şi poreclele. In primul trimestru, cea mai obişnuită iscălitură era « K. 10 », numărul atribuit lui în şcoală; dar după 1913, această semnătură dispare. Alte variante sunt:

---

[1]) Şofeurul nostru care era pe front.

[2]) D-l Brymer, membru în comisiune şi care a luat direcţia şcolii după moartea d-lui Helbert, în 1919, ne-a scris despre Antony: « Nu cunosc nici-un băiat dintre cei de până acum a cărui vieaţă să fi adus mai multă cinste şcolii ».

www.digibuc.ro

A., A. K., E. A. J. R., Antony, Antony Knebworth, Knebworth, (pe care la sfârşitul unei scrisori l-a ortografiat în nouă chipuri diferite), copilul vostru, băieţelul vostru, cineva, eu. Alte sfârşituri de scrisori erau exprimate prin: «Cineva care va fi celebru într'o zi», «Un oarecare Viconte Knebworth», «Eu şi impostorul meu», «Eu şi cu mine», «Eu sau altcineva», «Antony şi Marmaduke», «Yapa», «Antony P. L.» şi numai o singură dată «Tony». Odată şi-a încheiat scrisoarea cu «am uitat de la cine-i scrisoarea» iar altădată «de la al vostru cu totul iubitor, cel mai iubit, cel mai potrivit ca să fie iubit, cel mai fericit, cel mai nenorocit, cel mai neastâmpărat, cel mai dornic să vă vadă şi care nădăjduieşte mult de la mama, Aannttoonnyy...». Iscăliturile îi erau aproape totdeauna însoţite de desenuri care înfăţişau starea lui de spirit şi dispoziţia sufletească din acea clipă.

Cei trei ani şi jumătate petrecuţi la West Downs au fost pentru dânsul şi fericiţi şi plini de succes. S'a desvoltat aşa precum din copilărie am nădăjduit noi după cele ce făgăduia. A pierdut poate ceva din originalitatea lui, cum se întâmplă de altfel cu toţi băieţii în şcoală; dar tiparul după care s'a modelat era tiparul şcolarului în cel mai bun sens. S'a desăvârşit şi s'a arătat a fi maistru la jocuri şi sport şi a luat unsprezece medalii la alergări, sărituri, înot, aruncarea mingei de cricket, etc.; dar şi-a păstrat plăcerea pentru lecturi şi dragostea de sinceritate. N'a căpătat de loc rezerva şi neîncrederea de care se molipsese cele mai adesea ori şcolarii; dimpotrivă, exprima tot ceea ce simţea cu mare uşurinţă şi dibăcie. Şi sentimentul prietiniei, precum şi însuşirea de a dobândi prietini erau puternic înrădăcinate într'însul şi cu ele a rămas până la sfârşit.

www.digibuc.ro

CAPITOLUL II

ETON: ANII RĂZBOIULUI
1916—1918

« Cât mi-s de dragi locurile acestea, cel puţin în clipa de faţă ».

In Septemvrie 1916, a început o fază nouă şi foarte însemnată în vieaţa lui Antony. Vieaţa la Eton, tot timpul cât a ţinut, a avut un farmec nespus asupra lui şi-a părinţilor săi, de parcă ar fi fost vrăjit. Acuma, când toate s'au topit într'o singură şi simplă amintire, îmi vine greu să cred că şcoala mai are aceeaşi putere asupra generaţiilor care trec prin ea. Antony a preţuit fiecare clipă a zilelor petrecute la Eton. Era cunoscut şi căutat de toţi, izbândea în orice ramură a activităţii lui; aici şi-a câştigat şi a legat prietinii care au durat de-a-lungul vieţii lui. Vreme de şase ani n'a fost eveniment la Eton pe care să nu-l fi împărtăşit cu dânsul, fie de-a-dreptul, fie prin scrisori sugestive şi pline de descrieri amănunţite. Cei dintâi doi ani şcoala a fost prinsă în ghiarele războiului, cu toate neajunsurile lui şi umbra acelor vremuri cumplite nu se spulberase încă atunci când Antony a părăsit Etonul. Obişnuitele restricţii ale vieţii de şcoală erau mai aspre din pricina cerinţelor acelor vremuri de lipsă. In lunile de frig, se făceau focuri puţine şi slabe. Mâncarea era tare săracă. Fiecare familie era atinsă de negura doliului, lovită de pierderile generaţiei tinere, — în floare —; iar sărbătorile de căpetenie, ca 4 Iunie sau match-ul Eton-Harrow — care acum aveau loc în şcoală şi nu la Lord's — erau pline de-o tristeţe grea pentru cei ce nu mai găseau într'însele decât un pelerinaj de amintire spre fericirea ce nu se mai putea întoarce

www.digibuc.ro

niciodată. Antony, însă, cum nu cunoscuse zilele acelea luminoase peste care negura măcelului nu căzuse încă, s'a bucurat de plin, la Eton, găsind plăcere şi distracţie.

L'am dus la şcoală în Septemvrie 1916 şi l-am lăsat în gazdă în casa d-lui Ramsay. Fără îndoială că s'a simţit foarte mulţămit, căci iată ce scrie în cea dintâi scrisoare, adresată mamii lui:

> Sunt nespus de fericit. Lucrez cu David Dawnay sub ascultarea *Căpitanului Casei*. Eri am trecut proba înotului. Apa nu era prea rece. Masa e excelentă. Serviciul nu-l începem până la 4 Octomvrie. Abia sunt 10 băieţi din cursul inferior în echipă şi numai unul din ei ştie jocul, (jocul Etonului: football) aşa că nu mă aştept să avem o echipă de unsprezece prea bună. Tutorele meu [1]) (vă rog pronunţaţi corect) e grozav de drăguţ şi amabil şi uneori cam plictisitor. Am făcut o lecţie de pronunţie de care până acum n'am mai auzit. Vai de mine! Camera e cu mult mai plăcută, acuma. Aseară am făcut o baie fierbinte.

La 25 Septemvrie scrie:

> Mi-e grozav de drag aici şi toate mi se par minunate. Cursurile încă nu s'au început; am făcut doar câteva elemente la Istorie. La ceai ni se serveşte sardele, ouă fierte şi cake. Prima lecţie e la 10,50. Mi se aduce baia. Ce plăcere să intri în ea; apa te cuprinde până în gât,

[1]) Nota traducătorului: profesor particular însărcinat cu educaţia elevului dat în seama lui.

www.digibuc.ro

deşi n'are decât ½ inch adâncime. Astăzi am avut ore de curs disdedimineaţă. E grozav de frig; mâinile şi picioarele ţi-s de ghiaţă. Vai! Ce tare îmi place aici. Cel puţin până acuma.

Ni se servesc nişte ceaiuri extraordinare. Zilnic două ouă la capac; ce ziceţi? Am isprăvit proviziile Gentleman's Relish şi carnea conservată (de care se găseşte şi aici cu 8 pence cutia) şi sardele care mi-au prins foarte bine. Mi-a mai rămas încă o grămadă de caramele de la Fortnum & Mason. Nici n'am crezut că există pe lume aşa de multe. Şi eu şi David mâncăm câte 52 pe zi iar Furze 42 şi stocul e tot aşa de mare ca la început. Scriu din camera lui David, între cină şi rugăciune... Am scurtat timpul de joacă (bruscă schimbare de subiect, dar trebuia să vă spun şi asta ca să nu uit). Am isprăvit un studiu suplimentar. Avem vreme destulă pentru toate, aici. — Sună clopotul pentru rugăciune —. Vă las.

Noapte bună,
Antony.

Cum încep regulat studiile, serviciul şi football-ul, zilele se perindă iute şi scrisorile lui Antony nu prea au ce spune... doar despre vreme, care la acea epocă a anului era aşa de rece, că nu prea făcea plăcut football-ul echipei de curs inferior. In acest semestru, citeşte, în vederea premiului «Lower Boy Rosbery History», *Nelsonul* lui Callender. La 22 Noemvrie, scrie: «Mulţi dintre noi au şi început să facă foc. Cred că altfel aşi muri de frig. Sunt foarte ocupat cu *Nelson;* l-am mai cetit odată. Acuma scot notiţe. Stau ghemuit în faţa focului care arde vesel şi cerc să înmagazinez cât mai multă

www.digibuc.ro

căldură pentru când voiu intra în pat. Astăzi am fost eroul unei întâmplări extraordinare. Tocmai se prăbuşise un copac deacurmezişul pârâului. Alergând să prind o minge de foot-ball, m'am împiedecat de trunchiul răsturnat şi pierzându-mi echilibrul am căzut în apă de la o înălţime de trei picioare; aşa că, am intrat cu totul în râu, ca să-mi spăl hainele. Am înghiţit o bună parte din afluentul Tamisiei, iar restul l-au supt hainele mele. Să nu fiţi deci miraţi dacă mâine veţi găsi Tamisa scăzută sau chiar secată».

Ziua Sfântului Andrei, care anul acela cădea într'o Joi, s'a sărbătorit peste două zile, adică Sâmbătă. Antony scrie mamei sale:

> «Trebuie să vii Sâmbăta viitoare, cu tata. E Sf. Andrei, ziua în care ţi se îndeplineşte orice dorinţă. Concursul pentru premiul Rosebery History are loc Mercurea viitoare, mai devreme decât mă aşteptam şi trebue să muncesc pe brânci. Am un foc straşnic. Sâmbătă vino cât de devreme şi adă pe cine vrei.

In altă scrisoare, spune: «Am isprăvit, însfârşit, Nelsonul; mulţămesc pentru proviziile de foc. N'aşi vrea să-mi pierd vremea cu focurile; ar trebui să stau şi să citesc numai, dar...

La 1 Decemvrie, ne scrie: «Concursul a început. Proba scrisă n'a fost rea. Am pecetluit-o. Cred că am oarecare sorţi de izbândă. Am scris 14 pagini în care am spus tot».

Scrisoarea următoare ne dădea rezultatul:

> «Imi pare aşa de rău că nu v'am scris înaintea izbânzii mele! Am ieşit al treilea la concursul Rosebery şi am luat premiu; sunt grozav de fericit. Dar parcă

www.digibuc.ro

a fost un făcut să nu mă pot bucura pe de-a-întregul: ni s'au furat 4 şilingi. Sunt sigur că mi-au fost furaţi; în tot cazul, îmi lipsesc, tutorele a aflat şi-a fost grozav de nostim. Mi-a spus că se aşteaptă să-mi dispară bani, totuşi n'a putut face nimic ca să împiedice furtul. De atunci am regăsit un şiling.

Către sfârşitul anului 1916, dr. Lyttelton părăseşte direcţia institutului şi'n locul său e numit dr. Allington. Legaţi printr'un sentiment adânc de fidelitate de cel dintâiu, băieţii nu cutezau să-şi deschidă inimile noului director. Mai târziu, în semestrul de primăvară, Antony scrie: « Nu cred că Allington se va bucura de prea multă popularitate. Cred că n'a pornit-o bine şi după câte ştiu nu-i iubit de băieţi. Nu vreau să spun că nu-i tot aşa de bun ca Lyttelton, nu cunosc pe niciunul, aşa că nu-i pot judeca! » Oricum, dr. Allington şi-a făcut de la început o reputaţie, pe care nu şi-a desminţit-o tot timpul celor şaisprezece ani cât a fost Director, — reputaţia de a ţine discursuri ce plăceau băieţilor — deoarece, înainte de sfârşitul semestrului, Antony ne scrie: « Duminecă seara Allington ne-a ţinut un cuvânt de o frumuseţe rară. Unul din cele mai reuşite ».

Trecuse într'o clasă superioară şi lecţiile erau mai grele şi munca mai silnică decât în anul al patrulea. Din cele mai multe scrisori ale lui din vremea aceea, se vede cât de împresurat de lucru se află; mai în toate se tânguie că nu mai are o clipă de libertate, seara. La sfârşitul lui Ianuarie şi începutul lui Februarie a căzut în anul acela un ger cumplit şi multe din scrisorile lui Antony mărturisesc bucuria lui pentru patinaj.

www.digibuc.ro

Către mama sa:

2 Februarie, 1917.

Ce zi minunată a fost astăzi şi totuşi ce rău şi singur m'am simţit fără voi. De câte ori mă cuprinde dorul de acasă, vorba ta «toate trec» îmi sună în urechi... Am isprăvit însfârşit o lucrare suplimentară şi am şi revizuit-o, să fie gata pentru mâine. Sună clopotul pentru cină. Ce mai scrisoare! Servitoarea mi-a desfăcut patul şi a dat la iveală cuvertura care se face parcă din ce în ce mai frumoasă. E minunată. Mi-i cald. Aşa-i că vă miră? Am făcut o focăraie, de duduie soba, nu alta; parcă-i cuptor. Urmăreşte-mă cu gândul, mâine, la 7,25 când străbat răcoarea parfumată a zorilor, plimbându-mă. Ai de ce să mă invidiezi!? A fost odată un băieţel şi acuma nu mai este. A crescut şi s'a făcut voinic. Mi-i dor să plec de aici. Mi-i dor grozav de acasă; dar «toate trec», chiar şi frigul. Ia să mai văd ce face focul... Cred că spitalul merge bine?...

Spitalul de care vorbeşte era instalat în strada Charles No. 37 Berkeley Square. Era a treia clădire în care mama sa mutase spitalul de la începutul războiului.

Odată cu sporturile de la începutul lui Martie, trimite mamei sale o dare de seamă foarte nostimă:

Iţi mulţămesc din suflet pentru scrisoare; ce mult mi-a plăcut ziua petrecută împreună. Am avut sporturile. Ziua aleasă s'a întâmplat să fie cea mai rece din câte au fost până acuma, c'un vânt care sufla urlând

www.digibuc.ro

din N. E., NE, EN, etc. Am început cu obstacolele la care am reuşit, apoi au urmat probele decisive, la care am avut nenorocul să-mi scrântesc piciorul; am avut o durere groaznică. Pe urmă a venit la rând săritura în lungime, la care ar fi trebuit să fiu al doilea; dar am sărit rău şi asta mi-a dat gata piciorul. A urmat săritura în înălţime. N'am putut sări înălţimea fixată, după aceea a venit suta de metri, la care am reuşit; dar camaradul din spate m'a izbit cu vârful pantofului în celălalt picior teafăr aşa de tare încât a pătruns prin ciorap adânc în carne de-a început a curge sângele pârău. Apoi am alergat în finală, aşa schilod cum eram, fără să fi avut putinţa măcar să-mi trag sufletul de la cealaltă probă. Rezultatul: « nici măcar al doilea ». Aproape m'am prăbuşit la pământ, aşa eram de stors de putere.

Apoi, la sfârşit de tot, a avut loc proba handicapului la care nici n'am reuşit să mă mişc. Am căzut. Astfel că dintre toţi, eu m'am prezentat cel mai prost, într'o formă mizerabilă. M'am întors acasă foarte nenorocit, prin frigul aspru, cu amândouă picioarele schilodite. Acuma, însă, sunt în faţa unui foc bun, cu piciorul înfăşurat în bandaje. N'a fost de loc plăcut, vă asigur, să stau pe un asemenea frig cu piciorul rănit. N'am totuşi de ce mă plânge, dat fiind că am câştigat proba obstacolelor.

Aţi putea să-mi trimiteţi?

1) Bani.
2) Unsoare pentru degerături.
3) Ouă.
4) Biscuiţi.

www.digibuc.ro

Vă rog şi vă mulţămesc. La un loc face doi pence. Sunt obosit, dar fericit.

Dragoste la toţi din toată fiinţa mea.

Al vostru, prea iubitor,
Eu, Antony.

Peste câteva zile, ne spune într'o scrisoare: « Sunt foarte fericit şi se pare că am talent la prietinie, căci mi-am câştigat camarazi noi ».

Mama sa îi răspunde: « Iţi mulţămesc pentru scrisoarea ta scumpă care mi-a făcut mare plăcere; mai cu seamă pentru strigătul tău plin de voioşie cu privire la « talentul la prietinie ». Se poate să plecăm, Luni, la înhumarea Ducesei de Connaught. Dacă ne ducem, am să-ţi telegrafiez să ne aştepţi; avem să trecem să te vedem. Moartea Ducesei m'a mâhnit adânc. Cea din urmă oară când a ieşit din casă a fost ca să asiste la inaugurarea deschiderei spitalului meu, la 12 Februarie. Ultimele ştiri din Rusia sunt cât se poate de senzaţionale. Mă întreb cine va urma la tron? Ştii că Marele Duce, care a stat în 1914 la Knebworth, este Regent de drept? Unde-o fi Ţarul? Ţarina se află prizonieră în propriul ei palat. Cam seamănă cu povestea lui Ludovic al XVI-lea şi a Mariei Antoinetta! Doresc din tot sufletul să nu se întroneze domnia teroarei în Rusia. Se zice că Ţarina, fiind acostată în camera ei de un ofiţer revoluţionar, ar fi răspuns: « Nu mai sunt decât o biată soră de caritate care-şi îngrijeşte copiii ».

In jurnalul ei, mama sa a scris despre vacanţă:

« Paştele l-am petrecut la Londra... La 15 Aprilie am venit la Knebworth aşteptând să moară iarna.

www.digibuc.ro

Vânturile de ghiață au biciuit iar, o vreme, lumea, slăbind-o. Abia la 1 Maiu s'a statornicit o primăvară călduță. Frunzele castanilor stau încă strânse în muguri lipicioși; aproape toți copacii sunt încă goi; narcisele, însă, au înflorit și un soare fierbinte ne mângâie, astăzi... Astă noapte m'am plimbat cu Antony la lumina lunii și-am privit fulgerele care amenințau din spre Norton Green...

Prima jumătate a verii n'a fost veselă pentru Antony. De multe ori se întâmplă că zilele nesfârșite și tihna adâncă a verii să aducă cu dânsa o stare de neplăcere și nemulțămire. Munca e grea sub bătaia razelor de soare și. pentru cei mai mulți băieți timpul liber e mai greu de întrebuințat în anotimpul acesta, ca 'n celelalte. Pentru cei care joacă cricket în echipe active sau vâslesc cu hărnicie, anotimpul verii e plin de desfătare; dar cum nici cricketul nici barca nu intră în câmpul de activitate al celor mai mulți, e natural ca aceștia să se simtă că n'au rost și să cadă în descurajare. Din nenorocire, majoritatea băieților fac parte din această clasă de desmoșteniți, deoarece în echipele sportive serioase nu intră decât jucătorii activi de cricket.

Antony plecase plin de așteptări, după cum se vede din scrisoarea lui de la 5 Maiu: «Am ajuns cu bine și mă aflu sănătos și fericit. Azi toată ziua am fost pe apă. Nici nu pot spune cât sunt de fericit». Dar nici nu trecuseră două zile că ne și scria despre planurile lui pentru vacanța viitoare, spunând: «De abia aștept să treacă semestrul acesta ; iar către sfârșitul lunii: «Am impresia că mă aflu aici de trei ani, nu de trei săptămâni. Inceputurile semestrului parcă ar

www.digibuc.ro

fi fost acuma nu ştiu câtă vreme; când împlinise 13 ani? Vremea trece aşa de încet!...

In cursul lunii Iunie, scrisorile lui sunt şi mai dezolate. Am încercat să-l îmbărbătăm: «Şi eu am avut multe zile triste pe când mă aflam la Eton» — i-am scris eu — «şi sunt în stare să înţeleg şi să împărtăşesc cu tine tot ceea ce simţi... Ţine-ţi firea, doar eşti bărbat în toată puterea cuvântului; nu te lăsa cuprins de desnădejdie. Adă-ţi aminte de vechea zicală: Cine pierde bani nu pierde nimic; cine-şi pierde cinstea pierde mult; cine-şi pirede curajul, pierde tot».

Cum însă pricinile nemulţămirii lui nu erau precise, era greu de găsit leac pentru ele. Până pe la începutul lui Iulie, scrisorile lui n'au fost mai veşele. Ca totdeauna, bucuria şi buna dispoziţie i-au venit tot dela prietini. La 2 Iulie, ne scrie: «Aţi găsit casă pentru vacanţă? Ce aţi spune dacă aşi aduce cu mine pe unul din băieţi? Allen [1]), un prietin de-al meu, a câştigat *sixpenny*. Sunt grozav de încântat. Mă simt foarte fericit în tovărăţia prietinilor. Cu toate că suntem cu toţii din vechea serie, abia am reuşit să ne cunoaştem bine şi să ne strigăm pe nume.

I-am scris la 8 Iulie: «Am să vin la tine Dumineca viitoare, pentru match-ul Harrow. Nădăjduiesc să avem o zi minunată. Raidul aviatic de ieri a fost foarte impresionant. Lucram la Amiralitate, când pe la 11 fără un sfert clopotul de alarmă a prins a bate. M'am dus la fereastră şi aproape în aceeaşi clipă am văzut o excadrilă de vreo 20 de aeroplane venind către ei peste vârfurile caselor. Era senin şi aeroplanele erau

[1]) G. O. Allen, bine cunoscutul jucător englez de cricket.

www.digibuc.ro

foarte mari, aşa că păreau aproape de pământ. Unele mari de tot, care purtau bombele, erau însoţite de aparate mai mici de luptă ca să le apere. Arătau foarte frumoase, cum zburau într'o formaţie regulată, ca un stol de gâşte sălbatice, cu câte 2 sau 3 luptători şi apărători în spate. Cu greu îmi venea a crede că aceste avioane ne sunt inamice de moarte; dar nouraşii de fum ale şrapnelelor care explodau îmi spuneau clar că sunt primejdioase. Atunci, dintr'odată mi s'a părut că toate vin drept spre mine şi că în puţine clipe vor fi deasupra, lăsând să cadă o ploaie de bombe. M'am uitat la ele cum vin şi mă întrebam dacă de data asta vor viza şi vor nemeri Amiralitatea. Păreau încă foarte aproape, cu toate că trecuseră de multă vreme şi mă gândeam cu tristeţe la ce dezastru ar putea da loc acest stol de păsări ucigaşe. Niciodată până atunci nu mai văzusem aşa de multe avioane la un loc. La început s'au apropiat încet-încet, în vreme ce bubuitul exploziilor era tot mai aproape. După aceea, s'au mai rotit încoace şi încolo, pe urmă s'au întornat spre sud. Eu am trecut la ferestrele din partea cealaltă a clădirii, ca să le urmăresc. Mi se păruse că zboară grozav de jos; în realitate treceau deasupra oraşului, lăsând bombe în jurul Catedralei St. Paul, pe Newgate etc. Ţinând seamă de numărul aparatelor, stricăciunile şi accidentele au fost foarte puţine. Câteva bombe au căzut pe Circul Piccadilly şi-au spart câteva geamuri de la magazinul Swan şi Edgar şi de la magazinele din faţă, pe Regent street. Mama şi copiii, care erau acasă, au tras o spaimă grozavă... Cyril, valetul cel mic, a comandat pentru apărare restul personalului de serviciu, înşiruindu-i înarmaţi, dintr'o parte a casei până în cealaltă, lângă curtea cea mică (e lângă bucătărie; el credea, în naivitatea lui, că aeroplanele au să

www.digibuc.ro

treacă întâiu pe o parte şi pe urmă pe cealaltă! In tot cazul nu se poate spune c'a fost o întâmplare plăcută».

A fost cu neputinţă să părăsim Londra la începutul lui August; iar primele săptămâni de vacanţă a trebuit să le petrecem împrăştiaţi, din pricină că locuinţa noastră de la Knebworth era dată. In sfârşit, ne-am întâlnit cu toţii la Cranborne Manor unde, datorită amabilităţii şi gentileţii Lordului Salisbury, am putut petrece o lună încheiată, în mijlocul unor împrejurimi ideale. Antony se reîntoarce la Eton, la 19 Septemvrie.

Semestrele şcolare de iarnă erau de obiceiu cele preferate; de data asta au fost foarte furtunoase, deşi plăcute. In scrisori, ne-a povestit despre trei certuri: una cu soarta care a hotărît la arbitrajul matchurilor de football; alta cu îngrijitoarea, de la nişte mănuşi; şi cea din urmă cu tutorele său, dela un prietin de-al lui. N'au fost sfezi serioase, dar au avut loc totuşi proteste viguroase. In cursul acestui semestru, s'a mutat într'o cameră nouă, pe care şi-a dat ostencală s'o împodobească cât mai plăcut.

In cursul lunii Septemvrie, au fost neîntrerupte atacuri aeriene şi scrisorile noastre nu vorbeau decât despre asta. De obiceiu, ne duceam să petrecem week-end-ul la Birchington, ştiind copiii în siguranţă acolo; cu toate că în fiecare noapte fâşiile luminoase a farurilor cercetau cerul, la vremea când aparatele de sbor inamice treceau pe deasupra capului în drumul lor, fie către Londra, fie de la Londra înapoi.

La 19 Octomvrie, a avut loc istoricul atac aerian, când o flotilă întreagă de Zeppelinuri a fost împrăştiată, iar cea mai mai parte din dirijabile distruse. Intr'o scrisoare din 21 îi spun Jean: «Lupta aeriană de Vineri a fost o adevărată

www.digibuc.ro

biruinţă pentru noi! Cinci Zeppelinuri într'o zi, nu-i glumă! Bomba aruncată în Londra a căzut lângă Circ, în cartierul Piccadilly şi-a spart toate geamurile magazinului Swan & Edgar şi-a caselor din vecinătate. A pricinuit mari stricăciuni pe stradă, de parcă ar fi căzut o duzină de bombe, nu numai una. Zeppelinurile au plutit la întâmplare şi-au dispărut în noapte. Cinci din ele au plutit deasupra Franţei unde-au fost descoperite ieri dimineaţa şi-au fost doborîte la pământ de aeroplanele franceze de vânătoare. Imi vine să cred că asta are să taie pentru multă vreme pofta Zeppelinurilor de-a mai veni în zbor».

Scrisorile lui Antony nu mai conteneau cu descrierea victorioaselor match-uri de football. După asta, a venit la rând chestia cu arbitrajul echipelor de curs inferior care a ridicat din plin proteste vehemente. «Afurisenie!» — ne scria — «am fost clasaţi, de către cel care-a arbitrat matchul, ca una din cele mai slabe echipe ale cursului inferior. Şi 'n adevăr că ne-am prezentat mizerabil în jocul cu echipa Hare, care ne-a bătut cu 7-0, cu toate că ultima dată i-am bătut noi. Imi vine să cred c'au avut un noroc revoltător; voi ce ziceţi? Dar încă nu-i aveam în echipă pe Dawnay şi pe Fullerton când am jucat cu ei; aşa încât nădăjduiesc că de-acum avem să-i batem. Doamne Dumnezeule! Mă plictisesc. Eram sigur că vom juca Miercurea viitoare...

Către mama sa:

«Iţi aduci aminte că ţi-am spus că-mi cumpărasem singur o pereche de mănuşi blănite foarte drăguţe, cu 12 şilingi şi 6 pence — destul de ieftin, după cum vezi. A trecut abia o săptămână de când le am şi, ată că

www.digibuc.ro

noaptea trecută îngrijitoarea a venit, le-a împachetat şi le-a luat să le ducă tutorelui care a spus că nu-i plac şi că găseşte că-s prea luxoase faţă de-a celorlalţi. Ingrijitoarea le-a pus de-oparte şi-a spus că are să 'ncerce să le schimbe. Găsesc că-i pur şi simplu răutate şi-o îndrăsneală ne mai pomenită şi mai ştiu eu ce! Te rog scrie-le tu şi spune-le că-i adevărată răutate şi că n'au dreptul să mă oprească să le port dacă-mi place. Şi nici n'au dreptul să le puie de-oparte, deoarece eu vreau poate să le port în vacanţă. Altele nu vreau, pentrucă numai acestea îmi plac şi pe-acestea vreau să le port. Trag nădejde că la magazin n'are să mi le schimbe. Astăzi sunt liber — lucru foarte plăcut pentru mine, dar ce prost a nemerit-o tata; tocmai azi se pregăteşte să vie, în loc să fi venit de ieri.

Tot către mama sa:

« Dragă mamă,

« Sunt foarte plictisit cu partidele de football; până la urmă te înebuneşte, nu altceva, să tot joci într'una. Am fost bătuţi cu 2-0; a fost un joc înfricoşat şi ne-am ţinut tare; dar nu pot să ţi-l descriu, căci îmi vine greu să mai stărui asupra unui lucru care mi-a pricinuit amărăciune. Mă doare în suflet şi sunt foarte abătut. Singurul lucru care m'ar putea mângâia acuma ar fi o telegramă de la tine în care să-mi spui că tata a ajuns la Paris, iar tu vii aici la mine ca să mă iai acasă, să plecăm împreună şi să stau cu tine. M'am săturat de semestrul acesta. Frigul a crescut grozav, a ajuns de

www.digibuc.ro

nesuferit şi în toată casa nu-i niciun foc. D-ra Ramsay a spus servitoarei să le răărească cât mai mult cu putinţă... Ingrijitoarea mi-a cumpărat o pereche de mănuşi groaznice (împletite din lână verde şi galbenă) aspre, şi grosolane, cu care n'aşi vrea să mă văd nici mort. Ar fi foarte bine să-ţi pot spune că sunt bine, dar nu-i adevărat. Nimeni nu s'ar simţi bine în astfel de condiţii:

1. Temperatura 0° Fahrenheit.
2. In casă niciun foc şi niciun aparat de încălzit de niciun fel (afară de bucătărie şi camera d-lui tutore).
3. Să fii bătut în prima partidă a matchului când eşti o echipă din cele mai bune.
4. Mijlocul trimestrului.
5. Ingrijitoarea.
6. D-ra Ramsay.
7. D-l Atot-Puternic.
8. Niciun semn de vacanţă.
9. Foame cumplită.
10. Nici o mâncare pe care să mă bizui.

Nu-mi rămâne decât baia de seară — 10 minute de fericire supremă.

Noroc!!!

Mi-am adus aminte că vii aici pentru weekend. Vino de vreme, să fii la masa de la prânz!

Vesteşte-mă, te rog.

Ura!

Trebue să sfârşesc.

Multă dragoste de la
Fiul tău devotat,
K.

www.digibuc.ro

P. S. Nu sunt în pat, dar aşi vrea să fiu; acolo cel puţin e cald.

P. P. S. Am prins o ciudă aşa de mare pe Wilson băiatul care a arbitrat matchurile de football, încât mă tem că n'are să-mi mai tihnească până la Crăciun».

«Cearta» lui Antony cu tutorele mi-a fost povestită într'o scrisoare deosebit de interesantă, pe care o reproduc mai jos:

Am avut conversaţia următoare cu d-l «tutore» şi cred că aceasta-i calea cea mai bună de a ţi-o povesti — (în paranteză sunt lucruri pe care le-am gândit dar nu le-am spus).

Tutorele: Eşti bun prietin cu X?

Eu: Da.

T.: Bine, dar ştii ceva despre purtarea lui, etc.?

Eu: Da, a fost prins copiind şi a fost bătut şi a fost învinuit că învaţă prost şi a fost bătut şi pentru asta.

T.: Da, a fost, e-adevărat. E un băiat cu referinţe foarte proaste în trecut şi nu vreau ca băieţii mei, a căror răspundere o port, să fie prietini cu asemenea specimene. De fapt, a fost notat atât de rău, c'a trebuit să scriu tutorelui său şi să-i spun că doresc să-l retragă la sfârşitul semestrului şi numai datorită unei întâmplări şi-a unei intervenţii cu totul speciale, n'a fost retras. Cred că-i un băiat lipsit complect de simţul onoarei. Dumneata cum îl socoteşti?

Eu: Cred că-i un băiat foarte simpatic.

T.: Cum poţi spune de un băiat care copie că-i simpatic?

www.digibuc.ro

Eu: Nu văd mare deosebire între un băiat care a avut nenorocul să fie prins copiind şi altul care n'a avut această neşansă.

(Nu i-am spus că în toată casa lui şi în toată şcoala nu-i niciun băiat care să nu fi copiat şi că cel care s'a întâmplat să fie prins a avut pur şi simplu nenoroc).

T.: Hm, aici stă răul. Pot înţelege că un băiat de vârsta dumitale nu ia în seamă răul ce stă într'un coleg trândav, —cu toate că nădăjduiesc că vei învăţa să discerni — dar socotesc că ar trebui să înţelegi greşala unui băiat care copie.

Eu: (In acest caz, mi-ar fi cu neputinţă să mai găsesc vre-un prietin).

T.: Ce găseşti plăcut şi ce vezi în el?

Eu: Nu prea ştiu, domnule; dar îmi place foarte mult.

T.: Bine, dar ar trebui să ştii.

Eu: Iată, ştiu că-i tipul camaradului lipsit de grosolănie, complect lipsit. A petrecut cu noi vacanţa din urmă.

T.: (plictisit). A! Aţi stat împreună, asta-i! Dacă aşi fi ştiut, m'aşi fi împotrivit din toată puterile şi cred că e bine ca un băiat să-şi ceară voie de la tutore mai întâi şi pe urmă să-şi poftească prietinii la el acasă.

Eu: (suspin) — !!

T.: Cred că tatăl dumitale ar fi foarte mâhnit să ştie că eşti prietin c'un băiat ca X, care e dispreţuit şi desconsiderat de profesorii lui şi socot că tatăl dumitale trebuie înştiinţat. Ii scrii dumneata ori îi scriu eu?

www.digibuc.ro

Eu: Cum crezi dumneata şi cum îţi place. Eu în tot cazul îi voiu scrie.

T.: Foarte bine. Aşa că, pe viitor, sper să nu te mai văd cu X.

(Niciun răspuns).

T.: Suntem înţeleşi?

Eu: Nu, domnule.

T.: Bine! Păcat, mare păcat. Socot că ar trebui să-ţi dai seama cât de puţin de răul ce stă într'un băiat care copie; — dar să nu mai vorbim de asta. Ii scrii tatălui dumitale?

Eu: Da.

T.: Bine. Cred că trebuie să ştie cât mai exact cum stau lucrurile. De sigur că dacă tatăl dumitale nu face caz de asta, atunci totul e 'n regulă.

N'am spus, dar am gândit:

(In trimestrul acesta ai prins 4 sau 5 băieţi de-aici din casă copiind şi n'ai spus nimic. Pentru unul din aceşti băieţi ai făcut chiar intervenţii. Şi i-ai dat bilă albă.

Astfel, un băiat în pensiunea dumitale capătă bilă albă, pe când un băiat din altă pensiune este lovit de două ori pentru aceeaşi greşeală. E drept?

Dacă X s'ar fi aflat în pensiunea aceasta, n'ar fi fost lovit: dimpotrivă, ar fi cu cugetul nepătat în ochii dumitale şi ar fi stat înaintea dumitale şi i-ai fi vorbit la fel cum îmi vorbeşti mie acuma!).

Niciodată în vieaţă n'am fost aşa de mânios ca atunci şi n'am pomenit încă atâta îndrăsneală să-mi pretindă să-i cer lui voie ca să poftesc un coleg la mine acasă. Şi îmi vine a crede că a încerca să desparţi pe un băiat

www.digibuc.ro

de cel mai bun prietin al său... numai fiindcă acesta a fost prins copiind... e răutate curată. De sigur, ar trebui să ştie că fiecare copie la nevoie, atâta timp cât asta nu-i strică.

Mi-a spus să-ţi scriu şi ţi-am scris...».

Cu toate că am preţuit mult curajul cu care a luat apărarea prietinului său şi felul cum s'a purtat, am crezut totuşi că e nevoie să subliniez valorile reale întunecate de întâmplarea aceasta. A doua zi, i-am scris cele ce urmează:

«Mi-ai scris o scrisoare straşnică în care ţi-ai exprimat minunat atât sentimentele tale cât şi pe-acelea ale d-lui Ramsay — ale tale poate mai puternic decât ale lui, dar asta-i foarte firesc şi ce spune d-l Ramsay voiu asculta când voiu sta de vorbă cu el, la apropiata noastră întrevedere. Vreau să-l rog să-mi spuie dacă nu cumva mai are alte pricini, în afară de acelea pe care ţi le-a arătat ţie, pentru care vede cu ochi răi prietinia ta cu X. Dacă nu, atunci cred că ar fi bine să te sfătuiască să-l faci pe X, ca prietin ce-ţi este, să-şi schimbe şi să-şi îndrepte purtările. Un băiat poate fi certat cu autorităţile şcolare şi totuşi poate fi bun prietin. Nu-l cunosc pe X destul de bine ca să-mi dau o părere personală, dar cred că ai judecat bine şi frumos şi am încredere în tine că poţi descoperi în scurt timp dacă un băiat are caracter urît, chiar dacă la început te-ai înşelat. Am mare încredere în tine şi te preţuiesc că ai luat apărarea prietinului tău. Dar să nu faci greşala de a crede că lucrurile acestea n'au nicio însemnătate, numai

www.digibuc.ro

pentrucă au fost săvârşite de cineva care ţi-e drag. Asta-i o probă de prietinie adevărată care atrage şi desvoltă însuşirile cele mai bune ale prietinilor.

Cred că afară de G., cei mai mulţi dintre prietinii tăi de la Eton sunt slabi la învăţătură şi mi-ar părea foarte rău dacă le-ai îngădui să te ţie în urmă cu lucrul şi să-ţi năruiască tot elanul tău pentru munca şcolară. Fără să fiu încrezut sau preţios, mi-ar plăcea să simt că eşti atras către muncă şi că ai putea să dai curaj prietinilor tăi să guste şi ei din această plăcere. Copiatul e o chestie cu mult mai serioasă. Ştiu că se practică mult, dar nu-mi place, fiindcă e urît, umilitor. Sunt mai multe forme de-a copia şi nu ştiu la care formă anume te referi tu. Să copii lucrul făcut de alţii şi să-l arăţi ca fiind al tău, sau să te uiţi la lucrarea scrisă a altui băiat când dai teză, sau să ţii cartea deschisă subt bancă când spui lecţia — şi toată seria asta de înşelăciuni e vulgară şi aşi fi grozav de mâhnit dacă tu le-ai socotit că n'au nicio însemnătate. Să fii descoperit cu astfel de lucruri nu-i numai nenoroc, ci e un lucru necinstit. Dacă vreunul din prietinii tăi gândeşte altfel, nu te potrivi lui. Noţiunea de cinste pe care ţi-o faci în şcoală îţi rămâne şi mai târziu în vieaţă şi omul care n'are cugetul cinstit nu-i bun la nimic. Adevărul de care trebuie să te pătrunzi e acesta: niciodată să nu încerci să capeţi succese sau să te abaţi de la pedeapsă prin şiretlicuri.

Altceva este să foloseşti o traducere englezească ca să pregăteşti o temă la Greacă sau Latină. Asta nu-i o crimă, dimpotrivă, cred că-i de ajutor ca să înveţi mai lesne o limbă. Dacă aşi fi profesor, aşi îndemna pe elevi

www.digibuc.ro

să folosească traducerile, cu condiţia să fie bune. Dar profesorii de şcoală au altă părere şi după cum copiatul este oprit, la fel ei socotesc că nu-i cinstit să te foloseşti de traduceri. Sfatul pe care ţi-l dau este să asculţi de preceptele regulamentului în această privinţă. N'are însemnătate clipa când ai călcat preceptele şi când te-ai folosit de copiat numai ca să-ţi păstrezi timpul şi să înlături sila de a pregăti lecţia; dar are mare însemnătate faptul de-a călca principiul pe care ţi l-am definit mai sus.

Voiu veni şi voiu discuta despre asta cu Ramsay şi trag nădejde că voiu putea fi de vreun ajutor ca să îndrept lucrurile. Sunt foarte mulţămit că mi-ai scris atâtea—şi cred că te vei bizui totdeauna pe mine, ca şi acum. Incerc să te ajut cât pot de mult. Vieaţa — şi mai ales vieaţa de şcoală — e plină de tot felul de reguli şi interdicţii, aşa că e foarte greu câteodată să păstrezi o justă măsură şi să faci deosebirea între ceea ce are însemnătate şi ceea ce n'are...».

Vacanţa Crăciunului 1917—1918 am petrecut-o la Knebworth şi a fost plăcută datorită unui îngheţ care a prilejuit o mulţime de sporturi de iarnă improvizate. Antony a venit acasă la 19 Decemvrie. Iată ce scrie mama sa în Jurnalul ei:

«Frigul e aspru, dar îngheţul, soarele şi patinajul la un loc sunt plăcute. Davina spune că «nasul îi scapără». Zilele acestea perechile strălucesc de fericire, Antony cu Hermiona şi Davina cu John. Aceştia din urmă parc'ar fi gemeni şi încă cei mai veseli şi drăgălaşi gemeni din lume. Toată ziua patinăm. Câteva din zilele

www.digibuc.ro

însorite au fost minunate pe lac şi mulţimea de copii cu tricouri viu colorate, legănându-se în zbor pe patine, ofereau o privelişte încântătoare. Pentru prima oară, Davina şi John puseseră patinele. Curând s'au avântat singuri uşor de tot şi cu repeziciune. Nimeni nu le arătase. Antony patina admirabil şi Victor îl învăţase o mulţime de figuri grele. Când Victor era acasă, patinau amândoi cât e ziua de lungă de parcă erau pe altă lume».

In timpul acestei vacanţe, am propus lui Antony o sumă lunară pentru viitor, ca să-şi cumpere singur cele necesare şi să nu mai primească comenzile făcute la magazine de către îngrijitoare. I-am spus că astfel, după părerea mea, va învăţa să cunoască valoarea reală a lucrurilor şi asta i-ar servi la desăvârşirea educaţiei lui. L-am întrebat dacă vrea să înceapă cu sistemul acesta chiar la începutul trimestrului. Mi-a răspuns, cu o fineţe care mi-a tăiat răsuflarea: «Tată, ce vrea să fie asta? o extravaganţă sau o economie pentru tine?».

Când se întoarce la Eton, trecuse în anul al cincilea şi scrisorile lui din cursul acelui trimestru sunt pline de mulţămire. Băieţii nu erau tulburaţi, nici de atacurile aeriene care, pentru Londra, ajunseseră o încercare de fiecare noapte chiar şi pe lumină de lună şi nici de spaima îngrozitoare ce-a urmat năvălirii armatelor germane în Franţa în primăvara acelui an. De fapt, fusese cea din urmă sforţare desnădăjduită a unui popor ce era gata să se prăbuşească; dar noi nu ne dădeam socoteală de asta atunci; aşa că lunile Martie, Aprilie şi Maiu 1918 au fost aproape cela mai rele din tot războiul.

La Eton, era linişte şi seninătate în toate. Antony era înconjurat de un grup de prietini credincioşi, camera-i era

www.digibuc.ro

plăcută şi mai frumoasă de când avea un covor persian; îi plăceau alergările şi ceaiurile şi i-am trimis multe provizii de mâncare. Singura lui neplăcere era o jenă stăruitoare la picior, pe care doctorul a atribuit-o cusurului fizic cunoscut în medicină subt numele de «labă de urs» şi care se părea foarte anevoios de vindecat.

Prima lui încercare ca «Upper Chapel» ne-a fost descrisă astfel: «Astăzi am debutat ca «Upper Chapel». Am fost groaznic de emoţionat. Cred că oricine are emoţii când trebuie să facă un lucru pentru întâia oară, în faţa celor ce sunt deprinşi cu asta. Dar a mers de minune, afară de faptul că-i «foarte neplăcut să stai ca pe spini».

Această scrisoare a fost urmată de alta care cuprindea o înşiruire nostimă a avantagiilor de a fi «Upper»:

«Imi pare foarte rău că sunteţi mereu expuşi atacurilor aeriene. Trebuie să fiţi atât de obosiţi! Ce istovitor! Sunt sigur că am la picior ceva mai mult decât o simplă «labă de urs». Acum cât scriu îmi svâcneşte, mă arde şi n'are astâmpăr şi mă doare. E grozav de plăcut să fii «Upper», dar ai cu mult mai mult de lucru; dar am scăpat de camera copiilor; asta-i un mare chilipir. Am să încerc să enumăr toate avantagiile, deşi nu cred să fiu în stare să le înşir pe toate:

1. Nu mai eşti în ascultarea şi în serviciul nimănui, ceea ce 'nseamnă *a*) nu mai poţi fi pus la arest şi *b*) nici nu mai eşti silit să stai cu uşa clasei deschisă (să-ţi vâjâie capul de strigăte).
2. Stingerea la 10 seara, în loc de 9,30.
3. Poţi să foloseşti biblioteca şcolii.

www.digibuc.ro

4. Poţi să te duci pe la celelalte pensiuni.

5. Poţi să intri la «Tap», un magazin bun de încălţăminte.

6. Poţi să scapi de camera copiilor.

7. Eşti «Upper Chapel».

Buck de la Warr vrea să publice o gazetă socialistă aici; dar directorul i-a spus că nu trebuie să fie prea socialistă, aşa că n'are să fie. George şi David Cecil vor scrie amândoi la gazeta asta. George (Malcolm) spune că D. Cecil râde de asta».

In alte scrisori, din aceeaşi vreme, spunea: «Doamne Dumnezeule! Ce loc e Etonul! Nimic în lume nu i se poate asemui. Aveai multă dreptate când spuneai că e un noroc să fii băiat, pentru că ai putinţa să stai la Eton. Fericirea se revarsă în mine!».

Despre semestrul de vară 1918 e puţin de spus. Antony juca în echipa «Upper Six penny», aşa că lucra mai sistematic şi ca urmare era mult mai mulţămit decât în anul precedent. Ziua de 4 Iunie am petrecut-o cu el; dar bucuria ne-a fost umbrită de spaima cea mare pricinuită de perioada critică a războiului din vara aceea. Scrisorile lui erau scurte şi fericite şi nu s'a ivit nici o întâmplare deosebită care să merite a fi notată.

In prima lui scrisoare, la 6 Maiu, spunea: «Beneficiem din plin de lenea plăcută a profesorilor noştri din care putem acum face ce vrem; ne cade bine asta în semestrul de vară».

Lucrul i-a pricinuit un reproş din partea mamei sale care i-a amintit că zilele de vară nu sunt făcute numai pentru plăcere. Ea însăşi muncea zi cu zi, îngrijind soldaţii răniţi

www.digibuc.ro

din spitalul ei. Trupul îi era ostenit şi sufletul amărît; se aştepta la mai multă seriozitate şi înţelepciune de la fiul ei. « Dragul meu », i-a scris ea, « Dumnezeu ne-a dăruit cu o mulţime de bunuri cereşti ca să ne putem folosi de ele. Dar nu le poate folosi tot el pentru noi. De ce folos erau aripile pentru Perseu până când a descoperit că poate zbura cu ele, făcând o sforţare ca să le folosească? Inainte de toate, doresc să-ţi desăvârşeşti puterile care ţi-au fost date şi asta nu se poate decât cu sforţare şi voinţă şi dragostea de a fi puternic ».

Intâiu a început cricket-ul cu bine, pe urmă a avut o serie de ghinioane. Mai întâi de toate i s'a furat crosa de cricket, pe urmă a primit o minge în nas şi în sfârşit, la urmă, a suferit o contuziune la mână, din pricina căreia i s'a rupt un os mic la un deget, aşa că n'a mai putut juca o bucată bună de vreme. Intr'o scrisoare, ne înştiinţează că a făcut 15 puncte şi a câştigat 8 bare la criket şi în alta spune: « Am crescut în ochii mei la învăţătură, în timpul din urmă şi încă am învăţat mai mult decât m'ajută puterile. Mi-au mers toate destul de bine în ultima vreme. Astăzi după masă, am reuşit să fac « hat trick » şi am mai făcut 5 puncte, în total 26. Cred că am oarecare şanse să câştig « Sixpenny » la anul; dar abia îndrăznesc s'o spun. Vă trimit o bucăţică de lemn să bateţi în ea.

Programul şcolar al semestrului Sf. Mihai a fost în anul acela cel mai bogat în tot felul de întâmplări. La întoarcerea lui în şcoală, a îmbrăcat haina vârstei de 16 ani şi la sfârşitul semestrului a fost confirmat ca atare; astfel a trecut definitiv din tagma băieţilor în acea a bărbaţilor. A intrat în corpul de disciplină al Ofiţerilor. Dr. James a fost instalat ca director, urmând d-rului Warre. Dar, evenimentul de căpetenie a fost în Noemvrie, când s'a încheiat Armistiţiul şi

www.digibuc.ro

când s'a împrăştiat negura războiului care până atunci întunecase întreagă vieaţa de şcoală a lui Antony.

Către sfârşitul lunii Septemvrie, am fost rugat de Lordul Beaverbrook să plec la Paris, în calitate de Comisar al propagandei şi după ce m'am sfătuit cu şefii mei politici şi am primit încuviinţarea lor, m'am hotărît să primesc misiunea. La 24 ale lunii, mama îi scria lui Antony: « Ştirile din Palestina nu ţi se par de necrezut? Ocuparea Nazaretului pare foarte ciudată! ». Antony răspunde: « Mulţămesc pentru scrisoarea ta şi totodată pentru jambonul atât de gustos. Astăzi am avut o serbare grozavă, cu prilejul instalării Directorului. Toţi am intrat în curtea şcolii; Prevostul a bătut la poartă şi a fost primit; pedagogii purtau peruci şi fiecare a ţinut discursuri latineşti şi noi ne-am bucurat şi am cântat imnuri latineşti şi psalmi în Capelă. A fost senzaţional de tot şi foarte caraghios... Veştile sunt surprinzătoare. Capitularea Bulgariei înseamnă într'adevăr ceva bun? Ce asemănător cu Cambrai, nu?

La 13 Octomvrie, îmi scria la Paris: « Noutăţile sunt grozav de bune, nemaipomenit; aşa încât mă tem că toate se vor termina până la Crăciun şi nu ne vom mai duce la Paris ».

Amândoi ne-am dus să-l vedem la 22 Octomvrie. A doua zi mi-a scris:

23 Octomvrie.

Nădăjduiesc că rândurile mele te vor prinde înainte de plecare, dacă mai pleci Joi. Ce bine am petrecut ieri...

Ţi-am spus că stau foarte bine cu banii; dar de fapt nu-i adevărat. Totdeauna mi-e foarte ruşine să cer

www.digibuc.ro

bani, — chiar într'un fel parcă mi-e groază, chiar dacă-i vorba să-i cer de la tatăl meu. Trebuie să-mi cumpăr ghete, pantofi, în cursul trimestrului acesta şi abia îmi ajunge să le achit, fără să mai pun la socoteală celelalte fleacuri ca: pastă de dinţi sau loţiune pentru păr etc.... aşa că nici nu-mi mai rămâne nimic pentru daruri de Crăciun. Deasemeni, trebuie să-mi mai iau altă pereche de pantofi pe care să-i port la Paris, deoarece toţi pantofii mei sunt vechi. Asta ar costa 2 lire, 5,0. Pentru o scrisoare, ajunge cât te-am rugat.

La acestea, am răspuns:

Parisul e foarte interesant în clipa de faţă. Toţi miniştrii şi toţi prietinii mei de la Amiralitate sunt aici şi discută condiţiile armistiţiului care vor fi propuse Germanilor şi aproape fiecare zi aduce un curs nou în desfăşurarea evenimentelor. Acum se pare că ostilităţile se vor încheia, înainte de sfârşitul lui Noemvrie; dar stadiul discuţiilor şi al conversaţiilor va dura încă multe luni.

Imi pare rău că-ţi faci sânge rău din pricina chestiunilor băneşti şi mai ales că te fereşti să-mi ceri când ai nevoie. Mi se sfâşie inima la gândul că ţi-e frică să-mi spui tot ce ai pe suflet. Ţi-am spus întotdeauna că pot să-ţi dau mai mult, dacă suma pe care ţi-am alocat-o nu-ţi ajunge; trebuie să mă lămureşti şi să-mi spui ce nevoi ai şi cât îţi trebuie, ca să ştiu cât anume să-ţi dau. Alăturat, îţi trimit un cec de 5 lire care, nădăjduiesc, că te va scăpa de griji. Dacă nu-i destul, nu te sfii să-mi

www.digibuc.ro

spui şi cere-mi atât cât îţi trebuie şi cât doreşti. Dragul meu copil, să nu-ţi fie frică niciodată de tatăl tău; îmi făgăduieşti? Sunt oare atât de înfricoşat, de-ai ajuns să te fereşti de mine ca de un căpcăun? Şi dacă ţi-i ruşine vreodată de ceva, adu-ţi aminte că-i mai bine să ai un părtaş; în ceea ce mă priveşte, totdeauna te voiu înţelege şi te voi ajuta chiar dacă-ţi închipui că-i greu de spus.

Sunt foarte desamăgit că nu pot să iau parte şi să fiu alături de tine, în cursul acestui trimestru, la pregătirea ta pentru cuminecătură. Am să fac aşa fel ca să ne putem vedea în fiecare *week-end* şi să stăm de vorbă, ca să limpezim fiecare lucru. Nădăjduiesc că vei lua în serios cuminecătura, aşa cum trebue şi că te vei încredinţa că este un pas de mare însemnătate în vieaţă. Pentru mine, cuminecătura a însemnat foarte mult; dar eram foarte nenorocit în vremea aceea; era drept după moartea tatălui meu — bunicul tău — şi mă simţeam cumplit de singur. Multă lume crede că religia nu foloseşte decât celor nefericiţi, aşa că deobiceiu e privită ca ceva trist; dar nu-i deloc adevărat. Totul este să înţelegi însemnătatea religiei şi în orice clipă s'o cuprinzi ca şi cum ar fi o parte din fiinţa ta, din vieaţa ta. Să-mi scrii şi să-mi spui dacă în dialogurile tale cu Ramsay sau cu directorul sunt lucruri pe care nu le pricepi prea bine. Cum nu ne putem întâlni şi nu putem sta de vorbă despre asta, va trebui să ne scrim, lucru ceva mai greu. Sunt câteva doctrine religioase care mi-au dat de gândit cândva şi m'au pus în încurcătură; dar până la urmă, am reuşit să găsesc pentru fiecare din

www.digibuc.ro

ele interpretarea şi înţelegerea care mi-au liniştit cugetul şi care se potrivesc cu faptele din vieaţă şi cu natura umană aşa cum le-am observat pe lume: şi aşi dori să te ajut să te pătrunzi şi tu de aceeaşi interpretare şi înţelegere. Dar, greutăţile şi nedumeririle tale pot fi altele decât ale mele; să-mi spui şi mie ori de câteori le întâmpini, care sunt şi de ce natură.

Aşi dori să faci o mare sforţare trimestrul acesta, să-ţi desfăşori toate puterile tale, ca să poţi vedea de cât eşti în stare. Dacă munca de şcoală e tristă şi plictisitoare, nu te lăsa cuprins şi înfrânt de asta. Ai să te plictiseşti totdeauna dacă dai învăţăturii vreme scurtă şi gândire puţină. Cu cât îi dai mai mult, cu atâta devine mai atrăgătoare. Te bucuri de multă fericire în vieaţă şi de multe bunuri, aşa că eşti dator să-ţi dai toată silinţa ca să le meriţi».

La 3 Noemvrie, Antony scria mamei sale: «Am primit o scrisoare încântătoare de la tata, minunată! Sentimentul nostru puternic al datoriei, al dragostei şi al cinstei s'a oglindit în mine». Iar mie mi-a răspuns:

4 Noemvrie, 1918.

Nimeni afară de tine nu-i în stare să scrie astfel de scrisori, e *prea* bună şi nici nu-ţi pot spune cât mi-e de dragă. Fără îndoială că nu mi-e frică de tine; nu-s chiar aşa de prost. Iţi mulţămesc din suflet pentru cec; mi-a adus mai mult decât mă aşteptam, aşa că toate's în perfectă ordine. Mare păcat că nu poţi fi aici, ca să stăm de vorbă despre cuminecătură. Ar fi fost ceva

www.digibuc.ro

straşnic. Ramsay e foarte bun, dar nu-i acelaşi lucru. El spune că «seriozitatea» este noţiunea care cuprinde tot ceea ce ar dori să vadă în candidaţii lui la cumineCătură. Seriozitatea ar trebui să ne fie călăuză. Asta înseamnă că în serile în care n'am de lucru, nu pot să fac şotii şi să mă distrez? Am impresia că aşteaptă să mă vadă plimbându-mă în lung şi în lat cu gândul numai la cumineCătură; ceea ce, îţi spun drept, nu pot. Poate nu înţelege chiar aşa, trebue să-l întreb... Am să încerc să ies bine semestrul acesta, mai ales la probele scrise, şi asta numai ca să reuşesc. Sunt straşnic de fericit, pentrucă în adevăr duc o vieaţă minunată şi aştept cu nerăbdare vacanţa. Ai să vii la oficierea cumineCăturii? In tot cazul, ai să mai vii odată semestrul acesta şi atunci vom descurca toate controversele...

Ştirile sunt prea bune ca să poată fi exprimate prin vorbe. Cred că odată cu Crăciunul vom avea pace, tu nu crezi la fel? Şi pacea odată încheiată, nu termini şi tu cu însărcinarea pe care o ai?...

Mama sa m'a urmat la Paris, la începutul lui Noemvrie şi scrisorile noastre de acolo îi împărtăşeau zilele de frământare cu puţin înainte de încheierea armistiţiului. La 10 Noemvrie, i-am scris:

Iţi mulţămesc pentru scrisoare. Da, sigur; şi eu şi mama vom veni la Eton, ca să fim de faţă la cumineCătură ta. Ramsay are dreptate cerând «seriozitate» candidaţilor săi la cumineCătură. Fără îndoială că asta nu înseamnă că nu trebuie să mai zâmbiţi sau să faceţi

www.digibuc.ro

drăcii; dar înseamnă că el doreşte să vă gândiţi adânc şi serios la pregătirea voastră. E vremea să vă cercetaţi cugetele şi să vă faceţi un bilanţ sufletesc şi cu cât vă veţi umple timpul cu munca şi lectura cărţilor bune, cu atât veţi dori mai puţin să vă petreceţi serile cu fleacuri. Dar să-l întrebi singur despre asta. Cuminecătura înseamnă un fel de maturitate — trecerea de la starea de băiat la cea de bărbat — şi e de dorit să-ţi petreci timpul reflectând la asta, fără însă a-ţi întuneca vieaţa sau a o cuprinde într'un văl de tristeţe şi de întuneric.

Aici, cu toţii suntem în culmea emoţiei, aşteptând din ceas în ceas vestea că Armistiţiul a fost semnat. In Germania, starea de lucruri e desnădăjduită, o populaţie flămândă în plină revoluţie şi o armată înfrântă în plină fugă. Mai înainte de primirea scrisorii tale, toate vor lua sfârşit. Mă întreb în ce chip veţi primi vestea la Eton şi cum aveţi să vă bucuraţi. Cred că fiecare va înebuni de bucurie. Iţi aminteşti versurile din balada «Calul alb», în care Regele Alfred cere Maicii Domnului să-i spuie ce înseamnă viziunea lui «dacă ceea ce se 'ntâmplă e pentru totdeauna, sau dacă sufletele noastre nu se vor topi de fericire văzând străinul plecând?». Pentru Franţa şi Belgia, ora bucuriei supreme însfârşit a sosit. Germanii vor fi pedepsiţi înspăimântător. Vreme de 4 ani, soldaţii germani au dat frâu liber tiraniei lor sălbatice pe care au suferit-o nefericiţii Francezi şi Belgieni; acum vor fi alungaţi, urmăriţi de blestemele lumii întregi, iar la reîntoarcerea lor în Germania nu vor mai găsi nici casă şi nu vor mai avea nici pace ani dearândul. La început vor găsi

www.digibuc.ro

foamete şi răscoală, iar pe urmă vor trebui să se supună, primind să le fie ţara cuprinsă de trupele străine, până ce se vor răscumpăra de toate distrugerile barbare pe care le-au săvârşit. Dar totdeauna se întâmplă aşa în lume şi popoarelor şi indivizilor. Cel mai nemilos judecător al propriilor tale fapte e Nemesis zeiţa răzbunării.

Iată împrejurarea în care am aflat marele eveniment, la 11 Noemvrie; uitându-ne de la ferestrele hotelului nostru, am văzut o midinetă alergând pe Rue de la Paix şi strigând: «Ça-y-est». In clipa aceea, străzile, care până atunci erau goale, s'au umplut ca prin farmec şi lumea s'a înghesuit aşa de tare, încât ieşind din hotel abia ne puteam mişca din pricina mulţimii îmbulzite pe străzi. Pe Rue de Rivoli am întâlnit pe Amiralul Sir Rosslyn Wemyss, care se întorcea chiar atunci de la semnarea armistiţiului. Era foarte obosit şi în drum spre hotel se ducea să facă o baie. Am hotărît să ne întâlnim mai târziu la masa de la prânz, în Hotelul Maurice.

Când ne-am întâlnit la ora unu, l-am găsit bine dispus şi vesel. Ne-a făcut cea mai amănunţită şi mişcătoare dare de seamă a ceremoniei de la care abia venise. Trenul german şi trenul Generalului Foch se opriseră, Duminecă 11 Noemvrie, unul lângă altul, în mijlocul pădurii de la Compiégne. N'a fost nici un semn de prietinie, nici un salut, nici o strângere de mână, ci doar cea mai distantă şi glacială politeţe.

Foch s'a adresat delegatului german: «Ce doriţi?».

Acesta a răspuns: «Dorim armistiţiul propus de dumneavoastră!».

Foch l-a întrerupt, spunându-i: «Armistiţiul propus de mine? Nu ştiu ce vreţi să spuneţi. Aţi venit să cereţi armistiţiu?»

www.digibuc.ro

Germanul, cu ochii în pământ, a răspuns: « Da, de asta am venit. Vrem armistiţiu ».

« Atunci îl veţi avea », a întors vorbă Mareşalul Foch şi i-a făcut cunoscut condiţiile pe care le-a şi cetit în limba franceză, după care le-a înmânat documentul.

Germanii erau adânc mişcaţi — « au scâncit » —după cum s'a exprimat Amiralul Wemyss. Unul din ei a cetit o hârtie pregătită dinainte, care arăta starea înfricoşată din ţară de la ei, aproape cerşind mila aliaţilor. Sir Rosslyn Wemyss, care abia sosise de la Soissons, mi-a mărturisit că n'a fost câtuşi de puţin mişcat. Germanii au luat condiţiile şi-au plecat să le studieze.

In seara zilei aceleia, Sir Rosslyn Wemyss şi Mareşalul Foch au stat de vorbă până în adâncul nopţii. Tocmai când Amiralul se pregătea să plece la culcare, un sgomot neaşteptat, ce venea din curtea Castelului, le izbi urechile. Delegaţii germani se întorseseră. Condiţiile armistiţiului au fost desbătute până la 5 dimineaţa, când în sfârşit fură semnate.

Antony a luat cunoştinţă de toate acestea din jurnalul mamei sale. Acest jurnal cuprinde în paginele lui şi descrierea clipelor de emoţie şi de înduioşare pe care le-am simţit după masă, în Place de la Concorde, unde dansa un grup de soldaţi din armata britanică şi unde chipul Kaiserului a fost ars şi unde toţi erau ca nebuni. Deasemenea, e descrisă şi cina noastră la « Henri » cu sir James Barrie şi Sir David Henderson, când s'au putut vedea şi alte manifestaţii de veselie deslănţuită. In primăvara acelui an, când situaţia noastră atinsese culmea desnădejdei şi când toţi oamenii de Stat se temeau că Germanii vor cuceri Parisul, întrebasem pe Sir James Barrie, care prânzise cu noi, dacă era încredinţat că

www.digibuc.ro

Germanii vor intra în Paris. El mi-a răspuns atunci: «Cred că aliaţii vor cuceri Berlinul.» I-am amintit toate acestea în seara armistiţiului şi am băut împreună pentru «Aliaţii la Berlin» şi pe urmă pentru «Engleji la Paris».

«Cel mai ciudat lucru din toate», — îi scria lui Antony mama sa, — «este că tot ceea ce vezi, sau faci, sau spui, sau simţi e aşa de puţin în faţa marelui şi eternului adevăr. E aşa de mare că nu poţi fi în stare să-l cuprinzi».

Ne-am socotit norocoşi că ne aflam în Paris, în cursul acelei zile de dată istorică, dar scrisorile lui Antony care povesteau despre manifestaţiile de la Eton ne-au încredinţat că acolo s'ar fi petrecut lucruri şi mai extraordinare şi mai minunate. Ne-a scris trei scrisori, pline de tot felul de amănunte referitoare la bucuria armistiţiului, din care reproduc pe cea din urmă:

14 Noemvrie.

CARTEA I

Trebuie să vă trimet o dare de seamă amănunţită a celor ce s'au întâmplat aici în ultima vreme, căci e ceva cu totul senzaţional. Să încep cu începutul începutului, chiar dacă vi l-am mai scris odată. Deasemeni, am să dau, în interesul meu de mai târziu, şi nume (presupunând că veţi păstra scrisoarea).

Luni 11 Noemvrie. Toţi păreau a şti că dacă armistiţiul *este semnat*, ostilităţile vor trebui să înceteze la 11,10. Nu ştiu prin ce mijloc au aflat băieţii, dar au aflat. Umblau tot felul de svonuri, cum că armistiţiul fusese semnat şi înainte de ora de curs dela 11, cu toţi

www.digibuc.ro

am hotărît, am încuviinţat şi ne-am înţeles să aplaudăm în timpul lecţiei, în clipa în care Blacker va da semnalul. Intre timp, s'a făcut 11 şi 15; Blacker s'a ridicat şi-a strigat: « E unsprezece şi zece, hip-hurrah! »; dar nimeni nu l-a susţinut. Nu cred să fi primit mare pedeapsă pentru asta; nu mai ştiu. Când am ieşit din şcoală, am găsit o mare mulţime întrunită în faţa şcolii; directorul stătea pe trepte şi aducea la cunoştinţă următoarele: « Telegramă oficială din Franţa. Toate ostilităţile au încetat la ora 11. » A urmat o pauză, iar apoi a continuat: « După masă sunt suspendate cursurile şi lecţiile, iar mâine va fi *non dies* ». Dintr'odată, Etonul parcă înebunise şi toţi urlau cu ochii ieşiţi din cap. Cel dintâi lucru pe care l-am făcut a fost să trag un chef şi să mă îndop, până am golit punga de bani. Apoi, l-am luat pe Frank Stacey şi ne-am dus la *Selly şi Clifford* şi-am cumpărat un steag cam de mărimea unei batiste de buzunar. Am dat pe el 2 şilingi. Cu Shirley şi Armitage în frunte şi cu un gong, am năvălit în Eton ca nişte hoarde, urlând. Ne-am oprit în faţă la Chitty's şi-am cântat [1]) « God save the king » în bătăi de tobă. Luasem un capac de tinichea şi c'o bucată ruptă din lada de cărbuni am bătut în capac cu furie. Insfârşit, Armitage a suit scările Capelei şi-a spus: « Am făcut destul scandal, hai acasă »; am plecat fiecare pe la case. Luni noaptea nu s'a mai întâmplat nimic; doar sunete de corn neîntrerupte şi urletele haimanalelor de pe uliţi şi câteva focuri. Ramsay mergea de colo până colo

[1]) Imnul regal englez.

www.digibuc.ro

foarte plictisit şi spunea că nu se cuvine să facem scandal şi c'ar fi mai potrivit dacă am avea mai multă demnitate. Marţi, a fost ziua ideală. Am avut un match cu băieţii din cursul inferior şi i-am bătut cu 19-2. Straşnic! A fost şi matchul pensiunei noastre împotriva pensiunei Marten, dar din pricina genunchiului meu n'am putut să joc. Seara a avut loc un concert al cărui program vi-l trimit alăturat. Din clipa aceasta a început nebunia.

CARTEA II

Am cântat cu toţii tot felul de cântece şi-au venit şi toboşarul cu trompetistul din fanfara Coldstreams, cântând prea dulce şi prea frumos, întovărăşiţi de urletele noastre sălbatice. Cu puţin înainte, directorul tocmai ne spusese că e foarte mândru de şcoala lui şi de felul cum ne-am comportat în această împrejurare şi că dacă ne-am ţinut până atunci, acum puteam să ne dăm drumul. Şi atunci, ne-am dat drumul! Abia isprăvise directorul de vorbit, că toţi înebunisem şi urlam ca smintiţii, iar când am ieşit, am văzut că în frunte se afla toba mare şi că o mulţime imensă venea în urmă. Cei de la Coldstreams au smuls toba mare şi-au început să cânte şi să bată în ea, îndreptându-se în marş spre Windsor. După aceea, toţi de la Eton s'au prins de mâini şi, în mii de rânduri, au mers în marş după fanfară, urlând din răsputeri; la Winsdor Bridge ne-a oprit Billy Marsden, iar băieţii, intimidându-se, s'au întors înapoi. Dar asta n'a fost tot. Multă vreme am alergat pe străzi şi-am păzit focurile care erau răspândite în

www.digibuc.ro

dreapta şi în stânga. Pretutindeni pe Keate's Lane erau atârnate lămpi colorate. Apoi ne-am năpustit spre Burning Bush, pe care s'a cățărat Slyn, încercând să-l dea la pământ şi înfingând apoi un steag în vârf. Noi toţi stam de jur împrejur cu braţele încrucişate şi cântam « auld lang syne ». (Am uitat să spun că înainte de Burning Bush o ceată de băieţi, printre care şi eu, am călăuzit un alt val de mulţime spre Windsor. Noi eram în frunte; am reuşit să scăpăm de Billy Marsden şi de Butterwick la iazul Barms; dar eram prea puţini şi prea împrăştiaţi, aşa că a trebuit să ne întoarcem). După Burning Bush, strigătele de « Windsor, Windsor » s'au înteţit şi astfel, conduşi de câţiva din club, ne-am îndreptat în marş iarăşi spre Windsor. Am dat asalt intimidând pe Butterwich, Billy Marsden şi pe conetabil (Hindenberg) şi am reuşit să ne strecurăm mai departe. Am trecut înainte, urlând cât ne ţinea gura. Eram în rândul din urmă şi m'am rănit al dracului la genunchi. Am pornit-o în fugă, furioşi; eu de abia mă puteam ţine pe picioare, Dick şi Harry erau în frunte. Ne-am oprit apoi, ca proştii, în faţă la Castle Hotel; dar tovarăşii din urmă strigau: « înainte, spre cazărmi ». De data aceasta, rândul nostru n'a mai putut rezista şi-a rămas în urmă, ferindu-se spre stânga. Când am ajuns la cazărmi, am găsit porţile închise; haimanalele de pe uliţi strigau: « Is înăuntru, acolo ». Am crezut că armata ne trădase şi se închisese înăuntru; aşa că, 18 dintre noi am pornit mai departe, în două rânduri, ţinându-ne de mâini. Am ocolit Windsor-ul şi am ieşit pe strada Peascod, dacă ştiţi care-i aceea, şi din

www.digibuc.ro

fericire ne-am întâlnit cu alţi camarazi drept la White Hart. Toate acestea s'au petrecut în tovărăşia unor haimanale care ne ajutau cu strigăte — din umbră, bine înţeles. Când ne-am întors, am găsit Etonul pustiu. Am ajuns la 8,50. Eram asudat leoarcă şi mă durea aşa de tare genunchiul că abia puteam păşi. Am făcut o baie. Eram şapte din pensiunea noastră. Am aflat că Rayner Wood a ieşit la fereastră, a reuşit să facă linişte şi să ţie un discurs grozav, isprăvind cu vestea că s'a retras din postul de C. O. al Corpului şi că cea din urmă poruncă a lui este să ne retragem în linişte acasă şi toţi au plecat ca mieii la pensiuni. A doua zi, monitorul a colindat şcoala, cu următoarea înştiinţare: « Toţi elevii care au intrat în pensiune după ora 8,40 sunt obligaţi să pregătească Georgica I pentru Vineri la Capelă. Chiar acuma am isprăvit-o şi ce să spun, mi-a luat o groază de vreme.

... Miercuri, după curs, era cât pe ce să aibă loc o altă manifestaţie; dar n'au fost decât focuri. Eu nu m'am dus, eram însă gata să iau parte dacă s'ar fi întâmplat ceva. A fost cel mai grozav eveniment de când e Etonul; nu cred să se mai întâmple cândva ceva la fel şi face cât 30 de Georgice. Nu l-aşi fi dat nici pe 1.000.000.000.000.000 de lire. Era să uit de măreţul serviciu divin care s'a oficiat Marţi dimineaţa la Capelă cu « Ochii mei au văzut minunea venirii Domnului », « *Marsilieza* » şi « *Rule Britania* ». Etonul avea o înfăţişare strălucitoare, împodobit cu tot felul de steaguri şi-aşi fi dorit să-l puteţi vedea şi voi. Astăzi, am încercat iar să joc football, dar m'a durut genunchiul prea tare. Am isprăvit

www.digibuc.ro

Georgica şi sunt straşnic de mulţămit de vieaţă. Tutorele ne-a dat, cât ţine frigul, la câţiva dintre noi, cealaltă cameră de lucru a lui, un fel de bibliotecă, aşa că ne va fi cald, dcoarece acolo se face foc. Vă rămân recunoscător pentru scrisorile voastre...

Ultimul eveniment al acestui trimestru plin de emoţii a fost cuminecătura lui Antony, care a avut loc Sâmbătă 7 Decemvrie. După asta, ne-am întors la Paris ca să împachetăm şi am găsit vechea metropolă în sărbătoare; sosise preşedintele Wilson. Străzile aveau un aer barbar din cauza Americanilor gălăgioşi; casele, însă, erau minunat luminate noaptea. De acolo, ne-am întors la Knebworth, ca să pregătim casa pentru sosirea copiilor.

La 22 Ianuarie, Antony s'a reîntors la Eton. A plecat împreună cu mama sa şi s'au oprit la Londra, unde au trecut pela Fortnum & Mason, să-şi cumpere provizii pentru ceaiurile lui. Din Londra, dânsa mi-a scris: «Antony a lăsat acasă Macbeth; ne făcusem socoteală să-l terminăm împreună în tren. Era tema lui pentru vacanţă. M'am dus la Aatchard's să-i cumpăr alt exemplar. Nu mai erau. «O mulţime de tineri au venit şi-au cumpărat astăzi Macbeth», mi s'a spus».

CAPITOLUL III

ETON: DUPĂ RĂZBOIU
1919—1921

«Ce 'nseamnă Eton pentru etonieni mi se pare unul din lucrurile cele mai minunate din lume».

Deşi luptele încetaseră, lipsurile inerente războiului, atât în ce priveşte hrana cât şi încălzitul, urmau neschimbate.

www.digibuc.ro

Scrisorile lui Antony din lunile de iarnă se plâng mult de frig şi vădesc nevoia de sbenguială şi de sbucium ca să te poţi încălzi. In Martie 1919, cu prilejul întoarcerii Guarzilor depe front, vine la Londra ca să se înşiruiască cu şcoala de-a-lungul străzilor. Acum îşi dă seama pentru întâia oară ce 'nseamnă ziua de 4 Iunie pentru tradiţie; la fel şi matchul Eton-Harrow la Lord. Treptat, şcoala reintră în normal.

Scrisorile lui Antony din lunile de vară vădesc obişnuitu-i neastâmpăr şi primind mai multe plângeri cu privire la câteva lucruri fără prea multă însemnătate, i-am scris ca să-l dojenim. « Nu trebuie să vă alarmaţi — ne-a răspuns el — sau să vă întristaţi de scrisorile mele; nu uitaţi că atunci când cineva-i nenorocit, cel mai natural lucru e să se gândească la cei pe care-i iubeşte şi să le scrie; iar de eşti fericit, bucuria de a trăi şi de a face ce fac toţi e-aşa de mare încât uiţi toate în afară de cele ce te 'nconjoară ».

Ca de obiceiu şi progresele lui la cricket au avut de suferit de pe urma excesivii lui nervozităţi şi prea târziu, abia spre sfârşit, simţindu-se ceva mai bine, a fost foarte desamăgit că n'a obţinut *Six-penny*. Privitor la asta, mama sa îi scrie: « J. M. B. [1]), care e acum la noi a spus că a trecut şi el pe-aici şi ştie ce 'nseamnă. Dacă te-ai gândi mai puţin la *Six-penny*, ai alerga în voie şi te-ai putea bucura de joc. Şi-a mai spus că dacă te alegi între cei unsprezece e şi mai rău — nu numai că nu mai alergi, dar te alegi cu dureri de piept şi câte altele! ».

Evenimentul cel mare, spre sfârşitul verii, a fost acordul final al păcii. Toată primăvara şi vara, condiţiile păcii fuseseră desbătute. Nimeni nu se întrebase cât de cât dacă-i

[1]) Sir James Barrie.

www.digibuc.ro

cuminte şi posibilă încheierea unei păci durabile; ci cu toţii nu se gândiseră decât să pedepsească un duşman care pricinuise atâtea crunte suferinţi şi care fusese înfrânt cu preţul atâtor groaznice sacrificii. Şi când în sfârşit condiţiile, pedepsei mai degrabă decât ale păcii, fură statornicite de către puterile victorioase, singura întrebare era: « Puterile înfrânte vor accepta oare? ». Încă din Mai, Antony scrisese: « Spuneţi-mi toate noutăţile despre condiţiile păcii şi popoare. Condiţiile din Daily mi s'au părut groaznice. Nu pot crede că vor fi semnate ». Mama sa îi răspunsese trimiţându-i o copie după răspunsul aliaţilor la nota de protest a delegaţilor germani contra condiţiunilor de pace. « E foarte bine scrisă — spunea ea — « foarte clară şi lesne de priceput. E un document dibaciu, alcătuit, după câte se spune, de către Lordul Curzon ». Spre mijlocul lui Iunie, sfârşitul părea că se întrezăreşte. La 18 scria: « Inchipuie-ţi, după cum ţi-am spus, Germanii cetesc în clipa de faţă condiţiile păcii! ». Şi ziua următoare: « Oare vor semna? ».

Apoi urmează veştile dezastrului flotei germane de la Scapa Flow. La 23 Iunie, mama sa îi scrie: « Nu mă gândesc decât la flota germană. E cel mai dibaciu lucru pe care l-au făcut până acum, căci, la urma urmei, corăbiile erau ca şi ale noastre, nu le mai aparţineau! Ce dezastru! ». Antony răspunde cu multă isteţime: « Nu sunt de aceeaşi părere în ce priveşte corăbiile germane. Eu cred că e cel mai nimerit lucru care s'ar fi putut întâmpla. Ar fi fost nedrept să le pretindem noi, având deja cea mai puternică flotă din lume şi n'am fi putut dori *sincer* să le ia Franţa ori Italia. Deşi nu se cade s'o spunem, ne convine că s'au dus la fund, deoarece ne lasă pe noi cu mult înaintea celorlalţi, în ce priveşte flota şi nu există

www.digibuc.ro

altă ţară, afară de America, care s'ar putea bizui să construiască una la fel. Nu pot suferi felul cum Germanii te duc cu vorba: « Vom semna mâine », sau « Vom semna cu condiţii », ori « Vom semna Lunea viitoare, dacă ne vor conveni toate clauzele ». Nu-i aşa că-i un popor groaznic? ».

In sfârşit, sosi şi ziua cea mare. Antony scrie: « E cu putinţă un lucru mai minunat decât pacea? Mă întreb ce-ar putea să se mai întâmple ». In ziua de 16 spune: « Nu prea sunt veşti noi, numai pregătiri de pace. Vom avea retragere cu torţe, coruri, producţii, etc..., mare petrecere şi paradă ». Serbările acestea le descrie în scrisoarea cu data de 20:

> In dimineaţa asta, mă simt sdrobit de oboseală şi cad de somn. Astă noapte ne-am culcat după douăsprezece. Cu prilejul serbărilor păcii, a fost mare petrecere şi veselie. In timpul dimineţii a avut loc inspecţia anuală care după părerea mea nu prea era necesară, dar după ce-am scăpat ne-am înşiruit de-a-lungul străzilor pentru procesia de la Windsor a celor demobilizaţi. Apoi, Ramsay a organizat o echipă mixtă contra noastră şi ne-a dat un ceaiu grozav de bun; singurul lucru neplăcut e c'a plouat aproape tot timpul; însă a fost mare veselie şi foarte drăguţ din partea lui. Apoi am sbierat în hall-ul şcoalei: « Katie », « Smiles », etc. şi « Auld Lang Syne » şi am urlat până ce n'am mai putut. Pe urmă o mulţime de dulciuri straşnic de bune, iar pentru A. B. R., chelăriţă, bucătar şi servitori o masă bună. Ne-am costumat caraghios, ne-am pus mustăţi, pălării şi pijamale, ne-am luat torţele şi am ieşit în ploaie ca să ne aliniem de-a-lungul

www.digibuc.ro

străzilor. Rayner Wood aveau costume minunate, cu greu i-ai fi putut recunoaşte pe băieţi; dar adjutantul i-a trimis pe toţi înapoi. Era o privelişte măreaţă, toate torţele strălucind, de la fântâna Barnes până la Burning Busb. Procesiunea de la Windsor înconjură Burning Busb, cu pompieri, soldaţi, fanfare şi femei groaznice costumate în « Rule Britania », etc.... După care ne-am întors în curtea şcolii, unde fumul de parafină devenise de nesuferit; dar era o privelişte minunată şi s'au cântat « Ochii mei au cunoscut gloria » şi « Dumnezeule A-tot-Putinte », etc.; pe urmă am boinărit pe străzi vre-un sfert de oră, cercând să ne ţinem în grup compact până când am căzut sdrobiţi de oboseală în paturi. Torţele au fost succesul zilei şi marea distracţie. Cât aşi fi vrut să pot picta, căci în adevăr era cel mai frumos tablou pe care l-am văzut vreodată. Un cer albastru adânc, conturul vag al contraforturilor şi crestelor Capelei în dungi de umbre şi lumini, patru torţe arzând solemn pe treptele Capelei şi o mie în curte; toţi băieţii atenţi şi drapelul profilându-se în zare pe acoperişul colegiului, gata de a fi smuls şi purtat iarăşi, în depărtare. Capela mi s'a părut cel mai minunat lucru pe care l-am văzut vreodată...

Aproape de sfârşitul verii, Antony pleacă cu O. T. C. în tabăra la Tidworth şi descrie vieaţa de acolo:

Cerc să schiţez programul zilelor, totdeauna la fel — din care pricină le-am şi pierdut de mult şirul. Ne trezim cam înfrigurați şi ne spălăm uşor cu apă rece — ca

www.digibuc.ro

să ne înviorăm. Apoi echiparea — şi plecarea — apoi ridicarea corturilor, etc. Apoi vine mersul pe jos, lung, mai mult plicticos, câteodată foarte obositor, uneori mai puţin, însă întotdeuana marş înfierbântat, mile întregi peste câmpuri. Apoi dejunul, în general nu prea ademenitor, dar destul de bun (pentru aici). Apoi rândul cantinei şi-al digestiei, apoi alt marş, de obicei mai puţin plicticos şi în general mai scurt şi mai în voie, având vreme să priveşti ce-ţi place ori mai ştiu eu ce, apoi acasă şi spălatul. Doamne! spălatul! E cel mai minunat lucru cu putinţă. Spălatul aici e cu adevărat dumnezeiesc. O bancă lungă, un jgheab jos în mijloc pentru scurgerea apei, un fel de uluc rotund şi-o apă rece, straşnică. Ce-o face mai plăcută decât baia civilizată e lipsa îmbrăcămintei, — numai în chiloţi —, plăcerea izvorîtă dintr'o nestăpânită trebuinţă şi faptul că poţi să te bălăceşti cât vrai. Picioarele ţi le simţi foarte odihnite după aceea. Seara mi-e liberă, vremea plăcută a cantinei, apoi scrisori, taclale, destindere... etc....

E cât se poate de plăcut, nimic de zis, — singura pată neagră e gândul c'aşi putea fi acasă. Altfel, cred că niciodată nu m'am simţit atât de bine. Deşi mă cam dor picioarele din cauza mersului, dar asta e inevitabil. Vremea e minunată şi cred c'am să mă întorc pârlit la obraz ca un Negru şi voinic ca un leu. Un singur lucru e neplăcut, când vine rândul să fiu de jurne la corturi; trebuie să duci porţiile de mâncare la fiecare cort în parte şi ce-i mai rău ca toate e spălatul vaselor! Murdară treabă, credeţi-mă, mai ales când farfuriile sunt unsuroase!...

www.digibuc.ro

Se întoarce acasă, după zece zile de astfel de vieaţă, mai voinic ca niciodată. Cum Knebworth era dat, vacanţele ni le petreceam în vizite pela prietini. Mai întâi se duce zece zile cu nişte veri şi prietini la Thorpeness, pe malul mării, într'un loc minunat, c'un lac mare şi puţin adânc. Antony ne scrie de acolo, extaziat: « Mă scald disdedimineaţă înaintea ceaiului, mă scald după ceaiu, mă scald după amiază şi chiar şi la lumina lunei — acea din urmă e cea mai bună dintre toate! Lacul e cât se poate de minunat, plin de copilaşi care ramează în bărcuţe ca nişte vechi marinari încercaţi ». Apoi vin la rând trei săptămâni la Boughton, lângă Maidstone, cu tenis şi băi în râul din apropiere şi în sfârşit marea plăcere a celor două vizite în Scoţia.

Antony şi cu mine ne-am dus la ducele de Westminster, la Lochmore, în ziua de 2 Septemvrie, şi asta a fost pentru amândoi o grozavă desfătare. Era prima mea vacanţă în cinci ani şi cea dintâi seară când călca Antony în Scoţia de când era mic. Am luat parte la o vânătoare de cerbi pe dealuri şi-am pescuit somoni, în cele din urmă zile. Apoi ne-am dus la Colquhoun, la Rossdhu, pe Loch Lomond şi aici Antony a împuşcat prima lui găinuşă şi cel dintâi cocoş de munte. Vizita asta a rămas de pomină în vieaţa sa, căci Sir Yain Colquhoun i-a arătat o mare prietinie şi a rămas pentru dânsul idealul perfect de bărbăţie şi exemplul care l-a îndemnat să săvârşească lucruri frumoase în vieaţă.

Antony scrie din casa bunicii sale, de la Knebworth, la 18 Septemvrie:

> Mi-e teamă că aşa m'am născut şi mi-a fost dat să iubesc prea mult oamenii şi locurile şi să mă ataşez de

www.digibuc.ro

ele, ştiu că-i rău, dar aşa stau lucrurile. De câte ori părăsesc un loc unde am fost fericit ori care îmi place, zile întregi mi-e inima întristată. Astfel, acuma, când mulţi m'ar crede fericit, mă simt prost, pur şi simplu pentrucă totdeauna după ce ai fost dumnezeieşte de fericit e natural să te simţi nenorocit. Ştiu că n'are niciun rost, dar totdeauna sufăr când plec de undeva şi după ce-am plecat e şi mai rău. Aşa a fost după Thorpe, aşa mă simt şi acum. M'am simţit atât de melancolic astă noapte când am sosit la Londra; mi se părea atât de mare, romantică şi dezolată—micul Glascow şi Perthul mi se păruseră aşa de mici, şi-acuma aveam impresia că noi eram singurii oameni în cetatea pustie. Vedeam Scoţia îmbulzită de lume, iar Londra cu casele ei pustii, întunecate şi singuratice şi când am ajuns a fost şi mai rău. Kneb arată aşa de vast şi maiestos cu pajiştile lui pline de ierburi şi cu straturile-i de flori. Am un simţimânt cu totul ciudat, de parcă n'aşi mai fi fost aici de multă vreme. Mă gândesc fără să vreau la zilele de altădată când eram cu toţii aici, la cei cari erau şi aproape că-mi pare că visez. Fără voie îmi vine în minte poemul: «Anglia noastră e o grădină plină de privelişti măreţe, etc.»—care totdeauna mi s'a părut atâta de frumos.

Am avut o călătorie minunată şi toate au mers în plin şi bine şi excursiile zilnice nu sunt aşa de rele pe cât se pare... Vai! Ce tare mi-a plăcut Rossdhu şi Sir Iain şi toate de-acolo...

De curând întors la şcoală, în preajma sfântului Mihai, scrie mamei sale: «Ştii că învăţ boxul? Cred că se datoreşte

www.digibuc.ro

lui Sir Iain, însă de mult doream să învăţ. Semestrul acesta a mers perfect. Mă simt nespus de bine la Eton şi sunt foarte fericit ». După câteva zile scria:

> Mă simt bine aici cu prietinii şi vieaţa pe care o duc. Dimineaţa când te scoli te cuprinde un fel de descurajare — apă rece, ziua de şcoală cu toate ale ei şi apoi după amiaza încărcată. Dar când vine seara începi să trăieşti şi toate ţi se par minunate. Ador football-ul, da, mi-i drag, nici vorbă. Vreau să ajung cât se poate de voinic şi de bine, într'o formă perfectă — prin box şi football. Am şi început a prinde putere.
>
> Chiar acum am isprăvit *The Jacket*, e o carte aşa de bună, deşi foarte tristă! Dar îmi plac cărţile teribile — cele care nu se isprăvesc niciodată bine, în care eroul e împuşcat şi eroina moare îndată după ce s'a căsătorit cu cel care i-i drag. Pentru mine, cărţile cu sfârşituri de succes, aceleaşi şi aceleaşi de totdeauna, sunt plicticoase de moarte. De asta îmi place aşa de mult *The Cloister and the Hearth.*

Ca să-l ajut să-şi poată îndeplini dorinţa exprimată în scrisoare, de-a se desăvârşi, i-am scris:

> Iţi trimit câteva instrucţii care te vor ajuta să rămâi tare. Bănuiesc că n'ai să le urmezi — fiecare trebuie să se lovească de pragul de sus, etc., cum spune proverbul— dar la urma urmei, tot e bine să ştii ce-a fost câştigat din experienţa altora.

www.digibuc.ro

Instrucţii

După un exerciţiu greu e natural să te simţi obosit şi nu trebuie să-ţi faci sânge rău de asta.

Ce-ar trebui să eviţi:

1. Să te simţi obosit după exerciţiu.
2. Să răsufli precipitat în timpul exerciţiului.

Aceste simptome provin dintr'o stare proastă, pe care disciplina trebuie s'o corecteze.

E general recunoscut că mintea trebuie să fie disciplinată tot atât de bine ca şi trupul — şi ca şi cu controversa dintre ou şi găină, experţii vor argumenta la nesfârşit că ori mintea vatămă trupul ori trupul e acela care vatămă mintea. E deajuns să amintim că dacă una din ele e bolnavă şi cealaltă sufere şi dacă amândouă sunt tefere şi starea întregului e bună.

A te simţi obosit şi slab fără motiv e aproape totdeauna rezultatul stării mintale mai degrabă decât a celei fizice. Dacă mintea nu este activ întrebuinţată la o muncă creatoare şi trupul se va simţi slab şi înclinat să nu facă efort. Aşa că dacă te vei lăsa să te cuprindă plictiseala, ori groaza, ori lenea, te vei afla într'o stare proastă. Exerciţiul fizic nu te va putea vindeca. Prin urmare menţine-ţi mintea trează la ceea ce-i interesant. Umple-ţi gândurile cu idei creatoare, viguroase şi sănătoase, nu hoinări, nu flecări, nu visa. Găseşte-ţi ceva de făcut în fiecare clipă — ceteşte, scrie, învaţă ori fă indiferent ce — umple-ţi timpul. Dacă ţi-ai irosit dimineaţa, nu-i cuminte să-ţi pierzi şi după-amiaza. Dacă ai fost harnic şi ţi-ai întrebuinţat bine vremea, te vei simţi cât

www.digibuc.ro

se poate de mulţămit când îţi vei scoate haina pentru joacă.

Poate vei spune că toate acestea sunt fleacuri, însă să încerci şi să-mi spui apoi dacă n'am avut dreptate. Băieţii nu se gândesc la astfel de lucruri şi antrenorii nu vorbesc despre ele, aşa că abia cu timpul fiecare se convinge că zilele de hoinăreală au luat sfârşit. In nouă cazuri din zece, când te simţi slăbit, e destul să-ţi căzneşti puţin mintea ca să descoperi îndată că spiritul ori n'are întrebuinţare, sau e plictisit, ori secat de vreun conflict moral şi asta-i pricina.

Pentru desăvârşirea fizică, câteva reguli sunt suficiente:

Nu exagera cu exerciţiile şi fă pauză când te simţi prea obosit.

Nu mânca între mese. Aceasta-i regula de căpetenie — şi numai respectând-o vei putea ajunge la perfecţia dorită. Importă mult mai puţin ceea ce mănânci la masă, însemnătate are numai faptul să nu mănânci nimic — *absolut nimic*, între mese. Poţi să faci asta în vacanţă, dar dacă vrai să ţii seamă de disciplină, condiţia aceasta trebuie să fie strict observată.

Nu uita datoria către dinţi dimineaţa şi seara. Gura este un izvor nesecat de toxine, dacă o neglijezi.

Adu-ţi aminte că e cu nepuţinţă să-ţi umpli complect plămânii când răsufli pe gură. Exercitează-te singur să ţii gura închisă cât poţi mai mult şi când ai început să sufli, pe la sfârşitul fugei, trage de trei ori cu putere aer în plămâni pe nas şi răsuflă odată bine pe gură. Trebuie neapărat să dai înapoi aerul, dintr'odată.

www.digibuc.ro

Boxul e bun căci desvoltă mâna şi toracele, care nu sunt altfel folosite la joacă.

La sfârşitul acestui semestru, aduce în dar casei lui colorile football-ului.

Intr'a doua jumătate a anului 1920, ocupaţiile de căpetenie ale lui Antony au fost boxul şi goana cu câini şi amândouă l-au făcut foarte fericit. Spunea în scrisori de marea plăcere ce o procură acest soiu de alergări, dar iepurii, zicea el, au un năravcât se poate de prost, să alerge peste arături. Şi adaogă: « M'am lenevit aşa de grozav că nu mai pot face nici pentru mine nimic, d'apoi să mai ajut pe alţii.

Şi pe la sfârşitul lui Martie, scrie mamei:

Nu ştiu ce să spun, mă gândesc acuma numai la box şi am început să văd mai clar în mine şi să pricep cele ce mă frământă. Imi dau seama acuma bine că cel mai mult doresc să fiu puternic şi într'o formă perfectă; deasemenea găsesc că nemăsurată ură se strânge în mine. Pare foarte ciudat şi nu sună frumos, dar ce să fac dacă orice fleac mă scoate din sărite. Tare mă tem să nu-mi ies din fire într'o bună zi şi să mă sfădesc cu toată lumea; îmi pare că toţi îmi vor răul şi sunt nesuferiţi anume ca să mă facă pe mine să-i urăsc! Sunt câte odată aşa de supărat de asta şi aşa de adânc mâhnit — mai ales seara când mă culc — mă gândesc oare cum mă voiu scula a doua zi şi cu cine mă voiu certa. Da, invidia e punctul meu cel negru; orice lucru cât de mic îmi stârneşte gelozie şi mă simt plin de amor propriu şi orgoliu. Nu ştiu zău ce mi-a venit să-ţi spun toate aceste lucruri displăcute, dragă mamă, ai să-ţi închipui poate că sunt veşnic nenorocit şi

www.digibuc.ro

indispus, ceea ce nu-i adevărat. Simţeam nevoia să-ţi spun toate lucrurile acestea proaspăt descoperite în mine, care mă pun pe gânduri; mă minunez singur cum de pot simţi atâta ură şi mă întreb cu groază dacă e singurul meu mare cusur. E-o mare mângâiere să-ţi deschizi astfel sufletul; şi deşi e vorba de-un sentiment neplăcut, e măcar nou şi ciudat. Să nu-ţi închipui însă că sunt totdeauna astfel; am numai unele clipe în care urăsc şi dispreţuiesc pe toată lumea şi aşi vrea din toate puterile să fiu un om extraordinar, unic, temut şi respectat de toată lumea, bătându-mi joc de toate şi de toţi; îndată, însă, mă liniştesc şi încep să cuget că numai blestemata de invidie e de vină. Dispoziţia proastă mi-a trecut scriind şi dacă ar fi să cetesc tot ce-am înşirat pe hârtie, m'aşi înspăimânta de grozăviile pe care ţi le-am scris; dar nu vreau să şterg nimic, pentru că tot ce-am scris am gândit şi mai ales pentrucă am un sentiment extraordinar că vei înţelege perfect tot ce-am simţit... Când sunt cuprins de idei negre şi-s prea plin de mine însumi, preocupat numai de persoana mea, cuget fără să vreau ce lucru minunat şi extraordinar este să fii complect desinteresat. Acuma dimineaţă, am avut o predică interesantă asupra desinteresării şi asta mi-a dat de gândit şi mi-a adus în minte tot felul de idei. Mi-am dat seama ce departe sunt de punctele de vedere ale celorlalţi, ce departe sunt de a dori succesul altcuiva, atâta vreme cât nu l-am avut eu. Singurul lucru pe care îl consider de multă vreme ca meritând să te ocupi de el e să fii superior altora şi să cauţi să-i întreci în orice domeniu pe care-l crezi demn, ieşind învingător.

www.digibuc.ro

Şi acum vine întrebarea: — E nedrept să învingi? Să cerci să învingi? Să doreşti să învingi? Desigur că nu, căci ce-ar fi lumea asta dacă n'ai căuta să câştigi, ci ai ajuta pe alţii să biruie? Şi totuşi actul de învingere e un act de egoism, pe câtă vreme desinteresarea stă la baza tuturor lucrurilor bune şi care contează. Şi-aşa, nu ştiu singur ce spun; ştiu numai că sunt gânduri izvorîte din adâncurile mele şi aşi dori să fiu măcar ceva mai puţin egoist.

La aceasta, am răspuns la 23 ale lunii:

...Lunga ta scrisoare către mama mi-a plăcut şi m'a interesat foarte tare; tocmai de mult vroiam să stau de vorbă cu tine despre lucrurile acestea. Mă bucur că vrai să ajungi puternic şi capabil. La vârsta ta e cea mai bună cale de urmat.

Boxul este un minunat exerciţiu pentru ceea ce-ţi propui şi îţi doresc să devii maestru. E foarte drept şi natural să doreşti succes şi izbândă, chiar dacă asta înseamnă să întreci pe alţii în toate. Rivalitatea e cu totul alt lucru decât invidia şi ura. Dacă ţi se pare că urăşti pe cineva care te-a întrecut în vreo privinţă, asta înseamnă pur şi simplu că eşti supărat pe tine însuţi pentrucă n'ai fost în stare să dai mai mult şi cauţi să ascunzi faptul acesta, explicându-l printr'o ură faţă de cel care te-a învins în luptă, arătându-ţi că eşti mai prejos de dânsul. Singurul leac contra acestui lucru e să cerci să-l concurezi cu putere, nu să te descurajezi. Caută să întreci pe alţii în orice domeniu, la muncă, la jocuri, la sporturi,

www.digibuc.ro

la exerciţiu, etc., şi cearcă totdeauna să dai maximul de care eşti capabil. Dacă eşti încredinţat că ţi-ai pus toate puterile şi totuşi ai ieşit învins, trebue să te înveţi să spui fără supărare, « acesta e mai tare decât mine ». Şi deoarece nu el va fi pricina reproşului pe care ţi-l faci, nu vei avea dece să-l urăşti. Astfel, desinteresarea nu are nimic de-aface cu încercarea puterilor. Nu înseamnă egoism a căuta să învingi şi prin urmare nici rivalul tău, la rându-i, nu te va urî şi nu se va simţi umilit de biruinţa ta, afară doar (după cum am explicat) dacă se va simţi nemulţămit de efortul pe care l-a făcut...

Mama sa îi spunea acelaşi lucru, dar cu alte cuvinte, când îi scria: « Iţi mulţămesc pentru draga şi încurcata ta scrisoare. Invidia de care te plângi cred că este mai degrabă o formă de desamăgire, când vezi că n'ai ieşit biruitor. Eşti plin de inimă, dar nu deajuns de ambiţios. Asta îţi încurcă socotelile; te lasă cu dorinţa să birui adversarul, dar nu te face să-ţi pui toate puterile de care eşti în stare. N'am dreptate? Eu cred că dacă ai fi încredinţat că dai cât poţi mai mult, chiar dacă ieşi bătut din joc, nu te-ai mai simţi otrăvit de « gelozie ». Şi la urma urmei, nu se poate să le avem pe toate şi să nu mai lăsăm nimic altora — bucuriile noastre nu sunt totdeauna cele mai mari, bucuria prietinilor şi vieaţa tovarăşilor noştri ne aduce adeseori clipe de negrăită fericire — o ştii prea bine ».

Nu ştiu, spovedania cu sine însuşi din scrisoarea cea lungă ori încurajările pe care le-a primit ca răspuns au fost pricina; dar drept urmare, Antony a repurtat strălucite victorii la box spre sfârşitul semestrului în curs. Izbânda lui se oglindeşte foarte caracteristic în următoarele două scrisori:

www.digibuc.ro

Miercuri 24 Martie, 1920.

Nici nu vă puteţi închipui ce-a însemnat pentru mine vizita de vara trecută la Rossdhu. Sir Iain mi-a vorbit întâi de box şi acum îmi place la nebunie. Am luat antefinala la categoria uşoară, contra lui D. Dawnay. Aseară am repurtat prima victorie şi mâine seară am de luptat în final contra unui oarecare Nettlehn. K. S. un boxeur greoiu şi mare, c'o lovitură cumplită, care mă cam înspăimântă; dar dacă îmi păzesc bine capul şi boxez serios *trebuie* să-l răpun... Nu pot să vă spun ce mare bucurie e să ieşi învingător în luptă. Simţeam o plăcere extraordinară, aseară, să boxez. Loveam mai cu seamă cu stânga, dând şi iar dând lovituri adversarului, într'una... M'am simţit atât de fericit aseară; nici nu se poate o simţire mai puternică decât să te ştii învingător. Mâine e *nondies*, şi cred că voiu hoinări toată ziua.

Altceva ce să mai spun, gândiţi-vă la mine mâine la 7,15 ori 7,30 când voiu face ocolul ringului.

26.III.20.

Aşi pune rămăşag că în clipa asta sunt unul dintre cei mai fericiţi oameni de pe lume. Nu orice băieţaş învinge la categorie uşoară şi aduce acasă o uriaşă cupă tutorelui său — nu orice băieţaş primeşte atâtea laude câte am primit eu şi nu orice băieţaş are norocul să biruie pe unul mai mare şi mai greu decât dânsul, sau să fie de plâns că nu intră în şcolile publice de box în care aşi fi dorit grozav să intru; dar mai bine mă duc la Malta.

www.digibuc.ro

Bucuria de aseară n'ar putea fi exprimată decât prin:

O oră plină de viaţă glorioasă
Valorează cât o vârstă fără nume.

Mă gândesc cu bucurie că te voiu vedea mâine; comunică-mi cu ce tren soseşti. Sper că rândurile mele te vor prinde înainte de plecare.

Vorbele «mai bine mă duc la Malta», din ultima scrisoare, fac aluzie la un proect pe care îl făcusem amândoi pentru vacanţă. Datoram o vizită oficială arsenalelor de marină de la Gibraltar şi Malta şi mă oferisem să-l iau şi pe Antony cu mine. El primise cu bucurie.

Antony s'a întors acasă la 6 ale lunii. S'a oprit patru zile la Londra şi de-aici am plecat la 10 ale lunii, călătorind tocmai până la Gibraltar, cu vasul P. & O. *Noldere*, care făcea prima lui călătorie cu pasageri, fiind folosit în timpul războiului la alte lucruri.

Călătoria aceasta i-a fost de mare învăţătură lui Antony şi s'a bucurat tot timpul din plin.

Ne-am întors pe ruta Roma, unde am ajuns pela 1 Maiu şi unde am cunoscut — în acele zile pre-fasciste — ce înseamnă o *dies non*. Se făceau demonstraţii pe străzi şi am fost preveniţi să nu părăsim hotelul. Asta l-a intrigat grozav pe Antony şi s'a grăbit să mă întrebe cu mare emoţie dacă e o «revoluţie adevărată». A fost foarte desamăgit aflând că nu era nimic şi a căutat să se consoleze pretând cel mai viu interes ruinelor Forului Roman. Apoi am aflat că un mare accident de cale ferată avusese loc în Franţa şi că se opriseră trenurile. Am fost deci nevoiţi să mai rămânem câteva zile

www.digibuc.ro

la Roma. Astfel că Antony n'a putut să se întoarcă la Eton în ziua hotărîtă. Când, în sfârşit, ne-am întors acasă la 8 Maiu, m'am grăbit să-l expediez la Eton cu primul tren de Duminecă, întovărăşit de o scrisoare către tutore în care trimeteam tot felul de scuze şi explicaţii, de teamă să nu i se întâmple lui Antony vreo încurcătură pentru întârzierea lui. Temerea mea, totuşi, era neîntemeiată, căci iată ce scrie el mamei sale ziua următoare — 10 Mai:

> M'am dus la Ramsay şi i-am spus că m'am întors (remarcă foarte de prisos, deoarece mă aflam în faţa lui). Apoi i-am dat scrisoarea tatii şi i-am spus că va găsi într'ânsa explicaţia conduitei mele. Atunci el a spus că nu era nimic de explicat şi că tata nu avea nevoie să se ostenească şi să scrie atâta de amănunţit şi că ce frumos e din partea lui şi cât de bine înţelege şi că se bucură că mă vede în sfârşit înapoi, etc.! Drăguţ din partea lui. E greu să te trezeşti iarăşi aici, după ce ai văzut atâtea lucruri noi dintr'ale vieţii, care de care mai minunate; dar sunt bucuros măcar că-mi văd iar prietinii. Am un alt băiat subt ascultare şi lucru destul de neplăcut, nu-l pot păstra mai mult de cincisprezece zile... Am fost la Lower Club în astă seară, — mi-a venit gust de cricket, ca să zic aşa. Vacanţa cu toate ale ei rămâne tot mai în urmă. Timpul fuge din ce în ce mai repede. Când te întorci la Eton crezi că nu vei putea să te obişnuieşti fără lume şi distracţii; şi nu trece mult şi parcă n'ai plecat niciodată şi Etonul e Lumea, toate celelalte sunt zădarnice şi numai aici se trăieşte cu adevărat. Asta îţi dă mult curaj...

www.digibuc.ro

Mi-am pierdut aproape toată ziua orânduindu-mi camera. E drăguţ, cald şi linişte. Sunt vesel şi bine dispus.

N'am putut fi lângă dânsul de ziua lui de naştere, la 13 şi ne scrie cu acest prilej:

Am făcut 32 la joc Marţi şi în partida următoare am fost învinşi de către Upper Club; dar cum mi-i obiceiul, nu m'am dus să văd rezultatul decât mult mai târziu. Păcat! E aşa de drăguţ în camera mea, cu pereţii plini de fotografii de la Roma...

La 17 scrie:

Nu mai am noroc la cricket. Am pus prea mult suflet şi mi-am dat prea multă osteneală. Numai când joc, aşa de plăcere şi nu-mi pasă dacă dau « out » ori nu, îmi merge bine. Apoi fac ceva puncte, mă încălzesc, mă enervez şi dau greş. Păcătoasă fire mai am!

Antony s'a simţit mai fericit ca de obiceiu în vara asta; tenisul şi boxul i-au dat prilej să-şi descarce energia. La 23 Mai, scrie:

...Am jucat mult tenis vara asta şi nici nu vă închipuiţi ce bine arăt! Am avut câteva partide grozave cu Baldwin care e jucător destul de bun şi ne potrivim bine la joc; îmi place parcă mai mult decât cricketul, care a rămas pe planul al doilea semestrul acesta. E o adevărată plăcere şi sunt foarte fericit...

www.digibuc.ro

Am început să cetesc despre Ruth şi Samuel în grădina Luxmoore. Ocupaţie plăcută şi liniştită de Duminecă. Nu ştiu, vremea-i de vină, ori ce, dar mă simt dureros de fericit şi mă trezesc într'una cu lacrimile în ochi...

Match-ul Eton-Wincester s'a jucat anul acela la Wincester şi Antony a făcut cu acest prilej o vizită vechii sale şcoli de la West-Downs. Felul cum descrie el ziua aceasta e o foarte amuzantă reunire de tot soiul de încurcături.

26 Iunie 1920.

...Mi-a plăcut grozav vizita de ieri la Wincester şi la W. D., dar în vieaţa mea nu mi-a mers aşa anapoda. Mai întâiu, croitorul mi-a greşit hainele şi deabia am avut vreme să iau ceaiul. Apoi am stat la match cam două ore şi pe la vreo 1 fără un sfert am pornit spre W. D. unde trebuia să dejunăm la 1,30, după cum auzisem. Ajungând, după ce hoinărisem prin oraş, pela 1,15, aflu că dejunul era fixat pentru 1 precis. Neavând curajul să intru cu întârziere, pierd masa. Când au ieşit cu toţii, am avut mare bucurie să-mi revăd prietinii. Am ajutat d-lui Brymer să inspecteze băieţii ce trebuiau să ia parte la match. Ce bun e d-l Brymer şi ce prietinos se poartă cu toţi; şi băieţii la rândul lor sunt conştiincioşi şi de treabă. O mulţime de O. W. D-şti noi. Apoi o baie bună în bazin şi plecarea la match. Am mâncat patru porţii de fragi cu smântână, ca să-mi treacă de foame; apoi, întârziind prea tare la match, pierd maşina care trebuia să ne ducă pe toţi la W. D.

www.digibuc.ro

pentru ceaiu. Ajung iar prea târziu. Ce să fac? Mă scald iar şi tot scăldându-mă uit de cină care trebuia să aibă loc la 6,45, la God Begot. La 7 fix îmi iau rămas bun de la toţi şi mă reped în oraş, ajungând pela 7,15. In drum spre gară, mă opresc să cumpăr pastile acrişoare. Pierd nu ştiu cum biletul şi nu mă mai pot sui în tren. Alte parale n'aveam, aşa că riscam să rămân în gară. Noroc că mi-a dat un băiat bani şi mi-am scos alt bilet.

D-l L. a fost foarte cumsecade şi d-l Brymer un director admirabil. Am auzit că d-l Brymer trece în altă parte, la Dorset şi altul vine în locul lui. D-l K. e bolnav, dar tot aşa de amabil. Baia din bazin călduţă şi bună. Nici că se poate un loc mai plăcut şi tare-mi pare rău că John nu intră acolo. Nicăiri în altă parte nu poate găsi mai bine şi după câte ştiu educaţia e lucrul cel mai important. Dar la ce bun să mai plângem laptele vărsat...

Anul acela pentru prima oară s'a mai adăogat un week-end, la Long Leave, afară de Lord's. Despre asta scrie foarte nostim Antony mamei sale, la 14 Iulie.

Dragă mamă,

Iţi scriu pe fugă ca să te rog să trimiţi o scrisoare lui Ramsay în care să-i vorbeşti despre Lord's şi Long Leave. Trebuie să ştii că sunt două lucruri diferite:

1. Lord's Leave ţine de Vineri dimineaţa până Sâmbătă seara.

2. Long Leave de Sâmbătă noaptea până Luni dimineaţa. N'au deloc de-aface una cu alta, astfel că dacă doreşti să iei parte la amândouă, nu trebuie să ceri să

www.digibuc.ro

iai parte numai la una, şi dacă vrei să te duci numai la una, nu poţi merge la amândouă, însă *trebuie* să ceri la cea pe care o doreşti nu la cea pe care n'o doreşti.

Ceea ce spun pare la primă vedere foarte încurcat şi cam inutil, dar nu-i înţelept să te grăbeşti prea tare când ai a descurca regulamente şcolare. *Par exemple*, să presupunem că părinţii cuiva, dorind ca băiatul lor să se ducă la Lord's cer pentru el Long Leave, însă nu-l doreau pentru week-end; ce groaznic dacă el trebuie să se întoarcă aici Sâmbătă noaptea având permisie până Luni, sau chiar având permisie până Luni să stea până Sâmbătă noaptea, ori stând până Sâmbătă să aibă permisie până Miercuri, ori chiar dacă a cerut până Luni să fie nevoit a se întoarce Sâmbătă noaptea înapoi!

Toate acestea dau naştere la mari încurcături şi trebuie prin urmare să ştii *limpede* dacă vrei să obţii Lord's ori Long Leave, amândouă, niciuna, numai una (şi dacă numai una care anume) ori cealaltă (şi dacă cealaltă, anume care) (ori mai ştiu eu cum).

Şi-aşa, atunci eu vreau să le am pe amândouă (adică şi Lord's şi Long Leave) şi scrie te rog tutorelui în consecinţă.

Pacat că n'aţi văzut pe Nicholas (Llewelyn Davies) înotând în contra apei, tocmai dincolo de Sheep's Bridge, cu hainele pe dânsul, în ţipetele de entuziasm ale Lower Clubului, pentru un pariu de 1/6 de fiecare ins — total cam L 1,10. Făcea, dar ce curaj!

Azi am boxat aproape fără întrerupere până după 12, totuşi nu sunt aşa de mulţămit ca altădată. Să vedeţi însă ce muşchi am la umeri şi la piept, cred c'aţi

www.digibuc.ro

fluiera de mirare (o expresie americană destul de reuşită, folosită pentru trăsuri şi cai)...

Mi se pare că sunt cam zăpăcit, cam într'o parte, ori mai bine zis cam trăsnit, ce ziceţi? Noapte bună, dragă măicuţă.

Gândăcelul vostru,
Bubby.

La 27 August l-am luat pe Antony în Scoţia să facem câteva vizite. Cum ajunge la Kildonan, scrie mamei sale:

Sâmbătă noaptea, 30 August, 1920.

Scrisoarea aceasta n'are nimic de-aface cu ziua şi locul în care mă aflu; e închinată viitorului la care am visat tot timpul în trenul care mă aducea aici şi pe care l-am văzut în două ipostaze, dintre care înclin spre cea de-a doua:

1. Intru în Diplomaţie. Curând mă impun în Europa ca cel mai puternic Englez, consacrat de cinci capitale, divinizat de Indieni ca Vice-rege şi apoi Ministru al Afacerilor Străine, ţinând în puterea mea toate chestiunile de mare însemnătate ale agenţilor noştri diplomatici din întreaga lume, idolul tuturor prietinilor mei şi spaima naţiunilor străine, insultând America fără frică, cu lumea întreagă la picioarele mele. Apoi, cine ştie, Post Mortem, un mormânt la Westmister Abbey, cel mai mare diplomat al secolului al 20-lea alăturea cu Palmerston şi Bismarck, lăsând o Anglie având supremaţia lumii, bogată, prosperă, victorioasă, temută şi lăudată de toţi.

www.digibuc.ro

2. Simt c'aşi putea fi toate acestea, c'aşi putea fi cel mai mare om din câţi au existat şi totuşi nu doresc deloc asta. Latura copilăroasă a firii mele e atât de puternică şi aşa de nepotrivită cu măririle şi vieaţa socială a lumii aceştia că tot ceea ce doresc e să intru în afaceri, să mă însor c'o femeie minunată, să rămân în ţară, să am o fermă frumoasă şi să cresc animale, etc., şi între timp să pun deoparte o sumă frumuşică; să am Knebul şi o casă la Londra, prietini şi o vieaţă simpatică şi să las mulţi bani fiului meu care va îmbrăţişa cariera diplomatică şi va ajunge cel mai puternic om politic păstrând tradiţia de familie. In vreme ce scriu asta, simt că m'am încălzit şi că am apăsat atâta pe prima idee că nu ştiu dacă nu-i mai bine aşa pentru mine. Când m'am apucat să scriu scrisoarea, eram încredinţat că voiu fi mai fericit ca om de afaceri, cetăţean liniştit şi fermier, decât ca diplomat vestit al lumii. E o adevărată luptă în mine între cele două porniri: dragostea pentru societate şi ambiţia moştenită de la tine şi ideile măreţe ale tatii despre atotputernicia oamenilor politici, pe de-oparte; iar pe de alta simţirea şi dragostea ta pentru animale şi înclinarea tatii pentru singurătate şi vieaţa sănătoasă a sporturilor. Cum e astăzi, mă simt ambiţios — sunt atotstăpânitor — sunt puternic, îndrăzneţ şi strălucitor. Mâine mă simt modest, un biet copil hărăzit dragostei şi fericirei. Anglia şi animalele; să trăieşti după principiile umanitariste, nu bătându-ţi joc de ele, să-ţi iubeşti căminul şi să nu ai decât unul, nu să vânturi ţările. Acuma las un nume mare în arhivele familiei Lytton şi un nume ilustru în memoria generaţiilor viitoare de Englezi, dar o familie

www.digibuc.ro

săracă; acuma nu mai las familiei decât bani, pregătind calea fiului meu care va trebui să desăvârşească ceea ce aşi fi dorit eu să fiu. Ieri eram un copil plin de dragoste, azi sunt un om al societăţii. Pare un lucru foarte caraghios, dar cât mi-am bătut capul ieri în tren, cât am visat şi câte castele n'am clădit! Aveam cămin, nevastă, copii şi-acuma nu mă mai gândesc decât la omul a-tot-puternic...

După întoarcerea la Eton, Antony a fost ales Căpitan al jocurilor, în Pensiunea lui, primind însărcinarea şi răspunderea partidelor de football şi-a antrenamentelor. Făcea parte deci, din prima Sută şi avea de depus o muncă specială.

Pela 26, ne scrie că joacă în echipa de *Field* şi că-i foarte bucuros. «Am câştigat toate matchurile Casei săptămâna asta» spune el, «însă nu-i cine ştie ce merit. Partida n'a fost grozavă şi nu s'a jucat aşa de bine pe cât s'ar fi putut, dacă am fi avut vreme să facem oarecare îmbunătăţiri. E grozav de plăcut să fii şef, să-ţi alegi singur jucătorii, să-i selecţionezi şi să obţii un cât mai bun rezultat... Ştiţi că Luxmoore m'a angajat în Shakespeare Society? Vom ceti «King John». In astă seară, am cetit ceva din vechea noastră cunoştinţă «The White Horse». Ce minunată carte!

Şi iată pustnicul a dat cuvânt,
Dispreţ amar din ochi-i fulgerând:
De n'ar fi cucerit regii pământ
Strămunii nu s'ar fi născut nicicând.

Ce frumos sună «Dispreţ amar din ochi-i fulgerând!». Am isprăvit *Jane Eyre* şi mi-a plăcut. E foarte emoţionantă, dar

www.digibuc.ro

gândul meu e că tot *Catriona* rămâne cea mai duioasă poveste de dragoste, în care simţi cu adevărat că doi se iubesc.

Week-end-ul de la 4—6 Decemvrie, Antony l-a petrecut la Misiunea Eton de la Hackney Wick. Scrie despre asta la 8 Decemvrie:

> Am petrecut minunat în misiune şi-am făcut bine că m'am dus. Intre toate, două lucruri mi-au atras cu deosebire atenţia:
>
> 1. Lipsa totală a sărăciei crâncene, a imaginei cumplite pe care ţi-o faci din cărţi, etc. Casele au cam aceeaşi înfăţişare ca azilele de la Knebworth şi în fiecare vatră arde un foc bun; eu m'am gândit c'ar fi bine să am şi eu o odaie aşa de bine încălzită ca acelea.
>
> 2. Stăruinţa exagerată a Bisericii care vrea să convingă pe toţi să vie de trei ori la biserică în fiecare Duminică şi să facă cursuri de Biblie între timp. Am găsit asta exagerat şi mi-am spus: « De la noi nu cer aşa de mult. Pentru ce sunt aşa de excesivi cu cei sărmani, care au mai puţină nevoie de asta decât avem noi? ».
>
> Duminecă am coborît pe Petticoat Lane cu prăvălioarele-i în mijlocul drumului şi c'o mulţime de Evrei care mă trăgeau în toate părţile vroind să-mi vândă numaidecât un pardesiu, aşa la moment. M'am întâlnit şi cu omul acela dela care a cumpărat tata atunci jucăria care imita păsărelele, cu poza de la Lord's şi încă vreo doi coropcari de la Neuley.

Vacanţa începe cu Knebworth-ul şi cu zece zile la Mürren. Intors la Eton, Antony scrie mamei sale:

www.digibuc.ro

Eton.

Iată-mă iar intrat în vieaţa regulată a Etonului; mă simt cam obosit şi plictisit după minunatele escapade ale vacanţei; totuşi tot mulţămit. Ce fericire că există în Anglia o asemenea şcoală spre care să mă întorc fără strângere de inimă de acasă, ca din Elveţia acasă... Minunat loc... Lucrările de vacanţă au fost grozav de grele, cu toate studiile mele; am cercat să scriu tot felul de lucruri despre « Alianţa Anglo-Japoneză » şi « Egiptul o naţiune » cu care trebuie să-mi trec examenul. Nimeni nu şi-a deschis cartea! afară de bucheri!

Dragă mamă, nu pot să-şi spun ce minunată vacanţă am avut, poate cea mai bună din toate de până acuma. Imi place la nebunie vânatul, îmi place dansul, skiurile şi sunt mulţămit de vieaţa la ţară! Fiecare clipă a fost minunată, de la început până la sfârşit, fiecare lucru reuşit, interesant, toate extraordinare şi emoţionante că nu mă mai săturam de ele şi toţi oamenii pe care i-am cunoscut simpatici. Dar ceea ce mi-a plăcut peste măsură de mult a fost partida de la Hertford, neuitata zi de Luni cu vânătoarea aceea şi goana de la Grindelwald — un ciudat, însă desăvârşit amestec şi nu-ţi închipui, dragă mamă, ce tare m'am bucurat de toate. Iţi sunt recunoscător pentru toate, pentru faptul că mi-ai dat o asemenea familie minunată şi-o vieaţă aşa de frumoasă. Sunt cel mai norocos om din lume...

Nicio altă noutate, toate-s cum le ştii, nimic schimbat. Şi ce-ar putea fi schimbat? Nu merg toate admirabil? Am a mă plânge de ceva? Şi nu vor fi şi de aici înainte la fel de minunate?

www.digibuc.ro

Spre sfârşitul semestrului, s'a ales c'o mână bolnavă şi scrie mamei sale la 10 Martie:

Dragilor, tată şi mamă şi toţi ceilalţi,

Sunt furios şi mă 'nvârt ca un leu în cuşcă. Văd patru oameni înloc de unul şi-mi vine să mănânc foc şi să mă iau la bătaie cu clanţa de la uşă. Asta, pe scurt — din pricină că deşi sunt perfect sănătos şi bine dispus pentru box etc., mâna bolnavă mă condamnă să nu fac *niciun fel* de mişcare (afară de scris) până ce nu mă lecuiesc; şi pielea (v'am spus că am o piele foarte sensibilă, căci după ce a fost curăţit acolo cu cuţitul am pus apă clocotită şi apoi am uns cu iod; a trebuit să port bandaje negre ca să nu pătrundă lumina şi acuma se pare că în sfârşit se apropie vindecarea!) jur împrejurul ranei, e roşie şi umflată.

Drept urmare, sunt condamnat să stau inactiv şi pus în faţa a tot felul de tentaţii abracadabrante. Astfel că îmi închipui că am dreptate să fiu furios.

Unde mai pui că concursurile de box au loc Miercuri, Joi şi Vinerea viitoare şi că va trebui probabil să mă duc la Bedford, Sâmbătă, să boxez. Nu mă simt bine şi cum n'am mai făcut exerciţii, nu sunt antrenat. La categoria uşoară este unul care cred că-i mai tare decât mine şi dacă mă bate n'am să mă pot spăla de ruşine niciodată, ca să nu mai spun că aşi pierde cupa; pe de altă parte, dacă boxez la categoria *welter* am altă greutate de învins, destul de însemnată şi cred că e şi mai rău. Mă hrănesc bine cu de toate, numai cu speranţă nu şi mă las în voia soartei căci n'am încotro; însă mă

www.digibuc.ro

aflu în cea mai neagră dispoziţie, ca să nu mai vorbesc de manifestările mele de nebunie primejdioasă. Sâmbăta viitoare avem liber ziua întreagă şi cum e puţin probabil să pot fi în putere până atunci, m'am gândit c'ar fi bine să vie unul din voi ca să petrecem ziua împreună...

Nădăjduind, aşadar, să văd apărând pe careva Sâmbătă la amiază — rămân al vostru prea supus şi devotat fiu,

Edward Antony James Bulwer Lytton.

P. S. Păţania mea de-aseară cu masa cred că are să vă amuze. Cum îmi era foarte foame, am întrebat pe vecinul meu de cameră: — « E bună supa? ». — « Da!!! ». Imi venea leşin nu alta — Am aşteptat să vie servitoarea şi i-am cerut să-mi aducă puţină supă. « Nu mai este, d-le » — mi-a răspuns. Nu mai puteam, îmi venea ameţeală... « Nu vreţi puţin lapte şi unt, d-le? ». Nu, mă simţeam bine şi n'aveam nevoie. « Apoi atunci — sau mai exact — 'păi atunci să v'aduc nişte brânză uscată? ». « Da, asta da ». Mi-a adus, dar a trebuit s'o ia înapoi, căci n'aveam ciocan ca s'o sparg. « Apă, te rog ». Am băut apă şi m'am culcat.

Scrisorile lui ne-au îngrijorat; ne era teamă că nu va fi destul de bine cu sănătatea ca să poată lua parte la concursul Şcolilor Publice de box; dar la 14 Martie ne scrie: « După orice supărare urmează bucurie! Greutatea la *categoria uşoară* e de 10 st. şi chiar mai puţin. Eu cântăresc exact 10 st.! Băiatul acela, care părea că are să mă învingă şi de care mă temeam,

www.digibuc.ro

cântăreşte 10 st.: 8 lbs, pe lângă asta îmi simt mâna destul de bine. Sunt sănătos şi ploaia a stat!! Mai pot dori ceva? Aşa e vieaţa. De la descurajare la fericire nu-i decât un pas (filosofie!)... Boxul începe la 6,30 p. m. Miercuri şi Joi, iar Finalele au loc Vineri. Plecăm spre Bedford (unde se ţin concursurile între şcoli) Sâmbătă, la 6 a. m. şi vom boxa *toată ziua* până ce se întunecă dat fiind că au loc mai multe concursuri a mai multor şcoli... Acuma mă simt cât se poate de bine, aşa că nu fiţi îngrijoraţi. M'am simţit toată ziua mai plin de curaj ca niciodată.

Antony câştigă la amândouă concursurile de box şi la Eton şi la Bedford. După ce s'a întors l-am luat şi pe el şi pe toţi prietinii lui şi le-am dat o masă la Londra; aşa am aflat chiar din gura lui toate noutăţile. Intr'o scrisoare de la Eton, însă, după ce se întoarce la şcoală, scrie: «E cu neputinţă să vă descriu ce rău te simţi înaintea unui match de box şi ce exaltare te cuprinde îndată după aceea; e ceva nemaipomenit: Iţi spui «nu merită, zău!» înainte şi «nu se poate ceva mai minunat» după aceea.

Se reîntoarce la Eton tocmai pela 6 Mai, având o săptămână învoire pentru dentist. De-acolo, scrie mamei sale o scrisoare foarte pornită contra cricket-ului care îl plictiseşte, ca de obiceiu. «M'am săturat până în gât de cricket, — spune el. — Aşi vrea să iau toate în uşor şi să nu-mi fac sânge rău de fleacuri, dar ce să fac dacă mă izbesc veşnic de acelaşi orgoliu nesuferit care mă îndeamnă să fac parte din Upper Club şi să joc mai bine ca alţii. Nu mai pot să-l sufăr! Să mă ia naiba dacă am să mai joc! Nu se poate ceva mai nesuferit decât cricketul luat în serios! Aştept cu nerăbdare să se facă frumos şi să se încălzească afară ca să pot să mă scald. Se aude că anul

www.digibuc.ro

acesta, din pricina grevelor, 4 Iunie n'ar să se mai ţie. Dar chiar dacă s'ar ţine, te pomeneşti că tocmai în ziua aceea voiu avea nenorocul să joc la vreun match al echipei a 3-a de XI. Nici nu pot spune ce simţ. Imi vine să ţip, să mor de ciudă, ori să fac cine ştie ce. Urăsc semestrul de vară; e cel mai lung dintre toate!».

Mama lui vine să-l vadă la 13 Mai (a 18-a aniversare a zilei lui de naştere). După plecarea ei, îi scrie, în aceeaşi seară: «Mamă dragă, ce mulţămit sunt că te-am văzut astăzi. Sunt aşa de fericit şi mă gândesc că, cine ştie, poate ai putea lua o casă pe-aici, pe aproape. Ştii că vreau să încerc din nou să scriu istoria aceea, cât oiu putea mai bine. Sunt hotărît să încerc să scriu cât oiu putea mai mult şi să fac ceva bani. Dar nu prea cred să reuşesc; tu ce zici?... Grozav lucru şi banul; câteodată mă gândesc că n'am să pot niciodată să-i mânuiesc; de asta mi-i aşa de frică de Cambridge — că am să cheltuiesc mai mult decât se cuvine, dar ce bine-i să *n'ai* nevoie să cumperi nimic».

In privinţa asta, a banilor, Antony a fost totdeauna cât se poate de corect şi — deşi nu era socotit din fire ci din contra înclina să fie cheltuitor, s'a arătat conştiincios şi cum nu vroia să risipească, a căutat totdeauna să-şi ţie bine socotelile. N'a făcut niciodată în vieaţa lui cheltuieli de prisos. Venitul pe care îl primea la Eton l-a învăţat să cunoască valoarea banului şi i-a servit de experienţă. Un singur lucru îl plictisea: să-şi ţie socotelile la zi. Obişnuia să trimită însemnări în care să dea socoteală de felurite cheltuieli. Scria, de exemplu: «nu înţeleg de ce mi-au rămas aşa de puţini bani; desigur că i-am cheltuit cu masa». Mai târziu, la fel, când a intrat în vieaţă şi a cunoscut mai bine valoarea banului, de-acelaşi lucru s'a

www.digibuc.ro

izbit. A urmat un curs de contabilitate şi registre şi-a fost notat sută la sută la examenul de la sfârşit.

Semestrul s'a sfârşit c'o mare dezamăgire.

24 Iulie, 1921.

Vă miraţi că nu iubesc Etonul aşa cum v'aţi închipuit? Să vă spun dece, — câtă vreme mai sunt încă subt impresia sentimentului. «Când am venit întâiu aici, am rămas minunat de fiinţele extraordinare pe care vroiam să le imit şi cărora m'am hotărît solemn să le urmez pilda; dar încercările mele au dat greş. *Voilà tout!* Trebuie să mărturisesc, că întotdeauna am dorit din tot sufletul să iau cât mai multe distincţii şi asta nu s'a întâmplat şi am crezut că aşa mi-e dat să n'am noroc. Dar de data asta a întrecut măsura. N'am luat nici 22 şi nici n'am intrat în Club — două lucruri pe care, deşi nu mărturiseam, trăgeam nădejde că le voiu putea obţine. Bine măcar că n'am avut păreri de rău, după cum era natural, când am văzut c'am dat greş şi m'am mirat de mine însumi că n'am fost mai supărat şi mai nenorocit. Totuşi, nu pot spune că nu sunt descurajat din pricina asta. Vina e poate că nu seamăn cu băieţii care vin de obiceiu aici şi de asta nici nu mi-am făcut mulţi prietini care să aibă credinţă în mine cum aşi fi avut eu în ei. Şi apoi, nu poţi obţine distincţii până nu faci probe. Ori eu nu pot suferi să joc serios; mi se pare că nu mai are niciun haz.

Nicholas şi Maurice au intrat în Club şi eram sigur că voiu intra şi eu; dar pe lângă prietini care mă preţuiesc sunt şi de cei care nu mă pot suferi.

www.digibuc.ro

Dar nu-i nimic, nu-mi pasă. Am avut prietini buni care mă iubeau şi pe care-i iubeam; dar nu pot suferi să fiu înfrânt şi-am fost totuşi înfrânt. Asta şi din pricină că nu pot fi natural şi egal. Sunt totdeauna altul: ori morocănos ori plin de neastâmpăr. Aşa că plâng pe bieţii nenorociţi care au de aface cu mine!

Măcar dacă mi-ar plăcea să linguşesc, aşi reuşi mai uşor în vieaţă; dar totdeauna n'am pus temei decât pe mine.

Cum poate cineva vorbi atâta vreme numai despre el şi înşira atâtea fleacuri? Imi pare grozav de rău. Distruge scrisoarea, e-o prostie de la început până la sfârşit; dar spun şi eu ca şi Carpentier — « Am dat greş ». Nu face nimic, toate au trecut şi trag nădejde că semestrul viitor voiu avea mai mult noroc.

I-am răspuns la 26 Iulie:

Sunt grozav de întristat c'ai suferit o asemenea desamăgire; te înţeleg foarte bine deoarece şi eu am trecut pe-aici. N'am alergat niciodată la 22, cât despre cricket l-am pierdut din pricina vizitelor la dentist de câte două trei ori pe an, pe când alergam în *six penny*. Dar pe la sfârşitul semestrului de vară, pe când împlinisem 18 ani, am sperat că voiu intra în Club. Era în preajma exodurilor de sfârşit de vară şi se făceau multe locuri vacante. La prima alegere, am socotit că sunt aproape de ţintă şi când colo n'am primit decât 2 bile negre (număr de excludere) şi unii dintre prietinii mei mă şi felicitaseră, siguri c'am să reuşesc, considerând

www.digibuc.ro

alegerea mea ca şi făcută. Insă cele 2 bile negre au rămas neschimbate la toate alegerile sfârşitului de semestru şi la fel şi'n cel din urmă an petrecut în şcoală. Alţii care luaseră 8 şi 10 bile negre la început şi unii care nu meritau de loc să fie aleşi au reuşit totuşi; dar cei doi duşmani ai mei au stat pândind din umbră şi n'am putut să-i înfrâng. Tu ai o consolare pe care eu n'o aveam: poţi vorbi în voie despre cele ce te doare şi împărtăşi toate simţimintele părinţilor tăi care te înţeleg perfect şi sunt alături de tine. Eu n'am avut tată şi mama mea habar n'avea de Club. Astfel că n'aveam cui mă plânge, doar mie, şi de aceea desamăgirile mi se păreau mai greu de suportat. Asta mă făcea morocănos şi aspru şi mai rezervat decât eram din fire. Imi plac scrisorile tale, căci în ele poţi spune exact ce ai pe suflet şi sunt mândru că ai încredere în înţelegerea şi simpatia noastră.

Totdeauna am bănuit că doreşti din suflet să iai 22 şi totdeauna mi-a fost frică c'ai să suferi desamăgiri; dar distincţiile nu sunt în funcţie de favoritism ori noroc, ci răsplata meritului; ori, dorinţa ta grozavă pentru cricket n'a fost deajuns ca să te facă să progresezi. Ca să poţi ridica culmi în orice joc ori sport e nevoe de multă râvnă şi pasiune — ai pus la box dar nu la cricket — şi deasemenea nici la football. Adu-ţi aminte de ceea ce-ţi spun pentru *începutul* semestrului viitor. Despre asta spune foarte nemerit Browning:

Să-ţi pui toată puterea de'nvingi ori eşti învins
Când eşti silit să joci; asta-i lozinca mea.

www.digibuc.ro

Să lupți din răsputeri pentru un țel al tău,
Oricare ar fi el; să nu dai înapoi,
Căci singurul păcat al umbrei biruite
E c'a fost torță stânsă și mijloc neîncins.

Nu te alătura cenușii și nu vorbi de «a da greș», ci încinge-ți bine mijlocul și pune-ți la contribuție toată lumina experienței tale. Semestrul ce vine vei avea două «culmi» de cucerit, Field-ul și Instrucția. Intărește-te în hotărîrea de-a «lupta din răsputeri» pentru amândouă și dacă te vei gândi cu putere și cu dorință la asta, vei izbuti și nu vei mai fi amărât că nu ești în Club. E un hap greu de înghițit, e drept, dar vei avea multe hapuri asemenea în viață. Deci curaj, prietine și nu te lăsa dus de gânduri negre. Ai o vacanță minunată înaintea ta și numai de tine depinde să câștigi victorii în ultimul semestru. Nu fii «o umbră biruită» — cum spune poetul!

CAPITOLUL IV

ETON: IN CLUB
1921—1922

Astfel s'a încheiat cariera mea la Eton. Au fost cele mai fericite vremuri și-mi voi aduce aminte veșnic cu recunoștință.

Antony s'a întors la Eton în Septemvrie 1921, socotind că de astă dată își va petrece acolo lunile din urmă. Inainte, însă, de sfârșitul anului surveniră anumite evenimente care schimbară cu totul planurile noastre; noi încă nici nu

www.digibuc.ro

bănuiam întâmplările nenorocite care aveau să desbine familia noastră pentru întâia oară. Perioada aceea de şcoală din jurul Sf. Mihail avea să rămână faza cea mai însemnată în desăvârşirea educaţiei lui Antony.

La 22 Septemvrie, ne scrie:

... Din nou vieaţa la Eton, aceleaşi jocuri vechi, aceleaşi locuri, dar chipurile nu mai sunt aceleaşi. Sunt singurul rămas în casa generaţiei mele... Vechea clasă s'a dus ca să facă loc celei noi şi aşi dori parcă mai degrabă să mă întorc în zilele de demult când nu eram nimic şi Ral îşi fierbea la foc supa de cartofi pe care noi o mâncam cu marmeladă de dude sub lumina unui abajur roz! Pare caraghios. Ah! Amintirile! Când eşti departe de casă, ce minunat lucru să te ştii în fruntea tuturor prietinilor la alergările şcolare în Divizia 2, fără să-ţi pese de nimeni. Imi închipuiam, ori mai degrabă voiam să-mi închipui, că zăresc ici-colo uriaşi acoperiţi de peceţi, ce te făceau să te'nfiori, cutreierând străzile, sugerându-ţi visuri ale gloriilor viitoare. Niciodată nu mi s'a părut Etonul mai schimbat. E ceva obişnuit totuşi un lucru al trecutului lipsit de prezent, trăind numai din amintiri. Şi totuşi e acelaşi: minunat şi dumnezeesc.

Unul ţipă «Doamne, Tony, arăţi rău la faţă!» şi antrenorul meu de box, în negru, cu cămaşă albă şi guler tare (ca de înmormântare — mă scoate din sărite) spune: — «Nu arăţi bine, domnule Knebworth. Ce s'a întâmplat? Ai a te plânge, poate, de femei iuţi şi oai leneşi?» Comentariile sunt de prisos...

www.digibuc.ro

In ziua de 25, Antony ne anunţa o veste însemnată, că a fost ales în Club, într'un fel cu totul neaşteptat:

> Sunt tare grăbit, căci am mult de lucru... David şi cu mine am avut câte cinci băieţi la ascultare! zece la masă! şi suntem în culmea fericirei, căci am intrat amândoi în Club!
>
> Nu cred că iai prea în serios distincţiile şcolare, nu-i aşa? Nu mă aşteptam să capăt vreuna şi n'aveam de drept nicio şansă. Am fost ales numai datorită experienţei; nu vreau să-mi fac iluzii. *Negreşit* că-mi voiu da toată silinţa...

La 29 Septemvrie, scrie mamei lui întâia scrisoare cu *en-tête*-ul « Societăţii Eton ».

> ... Vă trimit dragostea mea la toţi. Nu vă pot spune ce dumnezeesc lucru-i să fii în Club şi cât sunt de fericit. Cât de plăcut că suntem aproape cu toţii noi intraţi şi prin urmare n'avem de cine ne teme nici nu ne dăm încă aere de proprietate! Suntem cât se poate de îndatoritori, dar groaznic de încrezuţi şi egoişti şi urlăm toată ziua de bucurie.
>
> Astăzi a fost sărbătoare şi ne-am petrecut dimineaţa lipindu-ne insignele cu ceară la pălării. Nico şi-a aruncat-o pe a lui în foc şi acuma-i mânjită toată cu ceară de peceţi! Mi-i dor de voi toţi; sunt foarte fericit şi ştiu că luaţi cu toţii parte la bucuria mea...

Scrisorile următoare sunt nespus de fericite, povestind ce bucuros e că a intrat în Club şi-i la un loc cu toţi prietinii

www.digibuc.ro

lui. Un pasaj dintr'o scrisoare pe care mi-o adresează mie în ziua de 6 Octomvrie pare cam curios în ce priveşte evenimentele la ordinea zilei.

> Mama îmi spune că ţi-a venit pe neaşteptate în gând că ar trebui să intru la Oxford. Iţi împărtăşesc părerea că nu sunt de loc un spirit ştiinţific, mecanic ori radical, — de fapt sunt tocmai opus, — dar trăesc de atâta vreme cu gândul la Cambridge şi m'am obişnuit cu el de parcă aşi fi fost acolo de când lumea şi n'aşi mai putea schimba acum. Mi se pare că mulţi din prietinii mei au să se ducă la Trinity.

După zece luni, îmi telegrafiază în India că s'a hotărît să intre la Oxford, deoarece toţi prietinii lui se duceau acolo! Tot în acea scrisoare spune:

> Am început să cetim *Ring and the Book* cu subdirectorul, ca « studii suplimentare ». Imi place foarte mult. Sper să joc pe Iulius Caesar la « Societatea Shakespeare », rol pe care l'am îndrăgit de-al-binelea.

Spre sfârşitul semestrului, Antony începe iar cu obişnuitele-i plângeri, că nu-i în stare să joace cumsecade un joc când e vorba de colori. Scrie că a ieşit definitiv din echipa de football şi că e aproape sigur că n'are să poată să-şi ţie locul.

Sunt mâhnit, spune el, nu atât din pricină că nu-mi pot ţine locul pe teren, cât din pricină că n'am să mai pot lua parte la jocul meu preferat! Din fericire, însă, teama lui nu se realizează şi-şi câştigă locul pe teren înainte de sfârşitul semestrului.

www.digibuc.ro

La sfârşitul acestui semestru, s'a desbătut prin scrisori faptul dacă Antony rămâne la Eton ori nu. D-nul Ramsay m'a rugat să-l las mai departe şi Antony, după multă nehotărîre, s'a decis să-i facă plăcerea de-a rămâne. Iată câteva din argumentele lui privitoare la amândouă laturele chestiunii:

I. In favoarea plecării:

... Incep a simţi dorul de mai multă libertate — vreau să trăesc mai mult în lume şi mai puţin în şcoală. De drept, privind lucrurile verde în faţă, nu mai vreau să fiu şcolar şi-i o sforţare teribilă să te scuturi de asta. Aşi fi avut, în semestrul viitor, atâtea lucruri cu care m'am deprins şi mă tem tare să nu intru într'un climat neprielnic. Aşi avea un semestru strălucit şi atâta veselie încât mă gândesc că mi-ar plăcea să-mi încheiu astfel şederea aici.

Incep să mă simt cam obosit de vieaţa de şcoală şi doresc să văd altă lume şi alţi oameni, nu tot Eton şi Etonieni. Căci deşi socotesc Etonul ca pe cel mai miminunat, cel mai plăcut şi mai fericit loc depe lume, ţi se pare tare strâmt dacă rămâi aici veşnic.

II. In favoarea şederii:

Iarăşi mi-am schimbat gândul şi doresc să rămân aici. Mă gândesc că era foarte natural să fi dorit să plec, când m'am întors din Long Leave şi păstram încă nostalgia locurilor dragi de acasă. Apoi, am fost şi cam deprimat şi nu m'am simţit bine, de aceea aşi fi vrut să mă simt ca acasă, în voie şi în linişte. Dar astăzi sunt bine iarăşi şi gândindu-mă serios la plecare, mi-am dat seama că nu pot părăsi Etonul. Nu pot să las luna

www.digibuc.ro

aceasta atât de încărcată cu o săptămână la Cambridge, ultima din viaţa Etonului. Când am făcut aluzie prietinilor mei că s'ar putea să plec, s'au uitat la mine ca şi cum aşi fi înebunit. Şi la urma urmei, cu toate că se spune că-i rău să vegetezi în şcoală, n'am dat încă peste nimeni care să spuie că ar dori să părăsească mai degrabă Etonul. Sunt sigur că, atât timp cât sunt sănătos şi fericit, nu pot dori să plec şi mai la urmă ori unde ai fi, dacă te simţi deprimat, doreşti o schimbare...

Aşi dori mult să te văd, ca să vorbim despre asta. Imi vine aşa de greu să iau o hotărîre, căci ştii cât sunt de capricios. Şi dacă îţi schimbi gândul la fiecare două zile, e greu lucru să te decizi.

Am răspuns la aceste scrisori:

Inţeleg perfect cât de greu îţi vine şi cât stai în cumpănă să pleci acum la sfârşitul acestui semestru. Era de aşteptat una ca asta. Nu te mai necăji, ci lasă totul în grija mea şi voi hotărî eu. Vom sta de vorbă împreună când voi veni la Eton, Duminecă...

Nu-ţi pot spune încă nimic precis de India, dar poate voi şti mai mult la sfârşitul săptămânii. Dacă va fi să plec în India, cred că va trebui să laşi Universitatea şi să mergi cu mine; dar vom avea vreme îndeajuns să discutăm despre asta când voi şti definitiv dacă plec ori nu.

Aceasta însemna că eram solicitat să mă duc în India ca Guvernator al Bengalului şi că nu mă puteam hotărî. Indoielile

www.digibuc.ro

care mă făceau să amân hotărîrea erau şi mai puternice ca acelea care tulburau pe Antony. Şi când, în sfârşit, m'am hotărît să primesc postul, am sperat la început că-l vom putea lua cu noi un an înainte de-a intra la Universitate; dar după multe discuţii, am sfârşit prin a ceda stăruinţilor d-lui Ramsay, hotărîndu-mă să-l las pe Antony la Eton până la sfârşitul verii.

A fost greu să mă hotărăsc să plec în India şi adesea în timpul lungei noastre despărţiri am avut păreri de rău.

Sfârşitul semestrului a mers mai slab. Mai întâiu, Antony, simţindu-se rău, a trebuit să stea în casă câteva zile, aşa că n'a putut lua parte la ultimele « match »-uri şcolare. Apoi, intră la examenul de istorie Rosebery şi-l trece cu succes, câştigând premiul la proba scrisă, c'un subiect ce trata despre Napoleon. Apoi, se duce la Cambridge pentru examenele şcolare pe care le trece în mod onorabil şi la sfârşit are o desamăgire mare fiind bătut la « match »-urile şcolare de foot-ball. Dar, lovitura aceasta o suportă cu obişnuita-i filosofie.

Despre activitatea şcolară a lui Antony, din acest semestru, d-l Marten scrie foarte încântat:

Decemvrie 17, 1921.

Dragă Ramsay,

Amândoi se cade să fim foarte mulţămiţi de reuşita lui Knebworth pe semestrul acesta. Faptul că a luat unul din premiile Rosebery, că-i « pe listă » pentru o producţie Trinity şi că şi-a câştigat locul la « Field » e îndeajuns să mulţămească până şi pe cel mai ambiţios.

A învăţat foarte bine la mine semestrul acesta. Şi-a pregătit serios textul, a scris compoziţii interesante, a dat 40 de răspunsuri scurte şi ia note bune cu uşurinţă.

www.digibuc.ro

La concursul Rosebery, a luat premiul cu o teză asupra lui Napoleon. D-l Headlam Morley mi-a spus că nu putea să-i dea o notă mai mică de 86. Şi a fost impresionat nu atât de cunoştinţele-i întinse ci de felul cum se slujea de ele în răspunsurile lui. I-a plăcut în general mult şi stilul englezesc în care se exprimă...

Al dumitale,
C. H. K. Marten.

Scrisoarea aceasta mi-a fost trimisă cu următoarea din partea d-lui Ramsay:

24 Decemvrie, 1921.

Dragul meu Lytton,

Ai de ce fi mândru de Antony. A făcut mari progrese semestrul acesta. Rezultatul concursului Rosebery arată înclinaţia lui către Istorie şi i-a aprins ambiţia care ar putea străluci c'o flacără foarte frumoasă la Cambridge. Cu cât mă gândesc mai mult, cu atât îmi dau seama ce rău ar fi să întrerupă o carieră atât de promiţătoare; şi trag nădejdea că te vei hotărî să-l laşi să-şi urmeze calea obişnuită a universităţii, începând din Octomvrie viitor. Sunt încredinţat că e cel mai bun lucru ce-l are de făcut. Dacă mai întârzie, se poate să-i mai scadă avântul şi'n orice caz şansele de succes sunt mai puţine. Nu mai am nevoie să-ţi spun că ajutorul ce mi l-ar da la şcoală în semestrul viitor e nepreţuit. Pilda lui a fost minunată în toate privinţele. Cu entuziasmul lui şi sub conducerea-i meşteră ne este de mare folos la

www.digibuc.ro

« match »-urile şcolare; şi aşi dori să câştigăm cupa numai de dragul lui.

Rămân al dumitale,
A. B. Ramsay.

Crăciunul l-am petrecut la Knebworth, dar bucuria de-a fi înapoi acasă era întuneactă de gândul apropiatei noastre despărţiri. Având în vedere că plecam în India, cei de la şcoală dădură lui Antony o săptămână mai mult vacanţă, aşa că la sfârşitul lui Ianuarie l-am luat cu mine să petrecem câteva zile în Elveţia. Ne-am dus la Mürren şi-am petrecut zile fericite acolo făcând mai multe excursii frumoase. Antony scrie mamei lui, la 25 Ianuarie: « Avem o vreme minunată aici. Nu găsesc cuvinte să-ţi spun cât de dumnezeesc mi se pare totul. Zăpadă strălucitoare şi zile însorite de ceruri albastre ». La sfârşitul scrisorii spune, « Am sfârşit « *Wuthering Heights* ». E cea mai bună carte pe care am cetit-o în vieaţa mea. Mi-a plăcut nespus fiecare rând scris. Cunoşti bine cartea? Heathcliffe pentru mine îşi răscumpără caracterul lui groaznic, prin dragostea neţărmurită pentru Cathy, care trebuie să fi fost cea mai minunată fiinţă în realitate ori ficţiune. M'am îndrăgostit de ea şi de carte. O istorie întreagă!

La 6 Februarie, scrie mamei lui, de la Eton:

Iată-mă-s înapoi la Eton. Parcă nu-mi vine să cred după o vacanţă atât de minunată, şi chiar nu-i adevărat, căci nu mă aflu aici. Trupul meu poate fi aici, sufletul, însă, (ca şi al Catherinei Linton din Wuthering Heights) rătăceşte prin locuri depărtate. E cu voi, acasă... Acuma sare gardurile călare pe Flavia, cel

www.digibuc.ro

mai bun cal de vânătoare din ţinut, acuma ţupăie, acuma trage în nări fumul focului din hall, într'o zi de mare petrecere, acuma se joacă de-a ascunsul râzând în hohote, repezindu-se prin toate ungherele şi cotloanele din Knebworth; iată-l acuma prin zăpadă şi soarele strălucitor cum urcă pe Wasnegg şi izbuteşte să ajungă glorios la Cabană.

Stau în Capelă, iau ceaiul de dimineaţă ori prânzul, mă preumblu ori stau de vorbă, toate le fac inconştient, căci tot timpul gândul şi inima şi sufletul meu retrăiesc iarăşi şi iarăşi vacanţa asta minunată de neuitat.

Viitorul mă înspăimântă, prezentul e plat, cenuşiu şi plictisitor; dar trecutul e luminos, etern şi nespus de fericit; aşa că acum trăiesc în trecut şi până se va depărta în ceaţa vremii să ştii că mă gândesc veşnic la toţi ai mei, acasă şi la cele din urmă zile de vacanţă, atât de minunate. Ah, scumpo, îţi mulţămesc de mii de ori pentru zilele nepreţuite care atât de dumnezeeşti au fost încât nu s'au petrecut numai odată în realitate, ci încă în atâtea rânduri în închipuire.

E teribil să te gândeşti că toate au trecut şi că trebuie să treacă un an întreg până au să revie iarăşi. Dar în anul acesta au să se întâmple lucruri noi şi minunate. Destul cu sentimentalismul şi fantezia; de acum înainte prezentul, prezentul amar, prozaic şi încărcat de muncă.

Cele din urmă zile, înaintea plecării, au trecut cu vizitele pe la cunoştinţe ca să ne luăm rămas bun şi cu pregătirile de drum. Antony se întorcea acasă cu prilejul unei vacanţe

www.digibuc.ro

«long-leave», înainte de plecarea noastră. Cele din urmă scrisori au fost pentru noi nespus de preţioase şi despărţirea avea să fie cea mai grea încercare pe care o îndurasem până atunci.

Scrie mamei lui:

24 Februarie. *Societatea Eton.*

Nu pot să-ţi spun cât mă gândesc de pe acum la vizita pe care ai să mi-o faci mâine. Aşa-i că nu-ţi vine să crezi că-i cea din urmă? Am să servesc un ceaiu straşnic în odaie la mine şi vom fi cu toţii bolnavi. Sper că n'are să lipsească nici unul din voi...

Fericite vremuri aceşti cinci ani petrecuţi la Eton. Am îndrăgit toate de aici şi-am învăţat să iubesc o mulţime de lucruri bune, am văzut atâtea soiuri de oameni, mi-am făcut atâţia prietini şi-a fost nespusă veselie; parcă au fost prea minunate toate; cu drept cuvânt, e cea mai bună şi mai straşnică şcoală din lume.

Niciodată n'am să pot să vă mulţămesc la amândoi îndeajuns că mi-aţi dăruit o vieaţă atât de minunată şi m'aţi făcut atât de fericit. Nădăjduiesc că voiu putea odată să vă dovedesc recunoştinţa mea, arătându-mă vrednic de tot ce mi-aţi dat şi să fiu la rândul meu un fiu bun, vrednic de un tată şi-o mamă cum rar se află pe lume. O! Iţi mulţămesc, îţi mulţămesc, scumpo, pentru vieaţa asta minunată şi nădăjduiesc că veţi fi cu toţii fericiţi şi veţi reuşi cu succes la toate în India, că veţi petrece frumos şi va fi un triumf mare pentru tata şi pentru India.

www.digibuc.ro

Şi acuma, noapte bună şi nu uita că te aştept mâine toată dimineaţa.

Pe mâine, pe mâine, pe mâine.

Antony.

După ultima întrevedere, mama lui îi scrie:

7, dimineaţa, Luni 27 Februarie 1922.

Mi-e teamă că şi eu şi ploaia am fost cam darnici ieri! Dar aşa s'a întâmplat totdeauna când a trebuit să ne luăm «rămas bun», de când erai mic şi te-am dus întâia oară la West Downs. Numai că de data asta tu eşti cel care rămâi şi eu cea care plec. Imi pare bine, copilul meu drag, c'ai rămas să-ţi sfârşeşti ultimul an de engleză la Eton, unde te-ai deprins atât de bine, ai prietini şi ocupaţii plăcute. Pe urmă, vacanţa în care poţi să te distrezi cât vrei şi apoi vieaţa cea nouă pe care o începi la Cambridge şi pe care, sunt sigură, ai s'o găseşti foarte interesantă...

E o adâncă mâhnire pentru mine că trebuie să-mi las casa. Atât de plăcute erau totdeauna sărbătorile care ne strângeau pe toţi acasă. Dar astea sunt lucruri de neînlăturat când copiii se fac mari. Aşi fi dorit, însă, ca tatăl tău să fi fost trimis în altă parte. Sunt pe deplin încredinţată că n'are să stea multă vreme departe. Oricum, anul acesta dintâi are să fie pentru mine cea mai lungă despărţire de copilul meu. Apoi, după ce va fi trecut şi va rămâne în urmă, timpul ni se va părea scurt uitându-ne înapoi şi poate că ne vom mira cum de-a putut să ni se pară atât de greu de îndurat.

www.digibuc.ro

Am primit scrisoarea ta la Londra, chiar când mă pregăteam să plec la Eton. Iţi mulţămesc pentru ea—, fiecare cuvânt pe care mi-l spui e o mângâiere pentru mine. Te iubesc atât de mult, nu numai fiindcă eşti copilul meu, ci şi fiindcă eşti bun şi vesel, iubitor şi curajos şi te-a dăruit natura din plin cu toate calităţile pe care le iubesc eu mai mult la om. Ştiu că-ţi vei da toată silinţa ca să mă mulţămeşti la învăţătură şi la jocuri — şi aminteşte-ţi totdeauna că trebuie să-ţi păstrezi « coloarea ». Nu vom fi de fapt despărţiţi, cu toate că plecăm pentru 12 luni. Vieaţa te învaţă un lucru mare: să priveşti lucrurile pe partea lor bună. Cu toate că am ajuns la bătrâneţe, asta n'am învăţat-o până acum, căci n'am fost încă despărţiţi decât puţină vreme.

Am plecat spre India la 9 Martie şi Antony ne-a întovărăşit până la Folkestone. După ce ne-am despărţit, am găsit în buzunarul hainei o scrisoare de la dânsul:

Nu mă pot gândi să-ţi fac vreun dar. Toţi, afară de mine, ţi-au dat câte o amintire, eu nu ştiu ce-aşi putea să-ţi dau doar să-ţi dăruiesc inima mea. Are să-mi vie nespus de greu să nu te mai am lângă mine, căci cu tine se duce căminul şi puterea mea. Ştii însă cât de mult te iubesc şi că mă voiu sili din toate puterile să fiu bun, înţelept şi voinic cât vom fi departe unul de altul, dovedindu-mă demn de tine şi de toate bunătăţile cu care mă copleşeşti.

Dumnezeu să te binecuvinteze şi să te aibă în paza lui în India, să fii un cârmuitor mare, iubit de toţi şi să-ţi îndeplineşti strălucit misiunea.

www.digibuc.ro

Iţi doresc cele mai înălţătoare lucruri, cât mai mare fericire şi mă rog lui Dumnezeu să rămân demn de tine câtă vreme vom fi despărţiţi.

Semestrul acela aduce lui Antony noi succese. Pe lângă că obţine cele XV colori la rugby, întâia scrisoare pe care o primim de la el în India ne vesteşte că a luat premiul Loder la declamaţie, s'a distins la alergările şcolare cu obstacole şi a primit cupa la box, categoria « welter ».

Ii scrie mamei lui:

Societatea Eton,
Vineri, 10 Martie, 1922.

Intâia mea scrisoare. Slavă Domnului că a plecat în sfârşit din Folkestone corabia aceea nesuferită. Clipa aceea îmi dădea fiori... Sunt atâta de mâhnit că nu te pot ajuta de loc! Dar m'am întors liniştit înapoi la Eton în seara aceea şi m'am culcat îndată. Etonul e un loc minunat de reculegere, totdeauna neschimbat, nimeni nu te stânjeneşte, aşa că natural îţi vine parcă să râzi, să te simţi fericit şi chiar să fii.

Nico şi toţi ceilalţi sunt foarte drăguţi şi-mi dau seama c'am să mă simt fericit aici, ca o păsărică. Singurul lucru care mă neliniştеşte este vacanţa; de asta, poate, mă gândesc c'ar fi mai bine s'o petrec în Spania; dar voiu vedea...

Am comandat o hârtie specială de scrisori, grozavă, pe care am să vă scriu deacum, aşa că viitoarea scrisoarea pe care o veţi primi de la mine are să vă pară ca o carte...

www.digibuc.ro

Marți, noaptea.

Ziua s'a arătat minunată. Am primit un teanc de scrisori de la toți, încântătoare scrisori pentru care vă mulțămesc de mii de ori. Mă pot mândri cu cea mai bogată corespondență pe care am avut-o vreodată. Imi sosesc atâtea scrisori și am la atâtea de răspuns, c'ar trebui să scriu ziua întreagă.

Match-ul cu Guarzii Irlandezi a ieșit nul. Imi venea să plâng de ciudă. Știi cât sunt de pornit când e vorba de rugby, că nu mă mai pot gândi la nimic altceva și nu mă mai interesează nimic. Sunt prins de tot în mreje (ca să spunem mai pe șleau) așa că am fost foarte supărat din pricina asta. Nu știam cum să-mi petrec după-amiaza, până la urmă mi-am pierdut vremea degeaba și m'am înfuriat și mai tare....

Dar în astă seară, mă simt mai bine dispus și vieața iarăși începe să-mi surâdă (trebuie să-mi ușurez sufletul). Am luat premiul Loder. Imi pare atât de bine. Sunt sigur că-l datoresc tatii care m'a preparat atât de minunat la Knebworth, cu toate că am fost și la *Luxmoore*, ca să cer ajutor.

Scrisori din Port-Said! Ce bucurie! Am slobozit un chiot, când ți-am recunoscut scrisul pe plicul verde atât de cunoscut. Nu pot să-ți spun ce tare m'am bucurat, căci de mult duceam dorul imaginei lui familiare. Imi pare așa de bine că ați avut o călătorie plăcută și liniștită, cu toate că-mi închipui că ați și început să uitați de dânsa. Și-mi pare iarăși nespus de bine că sunteți mulțămiți, așa că mă simt și eu vesel — foarte —

www.digibuc.ro

ce'nseamnă un an? — atât numai — O! — şi asta-i tot!...

De-aţi şti cât m'au bucurat veştile de la voi toţi, astăzi! Şi cât de frumoase scrisori! Cât aşi dori să fiu lângă ai mei. Imi lipsiţi nespus de mult cu toţii. Toate merg strună când sunt voinic, sănătos, voios şi plin de vieaţă; dar în clipa de faţă sunt bolnav, zdruncinat şi mă simt slab; de aceea mi-i aşa de dor de voi toţi şi-aşi vrea să stăm iarăşi în jurul focului, în salonul nostru, noi în de noi, singuri, fericiţi. Etonul nu-i un loc unde să fii bolnav; e cel mai minunat loc din lume când eşti voinic şi sănătos şi nu găseşti compătimire şi ajutor la Eton — căci vieaţa aici izbucneşte mândră şi puternică. Trebuie să trăieşti şi să fii fericit, ori n'are rost să stai la Eton şi când nu eşti în stare să iai parte la jocuri şi să faci mişcare te simţi ca o cârpă netrebnică, atât trupeşte cât şi sufleteşte. Vai! Cât mă rog să mă însănătoşesc iute, ca să pot să alerg şi să mă joc, să fiu « O părticică din Anglia, respirând aerul Angliei ».

Imi închipui că sunteţi doriţi să respiraţi aerul Angliei (dar n'ar trebui — e atât de nesănătos în clipa de faţă: grindină, zăpadă, îngheţ şi vânt) iar în India trebuie să fie aşa de frumos, toate-s noi, totul te încântă, vieaţa-i frumoasă. Parcă vă văd pe toţi călări pe ponei, gonind peste Himalaia...

Miercuri, dimineaţa.

Am ieşit învingător la box, aseară. Am folosit bine stânga şi-am ţupăit jur-împrejur până la al treilea « round », când am repezit o dreaptă pe deasupra,

www.digibuc.ro

doborându-mi adversarul. S'a sculat ameţit şi aşi fi putut să-l scot din luptă atunci, dar umărul mă cam duruse la prima lovitură, aşa că n'am vrut să risc iarăşi. Asta a fost la categoria « welter ». Am primit încă o cupă la fel cu cea veche pe care am câştigat-o la categoria « uşoară ».

Acum, pentru sfârşitul semestrului, avem alergările cu obstacole de Sâmbătă! Mă cam tem c'are să trebuiască să zbor prea sus; dar dacă ţi-ai pus în minte să zbori sus, dece să nu zbori şi foarte sus? Tara-ri-tara-ta-ta!...

Am o mulţime de lucruri să-ţi povestesc, căci ultimele zile au fost destul de interesante... Miercuri n'am făcut mai nimic, doar că am sărit toate obstacolele (şi sunt cam vreo patru milioane) în aproape două secunde, bătând astfel recordul lumii... Joi, iarăşi m'am antrenat la sărit obstacole. Le-am sărit pe toate dintr'o săritură în lung, într'o secundă. După amiază, şcoala a jucat rugby cu profesorii şi-a mâncat bătaie. Vreau să spun că profesorii au câştigat...

Mâine, e « finala » sporturilor. Alerg şi eu la curse de obstacole şi am să fiu învins de Norman care le sare de-a 'ndăratelea pe toate în jumătate de secundă şi pe urmă stă cu capul în jos douăzeci de minute ca să-şi vie în fire. Totuşi, am să câştig şi după asta are să mi se mai ridice încă o statuie. Destul!...

Sâmbătă.

« Slavă Celui de sus ». Cred că în adevăr aşi merita să mi se ridice o statuie; am ieşit învingător la cursa

www.digibuc.ro

de obstacole, întrecându-l pe Norman cu două palmace! La fiecare săritură cădeam amândoi, iar ceilalţi cădeau de două ori la fiecare obstacol, aşa că nici nu mai semăna a alergare. In vieaţa mea n'am alergat şi n'am sărit mai prost; dar mi-a plăcut foarte mult. Mi-o luase înainte la ultimul gard, dar l'am întrecut după aceea pe teren şi-am câştigat.

A fost o zi foarte plăcută şi-o petrecere frumoasă... Era o veselie nebună. Sunt foarte fericit în astă seară. Semestrul acesta, cu toate că n'am făcut mai nimic şi-am avut şi înfrângeri, a fost cea mai mare petrecanie din lume şi cel mai strălucit succes. Cinsprezece la rugby, cursa de obstacole şi premiul Loder. Era una din ambiţiile mele să-mi atârn un scut de aur la lanţul ceasornicului şi am crezut că n'am să fiu niciodată în stare să-mi împlinesc dorinţa. Dar am izbutit, ura!...

Săptămâna viitoare ne dă drumul acasă. Turb de fericire şi nu-mi găsesc astâmpăr; îmi place să trăiesc în mijlocul prietinilor — plin de veselie, de avânt şi de toate câte se poate.

Miercuri, în zori.

Soarele a răsărit şi vesteşte o zi minunată. Mă gândesc la scrisoarea asta care pleacă departe prin lume, prin soare, prin căldură, spre voi toţi în îndepărtata Indie, la fel şi ea ca aceea din poema bunicului — pe care n'o mai ştiu pe de rost — care se chiamă *Scrisoarea de dragoste* — în care se povesteşte de răvaşul care pleca departe peste munţi.

www.digibuc.ro

Am sfârşit concursurile. In dimineaţa asta mă simt fericit, plin de vieaţă, de curaj şi de soare.

Ura! Pentru voi toţi de departe, ura pentru vacanţă! Ura pentru Bengal, veselie, petrecere, prietini şi fericire. Vă trimit toate gândurile şi toată fericirea mea şi blestem marea care desparte Anglia de India.

In timpul vacanţei, scrisorile lui Antony spun de jocurile, de cinematografele din Londra, de excursiile la ţară cu prietini şi de instalarea în castelul Knebworth — toate povestite foarte spiritual şi cu multă veselie.

Se întoarce la Eton, la începutul lui Mai, pentru ultimul semestru.

Luni, 7 Mai,
Iarăşi la *Eton.*

Chiar acum am primit scrisorile voastre nepreţuite şi simt că aşi fi în stare să-mi dau lumina ochilor ca să vă pot vedea, fie numai pentru o clipă. Vieaţa pare cu totul alta aici în Anglia, de când aţi plecat. Mă gândesc la altfel de lucruri, văd altfel oamenii, scriu altfel de scrisori şi văd totul într'o lumină schimbată. Totul în jurul meu e minunat, totul te 'ndeamnă să fii sburdalnic şi fericit, totuşi nu mai e la fel şi trebuie să vă mărturisesc că tânjesc să vă împărtăşesc toate acestea. Dar dacă mi-aţi cere să vă precizez anume care-s schimbările, n'aşi putea, căci numai atmosfera mi se pare nouă şi străină.

Mi-au lipsit numai două puncte ca să trec într'a şasea, semestrul acesta; lucru destul de neplăcut. Mi-ar fi plăcut să fiu într'a şasea şi disertaţiile dintr'a patra

www.digibuc.ro

ar fi fost o adevărată plăcere, dar poate-i mai bine aşa, căci tot n'aţi fi fost aici ca să auziţi...

Marţi.

Ascultă! N'auzi clopotele capelei? Eu le-ascult şi mi se pare că şi tu le poţi auzi. Ştii de ce bat? Să-ţi spun? Pentrucă începe slujba şi trebuie să mă duc şi eu. (Mă duc în fiecare dimineaţă).

Incă o zi plăcută. Cricket? *Mais oui, toujours le cricket.* Oyes! Oyes! Oyes! Am alergat de şapte ori şi-am marcat şapte puncte eu singur. Nu-i aşa că-i straşnic? Apoi au urmat alte şase, în care n'am reuşit să lovesc mingea! Nu mă pot deprinde de loc cu obiceiurile de la Eton. Dorm dus până pela zece dimineaţa şi abea seara pela 10.30, ca acuma, mă simt în formă, când toţi ceilalţi sunt în pat. Prefer noaptea zilei. Curios!...

Incerc să fac planuri în gând pentru o excursie frumoasă în Elveţia la anul viitor... Mă trezesc adesea visând cu ochii deschişi la ski şi la munţi. Cred că niciun sport din lume nu se poate compara cu skiul. Am lipit fotografii în carte şi când dau peste cele cu ski mă cuprinde entuziasmul. Mormăi pentru mine singur *achtung* şi mă trântesc cu toată greutatea pe pat. Câteodată sar pe covor şi fac «oprirea»!...

Nu sunt de loc de părere că:
Mă mir cum puţină veselie
Nu lasă omul să-şi odihnească oasele
Intr'un culcuş de pământ.

www.digibuc.ro

Mă simt atât de fericit, atât de plin de veselie, cu oase atât de sănătoase şi aşa puţin dispus să mă odihnesc într'un culcuş de pământ! Citatul de mai sus se ţine de capul meu şi mă persecută. Nu crezi c'ar fi bine să mă culc? Da, ştiu că eşti de aceeaşi părere cu mine. Noapte bună, pentru moment, ori mai bine zis pentru noaptea asta.

Miercuri dimineaţa.

Cred că ar fi bine să încerc puţin box, ca variaţie, poate mi-ar mai schimba dispoziţia. Ce bine poţi petrece pe lumea asta aşa frumoasă, când nu iai lucrurile prea în serios. Iubesc atât de mult râsul şi-mi place felul de-a lua lucrurile în uşor, când te simţi perfect sănătos. Nu trebuie să-ţi pese de ce faci ori de ce gândeşte lumea de tine. Parcă ar fi cuvintele unui om ameţit şi de drept tot un fel de ameţeală e asta, numai că e pricinuită de sănătate şi aer curat, nu de alcool.

Am petrecut bine în dimineaţa asta. Abia mă stăpâneam să stau liniştit în capelă, eram atât de agitat! Desigur că n'aveam nici un motiv să fiu, nu aşteptam să se întâmple nimic deosebit, cu toate acestea eram grozav de neliniştit, de parcă aşi fi aflat că trebuie să vă întoarceţi a doua zi cu toţii acasă. Asta se întâmplă din cauză că am un caracter care sare deodată de la o extremă la alta. Poţi să te simţi grozav de fericit aşa, fără pricină. Bine înţeles, tot aşa uşor, ba chiar mai uşor, te poţi simţi nespus de nenorocit, ştiu asta; dar sincer vorbind, acum mă simt fericit şi puţin îmi pasă de cealaltă extremă!...

www.digibuc.ro

Cel mai rău băiat din lume care vă iubeşte pe toţi din tot sufletul.

Antony ne scrie săptămânal scrisori lungi, în semestrul acesta, în care vorbeşte de corespondenţa noastră din India şi ne descrie schimbările lui dese de dispoziţie, pricinuite de două lucruri: vremea şi cricket-ul. Tot timpul lunii Mai, vremea a fost caldă şi însorită, aşa că el s'a simţit bine dispus şi scrisorile-s pline de veselie. Dar restul verii a fost rece şi umed. Ploile nesfârşite îl enervau. Ne descrie accesele lui de deprimare, obişnuite la dânsul în timpul semestrului de vară. Intâi face puncte frumoase în matchurile echipei a II-a de XI şi-i desamăgit că nu-i pus de loc la încercare în prima de XI. Aşa că începe a se simţi plictisit, joacă prost şi-i furios împotriva lui însuşi. Dar, toanele acestea nu ţineau niciodată mult şi caracterul lui vesel triumfa până la sfârşit.

Iată un exemplu de rea dispoziţie:

Aici la Eton trebuie să trăeşti dându-ţi singur curaj şi mărturisesc că'n seara asta mă simt cam rău. Mă simt tare descurajat. Imi lipsesc scrisorile pe care mi le trimeteai aproape zilnic, îmi lipsesc întrevederile noastre dese şi nu pot suferi gândul că nu eşti în Londra, ca să pot să vin oricând să te văd. In seara asta, India mi se pare atât de departe şi totul e teribil de pustiu fără de tine. Când apuci a te gândi la astfel de lucruri, începi să le vezi toate în negru. Singura soluţie e să nu te mai gândeşti la nimic, să te sileşti să râzi toată ziua şi să vezi în toate pricină de voioşie şi desfătare. Dar când mă'nvinge descurajarea, cad în cealaltă

www.digibuc.ro

extremă şi în seara asta te doresc lângă mine cum nu cred c'a mai dorit cândva vreun suflet pe altul în lumea asta. Ei, Doamne, trebuie să mă silesc să fiu foarte vesel, altfel nu ştiu dacă mai ajung până la anul. Câteodată, mi se pare că am aici în Anglia atâtea fiinţe care mi-s dragi şi care mă iubesc, care ar trebui să vă înlocuească pe voi, pe cei plecaţi; dar sunt slabi locţiitori, căci nu pot să-i iubesc ca pe voi şi ştiu că nici unul din ei nu mă poate iubi în adevăr aşa cum simt că mă iubiţi voi. Curios simţământ! Doamne, ce n'aşi da să fiţi înapoi, să fiu iarăşi mic şi să înceapă toate de la capăt!

Mi-i ciudă că cresc şi tocmai acum simt că cresc mai tare. Ah! ştiu că pot să mă distrez, pot să petrec de minune, dar nu poţi s'o duci aşa într'una şi când te opreşti e groaznic de rău. In noaptea asta parc'aşi fi în iad şi nu prea văd ce-ar putea să-mi dea curaj, ori să mă înveselească. Curios, cât de puţin simţi nevoia prietinilor, când nu mai este vorba de joacă şi-i bine aşa. Ar fi groaznic dacă n'ai putea privi lucrurile şi'n glumă şi te-ai distra la fel când eşti serios ca şi la veselie. Da, e bine c'am ajuns să putem fi fericiţi. Căci sigur că eşti fericit când ajungi să te înveseleşti singur şi când izbuteşti să'nveseleşti şi pe alţii. Aşa că am şi 'nceput a mă simţi fericit, măcar că'n noaptea asta aşi vrea mai degrabă să fiu mort!

Cât mă simt de rău dispus şi cât mă tângui pentru nimic! Imi pare rău. N'aşi vrea să vă mâhnesc cu mofturile mele; mai bine las pe altădată, când mă voi simţi mai vesel...

www.digibuc.ro

Chiar a doua zi, scrie:

Rar am petrecut mai bine ca semestrul acesta.

Cu alt prilej, scrie:

Când eşti descurajat, îţi place să te simţi tot mai rău şi mai nenorocit şi chiar te împotriveşti la cele ce te-ar putea înveseli. Nenorocirea te plictiseşte, însă, îndată! De fapt e cel mai bun leac!

La o lectură din Shakespeare, i se dă rolul lui Antonius din Antonius şi Cleopatra şi iată ce scrie:

Marc Antoniu, aşa cum ni-l înfăţişează Shakespeare, mi se pare un caracter cu care mă aseamăn în multe privinţi. Pe lângă că purtăm acelaşi nume, simt că-l înţeleg lesne în tot ce spune şi face. Îi plac cuvintele grozave şi «luptă cu fineţe»; iubeşte atât de tare pe Cleopatra şi se zbate crunt între dragostea lui către dânsa şi dragostea pentru demnitatea şi bărbăţia lui. E dispreţuitor şi se vădeşte foarte limpede dispreţul lui pentru Caesar, iar furia împotriva Cleopatriei izbucneşte plină de amărăciune. Se arată din când în când vesel şi iubitor de vieaţă şi-i foarte uman în disperarea lui. Preţuieşte mai mult ca orice vitejia, îşi recunoaşte greşelile şi moare ca un gentilom. Mi se pare un caracter minunat. Nu-i din cale afară de bun, ca alţi eroi. E cât se poate de uman şi nu-i sălbatic şi crunt ca Othello. Un om normal, deasupra mijlociului, care preţuieşte calităţile bărbăteşti; soldat bun şi totuşi un tânăr de vieaţă,

www.digibuc.ro

putându-se asemui unui rege «fără a-şi pierde nimic din înfăţişarea-i de om ca toţi oamenii». Da, mi-i drag Antonius al lui Shakespeare şi nu mai încape îndoială că retorica lui e neîntrecută. «A fost cel mai nobil dintre Romani», frumos, nu?

La jocuri şi sporturi preţuia mai mult iuţeala. Cricketul i se părea un joc prea leneş pentru el, iar cu vâslitul nu se împăca de loc. Am aici o descriere amuzantă despre ultima lui vizită la Henley, socotită de el «groaznică».

Intâi de toate, e o vreme grozav de rece; e poate singura zi din an când nu te simţi bine pe râu. Apoi, e înţesat peste tot de oameni în vârstă cu chipuri mohorâte şi mustăţi albe, îmbrăcaţi cu «short»-urile cele mai scurte cu putinţă, cum nu se poartă nicăieri, acoperindu-le neîndestulător anumite părţi anatomice. «Short»-urile acestea sunt făcute din flanelă şi au vechime de cincizeci de ani, fiind purtate în tot anul (fără să mai fie spălate) de cincizeci şi doi de ani şi având pretenţia că au fost odată albe. In cap au şepci care le-au rămas mici, şepci care la începutul carierei fuseseră mândria posesorilor lor. Unele au fost pe vremuri «albastrul» aristocratic al Etonului, altele colorile Universităţii, ori trandafiriul Leander-ului. Dar mâna nemiloasă a vremii le-a vopsit pe toate într'o coloare, un fel de cafeniu prăfuit ca glodul! Poartă jachete de canotaj, care în tinereţea lor vor fi fost nostime şi elegante, dar acum au rămas o umbră a trecutului. Insfârşit, mai au la gât şi câte-o cravată trandafirie, ca să

www.digibuc.ro

arate că sunt cu toţii membrii clubului exclusivist — Leander!

Iţi vine rău când priveşti la asemenea întrecere, dacă obişnuieşti să asociezi întrecerea cu iuţeala. Ca să poţi privi întrecerea, trebuie să-ţi alături barca de un stâlp rece, ud şi alunecos, de care trebuie să te agăţi cu disperare. Abia ai izbutit să faci asta, că şi apar pe ţărm puzderie de moşnegi, ca cei pe care i-am descris mai sus (numai fără crăvăţi trandafirii) care vădit cearcă să alerge şi să strige în acelaşi timp, neizbutind nici una nici alta!

Apoi, se ivesc două bărci încărcate cu nişte prăpădiţi pe jumătate goi, care înaintează vâslind *foarte încet*, având câte-un căpitan la pupă care se munceşte să-i îmbărbăteze, strigând din când în când: «Foarte bine, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, bine vâslit, curaj!».

Dacă bărcile înaintează odată, se spune că-i o întrecere reuşită; dacă vin la şir, nu-i bine. In nici un caz, însă, nu s'arată doritori s'ajungă până la capăt şi nici nu par conştienţi c'ar fi vorba de-o întrecere!

In aceeaşi scrisoare scrie, peste două zile:

Astăzi a avut loc un match între a doua echipă de XI şi I Zingari. Am fost siliţi să ne oprim din pricina ploii, dar am făcut 57 de puncte de la început din greşelile lor, după care am jucat bine tot restul jocului. Păcat că n'am fost niciodată întrebuinţat în prima echipă de XI, căci am făcut multe puncte bune la alergat şi n'am fost niciodată sub 20 ori 30 în prima parte a

www.digibuc.ro

întâiului semestru. Cred că am obţinut o medie de 25 puncte în matchurile echipei a doua de XI. Dar e numai din vina mea. Când vine clipa să joc serios, mă apucă tocmai atunci veselia, mă pleoştesc şi nu mai sunt bun de nimic. Dacă vrei să intri în echipa de XI, cu toată opoziţia făţişă [1]) trebuie, să te ţii morţiş şi-mi dau seama că prefer să mă distrez jucând cricket de plăcere, decât să intru în echipa de XI şi să joc cricketul ca un profesionist. Nu-mi pare rău absolut de loc, căci am petrecut minunat semestrul acesta şi-i întâia oară, de atâta timp, când joc cu adevărată plăcere cricket. Nu sunt desamăgit, căci am fost şi sunt prea fericit ca să-mi fac sânge rău. Mulţămesc lui Dumnezeu pentru asta...

Ultimele lui două scrisori sunt, bine înţeles, pline de părerea de rău că părăseşte Etonul.

La 26 Iulie, scrie:

Mă tem că viitoarele două scrisori pe care le voiu scrie au să fie cam triste şi cam deprimate căci, după cum ştiţi, am intrat în ultima săptămână pe care o mai petrec la Eton şi gândul acesta mă necăjeşte grozav. Mă simt apăsat ca de o mare nenorocire de vreo două zile; în clipa de faţă, însă, mă simt destul de bine dispus, aşa că-i mai bine să spun acum ce am pe suflet decât să aştept până n'oi mai putea. Vă previn, însă, să nu vă aşteptaţi să fiu prea curajos!

[1]) Ca şi la West Downs, i se părea că profesorul de sport avea ceva împotriva lui.

www.digibuc.ro

« Vechi locuri de la Eton, vechi chipuri de la Eton ». Mă gândesc la miile de tineri care s'au petrecut înaintea mea şi cât de repede sunt daţi uitării. Până la urmă, lumea asta întreagă a Etonului se duce pentru totdeauna şi te simţi ca un firicel de nisip pierdut într'un torent; generaţie după generaţie se duce şi fiecare la rândul ei gândeşte acelaşi lucru despre Eton, ce-ar însemna Etonul fără ei şi cum s'ar putea obişnui cu gândul că n'au să rămâie veşnic aici. Şi apoi, peste un an, Etonul rămâne numai o amintire minunată — căci au fost îmbrăţişaţi de o vieaţă nouă; iar Etonul e îmbrăţişat şi el de o generaţie nouă, poate mai interesantă ca cealaltă, desigur că de fiecare dată tot mai interesantă, iar cei de altădată sunt daţi uitării. Regulile vechi se pot schimba ca să facă loc altora noi, dar Etonul — cel mai minunat nume de pe pământ — rămâne veşnic la fel, neschimbat şi neschimbător.

Ce'nseamnă Etonul pentru Etonieni mi se pare unul din lucrurile cele mai minunate din lume şi-i cu neputinţă să nu fii recunoscător pentru toate fericirile cu care eşti copleşit aici. Cu toate că pleacă sute de băieţi în fiecare an de aici şi cu toate că şcoala pare a-i da uitării, totuşi sunt oricând bineveniţi când se'ntorc înapoi — pot să se 'ntoarcă oricând şi când se 'ntorc sunt totdeauna recunoscuţi — căci, pe lângă altele, pleacă de aici cu pecetea neştearsă a celei mai bune şcoli din lumea întreagă. Da, suntem fericiţi că ne putem mândri cu numele de Etonieni şi când vine vremea să plecăm, avem ceva mai bun de făcut decât să ne plângem singuri de milă; mai bine să pornim de aici hotărîţi să purtăm

www.digibuc.ro

neîntinat și curat numele Etonului. «Păstrează făclia aprinsă și trece-o mai departe».

Există *ceva* pentru care merită să trăiești; există un lucru măreț pe care trebuie să-l urmărești, poți spune — adică trebuie să spui, — când părăsești Etonul cu sufletul plin de dânsul:

Voi fi de trei ori mai tare, mai brav și mai aprins
Și tot mai plin de viață.

Vechiul meu prietin Marc Antonius! Totdeauna are dreptate!

Văd că scrisoarea asta seamănă mai mult a compoziție sentimentală decât a scrisoare și s'a făcut târziu așa că am să mă opresc deocamdată și-am s'o continui altădată, sper, mai bine dispus...

Ultima mea scrisoare din Eton.
Iulie, 1922.

Ce mult aș dori să fiți aici ca să mă ajutați să părăsesc locurile acestea; parcă ar fi revenit clipele grozave de la Folkestone, numai că de data asta întârzie mai mult plecarea și mi se pare că n'am să pot îndura până la capăt. Tocmai mi-am luat rămas bun de la director și-a fost o grea încercare. S'a sculat, mi-a strâns mâna și-a spus, «adio, și-ți mulțămesc foarte mult pentru tot ce-ai făcut». Doamne, m'am simțit grozav de apăsat, căci nu cred c'am făcut mare lucru. Am fost peste măsură de egoist și prea mi-a fost capul la distracții. N'am dat destulă însemnătate lucrurilor care meritau. N'am muncit deajuns de mult, nu mi-am ajutat tutorele cum

www.digibuc.ro

se cuvenea, toate au fost pentru mine ca o nesfârşită zi strălucitoare de fericire, începând din clipa când am păşit pe pajiştea de jocuri întâia oară, gătit cu jobenul meu cel nou, împreună cu tata şi cu tine, până astăzi când mi-am luat rămas bun de la director şi-am primit în dar o carte *Ab Etona Discendenti.*

Directorul a fost foarte cumsecade. Mi-a spus: «ai multe calităţi dar şi multe cusururi», — ceeace-i teribil de adevărat. Vai! Măcar de-aşi putea fi mai serios în anumite împrejurări, mai puţin iubitor de plăceri şi mai puţin egoist. De-acum înainte, la Cambridge, vreau să fiu om cu adevărat. Prietinii mei din copilărie, cu care-mi pierdeam vremea la glume, n'au să fie acolo, aşa că am să pot să muncesc şi să fac ceva în loc să vegetez cât e ziua de lungă. Tot e bine uneori să fii lipsit şi de prietini. J. M. B. a spus, în discursul lui, că minunea pentru el s'a întâmplat la Londra şi că s'a pus pe muncă acolo fără să cunoască pe nimeni. Foarte bine, şi eu vreau să muncesc la Cambridge, fără să am cunoscuţi acolo. Ah! Doamne ajută, să izbutesc.!...

Nico şi cu mine am luat astăzi dimineaţă ceaiul de adio; din fericire însă eram amândoi bine dispuşi şi fiindcă asta s'a petrecut afară în soare şi lumină n'a fost chiar aşa de jalnic cum ne aşteptam. Vezi? Acuma după ce mi-am uşurat sufletul, povestindu-vă toate, mă simt ceva mai bine şi-am să ies din nou afară la aer.

Iată că s'apropie Dumineca. Cea din urmă Duminecă la Eton — vă daţi seama? Mă doare în suflet gândul acesta şi mă simt ca şi cum aşi fi plâns. Totuşi parcă's mai puţin sdrobit ca'n clipa când mi-am luat rămas bun

www.digibuc.ro

de la Alington. A ţinut în capelă o predică minunată despre Eton, despărţire şi dragoste şi m'am dus de dimineaţă la serviciul divin, lucru grozav pentru mine. Găseşti mare mângâiere în rugăciuni şi'n gândul ce-l îndreptţi spre Dumnezeu, căci întreaga idee de religie te face să te gândeşti cât de mare e lumea şi cât de neînsemnat şi mic e în realitate Etonul. Ţi-e de mare ajutor convingerea că ceea ce în adevăr contează e lumea şi Dumnezeu, creştinismul şi dragostea, — aşa că despărţirea de Eton ţi se pare un lucru mic şi neînsemnat de care nu trebuie să te mâhneşti atâta....

Aseară, la ultima slujbă din capelă, a fost atât de trist că ţi se rupea inima. S'a cântat întâi imnul minunat de Duminecă seara « Doamne, ne-ai îndreptat paşii cătră sfârşitul călătoriei noastre », apoi directorul ne-a povestit o fabulă despre amintirile cu care pleci de la Eton, care ne-a încântat şi ne-a emoţionat mult: « Oftaturi şi zgomote dragi, visuri fericite din acele zile »; iar la sfârşit a fost clipa cea mai mişcătoare când am ieşit cântând « Inainte soldaţi ai creştinătăţii ». Seara, ne-a mai înveselit o întâmplare nostimă. Mi-a venit în gând să vând la licitaţie câteva vechituri de-ale mele — lucru lipsit de interes dacă n'aşi fi scos la iveală printre altele şi o casetă de bani. Nu găseam nicăieri cheia casetei şi crezând că trebuie să fi rămas înăuntru doar vreun condeiu de argint, am scos-o în licitaţie nedesohisă, făcând cunoscut că nu ştiam ce lucruri sunt înăuntru, dar s'ar putea să fi rămas vreun ceas de aur ori cam aşa ceva; oricum era un mister. Unul din băieţi o câştigă cu 2 contra 1 şi o jumătate de oră mai târziu potrivi

www.digibuc.ro

o cheie, deschise şi găsi înăuntru certificatul de economii de războiu în valoare de 16 lire sterline. Noroc că a fost băiat de treabă şi mi l-a dat înapoi, dar nu mi-a fost tocmai îndămână.

M'am dus după asta să iau masa împreună cu Marten şi-am petrecut minunat. Marten era de-o veselie nebună, ne-am jucat întâi «Donkey»[1]) şi pe urmă am jucat douăzeci-şi-unul. Am râs cu hohote toată vremea. Dar mai am numai ziua de mâine de stat aici şi mai am atâtea lucruri de făcut că nu ştiu de unde să încep, aşa că stau nehotărît şi mă simt tare nenorocit.

Nu ştiu ce dar să fac lui Marten şi tutorelui meu şi nici pentru chelăriţă n'am cumpărat încă nimic. Deajuns cu scrisul pentru astă-seară.

Mi-i dor de voi, îmi lipseşte ajutorul şi grija voastră, dar pentru mine e poate mai bine aşa.

Luni noaptea.

Tocmai am sfârşit cu împachetatul lucrurilor de tabără şi înainte de-a mă culca trebuie să-mi încheiu scrisoarea asta, — ultima pe care-o mai primiţi de la Etonianul vostru. Noaptea trecută am recitit două scrisori nepreţuite pe care mi le-aţi scris câteva zile înaintea plecării spre India şi una de la mătuşa B. chiar din ziua plecării. M'au mişcat adânc şi m'au făcut fericit, îndreptându-mi gândurile spre lucruri mai însemnate decât despărţirea de Eton. Ziua de azi a fost nespus de tristă; căci mi-am petrecut-o luându-mi rămas bun de la

[1]) Donkey = măgar — joc de cărţi exact la fel cu popa-prostu.

www.digibuc.ro

toată şcoala. Toţi au umblat ziua întreagă tăcuţi şi mâhniţi. Au fost şi câteva clipe neplăcute, dar cred că cel mai rău m'am simţit cu două zile înainte. Aşa sunt eu; îmi fac sânge rău prea din vreme pentru orice şi când ajung în ultima clipă îmi dau seama că mi-am consumat de mult porţia de supărare.

Intâiu mi-am luat rămas bun de la Marten; a fost o scenă înduioşătoare — totuşi e un băiat prea nebunatic că să mă poată vreodată predispune în adevăr la sentimentalism. Mi-a dat în dar *Dynasts* ca amintire şi m'a sfătuit să muncesc serios la Cambridge, lucru la care m'am şi hotărît, ştiţi bine.

Cu Luxmoore a fost şi mai rău. Nu ştiu de ce s'a arătat aşa de trist când mi-am luat rămas bun. Mi-a spus că a fost foarte fericit că prietinia pe care a purtat-o tatii a putut s'o dăruiască şi fiului. I-am spus s'o păstreze tot înainte ca s'o poată da mai departe şi fiului meu! S'a tulburat foarte tare şi-a scris 1992 în albumul meu; preţios lucru, din care pricină m'am ferit să-i atrag atenţia. Mi s'a urcat un nod în gât când ne-am strâns mâinile. E atât de mişcător, o strângere de mână, nu? Mi se pare cel mai frumos gest din lume, când înseamnă cu adevărat ceva.

Tutorele s'a purtat foarte frumos cu mine. Am stat de vorbă împreună şi nici o clipă nu m'a făcut să mă întristez, dimpotrivă m'am simţit mândru, fericit şi recunoscător. Mi-a vorbit un timp de Cambridge, am discutat despre toţi din şcoală, ce-au făcut bun şi ce-au făcut rău, apoi mi-a mulţămit c'am ajuns şef şi mi-a prezis c'am să izbutesc lucruri frumoase în vieaţă. Dacă

www.digibuc.ro

lumea m'ar ocărî şi mi-ar spune: «şterge-o!» n'ar fi nimic — dar când toţi îţi mulţămesc şi te laudă, până sfârşeşti să-ţi iai rămas bun eşti aproape mort.

Ne-am încheiat ziua cu o partidă de *Field* — cel mai însemnat joc de la Eton. A fost o finală măreaţă de *Field* şi toţi ne-am înveselit din nou simţindu-ne tineri şi fericiţi, am râs, ne-am zbenguit şi ne-am închipuit că jucăm iarăşi pentru chiloţii noştri.

Apoi cină, rugăciune, noapte bună şi astfel se sfârşeşte cariera mea la Eton. Au fost cele mai fericite vremuri şi-mi voi aduce veşnic aminte cu recunoştinţă.

Lasă-ţi arma, Eros, munca grea a zilei s'a sfârşit
Şi trebuie să dormim.

Frumoase versuri are Shakespeare! Tot ce e frumos are un sfârşit, aşa că s'a isprăvit şi cu Etonul. Adio, Eton, adio mamă şi Dumnezeu să vă binecuvinteze pe amândoi.

Fiul vostru,
Antony.

Când am să să vă scriu din tabără am să am cu totul altă dispoziţie, dar atunci am să fiu un fost Etonian!

Iată ultima scrisoare în care domnul Ramsay îmi vorbeşte de Antony în termeni elogioşi:

Colegiul Eton, Windsor,
3 August, 1922.

Dragă Lytton,

Iţi dau, vai! cel din urmă raport în privinţa lui Antony. N'aşi vrea să vorbesc de asta în scrisoare.

www.digibuc.ro

Puţinele greşeli neînsemnate dealtfel şi primejdiile posibile care s'ar putea întrezări în ele i le-am făcut cunoscute şi i-am dat o mulţime de sfaturi pentru viitor. Mai presus de toate celelalte consideraţii, mă simt dator să-i fiu recunoscător întrucât mi-a fost de mare ajutor în şcoală. A fost un şef desăvârşit, a păstrat ordinea şi disciplina cum se cuvine. In toate s'a arătat atât de înţelept şi prietinos, încât a ajuns-îndată foarte popular şi respectat. Atmosfera distinsă a casei i se datoreşte în mare parte lui. Dar întrocându-mă şi privind înapoi, îmi reamintesc prietinia lui neclintită la necazuri ca şi'n vremuri bune şi-mi dau seama ce mult înseamnă pentru tutore un pupil loial. Mi-a dat multe lecţii; şi câteva împrejurări grele ne-au apropiat şi mai mult unul de altul. Acum, de curând, mi-a scris o scrisoare din tabăra care m'a făcut să lăcrămez de bucurie.

I-am spus că am pretenţia să-i fiu tutore şi prietin şi pe viitor. Ştiu că are să vie de la Cambridge, ori de unde o fi — ca să mă vadă şi au să-l preocupe şi de-acum înainte interesele noastre. L-am îndemnat să-şi dea toată silinţa, ca să-şi desăvârşească în mod strălucit educaţia şi să fie ambiţios în ceea ce priveşte partea intelectuală; dacă urmează calea asta are să ajungă departe, iar noi ne vom putea mândri c'a învăţat la Eton.

Cred că a avut puţin ghinion că n'a putut să intre în prima echipă de XI. Dar a ştiut să-şi ascundă desamăgirea şi sunt sigur c'a înţeles greutăţile pe care le-am avut anul acesta când a trebuit să facem alegerea. S'a distins foarte mult în vieaţa şcolară, în general şi influenţa lui a fost binefăcătoare. La sfârşitul semestrului i

www.digibuc.ro

a obţinut un succes frumos, în rolul lui Antonius, când s'a cetit piesa la Societatea Shakespeare. A fost minunat în rol şi toţi cei care l-au privit şi l-au ascultat au simţit că-i născut pentru lucruri mari. De asta sunt şi eu încredinţat.

Cred că am spus tot ce s'a cuvenit despre subiectul meu. Nu-mi rămâne decât să-ţi mulţămesc din suflet pentru fiul dumitale.

Rămân acelaşi,
A. B. Ramsay.

CAPITOLUL V

OXFORD: O FAMILIE DESPĂRŢITĂ
1922—1923

« Vieaţa e frumoasă, dar e atât de greu să alegi ce-i bun în ea şi să nu ţi-o pierzi zădarnic ».

Plecând de la Eton, Antony se duce cu O. T. C. în tabără la Tidworth, unde pentru întâia oară e ofiţer.

In timp ce era acolo, primeşte o scrisoare prietinească de la domnul Ramsay despre care ne scrie îndată după asta:

« E un om atât de cumsecade şi un adevărat prietin pe care poţi să te bizui în vieaţă. E drept că ne-am ciocnit în câteva împrejurări, dar neplăcerile acelea se datorau numai caracterului său prea necruţător şi înţelepciunii lui, care nu poate admite vreo abatere dela linia « dreaptă şi îngustă » pe care trebuie s'o urmezi (am nesocotit o învăţătură ca asta!).

www.digibuc.ro

Ştiţi ce vreau să spun. Îl iubesc însă şi-i sunt cât se poate de recunoscător căci mi-a fost un tutore nepreţuit».

In fiecare săptămână primeam scrisori lungi, din care aflam tot felul de noutăţi; dar Antony nu se mărginea numai la noutăţi. Dealungul anilor lungii noastre despărţiri, ne-a scris regulat şi amănunţit despre toate subiectele cu putinţă. Ne vorbea de prietinii lui, de activitatea lui socială, de studiile, părerile, visurile şi ambiţiile lui, de cărţile pe care le cetea. Scrisorile aveau totdeauna alt ton, după dispoziţie: câteodată vesele, altădată triste. I se schimbau şi părerile, odată cu formarea şi desvoltarea caracterului, numai dragostea pentru noi rămânea la fel, neschimbată şi neschimbătoare.

Consideraţii privitoare la spaţiu mă silesc să dau numai scurte fragmente din scrisorile lui, în cartea aceasta.

Ca să-şi dee cineva seamă de plăcerea lui copilărească de-a glumi cu orice lucru, reproduc aici o mostră de scrisoare, în care imaginează cum va scri de la Cambridge.

Luni.

Scrisoarea lui Edward Antony James de la Cambridge, Noemvrie 1922 (când speră că va fi acolo).

Pitt Club, Cambridge.

Dragă mamă,

E atât de bine aici. Calul meu cel nou de vânătoare (Daisy) e o adevărată comoară şi-am petrecut o zi minunată ieri. Când sare parcă-i un fulg şi cred că are să

www.digibuc.ro

se comporte bine la viitoarele vânători. Pat mi-a oferit pe dânsul 150 de lire, dar îmi place prea mult ca să-l dau. Am avut o discuție amuzantă cu Michael Goodchap noaptea trecută; a pornit de la meritele terrier-ilor noștri și s'a încheiat c'o ceartă asupra politicei externe a lui Ludovic al XIV-lea. Stăteam amândoi pe canapea cu paharele de porto dinainte și ne răsteam unul la altul, până ne-a pălit deodată pe amândoi râsul; ne-am repezit atunci în camera lui Archie, l-am dat jos din pat și i-am cerut părerea. Ne-a trimis pe amândoi la dracu și s'a culcat din nou. Am cetit toată dimineața o carte despre Mazzini — ce caracter minunat — mi-ar fi plăcut să-l cunosc.

A, era să uit; Lordul Kindman mi-a dăruit un greyhound; sunt încântat de el. Joc rugby de două ori pe săptămână și fac progrese mari. Mâine joc în echipa Trinity, e un triumf adevărat, etc., etc.

(Cred că astfel va fi):

Dragă mamă,

Mă aflu într'un loc încântător și avem o vreme nespus de frumoasă. Nu s'au deschis încă cursurile. Am fost ieri la Londra cu motocicleta cea nouă de 50 de cai putere. Indian merge ca o săgeată și urcă la deal perfect. Am văzut pe Kitty Katchem, de la Gaiety; e adorabilă; am luat ceaiul împreună. E o ființă plină de veselie, o adevărată bijuterie. In seara asta, cinez cu Bertie Blastemwot, la Athenaeum. Cred că avem să reușim să ne amețim și să facem vreo năzbâtie.

www.digibuc.ro

Straşnic băiat Bertie. Sunt tare grăbit, trimit dragostea mea tuturor, etc., etc.

sau:

Dragă mamă,

Toate sunt nesuferite — locurile-s nesuferite, munca e nesuferită — jocurile sunt nesuferite (nici nu sunt), prietinii sunt nesuferiţi; eu sunt nesuferit. Afurisenie.

Nesuferitul tău fiu,

Uf!

sau:

Dragă mamă,

Muncesc într'una zi şi noapte şi sunt foarte încântat. Am cetit azi dimineaţă « Decadenţa şi prăbuşirea Imperiului roman » de Gibbon, azi după masă « Republica Olandeză » a lui Motley, iar în astă seară sper să dau gata « Istoria Angliei » de Macaulay. Tare-mi place felul acesta de vieaţă! Winstanley spune că prea mă întrec cu munca. « Prostii » i-am răspuns eu. Mai la urma urmei, nici n'am cetit decât 15 cărţi în 10 zile de când sunt aici; asta-i un fleac!

Cu dragoste,

James.

sau:

Dragă mamă,

Asta înseamnă în adevăr să trăieşti. Am jucat tenis la Trinity, azi dimineaţă; trebuie să joc rugby cu universitatea împotriva Blackheath-ului, după masă. Diseară am o întâlnire cu Blacki pentru campionatul Cambridge-ului, la categoria welter. Mâine dimineaţă

www.digibuc.ro

ne ducem la vânătoare, iar înainte de prânz are loc o partidă de squash și dacă mai am timp diseară trebuie să mă antrenez pentru match-ul de ping-pong al Universi ții.

Cu dragoste, etc.

Mă poartă gândul cum se vor petrece acolo lucrurile, poate nici într'un fel cum îmi închipui eu, așa că

Scumpă măicuță, să ne vedem cu bine,

fiul tău iubitor,
Antony.

In vreme ce Antony se dusese cu Sir James Barrie la Stanway, pentru o săptămână de cricket împreună cu mare parte din prietinii lui de la Eton, dintre care mulți aveau să intre la Oxford și-a dat dintr'o dată seama că n'are să se poată despărți de ei. Așa că-mi trimite o telegramă, făcându-mi cunoscut că dorește să intre la Oxford și întrebându-mă dacă am ceva împotrivă. M'am gândit că nu pot fi pricini întemeiate pentru schimbarea asta neașteptată, dar fiindu-mi cu neputință să-i pun întrebări ori să cerc a-l convinge cu argumente, a trebuit să las să hotărască singur cum va crede de cuviință. Așa că, i-am răspuns numai atât: «N'am nimic de spus, dacă Cambridge-ul se'nvoiește să pleci și Oxfordul vrea să te primească.

In Septemvrie scrie mamei lui din Stanway și după ce vorbește de fetele de acolo, spune:

Dar asta-i ce se chiamă o petrecere băiețească, după părerea mea și mi-i grozav de drag poporul acesta dela Eton. Mi se rupe inima, când mă gândesc că n'am să

www.digibuc.ro

mă mai întorc niciodată la Eton. La anul vom fi cu toţii oameni serioşi, iar peste doi ani vom fi uitat cu totul unii de alţii şi de Eton ne vom aminti ca de vremuri de copilărie ferice, căci de atunci înainte nu vom mai şti decât de societate, lume şi măriri. N'au să mai răsune râsete voioase, nu vom mai face nebunii şi nu ne vom mai bucura de plăcerea caldă a prietiniei, cu care ne încălzea Etonul. Acum îmi petrec ultima rămăşiţă din vieaţa Etonului şi pentru mine asta e lucrul de căpetenie. Mă simt mulţămit într'un fel cu totul curios, căci sunt totodată şi neliniştit. De acum înainte pierd pentru totdeauna adevărata fericire şi camaraderia cea adevărată, în acelaşi timp parcă din adâncul sufletului, din necunoscut, mă înştiinţează ceva că a sosit timpul să se întâlnească cele două drumuri — aici în casa aceasta, în acest ceas, am trecut de la tinereţe la maturitate — şi tinereţea mea rămâne deacum o amintire a trecutului. Nu ştiu de ce, simt foarte puternic acest lucru. Simt în mine ceva nou şi nestăpânit care mă îndeamnă să caut schimbări şi luptă în vieaţă. « Vechile reguli se schimbă ca să facă loc celor noi ».

Aici la Stanway, în luna Septemvrie anul 1922, s'a petrecut o mare schimbare în vieaţa lui Eduard Antony James Lytton, viconte de Knebworth!

Tot mamei lui:

Castelul Knebworth,
13 Septemvrie 1922.

Am în cap un singur gând care mă munceşte necontenit: să intru la Oxford. Un gând atât de minunat

www.digibuc.ro

încât mă simt de pe acum otrăvit de dânsul. De drept, totdeauna am dorit în fundul sufletului să mă duc la Oxford și numai din încăpățânare n'am voit să renunț la Cambridge; iar când a venit clipa să mă despart de toți prietinii mei de la Eton și să intru singur la Cambridge... mi-am dat seama deodată că asta-i cu neputință.

Trag nădejde că Sir Herbert Warren va avea destulă trecere ca să obție intrarea mea la colegiul Magdalen. E singurul om pe care-l cunosc la Oxford. A scris tatii o scrisoare în care mă laudă; cred că s'a înșelat asupra mea la Eton, prețuindu-mă cât nu merit... așa că am speranțe. Scrisoarea mea a plecat azi dimineață și am primit mai înainte telegrama ta. Îți mulțămesc din suflet că mă lași să fac cum doresc eu, în privința Oxfordului. Are să fie cu mult mai greu să-i scriu lui Winstanley[1]), dar merită să-mi dau atâta osteneală, căci aproape orice e îndreptățit când e vorba de trei ani, cei mai însemnați din viața cuiva și acum știu bine că sufletul meu va fi totdeauna cu Oxfordul. E cel mai minunat loc; toți cei cari mi-s dragi se duc acolo și doresc din tot sufletul să intru și eu cu ei și mă rog într'una lui Dumnezeu pentru asta. Cred că dacă aș fi putut să aleg, m'aș fi hotărât să intru la alt colegiu nu la Magdalen, dar e bine și așa, căci e singura mea șansă. Oare tata are să fie desamăgit? Cred că n'ar avea dece, numai gândul ce are să creadă Winstanley mă necăjește, căci n'aș vrea să-l jignesc. Îți voiu trimite o telegramă, îndată ce voi ști...

[1]) Tutorele său la Cambridge.

www.digibuc.ro

D-nul Winstanley răspunde foarte binevoitor, «Nu pot să te silesc să-ţi ţii promisiunea către Trinity şi dacă eşti încredinţat că intrând la Cambridge ai să simţi veşnic părere de rău că nu eşti la Oxford, atunci cred că-i mai bine să te duci la Oxford...

Sir Herbert Warren consimţind să-l primească la Magdalen, lucrurile se aranjează însfârşit şi Antony intră în Octomvrie, la Oxford.

Imi scrie de acolo, în ziua de 14 Octomvrie:

Colegiul Magdalen, Oxford,
Duminecă, 14 Octomvrie 1922.

Dragă tată,

Iată-l pe fiul tău stând plin de mândrie în Sala Comună a juniorilor de la colegiul Magdalen, universitatea Oxford, în calitatea lui de bacalaureat, scriind cea dintâi scrisoare familei sale.

Nu cunosc încă pe nimeni, nu ştiu ce am de făcut şi nu găsesc nimic de făcut! Mi-am petrecut ultimele două zile făcând cunoştinţă cu tot felul de oameni: decani, economi, tutori, decani juniori, economi juniori, tutori juniori, juniori prezidenţi, decani seniori, economi seniori etc., etc. Toţi m'au întrebat:

1. Cum mă chiamă.
2. Data naşterii.
3. Adresa.
4. Ce cetesc.
5. Cine sunt?

Mi-am dat silinţă să-i lămuresc pe cât am putut. «Eşti atât de bun, îmi spuneau după asta, să complectezi

www.digibuc.ro

formularul acesta ?». Il luam cu multă seriozitate, căci ajunsesem să-l ştiu aproape pe de rost; cuprinde patru întrebări şi are locuri goale pentru răspunsuri:

1. Numele (cu litere obişnuite).
2. Data naşterii (cu litere mici).
3. Adresa (cu litere greceşti).
4. Ce ceteşti în prezent (cu hieroglife).

Apoi mă trimit la altcineva. Rareori intervine puţină originalitate şi sunt întrebat la ce sporturi mă pricep, ori de ce a plecat tatăl meu în India; câteodată mi se indică vreo carte pe care ar fi bine s'o cetesc, altul mă întreabă dacă-mi place Abraham! Pe prezident nu-l interesează decât dacă am ambiţie să ajung preşedinte la Magdalen, ori dacă-l cunosc pe P. de W.! Aşa că am stat degeaba până acum; numai ieri am jucat puţin rugby şi acela vai de capul lui...

Cred că-i o greşeală că n'am intrat în colegiu, deşi petrec minunat cu Nico când suntem la noi în strada Abingdon, unde trăiesc înconjurat de lux şi plăceri; dar aşa n'ajung să-mi fac cunoştinţe noi, ş'apoi vieaţa asta seamănă mai mult cu cea de acasă decât o vieaţă de colegiu...

In seara asta, mă duc pentru întâia oară la Hall şi mă simt foarte emoţionat. Am primit azi după amiază o înştiinţare din partea preşedintelui, scrisă pe un ton sentimental, în care ne îndeamnă să fim la înălţime, prevenindu-ne că vom găsi acolo tot ce se află mai de seamă în Balliol împreună cu dânsul, dându-ne a înţelege (fin) că el e cel mai de seamă personaj dintre toţi cei cari vor veni.

www.digibuc.ro

Poate ai simţit ori poate n'ai simţit în scrisoarea asta că sunt nespus de fericit; te încredinţez însă că sunt. Mă distrez eu singur pe socoteala timidităţii şi a purtării mele.

Imi pare rău numai de două lucruri:

1. Că n'am intrat în colegiu.

2. Că n'am pe niciunul dintre camarazii mei de la Eton cu care eram prietin adevărat. Sam vine la anul viitor, dar toţi ceilalţi sunt în alte colegii.

Oricum, e un colegiu tare plăcut şi ştiţi că voi juca la match-ul Fresher, Joia viitoare!!

Mare lucru! AN.

Cu toate că intrase la Oxford încredinţat că se va simţi fericit şi cu toate că vrea să-şi închipuie că este, găseşte la început că vieaţa acolo e plicticoasă şi scrisorile lui sunt din ce în ce mai pline de amărăciune. Asta era de prevăzut. Cel care a gustat şi s'a bucurat din plin de popularitate şi putere, ca Antony, riscă să se simtă mic şi neînsemnat când intră la început în universitate, afară doar dacă e deajuns de dibaciu la sporturi ori s'a distins într'atât la învăţătură încât să fie primit numai decât în elita colegiului. Şi lui Antony îi vine greu, ca multor altora, să-şi întrebuinţeze vremea cu folos. Nu se duce regulat la orele de curs, nici la sporturi. Se avântă deodată în studiile cele mai grele, economia politică, cărţile din program: Erasmus, Rousseau, şi Saint-Simon, muncindu-se să le priceapă. E rău că în şcoală nu înveţi să studiezi singur; din pricina asta lui Antony îi vine nespus de greu să-şi concentreze atenţia cetind ore întregi dimineaţa, ori să stea treaz până târziu noaptea. După amiezile, de câte

www.digibuc.ro

ori avea ocazie, juca rugby. Era jocul lui preferat, dar la universitate se vedea întrecut de alți tineri cari învățaseră la școli unde sportul se făcea regulat, nu când îți place, ca la Eton.

Rugby-ul e destul de amuzant, scrie el mamei sale, când nu poți să mai faci și alte sporturi. Mi-ar fi plăcut să vânez, să joc rugger, soccer, cricket ori box, dar așa ceva pare aicea cu neputință. Natural că aș vrea să intru în echipa Magdalen, dar prevăd că are să fie foarte greu, căci există aici, în colegiu, un soi de *Echipă Internațională*!!...

«Nu pot să-ți spun cât de extraordinar mi se pare totul aici. Cât de uriașe sunt clădirile și ce nesfârșit convoi de fețe necunoscute ți se perindă într'una pe dinainte. Te simți singur și pierdut în mijlocul mulțimii acesteia de străini, până și cei pe cari îi cunosc mi se par veșnic foarte ocupați cu tot felul de treburi; nu pricep de loc cam ce fel. Totuși, sunt fericit că's aici».

Cu timpul începe să se simtă mai puțin străin acolo, ceva mai la el acasă; dar nu-i fericit. Se duce de mai multe ori să revadă Etonul; și amintirile vremurilor minunate petrecute acolo trezesc în el păreri de rău că cele trecute nu pot să mai revie:

«Etonul are darul să-mi redea veselia, scrie el. Oricât de supărat aș fi, când ajung acolo mă simt îndată foarte bine. Ah! Cât iubesc locurile acelea. Toate sunt minunate la Eton. Nu mă mir că trăind acolo ajungi să fii tot mai meschin și mai nesuferit și nu-ți mai pasă de nimic pe lumea asta. Dar, Doamne, acolo e cel mai plăcut loc de pe pământ».

Dintr'o căzătură rea, pe când juca football la Eton, capătă apă la un genunchiu, astfel că se vede aproape scos din jocuri

www.digibuc.ro

restul timpului. In ziua de 26 Noemvrie, ne scrie posomorît:

Nu-mi prea place aici. Nici pe departe nu-i ca la Eton. Poate cu vremea s'ajungi să-ţi fie drag şi aici; nu pot spune însă că până acuma am îndrăgit locurile. Nici jocuri adevărate nu sunt, care să te înveselească. Şi tare-i greu să munceşti când n'ai pentru ce trăi, ca la Eton; până şi vieaţa parcă îşi pierde orice interes. Nu mă pot simţi bine şi fericit, dacă nu fac sport. Aici cel mult dacă joci de două ori pe săptămână şi atuncea nu-i nici un fel de veselie şi antren — căci eşti silit să joci cu oameni pe care nu-i cunoşti, ori care nu-ţi plac.

Imi dau seama că pricina adevărată a deprimării mele e lipsa celor dragi. Toţi cinci sunteţi plecaţi şi dragostea care se revărsa asupra voastră acuma n'am cui s'o dăruiesc. N'am pe nimeni lângă mine pe care să-l iubesc cum vă iubeam pe voi; de aceea sunt într'una în căutarea cuiva care să-mi ţie loc de familie, lucru grozav de greu. Toţi prietinii mei nu-s în stare să umple golul ce mi-aţi lăsat în suflet. Sunt admirabili tovarăşi de joc; sunt nepreţuiţi la petrecere şi-s totdeauna gata să te ajute la nevoie; dar când eşti descurajat nu doreşti ajutorul şi simpatia nimănui. Dar toate sunt fleacuri; şi cu puţină răbdare trec, de parcă n'ar mai fi fost.

Eu cred că Oxfordul e un loc mai potrivit pentru oameni de patruzeci de ani decât pentru tineri. Mi-ar plăcea mai mult la o şcoală industrială de fete decât aici. Aşi face mai multă mişcare. Sunt sigur că-i numai vina mea c'am reuşit atât de prost pe trimestrul acesta

www.digibuc.ro

și mă rog lui Dumnezeu să-mi meargă mai bine pe cel viitor. Imi lipsesc teribil jocurile de la Eton, football-ul, boxul, ceaiurile dela ora cinci, mai mult poate decât îmi lipsiți voi... Pare că toate sunt adormite aici, de ani de zile...

In altă scrisoare, tot descurajat, Antony scrie:

Nu pot să-ți spun, dragă mamă, în ce stare ciudată mă aflu. N'am nicio țintă în vieață — n'am nimic de dat, nu știu de ce ași dori să mă apuc, mă simt bătrân, dar nu îndeajuns de bătrân, mă simt mic și neînsemnat și nedorit — o fărâmă dintr'o mașinărie stricată care umblă fără să se oprească în veci și nu-i bună de nimic, nici nu folosește nimănui. Desnădejde e cuvântul nimerit pentru starea în care mă aflu. Am cetit vreo două cărți despre războiu și am simțit o mare părere de rău că nu eram pe atunci cu opt ani mai mare. In vremurile acelea, știai ce ai de făcut. Aveai de îndeplinit anumite lucruri. Se săvârșeau fapte mari și frumoase. Aveai de ce fi mândru, dacă erai vrednic și când aveai puțin răgaz, puteai să te simți cu adevărat fericit, — fericit cum te poți simți numai atunci când știi că primejdia-i aproape, amenințătoare. Te bucuri de un concediu, petreci cât ce poți, te 'ntorci înapoi la vieața reală, pustie, în Franța și mori. Știu că-i o prostie să gândesc astfel, dar nu văd niciun hotar nicăieri. Totul se amestecă într'o pată uniformă, nedeslușită.

Nicio primejdie nu atârnă amenințătoare deasupra capului meu, nu mi se cere să fac nimic. N'am nicio misiune

www.digibuc.ro

măreaţă de îndeplinit. Nu mai simt nicio plăcere adevărată, fiindcă totul e plăcere. Imi duc astfel vieaţa de azi pe mâine, învăţ, fac sport, sunt vesel, sunt trist, toate se amestecă prefăcându-se într'o grămadă mare de deşertăciune. Ce pot găsi în vieaţă? Ce-aşi putea face în vieaţă? Poţi să-mi răspunzi că există Dumnezeu şi dreptul de-a trăi şi de-a lupta pentru dânsul. Dar asta e ceva atât de nedesluşit, ca să nu spun imaginar, încât îţi trebuie multă fantezie ca să crezi în asemenea posibilitate. Căci lupta adevărată nu-i cea fizică, ci cea cerebrală. Asta ţine de credinţa şi părerile cuiva dar nu-ţi arată o cale desluşită pe care s'o urmezi în vieaţă. Căci la urma urmei idealurile creştine nu se potrivesc în adevăr cu omenirea. Sunt prea înalte. Ooamenii nu le pot înţelege. Omul iubeşte cu adevărat numai puterea, vitejia, pasiunea, răzbunarea şi cruzimea. Iubirea, în înţelesul adânc de dragoste către Dumnezeu şi sacrificiul lui Hristos, cu ideea de iertare, sunt prea înalte, prea minunate. Asta nu încurajează pe oameni. Clatină din cap gândind: « Da, e minunat, foarte frumoasă idee, dar nu se poate pune în practică. Pe lângă asta, nici nu-i ceea ce doresc eu. Nu doresc să mor pentru duşmanul meu, şi el să ştie asta; nici nu vreau să-l iubesc. Dimpotrivă vreau să-l omor şi aşa să-mi ajute Dumnezeu dacă n'am să-l omor ». Iar Dumnezeu se uită de sus la ei zâmbind şi se miră câte mai au de învăţat. Imi dau seama ce poate gândi Dumnezeu, dar nu pot gândi la fel. Oare de ce mi-i dat să iubesc idealurile păgâne şi pasiunile nelegiuite? Admir dragostea de Dumnezeu, dar nu-mi pot sacrifica plăcerile pentru dânsa. Mă gândesc toată vremea la lucrurile

www.digibuc.ro

de pe pământ și dacă se află Dumnezeu într'însele. Nu există pe pământ creștinism așa cum îl înțelege Dumnezeu. Nu poate fi. Oamenii predică, se roagă, se închid în subterane și mor, dar nimeni nu iese în lume dăruind, iubind, iertând și ajutând. Oare de ce nu? Fiindcă lumea nu admiră asta; nu-i ceea ce dorește ea. Dacă cetim în gazete despre un criminal vestit în toată lumea, care a omorât mai mulți oameni, pe care nu-l poate prinde nimeni, care-i curajos, sălbatic și fioros, ne gândim îndată: «straşnic om». Dar nici nu ne-ar trece prin gând să cetim povestea unui om care a dăruit tot ce-a avut și-a murit fără să știe ce fel trăiesc oamenii. Am găsi că-i frumos; totuși, l-am socoti, cu siguranță, un nebun.

Nu știu de ce m'au frământat într'una gândurile acestea, în vremea din urmă; poate fiindcă nu m'am simțit bine ori poate fiindcă a sosit timpul să mă gândesc la ele.

M'a apucat un dor să cutreier singur lumea, să văd toate, să cunosc oameni, să aflu cum muncesc și cum trăiesc și cum mor. Ce-i interesează, pentru ce trăiesc — de ce ucid și dece-s uciși de alții? Vreau să văd adevăratele realități ale vieții, căci acum nu pot decât să mi le închipui și să pricep caracterul oamenilor în comparație cu al lui Dumnezeu. Creștinismul a răzbit și s'a răspândit pentru că e greu, e cu neputință de realizat; pentrucă omului îi place tot ce-i greu de izbutit; dar ce este el în zilele noastre? O teribilă înșelăciune senină și neclintită, pe lângă care trecem cu toții, trăind mulțămiți, fericiți, lăsând să ne înflorească pasiunile.

www.digibuc.ro

Parcă aşi ţine o predică. Nu crezi c'aşi fi un pastor bun? Mă întreb dacă ai simţit vreodată cât de puţin ajutor ne aduce religia nevoilor noastre. Mai bine zis, cât de greu e să trăieşti, dacă te laşi în seama religiei; căci asta-i înşelăciunea de care vorbeam. Dar astfel stau faptele — aici suntem noi, trăind pentru cutare lucru, lăsându-ne influenţaţi de altul, — iar religia e colo, în depărtare, neîncercând să se apropie ori să ne ajute în nevoile noastre. E vina religiei, nu a noastră. Dacă vrea să ne facă să iertăm, n'are decât să vie şi să ne lămurească dece; căci altfel urmăm a ne omorî mai departe, crezând că astfel ne acoperim de glorie.

La drept vorbind, tot discursul acesta religios nu lămureşte deloc starea curioasă de care mă simt cuprins: Am nevoie de un impuls ca să mă apuc de ceva. Am ambiţie, dar n'am o ţintă, deci n'am pentruce munci. Bani? Am nevoie de ei, dar nu mă pasionează. Dumnezeu? Nu-l înţeleg şi nu-mi ajunge. Pasiunea? Da, dar ce înseamnă? Cum s'ajung la ea, ce trebuie să fac ca s'o găsesc? Forţa? Da, dar la ce-i bună forţa fizică? Puterea, însă, cred că-i singurul lucru pe care-l înţeleg în adevăr, dar e atât de departe de mine şi piedicile până la ea nespus de grele de învins, căci plăcerile care te opresc din drumul spre dânsa sunt prea ademenitoare.

Ce scrisoare zăpăcită şi încurcată am scris. De-i citi-o pe un pisc de munte la Sikkim, ori într'o piaţă din Calcutta, cearcă să-ţi închipui cum stau eu aici, într'o după amiază mohorîtă de Noemvrie, scriind la o măsuţă, undeva la marginea Oxfordului, cu capul învârtindu-mi-se

www.digibuc.ro

într'una parcă mai iute ca pământul și cu o senzație de gol nesfârșit în suflet și cearcă să înțelegi.

Trebuie să mă apuc să-mi fac bagajul și să-mi împachetez hainele cele bune, căci diseară la un bal în Londra voi fi și eu o părticică din mașinăria socială. Mă bucur depe acum — căci îmi place — e singurul lucru care-mi place în vieață; dar ori că faci asta ori că stai pe un scaun, sau spui câte'n lună și'n soare, ori că te'ntrebi: dece? și apoi te duci să te culci, tot atât de neînsemnat, inutil și de prisos e și asta!

Vezi că nu-mi plac lucrurile serioase. Ar trebui să prefer să rămân acasă ca să cetesc *Economia Politică* de Mill și să-mi spun în gând «Ceteşte asta şi'ntr'o zi ai să ajungi poate Prim Ministru al Angliei», dar nu pot. Imi place mai mult să mă duc la Londra, ca să dansez cu P. B. și nu mi-i rușine și nu cred că greșesc. Dar fac rău, nu-i așa?

Cerul să se'ndure de mine.

Cu dragoste,

A.

Am răspuns, mai târziu, la scrisoarea aceea:

...Înțeleg foarte bine că'ncerci să cercetezi și să pricepi sentimentele cele mai adânci și mai puternice ale vieții și să te 'ntrebi de adevărul învățăturii religioase pe care ai primit-o în copilărie. Asta se'ntâmplă aproape tuturor tinerilor care 'ncep a privi serios lucrurile, când intră în universitate. Nu te speria de înclinarea asta. Ai ajuns la o vârstă când ai dreptul să cercetezi

www.digibuc.ro

toate părerile obişnuite asupra religiei morale, politicei, eticei sociale şi nu poţi primi de bun decât ceea ce izbuteşti să împaci cu convingerile tale intime. Te sfătuesc numai să nu te descurajezi dacă pierzi ancora şi să nu te grăbeşti să tragi concluzii noi. Nu înseamnă că ideile şi credinţele pe care le-ai avut până atunci sunt numaidecât greşite, dacă atunci când le cercetezi mai amănunţit nu te mai pot convinge. In vieaţă trebuie să ne silim să descoperim adevăruri bune pentru noi şi să îndepărtăm înşelăciunile oriunde le-am găsi; dar cu cât îmbătrânim, vieaţa ne învaţă că multe neadevăruri aparente sunt de fapt pe jumătate adevăruri şi că adevărurile noi nu sunt decât vechi neadevăruri puţin corectate cu care complectezi vechile adevăruri pe jumătate recunoscute. Şi eu în tinereţele mele, când eram în primul an la Cambridge, m'am hotărît să privesc toate credinţele convenţionale drept în faţă şi să descoper cât sunt de sincere. In fiecare an corectez valorile şi impresiile, întărindu-mi anumite convingeri şi lepădându-mă de altele. In general, însă, descopăr că, în multe privinţi, ajung la punctul de unde am plecat, numai că posed mai multă înţelepciune, ştiinţă şi înţelegere.

Supărarea ta cea mare pare să vie, în momentul de faţă, dintr'o nelinişte pricinuită de lipsa unui ţel în vieaţă. Eşti ca o corabie fără cârmă care pluteşte în voia vântului şi a valurilor. E natural să-ţi pierzi liniştea şi buna dispoziţie şi să încerci să calci peste convenţionalism; dar asta nu poate dura şi nu trebuie să te laşi cuprins de descurajare. Acum nu poţi să-ţi dai seama care ţi-i scopul vieţii, ori ce-ai putea alege. Va fi bogăţia, puterea

www.digibuc.ro

ori faima? Ce profesie vei urma — armata, politica, afacerile?

Tare te descurajează câte odată. Pot numai să te sfătuiesc să urmezi calea pe care am mers și eu — adică să te concentrezi asupra lucrului pe care trebuie să-l îndeplinești în clipa aceea și să lași viitorul să se hotărască de la sine...

In al doilea rând, trebuie să hotărăști ce faci cu Oxfordul; dacă ai de gând să-l termini și cum ai să faci să izbutești? Trebuie să ai o țintă spre care să te îndrepți și cred că cel mai bun principiu călăuzitor în viață e urmărirea fericirii. Fericirea e un fel de avere pe care o poți cheltui cu cea mai mare dărnicie, fără să ajungi la faliment — cu cât cheltuiești mai mult din ea cu atât ai mai mult. Unii ar putea pretinde că-i un sfat nesănătos și că urmărirea fericirii e un ideal fals. E tocmai un exemplu pentru greșala ce se face de a lua drept minciună un lucru drept, înțeles rău. Urmărirea fericirii e un ideal fals numai pentru cei cari au o concepție greșită a fericirii. Omul e un animal complex cu dorinței fizice, sufletești și intelectuale. Poate ajunge la o fericire desăvârșită, dacă își îndeplinește toate dorințile acestea; căci toate nefericirile pe care le întâmpinăm în viață se datoresc împlinirii unui fel de dorinți în dauna altora, atunci când din lupta tuturor acestora trei va ieși învingătoare numai una. Aici se vede deosebirea dintre plăcere și fericire. Plăcerea o capeți din tovărășia prietinilor, din jocuri, dintr'o petrecere la Londra, ori o excursie prin țară, etc. Dar niciunul din lucrurile acestea nu-ți poate aduce fericire, dacă prețul cu care le plătești e

www.digibuc.ro

nereuşita la examene, ori pierderea respectului de tine însuţi. Pe de altă parte, succesul la examene ori reuşita în domeniul intelectual are să-ţi aducă plăcere, dar nu fericire, dacă le-ai obţinut cu preţul înfrângerii plăcerilor fizice sau pierderea sănătăţii. Şi chiar reuşita în amândouă direcţiile, a examenelor şi-a sportului, n'are să-ţi aducă fericire, dacă dorinţele sufleteşti nu sunt luate în seamă din pricina celorlalte, căci astfel urmăreşti numai o ambiţie egoistă. Aşa că, fericirea deplină o poţi căpăta numai prin munca tuturor facultăţilor creatoare puse în serviciul societăţii căreia aparţii şi problema care va trebui să te preocupe zilnic va fi să izbuteşti să împaci toate impulsurile contrare ale caracterului tău...

Accesele de deprimare ale lui Antony erau totdeauna de scurtă durată şi celelalte scrisori, care urmează până la sfârşitul trimestrului la Oxford, sunt destul de vesele.

Dintr'o scrisoare a lui către Hermiona se poate vedea vieaţa pe care o ducea acolo:

Curios mi se pare totul aici. Găseşti orice soiu de om vrai; sunt toate varietăţile din toate clasele cu putinţă de închipuit. Nu le cunosc încă decât părţile bune, aşa că-s nerăbdător să-i descopăr pe deantregul. Mă interesează mult întrunirile politice — devin atunci ambiţios, pătimaş. Imi place să stau de vorbă cu oameni inteligenţi. Sunt mulţămit şi de vieaţa sportivă — vânatul, şahul şi câinii; şi mi-i cam ruşine să mărturisesc că mă simt nespus de fericit în societate. Numai mecanica nu mă atrage deocamdată, nici esteţii! Aşa stau

www.digibuc.ro

lucrurile — trebuie să alegi din toate astea și încă din vreo sută pe deasupra. Ce lume! Nu-i de mirare să-ți pierzi cumpătul și să te simți câteodată descurajat... Duci o viață largă — într'o lume mică, deoparte, dar tot atât de minunată și fermecătoare, ca și lumea cea mare dinafară.

Inainte de a pleca în vacanța Crăciunului, ne scrie la toți, urându-ne sărbători fericite:

Oxford, 4 Dec., 1922.

Dragă tată,

Mă tem că săptămâna asta aveți să fiți cam săraci în scrisori de la mine — dar am să cerc să vă scriu la toți, deoarece cred că scrisoarea asta aveți s'o primiți în sărbătorile Crăciunului. Așa că, înainte de toate,

« Guvernatorului Bengalului
și
Familiei Lytton »

Vă urez la toți sărbători fericite. « Cheerio » crede de cuviință să vă spuie un oarecare de la universitate — noroc că's departe de-a ajunge un adevărat student, așa că vă cruț asemenea plăcere! Și fiindcă a venit vorba de Crăciun, ce gândiți despre 1923? Să dea Dumnezeu să fie un an fericit și norocos.

Ași dori să pot veni și eu în India ca s'o cunosc; mi-ați descris-o atât de atrăgător, că mi-ați făcut o poftă grozavă s'o văd și eu. E o țară unde munca e ușoară, de aceea cred chiar că ași face bine să mă grăbesc să viu.

www.digibuc.ro

Aici, grozav de greu îmi vine să muncesc. Nu ți s'a părut niciodată grea munca? Cred că este ceva stricat în mine. Să nu crezi că nu-mi dau silință, dar nu pot prinde interes de ce învăț, așa că gândurile o iau razna și n'am deloc spor... « Nu, mai bine învăț la noapte » sau « mai bine las pe mâine dimineață », dar când vine vremea să mă apuc, ori mă duc să mă culc, ori stau câte o oră întreagă numărând lecții imaginare, ori fac alte drăcii. Sunt un fiu nevrednic, ba chiar mă tem că's un fleac de nimic (ca să fiu mai aspru) și nu merit să spuneți că's un fiu « care vă face bucurie ». Intr'o carte pe care am cetit-o zilele trecute, unul din personagii spunea: « Oh! e ușor să surâzi morții; mulți dintre oameni pot face asta; dar vieții nu-s în stare să-i surâdă ». Crezi că trebuie să-i surâzi vieții? Eu cred că nu; e prea ușor. Greu e să bei cupa vieții până la fund; să știi să alegi ce-i bun în viață și s'o trăiești din plin.

Mi-am încălzit amândouă mâinile la focul vieții,
Dar acum a'nceput a se stinge; sunt gata de plecare.

Ce prost era! Dece n'a ațâțat focul?! Ce ziceți, sunt pe cale să ajung filosof acum. Dar viața-i frumoasă; e atât de greu însă să alegi ce-i bun în ea și să nu ți-o pierzi zădarnic!...

La revedere, dragă tată, sărbători fericite și toată dragostea și gândurile mele. Aș vrea să trăiesc, ca să te fac fericit; dar tare-i greu.

Fiul tău,
A.

www.digibuc.ro

Sir H. Warren m'a întrebat dacă noi doi suntem buni prietini! Ce obrăznicie! «Nici gând, i-am răspuns eu, doar suntem fiu și tată, deci trebuie să ne urîm. Niciodată nu vorbim unul cu altul, când se 'ntâmplă să fim împreună!». Dar acum nu suntem împreună, așa că-ți pot vorbi. Dumnezeu să te binecuvânteze!

I-am răspuns că și mie mi s'a părut grea munca în școală și universitate. Antony îmi scrie, în Decemvrie 20:

Scrisoarea pe care am primit-o de la tine, săptămâna trecută, mi-a dat mai mult curaj ca niciodată. Mi se părea că, pe lângă tatăl meu, eu nu-s decât un biet degenerat; dar de când mi-ai spus că nici tu n'ai învățat nimic la Eton și că ți-a venit teribil de greu când ai intrat la Cambridge, am simțit că prind iar curaj. Totdeauna am crezut că munca a fost pentru tine o a doua natură. E drept că ți s'a părut grea munca pe vremuri? Asta înseamnă că mi-a mai rămas și mie o scânteie de speranță. Cel puțin, am să 'ncerc de acum înainte să fiu mai optimist...

Astfel s'a încheiat 1922, întâiul an a lungii noastre despărțiri. Antony scrie mamei lui, de la Castel, la 1 Ianuarie 1923, în ajunul plecării lui în Elveția:

Dragă mamă, cea mai iubită și mai neprețuită dintre mame,

Îți doresc un an nou plin de bucurie și fericire pe cât a fost cel trecut de nefericit. Să ți se îndeplinească toate

www.digibuc.ro

dorinţele; să-ţi meargă totul din plin şi să ai noroc mult. Anul acesta aşteptăm să se întâmple un lucru minunat, nu? Cred că durerea despărţirii se va preface în bucuria regăsirii... Randal a venit noaptea trecută şi am băut împreună în cinstea Anului Nou, ca şi anul trecut; numai că de data asta îl aşteptăm cu mai multă bucurie şi nu ne mai înspăimântă ca celălalt. Nu m'am simţit solemn ca şi cum avea să se întâmple ceva, ci fericit că cele întâmplate sunt în trecut. In orice caz, dragă mamă, avem să ne întâlnim înainte de a ne putea spune încă odată la revedere, aşa că putem fi fericiţi dinainte cu gândul la asta. Ah, Doamne, cât aştept clipa aceea...

Am primit azi dimineaţă răspunsul tău la scrisoarea mea din Oxford în care vorbeam despre religie. Nu trebuie să te mâhneşti când îţi scriu astfel. Inseamnă că eram în toane rele ş'apoi e bine că mă interesează problemele serioase.

Imi dau seama că iertarea preţuieşte mai mult decât răzbunarea, căci cât timp ai fi însetat de răzbunare, vieaţa ţi s'ar părea mult mai grea; pe de altă parte, mi-ar fi cam ruşine să iert cuiva şi m'aşi simţi un adevărat erou, dacă mi-aşi împlini o răzbunare. Creştinismul are o concepţie atât de înaltă, încât oamenii au încetat de a mai tinde către ea şi de-a o mai privi ca realizabilă. Cum aşi putea eu să vând tot ce am şi să dau săracilor? Ce s'ar întâmpla atunci? Nu-i un lucru cuminte.

Astea sunt lucruri pe care le gândeşti numai, căci vorba directorului: « Aţi încercat vreodată să le puneţi în practică? ». Cred că sunt numai două exemple de oameni cari au încercat aşa ceva: — Sfântul Francisc

www.digibuc.ro

de Assisi și Episcopul din *Les Miserables* și amândoi au dat greș. Totuși, e adevărat că ne entuziasmăm când cetim o istorie pătimașă de răzbunare necruțătoare. Așa suntem oare? Ah! nu știu, niciodată nu știu sigur ce admir...

Mă gândesc dacă ai să mă găsești schimbat. Cred că sunt ceva mai format, — cel puțin așa spun unii și vreau și eu să mă conving de asta...

Următoarea scrisoare Antony mi-o scrie din tren, în drum spre Gstaad.

...Sunt în drum spre Londra, de unde voi porni mai departe spre Elveția.

Scrisoarea ta, în care îmi vorbești de urmărirea fericirii în viață, mi-a plăcut nespus și sunt de părerea ta. Fericirea e un lucru frumos și mare, care merită atâta sbucium; trebuie însă să bagi de seamă să n'o confunzi cu plăcerea.

Sunt două lucruri cu totul diferite și care totuși se pare că se aseamănă atât de mult. Am pornit în urmărirea fericirii trimestrul trecut și-am izbutit cu destul succes, apoi, nu știu de ce, la un moment dat, s'a stricat ceva și-am lăsat totul baltă, alunecând pe panta plăcerilor, stricând tot ce făcusem. La început munceam potrivit, făceam sport cât trebuie, eram potrivit de sociabil și eram fericit. Apoi m'am lepădat de învățătură și sportul s'a lepădat de mine (genunchiul), am umblat după plăceri și ca urmare mă îngrozesc de viitorul trimestru. Dar m'am hotărît să mă pun pe muncă, să mă ocup de box

www.digibuc.ro

şi rugby şi să nu mai fac nimic altceva şi nu ştiu dacă mă îngrozeşte mai mult gândul la munca ce m'aşteaptă ori că s'ar putea să nu reuşesc. Sincer îţi spun, că mi se pare grea munca.

In anul acela n'a petrecut chiar atâta de bine în Elveţia. N'a vrut să se ducă la Mürren — unde petrecusem împreună de atâtea ori şi-ar fi întâlnit cunoscuţi, tovarăşi de ski la fel de antrenaţi ca el, căci s'a gândit că acolo are să simtă mai mult lipsa noastră. Aşa că şi-a ales o localitate nouă, unde găsi o tovărăşie de tineri ce nu aveau antrenamentul lui de ski. Vremea era rea, aşa că n'a putut sta decât o săptămână.

La întoarcere, ne scrie de la Castel, din Knebworth: «Mi se pare că v'am scris din Elveţia nişte scrisori pline de descurajare. Nici nu le mai reciteam, ci le vâram repede în plic căci nu mai voiam să ştiu de ele; dar vă scriu acuma, ca să vă şterg impresia proastă pe care v'am făcut-o.

«Oare-i din pricina Knebworth-ului, a Castelului, a mătuşei Beryl; ori din pricină că's acasă, mă simt atât de fericit aici? Nu cred că m'am simţit vreodată în vieaţă mai fericit ca astă noapte. Poate să fie din cauza celor cinci pastile de aspirină pe care le-am înghiţit, ori poate fiindcă am băut 3 ceaiuri!! Ce minunat e să te regăseşti la Knebs. Mi-s atât de dragi locurile acestea...»

După cum i se întâmpla adesea în ultimii ani la Eton, în al doilea trimetru la Oxford, Antony găseşte în box cel mai bun leac împotriva plictiselii şi-a deprimării sufleteşti. Sportul acesta îl ajută să-şi cheltuiască prisosul de energie; exerciţiul şi antrenamentul care se cere îl ţinea într'o stare de vioiciune foarte prielnică pentru muncă. Cu toate că muncea fără plăcere

www.digibuc.ro

și fără tragere de inimă, își îndeplinea conștiincios datoria, așa că scrisorile lui erau în general vesele și interesante din punct de vedere al desvoltării lui intelectuale. Se simte însă în toate tristețea despărțirii de familia lui și nerăbdarea grozavă cu care așteaptă bucuria de a-i revedea în primăvară.

Către mama lui:

Oxford, Sâmbătă, 3 Februarie, 1923.

In noaptea asta, mă simt destul de fericit. Imi recapăt iarăși sănătatea și-mi revin puterile datorită artei nobile. Se silesc să mă antreneze ca să boxez împotriva armatei, ori vreun alt potrivnic de teapa asta. Trebuie să slăbesc patru livre. Antrenorul de la gimnastică mi-a spus, azi după masă, că cel mai bun lucru e să nu beau nimic altceva decât câte un pahar de apă (cât pot de fierbinte) la culcare și la sculare. Poți să-ți închipui ceva mai neplăcut decât să bei un pahar întreg de apă fierbinte cum te-ai sculat din pat! E rău oricum, dar la ora 8.30 dimineața întrece marginile!

In momentul de față, sunt iarăși nebun după box. Cred că odihna mi-a priit foarte bine, mă distrez mai mult aici decât la Eton. Nu boxezi cu aceiași oameni în fiecare zi și încasezi cu mult mai multe lovituri, lucru bun pentru cineva care vrea să se antreneze. Până acum m'am ales numai cu falca mutată din loc și cu buzele rupte; dar în curând am să fiu cu fața sfâșiată și cu ochii învinețiți. Am boxat azi după amiază cu un om grozav, pe care-l chiamă Albert Lloyd. Are să lupte cu Soldier Jones, peste cincisprezece zile și-i un om foarte cumsecade.

www.digibuc.ro

S'a purtat foarte drăguţ cu mine şi mi-a fost de mare folos. M'a lăsat să lovesc într'însul ca un turbat, fără să-şi iasă din fire. Un adevărat boxeur e acela care lasă pe un oarecare neînsemnat începător să-l lovească cât o vrea fără să-i întoarcă loviturile tari, ci lovindu-l blând. Minunat s'a purtat. M'a învăţat o mulţime de lucruri. Cei de aici vor să scoată din mine mare lucru. Dar şiretlicurile mici şi eleganţa nu-s adevăratul meşteşug. Trebuie să înveţi să loveşti şi să te laşi lovit cât de tare. In astă seară m'am ghiftuit de amândouă! Săptămâna asta n'am învăţat chiar atât de mult, dar am izbutit să pun la punct unele lucruri şi cred că am făcut o lucrare bună despre « Ridicarea Prusiei » — vorbind de Frederic Wilhelm, marele elector, Frederic I şi Frederic Wilhelm I tatăl lui Frederic cel Mare — un om nesuferit şi Neamţ din cap până'n pcioare (mâncarea lui favorită era varza cu slănină în cantitate şi fără calitate!). Cetesc pe Carlyle, despre ei trei, — îl cetesc pentru întâia oară. Ce om curios! La început stilul lui mi s'a părut al unui jurnalist incult japonez care ar scrie în Australia la o gazetă engleză! Dar te deprinzi cu încetul şi am ajuns să-mi placă felul lui curios de-a se exprima şi fineţele frazei. Dar scrie la timpul prezent şi asta e plicticos. Săptămâna viitoare trebuie să mă apuc să cetesc pe Saint-Simon care scrie într'o Franceză foarte dificilă, şi-mi vine tare greu să-l urmăresc...

Slavă Domnului, timpul sboară repede şi cred că'n vreo patru cinci ani are să-mi placă Oxfordul. Imi dau seama că există mijloace de reuşită, numai să ai pretenţia că eşti om în toată firea şi încă un om stupid

www.digibuc.ro

dacă se poate. Apoi, prin muncă, independență și invitații la dejunuri groaznic de plicticoase, poți ajunge să-ți placă oarecum să trăiești aici. Dar pentru tânărul sburdalnic, cheltuitor și sociabil, pe care Etonul l-a învățat să privească vieața, alte lucruri sunt mult mai prețioase. Primăvara a început a-mi înfierbânta sângele și mi-a aprins dorul să mă întorc către natură. Aș vrea să trăiesc pe jumătate gol, într'un cort, cu soare fierbinte, pâraie reci și aer îmbălsămat. Dar ce spun acuma nu-i nici nou nici original; am mai spus-o și'n alte rânduri, așa că mai bine s'o dăm uitării. Căci trebuie să stau închis în casă și să cetesc cărți, ori să țupăi tot în casă boxând; dar sunt mulți oameni cari o duc și mai rău. Am devenit cinic. Noapte bună, scumpo.

Mai târziu:

...Azi după amiază am boxat cu Dick Smith, campionul universității la categoria mijlocie și *welter* și cu bunul meu prietin Albert Lloyd, apoi cu sacul și cu punch-ball-ul; așa că'n astă seară mă simt obosit. Dick Smith e un om neînduplecat care te urmărește c'o îndărătnicie asemene lui Nemesis; dar am izbutit să-l fac să râdă îndată după ce mi-a spus că n'ar trebui să râd pe ring și-am obținut, așa măcar, o victorie morală!!...

Astăzi am făcut box, am luat masa la O. E., am învățat toată dimineața, am jucat bridge după ceai și diseară învăț iarăși. Cât învăț mă gândesc la box, când mă antrenez la box mi-i gândul la bridge, când joc bridge

www.digibuc.ro

mi-i gândul la învăţat şi ziua întreagă mi-i gândul la voi. Dacă nu-mi găsesc vreme să mai visez câte puţin, am să mă posomorăsc rău!

Mon dieu!
Noapte bună şi Dumnezeu
să te binecuvânteze de-apururi.
Fiul tău care te iubeşte,
A.

Tatălui său:

Strada Alington, 108, Oxford,
13 Februarie, 1923.

Azi după amiază, am luat parte la o alergare cu sărituri fiind trimis de colegiu. Mi se spusese că e o cursă de obstacole obişnuită, dar la faţa locului am descoperit că trebuia să sar obstacole joase pe o distanţă de 220 de iarzi, lucru pe care nu l-am făcut încă niciodată, aşa că mi-am pierdut cumpătul. De sigur că nu puteam să le spun asta; în seria mea erau numai doi alergători şi celălalt era campionul Americii! Aşa mi se întâmplă totdeauna aici, fac sport ca un oarecare amator şi mă trezesc deodată că sunt pus alături de campionul lumii! Alergarea a fost atât de caraghioasă şi pentru mine era atât de imposibil să sar obstacolele, încât am izbucnit în râs, drept la mijlocul cursei. Atunci, campionul Americii s'a speriat, din care pricină a doborît jos patru obstacole şi-a căzut în nas. Asta m'a înveselit şi mai tare, dar de câştigat tot n'am câştigat!

Am cetit noaptea trecută *Sohrag and Rustum* şi mi s'a părut un poem minunat. Am dat peste o carte destul

www.digibuc.ro

de bună, cred; despre curtea lui Ludovic XIV-lea, scrisă de o femeie pe care o chiamă Pardoe, adică așa îmi închipui eu că-i o femeie. Ce timpuri erau pe atunci; îți vine să te minunezi! Oare e mai bine să fii pe față imoral, ori să te prefaci că nu ești? Mi se pare grea de priceput istoria între anii 1713 și 1740 și politica ce se făcea atunci foarte încurcată; dar cu vremea are să meargă mai ușor, cred.

Mamei lui:

Strada Alingan, 108, Oxford,
Vineri, 19 Februarie.

Dragă mamă,

Trebuie să scriu. Mă pomenesc și eu câteodată că am chef de așa ceva! Ce curioasă e viața. M'am întors aici plictisit de moarte și am muncit ca un drac tot trimestrul. Acum deodată văd că mă simt fericit și nu mai pot munci. Reacțiunea vine întotdeauna. Am fost ieri cu Nico la Londra și ne-am dus la «The Cabaret Girl». M'am îndrăgostit de o actriță de acolo. Trist lucru, căci nu cred c'ar vrea să se mărite cu mine! dar era divină! Azi nu mai sunt omul cel tăcut, care nu știa decât de pipe, de antrenament, de învățat și de box! Mă simt ușuratic, gălăgios, emoționat și pasionat. Vreau să dansez, să beau șampanie, să fumez și să mă duc la «Cabaret Girl». Asta-i reacțiunea! Ah! dragă, cât de greu e să trăiești; în privința asta sunt de părerea lui Stevenson, în ce privește pe dr. Jekyll și d-nul Hyde, cu toate că nu mă simt un Jekyll sau

www.digibuc.ro

un Hyde; totuşi, sunt în mine două naturi şi amândouă mi-s dragi! Pe cât e una de neastâmpărată şi veselă, pe atât e cealaltă de posomorâtă. Una — dacă-i dau frâu liber — are să mă ducă în curând în Chinatown şi la faliment, cealaltă ar fi în stare să mă închidă pe vieaţă c'o carte dinainte şi cu ţigara, într'o odăiţă întunecoasă; iar ca tovarăşi să-mi dea numai atleţi cu faţa turtită. Amândouă însă laolaltă, ah! aici e greul! Prim-ministru? Ce curioasă scrisoare. Trebuie să mă duc să iau o gustare.

Azi e Duminecă şi toate apar subt altă înfăţişare. Mi-am revenit la dispoziţia normală. Plictisit şi mizerabil. Mi-i dor şi tânjesc după un singur lucru pe lume: nu mă pot gândi la nimic altceva decât la tine. Ah! simt grozav nevoia să te ştiu lângă mine, sunt bolnav de atâta dor. Nu poţi să-ţi închipui ce gol teribil a fost în vieaţa mea anul acesta. La început a mers destul de binişor. Aveam Etonul, acelaşi de totdeauna şi vacanţele de vară erau pline de distracţii. De atunci încoace mi-am dat silinţa să devin mai serios şi mai vrednic şi am izbutit, în mare parte.

Cred că spre asta trebuie să tindă orice om; să-şi poată impune. Când îi vine să se trântească la pământ şi să plângă, ori îl apucă amokul şi-i vine să omoare pe oricine-i iese în cale şi să sfărâme tot, atunci să zâmbească şi să converseze politică, rezistând astfel pornirii. Numai despre oamenii cari n'au puterea să se stăpânească auzi vorbindu-se, căci aceia ori ajung rău de tot ori devin celebri. De-o vreme încoace am cunoscut atâţia oameni, şi niciunul dintr'înşii nu şi-a dat

www.digibuc.ro

seama de sentimentele ciudate care-mi muncesc sufletul. Așa că o duc din ce în ce mai rău și-mi vine din ce în ce mai greu să îndur; căci n'am ajuns încă la vârsta când ești om format. Sunt încă un învățăcel, la drept vorbind; poate într'o zi am să ajung un mare actor! Știi că ție îți scriu tot ce gândesc, dragă mamă, așa că să nu te simți scandalizată de vreo vorbă a mea și nu lua în serios ceea ce spun; cetește și cearcă numai să-mi înțelegi gândul din clipa aceasta. Am venit deci aici, unde nu cunosc nici o femeie și n'am decât pe prietinii mei de parte bărbătească și după aceea n'am avut altceva mai bun de făcut decât să mă duc la Londra și să mă îndrăgostesc de o actriță! Am întâlnit foarte puține fete care să mă intereseze în adevăr. De multe ori mă simțeam atras fiindcă erau drăguțe, dar atracția e întovărășită totdeauna de un sentiment de adâncă umilire că poți să te lași momit de un lucru fără valoare, față de care, în adâncul ființei mele, mă simt cu atâta superior. De sigur că pot exista și excepții. Nu m'așa simți de loc umilit să mă târăsc în pulbere înaintea ta ori a Hermionei, din pricină că vă iubesc. Față de altcineva însă se schimbă lucrurile. Nu pot să-mi exprim de loc gândul. Sunt însă încredințat, deocamdată, că femeile în general sunt un prilej de plăcere pentru bărbați, cu puține excepții doar. Știu că spun un lucru crud și chiar neadevărat. Am aceeași atitudine mintală pe care o aveam când am cetit despre Ludovic al XIV-lea, etc.

Abia am isprăvit de cetit o carte foarte bună asupra Curții lui Ludovic XIV-lea care m'a indispus grozav.

www.digibuc.ro

Iubesc aristocraţia, monarhia şi tot ce-i măreţ ca ele; nu-s pornit împotriva imoralităţii, aşa că mi s'a părut totdeauna că Ludovic ar trebui să fie un om după gustul inimii mele; n'am găsit totuşi nimic într'însul care să-mi placă. Se desfăta de tot ce-i mai rău în vieaţă; credea în ce-i mai rău şi mai dăunător pentru monarhie; ritualul, pompa şi fastul sunt lucruri minunate, dar când sunt numai forme goale şi nu se spirjină pe nimic devin urîte. Mă entuziasmează un triumf roman sau vestitul Tuilleries, în timpul întâiului Imperiu. Apar pline de fast şi pompă; dar îmbracă o adevărată vitejie şi triumful meritat, de aceea sunt măreţe. Ludovic se pretindea un rege mare, fiindcă îl îmbrăcau în fiecare dimineaţă cinsprezece oameni şi pentrucă nu uita nici o clipă că-i un rege mare. Napoleon e mare fiindcă a făcut lucruri care impun respect. Ludovic avea regi la picioare fiindcă avea mai multe diamante ca ei şi fiindcă îşi ridicase atât de sus tronul încât ceilalţi au rămas uimiţi. Arăta la înfăţişare şi în tot ce făcea ca un Dumnezeu şi totul datorită numai pudrei şi juvaierurilor. Anticamerele lui Napoleon erau pline de regi, fiindcă intrase triumfător în capitalele lor. Era un om mic, fără tron, dar avea o personalitate ca şi a lui Ludovic de mare, căci era Napoleon şi nu creaţia bărbierului şi a croitorului. Dacă lumea înţelege prin monarhie ceea ce a făcut Ludovic, atunci sunt de partea lui Napoleon, burghezul. Il urăsc pe celălalt. Ce fel de distracţie puteau găsi la asemenea Curte unde toate erau conduse de etichetă, în loc de plăcere? De sigur că era mai bine la începutul domniei. Işi măritau fetele la doisprezece ani — ce

www.digibuc.ro

prostesc — lucru și parcă anume făceau tot felul de lucruri care stricau întreg romantismul vieții. Madame de Maintenon mi se pare cea mai monstruoasă femeie cu putință și numai din pricina ei era Curtea atât de josnică. Încearcă să-l purifice pe Ludovic și pe cei din jur prin ajutorul bisericii și religiei; toate sforțările ei se îndreaptă împotriva imoralității, iar ceea ce aduce în loc e mult mai rău decât ce a stricat. Cred că nu există ceva mai rău decât plictiseala. Un lucru plicticos e cu mult mai groaznic decât cea mai teribilă crimă a creației. Crimele sunt mai puțin periculoase decât prostia; imoralitatea lui Carol II-lea e cu mult preferabilă tristeții apăsătoare pe care au răspândit-o puritanii colonișți.

Imi închipui că privesc lucrurile dintr'un punct de vedere grozav de imoral și cu totul greșit, așa că mai bine să-mi opresc cercetările aici.

E lămurit lucru că religia a izvorît din imaginație și credință. Dacă te apuci să cercetezi creștinismul din punct de vedere logic, îți dai seama deodată că nu-i decât o poveste absurdă. Nu poate să existe decât în mintea poporului. Nu poți face o știință dintr'însul. Biserica încearcă într'una să concretizeze unul din lucrurile cele mai abstracte din univers. Să cercetăm puțin creștinismul din zilele noastre. Dacă există undeva în lume, și mă cam îndoiesc c'ar fi mult, desigur că nu-l aflăm în biserică. Foarte puțină lume se duce la biserică, și cei cari se duc o fac de datorie, ori dintr'un obiceiu, ori fiindcă vor să asculte muzică bună. Nimeni nu se duce la capela Magdalen, căci acolo serviciul e plicticos și trist. Capela Etonului e totdeauna tixită, fiindcă

www.digibuc.ro

toţi sunt obligaţi să se ducă şi slujba religioasă se oficiază minunat de frumos. Nimeni nu se duce fiindcă acolo s'ar săvârşi ritualul religiei lor. Fiindcă a trebuit să mă duc la biserică zilnic cât am stat la Eton, am pierdut orice urmă de respect pentru serviciul religios. Pentru mine să mă duc la biserică înseamnă atât: că pot să cânt tare. Cred însă în rugăciuni şi mi-am dat seama că-ţi dau mult curaj şi putere ca să-ţi porţi înainte povara vieţii. Dar de ce să nu te rogi în fotoliul tău dinaintea focului? Tot aşa de bine poţi face asta şi'n faţa focului şi'n biserică, pe scaunul cel roş. Biserica e numai un spectacol şi'n clipa de faţă nu pot suferi spectacolele, afară doar când sunt foarte reuşite, ori dacă au vreun alt merit. Dar biserica e un spectacol prost, fiindcă nu-i altceva decât formă goală. Cu totul altceva mi se pare sfânta cuminecătură. E un lucru minunat şi asta numai din pricina că-i un spactacol reuşit, căci atunci doresc să mă rog nu să cânt ori să mă uit la cei din jur, iar cei din jur n'au venit numai fiindcă-i Duminecă dimineaţa. Dar acelaşi lucru ar fi dacă s'ar săvârşi serviciul aici în odaie într'o Luni ori dacă ar avea loc într'o Duminecă la ora opt în biserica Sf. Paul.

Eu cred că'n tot cursul istoriei, biserica a mers pe un drum greşit. Ce însemnătate are dacă stau în picioare ori îngenunchiez ca să mă rog? De ce trebuie să fiu ars pe rug fiindcă îmi spun rugăciunile în latineşte în loc în englezeşte? Atitudinea bisericii a rămas aceeaşi, măcar că torţele rugurilor s'au stâns. Iţi cere să crezi orbeşte într'însa, să n'ai judecată, să fii prost. Prostia

www.digibuc.ro

e aceea care a distrus totdeauna orice lucru frumos. Nu pricep cum un adevărat credincios întru Dumnezeu sau iubitor de Dumnezeu poate să devie eclesiastic.

Imi dau seama acum că am scris o scrisoare foarte stranie și nu-mi pot lămuri ce m'a îndemnat să scriu. Astăzi, mă simt eu însumi într'o stare prostească, lucru — după cum am spus — de neiertat.

Mai târziu.

Realitatea, subt chipul unui om cu două mâini foarte destoinice să mă lovească, m'a dat jos de pe piedestalul meu de critic cinic, deschizându-mi ochii să văd că nu-s decât un bacalaureat, începător la Oxford.

Nu mai pot de nerăbdare s'ajung la Marsilia. Sper să pot lua pe cineva cu mine, ca să trecem puțin și prin Paris. După cum spui, numai examenul de istorie are importanță. Aș vrea să treacă mai repede. Sunt pregătit să-l înfrunt! Ce bucurie pe mine după aceea, dacă-l trec! Și-l voi trece.

Mi-i așa de dor de tine, că nu mai pot nici să scriu. Dumnezeu să vă aibă în pază pe toți și să vă ție sănătoși și fericiți. Uită scrisoarea aceea stranie. Cred însă că-i mai bine să-mi ușurez așa sufletul și din punctul tău de vedere mai bine să scriu prostii decât de loc.

Cu dragoste,
A.

Antony pare că regretă scrisoarea aceea și'n ziua următoare scrie:

Ți-am scris o scrisoare oribilă ieri și-ți cer de mii de ori iertare pentru ea. E o prostie din partea mea să scriu

www.digibuc.ro

asemenea scrisoare. Dar n'are să se mai întâmple niciodată. Mi-i o ciudă grozavă pe mine însumi, mai ales c'am scris de la început până la sfârşit numai prostii. Mă tem că Mr. Hyde a pus stăpânire pe mine, aşa c'am să am grijă deacum să-l opresc să vă mai scrie fleacuri care vă pot jigni.

I-am răspuns:

M'a interesat foarte mult scrisoarea ta adresată mamei, pe care ai atribuit-o mai târziu lui Hyde, având păreri de rău c'ai trimis'o. Nu trebuie să fii împotriva acelei părţi a firii tale care seamănă cu-a lui Hyde — nu poate să-ţi dăuneze dacă-i laşi frâu liber. Şi Jekyll greşeşte adesea ca şi Hyde şi dacă 'ncerci să-i înţelegi, îţi dai seama că amândoi au dreptate. Aşi vrea să stăm de vorbă împreună despre scrisoarea asta, dar din nefericire e cu neputinţă; iar prin poştă nu izbuteşti să te înţelegi cum ai dori. Toate câte le spui despre biserică şi cler sunt bine judecate şi destul de adevărate, dar nu-i adevărul întreg. Căci religia e un ideal pe care oamenii tind să-l ajungă, iar biserica e numai o organizaţie a societăţii. Doctrinele bisericii sunt religioase cum sunt politice regulile Clubului Carlton; totuşi şi biserica şi partidele au întrebuinţările lor, căci fără ele religia şi politica n'ar izbuti să trăiască. Înţelesul adevărat şi punerea în practică a creştinismului e un subiect pe care mi-ar plăcea să-l dezbatem împreună într'o zi — căci într'o scrisoare nu mă încumet la aşa ceva. Mă bucur că « nu poţi suferi spectacolele »; înseamnă

www.digibuc.ro

că ai un fel sănătos de a privi lucrurile. Urmează mai departe și urăște prefăcătoria și caută pretutindeni numai adevărul, dar nu te convinge prea cu ușurință că nu există numai fiindcă tu nu-l vezi. Când simți că 'ncepi să te 'ndoiești de adevărul unui lucru în care ai crezut, ori ai vrut să crezi, să-mi spui mie și poate voiu fi în stare să te 'ndrept pe calea unde-l vei găsi. Nu te teme să privești deschis în față orice lucru și să ceri să descoperi adevărul pe care-l ascunde. Nu mai am vreme să-ți scriu săptămâna asta, dar vreau să știi că-mi place latura caracterului tău căruia-i spui felul tău de a fi « Hyde » și aș vrea s'o cunosc mai bine. N'avea grijă, poți s'o lași din când în când să-și mai joace mendrele.

Mama sa îi scrie:

« Nu-ți răspund acum la scrisoarea aceea de care învinuești pe Hyde — când vom fi împreună ce bine vom putea sta de vorbă! Cred că Hyde are dreptul să-și deschidă sufletul, mărturisindu-se în scrisoare și tot atât drept are și Jekyll să se indigneze și să vrea s'o facă bucăți! ».

De aici încolo, până la sfârșitul trimestrului, scrisorile lui Antony ne informează de progresele învățăturii, de indispozițiile lui obișnuite și lasă să se simtă emoția și nerăbdarea lui crescândă cu cât se apropie timpul revederii noastre.

Scrie mamei lui:

Oxford, 28 Februarie.

Scumpa sufletului meu,

Am o grămadă de noutăți să-ți dau și o lume întreagă de lucruri a-ți destăinui, dar n'am vreme pentru asta.

www.digibuc.ro

Noaptea trecută, după ce m'am întors de la Londra, am stat multă vreme treaz în pat, gândindu-mă, gândindu-mă întruna. Mi-i ruşine de mine însumi — n'am fost demn de tine şi de dragostea ta în vremea din urmă. Veşnic am fost nemulţămit, veşnic preocupat de mine şi grozav de mofturos. «Caută să fii mulţămit», îmi scrii în ultima scrisoare şi ai nimerit tocmai unde trebuie. N'am fost nici mulţămit nici modest, ci veşnic preocupat de mine, egoist şi înfumurat. N'am înfruntat greutăţile şi lucrurile cum s'ar fi cuvenit. Mă pocăiesc din tot sufletul şi mi-i ruşine de mine însumi. Am fost aşa de supărat noaptea trecută şi mă înfuriasem aşa de tare că aproape am stricat patul. Felul cum afectează unii «că nu le pasă de nimic» e ceva aproape monstruos şi totuşi ceea ce urăsc la alţii, practic eu însumi. Ah! mă simt aşa de mic şi mi-i aşa de ruşine; asta are să-mi priască bine. N'am avut pe nimeni lângă mine care să-mi deschidă ochii, să-mi arate cât sunt de răsfăţat şi de egoist. Toţi au fost atât de buni cu mine şi păreau că spun: «Bietul băiat, cât de singur trebuie să se simtă fără ai lui», iar eu aveam aerul că răspund, «Da» şi întindeam mâna să culeg bunătăţile, ca să zicem aşa. Dacă le căpătam, bine — dacă nu, mă înbufnam şi spuneam: «Nimeni nu mă iubeşte, vreau la mama şi la tata!». Drept ca un copil răsfăţat. Mulţămesc lui Dumnezeu că mi-am dat seama la vreme. Trebuie să pun piciorul în prag. Cu puţină sforţare, cele mai minunate lucruri din lume pot fi ale mele şi sigur că merită atâta osteneală. Imi pare rău că v'am scris nişte scrisori aşa de descurajate şi de idioate; dar nu mai este nimic de

www.digibuc.ro

făcut, faptul s'a consumat, iar eu am rămas cu părerea de rău. Nu-i adevărat, Doamne ferește, că-mi trebuie dragoste ori simpatie, căci am destulă. Am mai degrabă nevoie să întâmpin necazuri și supărări. Să se ridice ceva ori cineva împotriva mea și să mă lovească.

«Te vom învăța», va spune lumea; ar trebui, însă să spuie «te vom ajuta». Îmi voi da mai multă silință în viitor; vă datorez lucrul acesta.

Dacă aș fi Erasmus, aș putea scrie toate astea și le-aș intitula «Apologia pro vita sua». Mulțămesc lui Dumnezeu că nu-s... Dar noaptea trecută m'am simțit cuprins de remușcări, așa că simt nevoia nestăvilită să scriu, să spun că-mi pare rău, scumpo, că-s veșnic atât de nemulțămit. Mă gândesc mult la viitor și la ce voi face. Un om are atâtea datorii de îndeplinit. Cătră el însuși, fericire; către familie să ridice spre glorie numele său și al familiei, către țară, viața; către Dumnezeu totul.

Toate 's greu de săvârșit în viață. Nu cred că mi s'ar potrivi să fiu preot și nu sunt sigur că asta-i calea cea mai bună ca să slujesc pe Dumnezeu. Pentru o fericire egoistă, aș alege cred insulele mărilor sudului. Să am un venit mic, puțin de muncă, trebuințe restrânse, cele mai minunate clipe și cele mai frumoase locuri din lume, mulțămirea complectă și probabil o soție de culoare închisă!

Dar nu-i deajuns atât; nu-i așa? N'ai putea fi fericit și mulțămit, căci ar fi o greșală. Și dece o greșală? Ce ai putea face mai bun în viață? Oare prim-ministrul Angliei ori cel mai mare bogătaș de la bursă, cu toată

www.digibuc.ro

faima, puterea şi bogăţia lor sunt mai fericiţi ori mai merituoşi decât proscrisul care trăieşte pe jumătate gol, într'o lagună a unei insuliţe din Pacific? Cum poţi fi nemulţămit când n'ai nimic? Cred că-i lucrul de căpetenie în vieaţă!

Mi-a venit o poftă grozavă să călătoresc. Mi-ar plăcea să fac înconjurul lumii numai c'o hârtie de cinci lire în buzunar — să trebuiască să muncesc pe vapor ca să-mi câştig drumul — să văd eu singur şi să pricep cum trăiesc oamenii şi femeile. Cred c'ar fi cea mai bună învăţătură cu putinţă... şi că m'aşi întoarce înţelept — aşi şti care's adevăratele lucruri pentru care trebuie să trăieşti în viaţă, care's virtuţile cele mai mari şi viţiile cele mai cumplite, ce-i bine să faci în vieaţă şi ce nu. In Anglia e aşa de greu să ajungi la o cunoaştere a lucrurilor vieţii! Eşti închingat într'atâtea formule convenţionale, e atâta zbatere, un fel atât de meschin de-a privi lucrurile, încât te zăpăceşti. S'a întâmplat să rămân singur aici, de aceea am avut vreme să stau puţin cu gândurile mele. Dar e pentru ultima oară, cred. De mâine mă apuc iar de lucru, cu râvnă şi apoi «le deluge»! fie ce-o fi!...

Săptămâna asta am primit o scrisoare foarte drăgălaşă de la Davina. Cred că noi doi ne asemănăm în multe privinţi. Se cunoaşte c'a crescut mai mare. Spune de tine că eşti «o comoară nepreţuită» şi asta mi-a plăcut nespus. Şi eu sunt de părerea ei. Eşti o adevărată minune, scumpo, şi să ai asemenea mamă e o fericire mai mare decât o poate căpăta omul sbătându-se o vieaţă întreagă. Aşi vrea să te pot merita cu adevărat...

www.digibuc.ro

Iți trimet dragostea mea nețărmurită care aşi vrea să facă lumea să se 'nvârte mai repede. Păstreaz'o până ne 'ntâlnim la Marsilia.

Fiul tău care te iubește,
Antony.

Tot mamei lui:

Știi care-i situația? De mâine într'o saptămână încep examenele; iar de Sâmbătă într'o săptămână am sfârşit şi după asta m'aşteaptă numai bucurie şi petrecere! Sunt atât de emoționat, încât nu mai ştiu ce să fac. Sunt bucuros că am muncit serios trimestrul acesta şi merit să-mi trec examenele şi să mă bucur de vară, fără nicio grijă în spate. Mă tem că niciodată n'am să iubesc munca, mai ales munca intelectuală. N'am deloc înclinare pentru latura asta; dar mai bine să nu mai vorbim.

Sunt foarte ocupat; săptămâna asta trebuie să stau de dimineață până seara, să pun la punct, să revăd, să repet ce-am învățat. Ieri am muncit şapte ore şi alaltăeri tot şapte. O săptămână întreagă m'am căznit să descifrez scrisorile lui Erasmus. Nu m'au interesat prea tare, căci urăsc Latina şi mai cu seamă pe Erasmus. Găsesc că-i nesuferit, din toate punctele de vedere — prețuiesc la el doar sensibilitatea cu care spune: « Imi place felul de vieață pe care-l duc, şi-l voiu urma înainte. Să ia dracu toate mănăstirile, fastul şi ceremoniile! ». Asta-i bun — numai că adaogă: « Totuşi sunt mai bun creştin ca voi! » şi cu asta strică tot.

www.digibuc.ro

A dat Dumnezeu însă şi am sfârşit şi cu el. Am isprăvit tot: două secole de istorie europeană. Contractul social, memoriile lui Saint-Simon şi scrisorile lui Erasmus. Cred că nu-i rău pentru şapte săptămâni de muncă cu o săptămână în plus care îmi mai rămâne să repet totul şi pe urmă: — Ura!

La drept vorbind, cred, c'ar fi mai bine dacă aţi rămâne în India, căci mă «tulbură» prea tare gândul că vă întoarceţi în curând acasă. Nu-mi dă pace să învăţ, mă necăjeşte aşa de tare, că trebuie să mă duc să-mi pun capul şubt robinetul cu apă rece, ca să pot să m'aşez iar la lucru. Mă tem că am să mă îmbolnăvesc de inimă de atâta emoţie!! Dacă aşi fi profesor, argumentul acesta l-aşi alege ca să-l susţin cu toată seriozitatea; dar vezi că nu sunt. Mă apucă nebunia de câte ori mă gândesc la clipa în care avem să ne revedem la Marsilia.

Către tatăl său:

Strada Alington, 108, Oxford,
12 Martie, 1923.

Dragă tată,

Ţie am să-ţi jertfesc câteva minute fiindcă văd că-i abia ora ceaiului şi am învăţat cinci ore astăzi. Parcă aşi fi o sticlă de şampanie pe care cineva o tot scutură într'una opt săptămâni fără s'o destupe. Sâmbătă la ora 12.30 precis când va fi destupată, dopul are să sară, Dumnezeu ştie unde şi şampania are să ţâşnească afară c'o putere cumplită. Sunt gata să fac explozie. Sforţarea

www.digibuc.ro

pe care o fac de a nu mă gândi decât la Dean Colet, *la volonté générale*, Thomas More, Alberoni, Caterina II-a, moneda inconvertibilă, suveranul, ducele de Lauzun, ducesa de Burgogne, M-me de Maintenon, războiul de Treizeci de Ani, tratatul de la Kuciuc-Kainargi, Ferdinand de Brunswick, la vreo cincizeci de arhiduci, Ion, Carol, Fredrick, Bernard, Ferdinand, Ștefan, etc., etc., e ceva groaznic. Nu-mi închipuiam c'au existat pe lume atâtea tratate, războaie, miniștri, metrese, lupte și iezuiți. Și ce-i mai rău e că mă interesează mai degrabă chestiunile care n'au nicio legătură cu ce'nvăț, ca de pildă: cine era tatăl celei de a doua soție a lui Filip al III-lea și-mi pierd două zile că să descopăr taina, uitând cu totul că pentru examene mi se cere să știu data tratatului de la Teschen.

Dar în mai puțin de o săptămână, slavă Domnului, scap de toate și atunci, cum am spus, dopul sticlei de șampanie are să sară în aer. Tare-i rău însă că mi-am schimbat deodată părerea asupra examenului, crezusem că dacă am muncit tot trimestrul ca un drac are să-mi vie ușor la examen; ș'acuma mi-am dat seama că nu știu nimic. Toți pe câți i-am întrebat, mi-au spus că să-mi iau gândul că voiu trece la examen dacă n'am cetit materia cel puțin de trei ori! Și eu am cetit-o numai odată!! E groaznic. Trag însă nădejde că voiu avea și eu odată noroc și cerc să mai trec odată prin toată materia, în cele două zile care îmi mai rămân.

Mă tem că în clipa în care vei primi scrisoarea asta, ai să fii aidoma unei sticle goale de șampanie (ca să continuăm metafora) căci abia te vei fi despărțit de

www.digibuc.ro

mama şi de toţi ceilalţi. Cred că are să-ţi vie teribil de greu şi sufăr şi eu alăturea de tine. Sper să nu te simţi prea singur; poate ai să fii destul de ocupat în timpul verii. Dar tot mă tem că ai să înduri greu singurătatea. Am să-mi dau toată osteneala să-ţi scriu scrisori lungi în fiecare săptămână, despre toate câte se întâmplă, ca să te poţi bucura de-o corespondenţă voluminoasă, cum m'am bucurat şi eu cât am fost singur. Poate că n'are să te bucure prea mult, căci tu şi aşa ai o corespondenţă considerabilă?

Tot tatălui său:

Embankment Gardens, 10, Chelsea,
25 Martie, 1923.

Dragă tată,

...M'am prezentat ieri, la Oxford, împreună cu T., pentru examenul oral. Mai întâi ne-au chemat înăuntru şi după ce au cetit câteva nume de pe o listă (printre care şi al meu), au zis: «Să veniţi la ora 11». Ni s'a spus că asta înseamnă că reuşisem la limită şi că tot la mijloc ne venea rândul, fie că examinau întâi pe cei ce reuşiseră, fie că luau întâi pe cei căzuţi. Mă cam înspăimânta gândul că totul atârna de agerimea pe care o voiu arăta să-mi amintesc lucruri pe care nu le-am ştiut niciodată (ştii cum se întâmplă, să te întrebe tocmai ce n'ai învăţat). Mă gândeam că Rousseau şi Latina erau punctele mele slabe. Aşa că am început a-mi munci mintea ca să-mi amintesc toate cuvintele franţuzeşti şi latineşti pe care reuşisem să le stâlcesc. Am

www.digibuc.ro

intrat la ora 11 și m'am așezat în bancă să ascult răspunsurile celorlalți nenorociți. Era în adevăr tare nostim și mai ales îmi plăcea un fel de fanfaron care-și «sdrobea» candidații, întinzându-le curse în care cădeau și când cădeau, râdea și se bucura grozav. Foarte amuzant.

M'a strigat la rând un om simpatic. «Știi să desenezi hărți foarte bune», mi-a spus. Harta aceasta cu câștigurile teritoriale ale lui Frederic al II-lea e excelentă și arată o înțelegere perfectă a situației. Atunci, pentru Dumnezeu, cum de-ai putut să desenezi asemenea bazaconii?». Și mi-a aruncat harta Alsaciei și Lorenei pe care o desenasem la examen. O făcusem la întâmplare, fără să am măcar habar, și nu mă mai interesasem pe urmă cum ieșise. Cunoșteam foarte bine Alsacia, dar de Lorena habar n'aveam. «Ce-i greșit la harta asta?» m'a întrebat — Lorena era cea indicată și dinainte chiar știusem că numai acolo poate fi greșala, așa că am răspuns: «Ar fi trebuit să fie la sudul Alsaciei.

— Nu.

— E prea mare.

— Nu. Care-i mai mare din amândouă?

— Alsacia.

— Nu.

— Vai, Doamne, mi-am zis în gând, cam rău am luat-o de la început. M'am oprit tocmai la timp ca să-i spun:

«Cred că-i de cealaltă parte a Rinului». Atunci, profesorul mi-a cerut să-i spun un afluent al Rinului. Am răspuns numaidecât numind Râul Rhur. A râs și-a răspuns: «De cealaltă parte, voiam să te întreb. Pauză

www.digibuc.ro

lungă. Eu, la noroc: « Nu cumva întrebaţi de Moselle? ». El: « Da, aşa-i; ai spus la întâmplare?

Eu: « Da ».

El: « Păcat. Care-i cea mai însemnată fortăreaţă din Lorena? ».

Apoi, deodată parcă m'am luminat şi-am izbucnit ca şi cum ştiam şi aşi fi ştiut totdeauna toate în amănunt despre Lorena. Am spus: « Doamne, ce m'a apucat? De sigur că ştiu: Mosella străbate Lorena şi Metz e oraşul cel mai însemnat al ţinutului. Ce distrat sunt! ».

De aici înainte am urmat să vorbesc curgător, răspunzând corect la întrebările lui auspra capitulării şi poziţiei strategice a Strasbourgului şi despre aşa zisele « chambres de réunion ». De aici a sărit deodată la Economia Politică şi inima mi s'a făcut mititică de frică, dar mi-a crescut iarăşi când m'a întrebat singurul lucru pe care-l pricepusem bine din toată materia. Totuşi, orice spuneam trebuia să fie ori greşit ori neînţeles, aşa că am ieşit din sală negru de supărare şi ferm încredinţat că am căzut. Pe T. l-au examinat foarte puţin asupra hărţilor, care se păreau că nu-s de loc reuşite, examinatorul fiind de părerea lui că-s lucruri foarte greu de desenat.

Ne-am întors după asta la Londra şi pe când luam o gustare la Paddington, T. primeşte o telegramă: « Respins la examen ». A fost o clipă groaznică, căci T. muncise foarte mult, aşa că am fost sigur că totul e pierdut. Lui T. îi venise aproape rău. Nu m'am simţit în stare să mă duc acasă, aşa că am intrat la un cinema şi am văzut cursele naţionale. La cinci, m'am întors,

www.digibuc.ro

cu inima svâcnindu-mi în piept, la Embankment Gardens și m'am furișat în casă. A fost clipa cea mai desnădăjduită din viața mea, când am deschis ușa și-am ridicat telegrama. Inima mi s'a oprit în loc. Am deschis-o: — « Reușit ». Am crezut că înebunesc...

Intr'o scrisoare din 3 Aprilie, scrisă de la Castelul Knebworth, chiar înaintea plecării lui spre Marsilia, unde avea să-și întâmpine mama și surorile care plecaseră din India la sfârșitul lui Martie, Antony spune:

Am primit chiar acum scrisoarea ta senzațională în care-mi descrii cum ai împușcat tigrul. Mi-a trezit dorul de stat la țară, de soare și de sport — de drept tânjesc după India. Trebuie să fie minunată viața acolo. Grozav aș vrea să duc felul acela de viață. Aș vrea să plec în insulele Pacificului ori în Africa răsăriteană ori în India sau oriunde strălucește soarele, căci m'am cam săturat de Anglia. Poți petrece strașnic în Anglia și poți cheltui bani cu nemiluita. Localurile de dans, reprezentațiile, femeile, vânatul, tirul sunt toate plăcute, distracții demne de luat în seamă; dar nu cred că merită să trăiești pentru niciuna din ele. Nu-s sigur încă nici dacă face să trăiești pentru afaceri, politică, justiție ori armată. Știu însă că sănătatea, soarele și viața în aer liber, și poate chiar puțină primejdie sunt tot ce-i mai frumos în viață... Nu cred că-s născut să devin un geniu, dar simt c'a pus natura în mine puterea de a fi nespus de fericit și de a purta în trup o sănătate de fier...

www.digibuc.ro

Am răspuns la scrisoarea asta:

Imi spui că nu eşti sigur dacă merită să trăieşti pentru politică, justiţie ori afaceri. Sigur că nu merită. Nimeni nu trăieşte pentru profesia sa. Singurul lucru pentru care merită să trăieşti e însăşi vieaţa şi ea e făcută dintr'o mulţime de lucruri: muncă, sărbători şi sport, dragoste, prietinie şi funcţii, bucurii, supărări, piedeci, desamăgiri, victorii, planuri, înfăptuiri, amintiri. Toţi dispunem de materialul acesta şi putem scoate dintr'însul ce ne trebuie ca să fim fericiţi oricum dorim. Fericirea nu va atârna de profesia pe care ţi-o alegi, ci de felul de vieaţă pe care-l duci. Călătoriile, sportul, aventura şi exerciţiul fizic în aer liber are să fie totdeauna esenţa vieţii pentru tine. Ii dă gust, ca sarea, piperul şi muştarul, care-ţi trebuiesc oricând, dar nu le confunda cu însăşi mâncarea!...Imi pare aşa de bine că ai iarăşi un cămin şi o familie. Nu sunt învidios pe tine nicio clipă pentru asta. Mi-a venit şi mie rândul să fiu părăsit şi sunt în stare să îndur mai uşor singurătatea decât tine, căci am mult de lucru şi apoi aici am o mulţime de oameni cari să se îngrijească de mine. Aşa că să n'aveţi păreri de rău din pricina mea niciunul din voi. Vremea trece foarte repede.

Antony îmi scrie la 12 Aprilie de la Beaulieu, unde se oprise pentru două zile împreună cu d-l Somers Somerset, în aşteptarea familiei care avea să sosească la Marsilia.

S'a sfârşit şi cu anul acesta; cel mai interesant an din vieaţa mea. Am fost om în toată puterea cuvântului,

www.digibuc.ro

singur de capul meu, fără ca cineva să mă poată împiedeca să fac ce vreau. Nu ştiu dacă am reuşit s'o scot la capăt prea bine, dar a fost o mare încercare. Aşi vrea acum să mă întorc înapoi, să fiu din nou copil, să mă ascund subt aripa mamei; dar nu cred că s'ar mai putea. Poţi înainta în vieaţă dintr'un salt mare ori încetul cu încetul, dar mă cam îndoiesc că te mai poţi întoarce înapoi. Simt că m'am schimbat grozav în anul din urmă. Nu ştiu dacă mama are să bage de seamă, dar felul meu de a privi lucrurile s'a schimbat cu totul şi gusturile mi s'au schimbat şi toate mi s'arată în altă lumină. Parcă abia îmi mai amintesc plecarea ta din Anglia şi parcă-s secole de când am părăsit Etonul. Chiar şi Oxfordul mi se pare acum un vis. Am să-ţi scriu săptămâna viitoare de pe *Mantua*, când voiu fi cu ceilalţi împreună; parcă nu-mi vine să cred când mă gândesc că vom fi iar laolaltă.

Somey şi cu mine am stat o mulţime de vorbă, noaptea trecută, parcă eram doi bătrâni la club, sfătuind cum se duce lumea de râpă. N'am găsit niciun remediu împotriva căderii; e fatal să se întâmple astfel! Cred că cel mai rău lucru din toate e tendinţa tuturor de a fi buni. E o greşeală mare şi-i cu totul natural. Prin «a fi bun» înţeleg lucruri ca desarmarea, asigurarea integrităţii naţionalităţilor mici, prohobiţia, Liga Naţiunilor. Toate-s idei frumoase, dar niciuna nu-i bună mai mult de cincisprezece zile. Priveşte Franţa şi Ruhr-ul. Toţi sunt împotriva ei, şi-i aprob că nu se pretează la joc. Care joc? Jocul «de-a bunătatea», negreşit. Nu-i atât de nebună să se joace «de-a

www.digibuc.ro

bunătatea ». E destul de deșteaptă să joace jocul cel adevărat care se datorește diplomației ei bazate pe doctrinele trainice și indiscutabile ale lui Frederic cel Mare. Poate's demodate, dar fără replică; deci înțelepte. Dacă Franța crede că-i cu putință că ceilalți să fie buni, e foarte sinceră când răspunde: « Eu nu pot fi ». Dacă nu crede în această posibilitate, înseamnă că politica ei e justificată. Doar niște palavragii ce-și zic idealiști ca Woodraw Wilson sau Bob Cecil (e un pamflet acesta?) încearcă să convingă lumea să facă tot ce-i cu putință ca să asigure pacea lumii în dauna naționalităților. Asta înseamnă comunism curat și pierzanie pentru toți.

Poate spun prostii, dar e foarte plăcut să poți spune tot ce-ți trece prin cap și tot ce simți cuiva care n'o ia prea în serios. Niciodată nu îndrăznesc să discut cu oameni străini, căci totdeauna îmi uit argumentele și totdeauna mă supăr, așa că totdeauna ei ies învingători!...

Am răspuns la scrisoarea asta, cu toate că n'a putut primi răspunsul până în Iunie:

Reședința Guvernatorului, Darjeeling,
2 Mai, 1923.

Dragă Antony,

Am primit săptămâna asta scrisoarea ta din Bealieu și am băgat de seamă într'însa înrâurirea discuțiilor tale cu Somey! Ai însă dreptate; moraliștii au stricat înțelesul cuvântului « bun » și poeții au stricat înțelesul

www.digibuc.ro

cuvântului «dragoste». Așa că va trebui să născocim un cuvânt nou, până ce lumea va ajunge în stare să primească creștinismul ca pe o filosofie bună de pus în practică. Cu toate acestea, ura va duce totdeauna la o politică pe cât de odioasă pe atât de dezastruoasă. Căci oriunde-i ura acolo-i și frica și din frică totdeauna se nasc în viață nenorociri. Francezilor li-i încă frică de Germani, cu toate că i-a învins în războiu. Dacă nu s'ar teme de ei și în viitor, nu i-ar mai urî pentru trecut. Și din pricina urii, politica lor — pe care o numești «jocul adevărat» față de cealaltă atitudine care-i «jocul de-a bunătatea» — e mijlocul cel mai sigur de a păstra dușmănia Germaniei, urmând a trăi mai departe subt amenințarea lor. O victorie care-ți lasă spaimă de dușmanul învins, nu se mai chiamă victorie! Spui că diplomația Franței se sprijină pe doctrinele trainice și indiscutabile ale lui Frederic cel Mare — poate demodate, dar nu le găsești replică; deci sunt înțelepte. Dar, doctrinele, atât ale lui Frederic cel Mare cât și ale diplomației de azi a Franței, sunt departe de a fi «indiscutabile» sau «fără replică». Dimpotrivă, pot fi foarte contestate și cu toate că poți găsi multe argumente în favoarea lor, poți găsi și multe împotrivă. Se poate să nu fii de o părere cu «idealiști» ca Bob Cecil și ești deplin îndreptățit să-i desaprobi; dar nu poți fi de bună credință când îi numești «palavragii».

Francezii au dreptate să gândească: 1. Că Germanii nu merită nicio considerație; au atacat Franța fără niciun motiv, i-au distrus orașele, i-a omorât populația, s'au comportat cu cruzime și brutalitate, din care

www.digibuc.ro

pricină trebuie să plătească acum preţul înfrângerii. 2. Că Germanii ar putea fi siliţi să plătească — dacă s'ar uni toţi Aliaţii ca să-i silească. Căci, dispunând de dreptul învingătorului şi al celui insultat, pot cere cât de mult celui învins pentru repararea greşelii; şi ar avea chiar *puterea* să obţie — dacă i-am susţine noi.

După părerea mea, însă, judecă greşit când cred că interesele permanente şi imediate ale Franţei vor trage cu adevărat folos din politica pe care o duc de a stoarce cât mai mult cu putinţă de la Germania. Wilson-ii şi Bob Cecil-ii pe care-i socoţi « palavragii idealişti », sunt de părere că Franţa ar avea mai mult de câştigat prin legăturile de vecinătate pe care le-ar relua cu Germania, dând astfel un nou avânt comerţului şi traficului european, decât dacă obţine cu forţa câteva miliarde de mărci aur. Asta depinde de felul cum priveşte, larg ori mai îngust, lucrurile. Franţa are astăzi nevoie de bani, dar va trebui să cheltuiască în anii viitori mai mult decât a putut obţine, ca să se apere împotriva unui vecin duşmănos. E numai chestie de interes; bunătatea n'are ce căuta aici.

Următoarea scrisoare Antony o scrie dela mare, după ce are loc mult aşteptata şi dorita revedere.

S. S. Mantua.

Dragă tată,

In sfârşit a sosit şi clipa cea mare. Sunt iar împreună cu ai mei. I-am găsit pe toţi neschimbaţi şi mi se pare acum că nici n'am fost despărţiti vreodată. Atâtea

www.digibuc.ro

lucruri s'au petrecut într'un singur an!... Îi văd pe toți plecați, pierduți în depărtări, totuși parcă de când e lumea am fost veșnic împreună. *Mantua* a intrat în Marsilia azi dimineață la o oră neașteptat de matinală. Ni se spusese de la Oficiul P. O. că vaporul trebuie să sosească pela șapte și că probabil nu vom fi primiți pe bord până la nouă ori zece, căci trebuiau să debarce întâi vreo 360 de oameni. Eram cu Somey, care mă adusese cu mașina în ajun de la Beaulieu. Am sosit pe cheiu la ora opt și am găsit vaporul aproape pustiu. Ni se spusese că foarte greu vom izbuti să urcăm pe bord, că va trebui să scriu mamei o scrisoare să vie pe paserelă, că va trebui să înduplecăm «agentul» să ne dea drumul, etc. și când colo nu găseam nicio piedică în fața noastră. Hermiona, David și John au apărut pe paserelă, alergând și m'au întâmpinat pe cheiul ud. A fost o adevărată năvală. Apoi, m'am repezit pe vapor, unde am găsit-o pe mama cu lacrămi de bucurie în ochi. A fost o întâlnire nespus de frumoasă, dar am și început s'o uit, parcă nici nu mai știu bine de-a fost vorba de plecare ori de întâlnire. Somey s'a purtat nespus de drăguț, a fost ca un tată, m'a adus pe mine și pe mama până la Marsilia pe cele mai groaznice drumuri din lume, pe o ploaie torențială și-a înveselit-o pe mama toată ziua cu glumele lui. E atât de fericită, atât de veselă — râde și glumește într'una — că nu mă mai satur privind-o. Găsesc că nici unul nu s'a schimbat, cât de cât. Parcă nu-mi vine a crede ochilor.

Somey m'a luat cu dânsul, într'o noapte, la Monte-Carlo. Am luat masa la Hotel de Paris, unde am mâncat

www.digibuc.ro

minunat, apoi am trecut în la Salle Privée şi-am jucat puţin şi noi. Imi închipuisem că'n încăperi domneşte o încordare apăsătoare. Crezusem că voi vedea eleganţă şi strălucire, oameni extraordinari, veniţi din toate colţurile lumii, în haine fără cusur, aruncând fişicuri de bani, bancnote şi obiecte de valoare, câştigând ori pierzând cu nepăsare milioane. M'am îmbrăcat cât am putut mai elegant şi mai pretenţios, ca să par la fel de măreţ şi de bogat ca Grecii, Argentinienii, ducii şi conţii de acolo. In imaginaţia mea, crupierii apăreau ca nişte chipuri drăceşti şi lacome cu mâini ca nişte ghiare apucătoare şi mustăţi diavoleşti. Ah! cum m'am înşelat. N'ai nici o impresie deosebită când intri, parcă ai fi în salonul unei pensiuni de mâna a doua. Erau câteva femei foarte bătrâne şi foarte grase care se munceau să inventeze sisteme şi jucau pe cinci franci. Se mai aflau acolo o mulţime de oameni posomorâţi, cu cămăşi boţite şi murdare, stând în jurul mesei foarte plictisiţi, mizând pe roşu ori negru, mai erau vreo doi Americani în haine de stradă, jucând pe sume mari şi pierzând cu bună dispoziţie. Nu existau nici vampiri nici halucinaţii, nici bogăţii, nici oameni minunaţi, ci numai o impresie de nespusă plictiseală. Crupierii păreau nişte oameni blânzi şi cumsecade, gata oricând să te ajute să câştigi, aşezând ei banii în locul tău unde trebuie şi plătindu-ţi câştigul c'o bunăvoinţă descurajantă. Iţi şopteau numărul câştigător, strângeau cu îndemânare banii ori plăteau câştigurile şi toţi stăteau şi priveau ca la un spectacol de cinema. Am pierdut 300 de franci, lucru care mi-a plăcut foarte mult, aşa că am plecat de acolo

www.digibuc.ro

cântând și dănțuind, scandalizând pe toți cei de față. Am petrecut foarte bine în seara aceea, dar n'a fost nici pe jumătate senzațional pe cât mă așteptam să fie «Casinoul din Monte-Carlo»...

In privința planurilor, e teribil de greu să știi ce-ar trebui să faci. Poate voi fi în stare să scriu mai mult în privința asta după ce-om fi stat de vorbă cu diferiți oameni competenți și vom discuta iarăși. Iată ce aș vrea să-mi spui:

1. Ți-i mult tare ca să iau diplomă?

2. Dacă ții mult, te-ai mulțămi cu una singură (în cazul acesta aș putea veni în India în iarna anului 24—25) ori crezi că-i mai bine când faci un lucru să-l faci cum trebuie?

3. Ai vrea să intru în armată? (Mama e de părere, eu nu, căci cred că'n timp de pace armata se compune din oameni cari nu's în stare de nimic alceva decât serviciul lor și cași universitățile, din punctul de vedere al celor tineri, armata e ceva *passé*).

4. Crezi c'ar fi o idee bună să las baltă Oxfordul și să viu în India ca să învăț în adevăr ceva? Vezi că'n vremurile de altădată, tinerii, când ajungeau vârsta cuvenită, moșteneau bani și pământuri, se căsătoreau și deveneau «squires» ori mari proprietari. Pe atunci, universitatea era ceva minunat. Învățau cum să-și facă prietini, cum «să se poarte», cum să-și cheltuiască banii și să-și petreacă vremea ca niște «gentlemen». La fel cu armata. Legau cât mai multe prietinii, învățau puțină militărie și deprindeau disciplina necesară. Dar acum trăim alte timpuri. Foarte puțini tineri își pot

www.digibuc.ro

permite să cheltuiască bani cu Oxfordul ori armata, numai aşa de plăcere. Foarte puţini moştenesc proprietăţi, din care abia ajung să se întreţie şi să trăiască. Foarte puţini izbutesc să intre în Parlament.

Ca urmare, universitatea nu mai este ce era înainte, guvernământul nu mai este ce era, parlamentul nu mai este ce era, armata nu mai este ce era, toate s'au stricat. Singurul lucru ce-i rămâne de făcut unui tânăr e să intre în afaceri, căci afacerile, ca şi politica, sunt o altă formă de înşelare a realităţii, amândouă la fel de lipsite de interes.

Unii oameni totdeauna s'au ferit şi se vor feri de lucrurile acestea, întorcându-se către realitate; cred însă că nu în Anglia.

Dar dacă fac asta, nu mai sunt buni la nimic. Sunt pierduţi, pierduţi din pricina adevărului care-i mai degrabă o greşală. Cred că se simt foarte fericiţi, dar aproape cu siguranţă că sunt cu totul daţi uitării. Care ori cine-i omul care a făcut podul? Nimeni nu-l ştie, n'a făcut avere, a văzut însă realitatea şi-a atins-o cu mâna. Omul cel gras, de la birou, pentru care s'a făcut podul şi care poate nici nu l-a văzut vreodată, acela înşfacă toţi banii şi lasă un nume posterităţii. Aşa se întâmplă totdeauna. Asta-i filosofia mea asupra vieţii. Nu există nicio scăpare. Ori eşti un necunoscut, un om minunat, sărac şi fericit. Ori celebru, om de nimic, bogat; iar dacă iubeşti cât de cât realitatea, un nenorocit.

Prin urmare, problema e insolubilă...

www.digibuc.ro

In același timp, mama lui îmi scrie:

Cel mai mult ne-a uimit vremea; ploua parcă se stârniseră ploile torențiale aduse de muson, numai că reci, reci ca ghiața. Pândeam țărmul dela 6 dimineața și cât pe ce să nu mai luăm nici ceaiul de frică să nu-l pierdem în învălmășeală pe Antony. Dar toate au mers cât se poate de bine. Era ora opt și un sfert când au coborît din taxi în ploaie și-au luat-o fuga pe paserelă în sus. Antony se făcuse palid de emoție și noi toți, îți închipui cred, cât eram de tulburați. Nu l-am găsit de loc schimbat. E foarte, foarte fericit și acum că ne-am mai liniștit, avem să stăm de vorbă.

Ajung la Tilbury în ziua de 21 Aprilie și se duc deadreptul la Knebworth instalându-se la Castel, după ce fuseseră primiți cu mult entuziasm de tot satul. Antony pleacă în cursul săptămânii ce urmează la Oxford, și'n trimestrul acesta are locuință chiar în colegiu. Cu toate că la început se împacă și mai puțin cu viața de Oxford, știindu-și familia aproape acasă decât știind-o plecată, se liniștește însă curând și petrece foarte bine întreg trimestrul.

Imi scrie la 1 Maiu:

M'am întors la Oxford, de data asta stau în colegiu; mă simt nenorocit c'a trebuit să mă despart de tot ce mi-i drag și abia aștept să mă întorc repede înapoi...

Nu mai trăiesc cu învățătură neîntreruptă și box, ca trimestrul trecut; e la modă acum aici bridge-ul «tip cinema» și toate au devenit parcă mai vesele...

www.digibuc.ro

In scrisoarea următoare, îmi vorbeşte de examenul trecut.

> Am descoperit (spune el) că cel care ştia atât de bine — omul care cunoştea toate — şi care-mi spusese că însemna că trecusem la limită fiindcă trebuia să mă întorc la 11 ca să fiu ascultat, minţise. Nici gând să fiu la limită. De drept, cât pe ce să iau examenul cu distincţie. M'au trimis atunci înapoi, fiindcă nu putea să ne asculte pe toţi deodată. Mi-am văzut notele, dar aici la Oxford se notează altfel de cât în tot restul lumii, aşa că n'am înţeles nimic din semnele acelea. Nu-ţi dau nota în cifre, ci în litere. Am aflat că teza mea cea mai bună era notată S ?? +. Pricepi ceva? Eu nimic. Mi s'a explicat însă că o făcusem bună şi dacă aşi fi căpătat un semn de întrebare, ori două minusuri mai puţin, ori încă o jumătate de plus aşi fi reuşit cu distincţie! Dar toate acestea sunt chinezeşti pentru mine.

Vara a trecut foarte repede, cu cricket, plimbări cu barca, tenis, prietini veseli şi petreceri la Londra. Scrisorile lui Antony sunt pline de veselie şi de mulţămirea de a trăi « O izbucnire de veselie, de aer curat şi de entuziasm stăpânit » cum spune el mamei lui.

Trimestrul acesta face pentru întâia oară cunoştinţă cu operele lui Gilbert şi Sullivan, care rămân de aici în colo pentru dânsul singura formă de operă care-i place cu adevărat. Citeşte cu plăcere mare Napoleon al III-lea a lui Guedalla, o carte pe care nu s'a săturat niciodată s'o cetească şi s'o recitească şi din care îi plăcea să dea adesea citate.

www.digibuc.ro

Mama și surorile lui îl vizitează la Oxford, cu prilejul celei de a douăzecea aniversare a lui, și-mi trimet menu-ul ospățului de la Clarendon Hotel, semnat de ei, de Eduard Jessel, Eduard Woodall și Philip Guedalla:

I-am scris lui Antony în ziua de 16 Mai:

Iți datorez un răspuns la cele două scrisori lungi și atât de drăgălașe pe cari mi le-ai trimis săptămâna trecută — amândouă atât de vesele. Mi-a plăcut cum descrii sălile de joc de la Monte-Carlo. Mi le amintesc numai vag, dar am avut impresii asemănătoare cu ale tale.

In privința planurilor, sunt sigur că cel mai folositor lucru pentru tine este să reușești sa iei o diplomă frumoasă și chiar dacă asta înseamnă amânarea pe un an a bucuriei de a te vedea, te sfătuiesc să rămâi la Oxford și să capeți chiar distincție dacă poți. Sunt sigur c'ai să poți, dacă ai să-ți dai toată silința, căci ai început foarte bine. Pe când eram eu la Cambridge, nu se dădeau examene în anul întâiu și din pricina asta mi-am pierdut doi ani până să deprind cum trebuie să înveți. Nu împărtășesc părerea ta, că universitățile nu mai sunt ce erau altădată. Acel care posedă o diplomă de la Oxford ori Cambridge e tot atât de respectat ca și înainte. Poate e cam pripit să iei de pe acum o hotărîre definitivă, ce vei face după ce termini cu Oxfordul; sunt însă împotriva planului de-a intra în armată. Armata e bine s'o faci cu câțiva ani înainte de universitate; dar după, e timp pierdut zădarnic. Viața de regiment e o simplă prelungire a vieții școlare și universitare; și când un

www.digibuc.ro

băiat a ajuns la vârsta de douăzeci şi doi — douăzeci şi trei de ani, înseamnă că e timpul să-şi aleagă o profesie pe care s'a hotărît definitiv s'o urmeze.

Sunt de părere c'ar fi bine să-ţi petreci un an în străinătate, ca să-ţi satisfaci gustul de călătorii. Cearcă să cunoşti cât mai mult lumea, căci îţi va fi de ajutor să descoperi care-ţi sunt adevăratele înclinări şi dacă nu vei avea vreo înclinare deosebită pentru altceva, te-aşi sfătui să te apuci de politică ca să poţi intra în parlament. Ştiu că e moda acuma să dispreţuieşti politica; dar dacă o priveşti cu seriozitate, îţi deschide înainte, pe lângă cea mai interesantă vieaţă, calea cea mai bună către posturile cele mai înalte din vieaţa publică. Politicianul care izbuteşte, prin popularitatea lui, să obţie un rang în cabinet, astăzi poate avea cele mai bune posturi în orice profesie. Ambasadorii, guvernatorii, directorii marilor companii comerciale, toţi sunt aleşi din clasa aceasta. Are singurul desavantaj că-i o profesie costisitoare în primii ani şi compensaţia nu vine decât târziu în vieaţă. Aşa că va trebui să te socoteşti bine dacă te simţi în stare să intri deodată în vieaţa asta, ori va trebui să-ţi câştigi altfel existenţa o bucată de vreme. Ai să-ţi dai seama mai bine după ce vei părăsi Oxfordul. Până atunci, ai grijă numai să-ţi obţii diploma şi fii sigur că dacă izbuteşti are să se iveasică şi alte posibilităţi. Dacă te gândeşti să intri în afaceri, ştiu mai mulţi oameni de afaceri cunoscuţi cari s'au şi interesat de tine şi dacă izbuteşti să iei diploma bună, toţi au să fie bucuroşi să te poată ajuta. Să ştii că nu-i adevărat că sunt două alternative în vieaţă, cum spui tu, să alegi între a fi

www.digibuc.ro

necunoscut, talentat, sărac și fericit, ori celebru, un om de nimic, bogat și nefericit; și problema se poate rezolva. Trebuie să înveți a ști care-i diferența între a fi și-a înfăptui. Dacă Napoleon ar fi visat numai să fie Napoleon, n'ar fi fost niciodată nimic. Cel care dorește să ajungă vestit, nu va fi decât un biet nenorocit, și va rămâne aproape cu siguranță necunoscut. Cel care dorește să înfăptuiască, va înfăptui — fie vorba de lucruri mici ori de lucruri mari, asta atârnă de capacitatea lui; dar va fi fericit să le îndeplinească oricum ar fi ele. Așa că, nu te mai necăji cu gândul la ce vei fi, ci cearcă să-ți dai seama dacă dorești să înfăptuești. Norocul și forța ta va săvârși restul și'n orice caz vei fi fericit. Ferește-te însă să faci altceva decât ceea ce *dorești* — căci asta ar fi calea către nefericire și decădere.

Urmează cele mai interesante părți din scrisorile lui de la Oxford către mine:

Am fost încântat că ai descoperit înrâurirea ideilor lui Somey în teoriile mele. Avea tot felul de idei și puncte de vedere pe care-mi plăcea să le ascult și îndată mi le-am și însușit, de parcă ar fi fost totdeauna ale mele. Am priceput tot ce-mi spui în scrisoare. Imi dau seama că oricărui lucru poți să-i iei apărarea, că pentru orice găsești un argument și recunosc că ai dreptate să combați teoria mea în privința abuzului. Căci abuzul e o mărturisire a slăbiciunii; dar ca toate, orice mărturisire de slăbiciune e umană și plăcută. Pricep că asta te slăbește. Când am vorbit de doctrinele indiscutabile ale lui

www.digibuc.ro

Friederic I, voiam să spun că din punctul de vedere idealist nu puteau fi discutate, fiindcă nu există idealism într'ânsele. Sunt precise, aspre şi tăioase; puterea are dreptate. Frederic nu credea în idealuri, după cum nu credea nici în victoriile strategice. Ca şi războiul, Fredric credea că viaţa atârnă de pregătirea luptei şi doctrinele lui erau discutabile numai cu sabia. Mai mult, cei asupra cărora le încerca nu putuseră căpăta destul de bune săbii cu care să poată discuta. Acestea erau afacerile lui Frederic — şi el nu le considera idealuri. Asta voiam să înţeleg eu prin « indiscutabil ». De sigur că se poate să nu fi avut dreptate, asta poate fi discutat. Mie personal îmi place, fiindcă era pe faţă împotrivă, ataca pe faţă şi era cu sinceritate biruitor. Nu se încurca niciodată în ideile lui. Acestea erau — primeşte-le ori nu — dar mai bine ai face să le primeşti!...

Pricep acuma că Franţa e mai degrabă vinovată de-o mare prostie decât de o crimă. S'ar putea să fie o politică rea, nu ştiu. Cred că înfrângerea ar aduce destul îndemn Germaniei să se refacă singură şi-ar hrăni cu prisosinţă ura ei împotriva Franţei; iar dorinţa de răzbunare va mâna, mai devreme ori mai târziu, pe Prusieni să intre din nou în Franţa. După 1870, Germanii au fost aspri, dar nu fără milă; însă rana aceea nu s'a vindecat niciodată. Franţa crede că rana pe care a primit-o Germania în 1918 nu se va vindeca niciodată; aşa că va fi fără milă. Şi eu sunt încredinţat de asta şi cred că, deşi atitudinea ei e insuflată în mare parte de frică, e insuflată şi de-o politică uşor de înţeles...

www.digibuc.ro

Oxford, 30 Mai, 1923.

...Ai cetit cartea lui Philip Guedalla despre «Al doilea Imperiu?». Cred că-i cel mai strălucit lucru pe care l-am cetit vreodată. E atât de bună, încât nu pot digera mai mult de o pagină pe zi. Dinastia și familia Bonaparte înseamnă pentru mine cea mai minunată și mai mișcătoare poveste din câte au fost pe lume, în realitate sau în închipuire... Este o parte în care se vorbește despre Napoleon după cădere, când era în Anglia, care pare să n'aibă nicio valoare din punct de vedere literar, și nu prezintă nici un fel de interes, și totuși de câte ori o recitesc (am cetit-o de vreo 50 de ori, până acum) îmi vine să plâng ori în ce dispoziție m'aș afla.

«Să trecem din Ostande, prin Germania în Elveția și apoi la Annecy» (aici începe) «peste lacul cel mare unde Eugenia petrecuse într'o noapte cu dânsul subt un cer înstelat și peste colinele întunecate de deasupra Aix-ului unde stătea odată Ortansa desenând.»

Te poate lăsa rece. Dar asta e pentru mine o icoană vie a întregii epopei napoleoniene. Intreaga istorie a celui de al doilea imperiu se cuprinde într'o singură frază. Viața lui Ludovic Napoleon a fost sortită unui destin tragic pe care nimic nu l-ar fi putut împiedica.

Mă întorc cu gândul în vremi dispărute și-mi amintesc într'o singură frază de două femei a căror nume au fost pe buzele tuturor timp de două generații, generații atât de diferite și atât de romantice. Și ce amară ironie. Ortansa desenase în acele locuri! Să stai subt un cer

www.digibuc.ro

înstelat oricum e o ocupaţie mai frumoasă; dar unde se petrecuse asta? In Elveţia! Dintre toate ţările lipsite de importanţă în Europa, tocmai aici îşi găseşte Guedalla să fie sentimental, vorbind de marea legendă napoleoniană. Să fi fost Fontainebleau ori Tuilleries, ori Kremlin, ori chiar câmpiile de luptă din Italia ar fi fost altceva. Dar asta e caracteristic secolului al XIX-lea. Ce timpuri! Malmaison, Osborne, Sandringham, Farnborough, Chiselhurst, şi totuşi e cel mai măreţ secol din istorie.

Iţi aminteşti o parte din «Ballad op the White Horse» care se sfârşeşte cu «ultimul strigăt al Galului?». Astfel e secolul al XIX-lea. Galul e vechea tradiţie aristocratică feudală a tiraniei care dispare în secolul trecut — dispare — cum? Prin Osborn şi Farnborough! *Comme c'est triste.*

6 Iunie, 1923.

Iţi multămesc pentru scrisoarea ta atât de plăcută şi pentru minunata filosofie pe care o cuprinde. Eşti cel mai nepreţuit sfătuitor, căci totdeauna izbuteşti să pricepi la perfecţie orice. Din nefericire, am o înclinaţie naturală de-a privi lucrurile mai degrabă din punct de vedere pesimist. Iubesc trecutul — e felul meu de-a fi sentimental — şi găsesc o plăcere bolnăvicioasă să stau şi să mă gândesc: «Ah! asta n'are să se mai întâmple niciodată», lucru care cu siguranţă că nu te poate duce către reuşită în vieaţă. Sunt, bine înţeles, foarte conservator şi din pricină că greşelile pe cari le fac unii mă atrag mai mult decât succesul altora, încerc să privesc

www.digibuc.ro

toate cum le-ar vedea un tory. Cerc să înțeleg lucruri pe care le admir ca reacționare, când de drept ele sunt revoluționare, și-mi place să mă gândesc că sunt sortit să mor pentru o cauză măreață (ca monarhia Stuarților), care ne mai existând distruge și sensul vieții. Vreau să trăiesc, cum ți-am mai spus, în trecut — numai de groaza și cruzimea viitorului și prezentului... Asta-i ceea ce Philip Guedalla explică cu cinism că ar fi «dragostea pe care o poartă toți tinerii instituțiilor învechite». Bănuiesc că-i în natura omului ca în tinerețe să disprețuiască viitorul, iar la bătrânețe să uite trecutul...

Izbutești să mă convingi din pricină că-s destul de înțelegător ca să pricep că trebuie să mergi înainte. Ca cel mai important lucru în viață e să vrei să înfăptuiești ceva. Așa că voiu înfăptui.

13 Iunie, 1923.

Petrec atât de minunat trimestrul acesta, încât nu-mi găsesc timp să stau locului și să scriu serios nici măcar două clipe. Mai este numai o săptămână până la sfârșitul trimestrului; apoi voiu petrece o lună încântătoare la Londra și alta tot atât de minunată la Knebs, pe urmă în Scoția, etc. Sunt atât de fericit și toate îmi par atât de minunate că nu mai am altceva ce dori pe lume...

Ori ce fel de viață îmi place. Mă încântă gândul c'am să stau la țară și mi se pare minunat să duc o viață sănătoasă în aer liber; îmi place tot așa de mult dansul, localurile de noapte, șampania și câteodată găsesc plăcere chiar studiind istoria...

www.digibuc.ro

După ce părăseşte Oxfordul, Antony se stabileşte împreună cu familia la Manchester Square, unde închiriază o casă pentru sezon; iar restul verii îl consacră activităţii sociale a sezonului londonez care consta în baluri noaptea, week-end-uri, partide de tenis la Wimbledon şi de polo la Ranelagh şi la Hurlingham, etc. « Sezonul londonez a întrecut aşteptările mele, scrie el. Vieaţa pe care o duc e plină de veselie şi fericire; totuşi mi se pare că duc o existenţă cam trândavă şi inutilă. Cred că nu mai există îndoială că sănătatea pe care ţi-o dă mişcarea şi vieaţa în aer liber e un lucru mai bun decât toate dansurile şi şampania din lume ».

Cu toate că dansează ore întregi în fiecare noapte, se plânge că'n Londra nu poate face destulă mişcare!

In privinţa vremii, scrie:

> Am cam făcut cu toţii haz de felul cum ne descrii căldurile din India, parcă ai fi supus la cine ştie ce chinuri! Temperatura aici s'a ridicat până la 35° şi se menţine aşa de săptămâni de zile; noaptea ajungând până la 45°. Toţi Anglo-Indieni şi cei cari au stat ani de zile în Congo, vânând maimuţe, transpiră la toate balurile şi pe toate străzile, înălţând strigăte către Dumnezeu să-i trimită în clipă înapoi în clima mai îndurătoare a ecuatorului! Toate industriile sunt în greu impas, având în vedere evaporarea lucrătorilor. Balurile sunt o nenorocire, datorită stării desgustătoare a dansatorilor. Numai strandurile prosperează, dar apa e atât de fierbinte din cauza căldurii trupurilor omeneşti, că trebuie să ieşi afară la aer ca să te mai răcoreşti. Nu, credemă, se poate să fie cald în India, dar cel mai negru

www.digibuc.ro

din toții Negrii pe care i-a făcut Dumnezeu n'ar putea îndura să stea o zi întreagă în Piccadily! Cu obișnuita agerime a națiunii engleze, mi-am dat seama, după trei săptămâni de evaporare, că-i prea cald, că trebuie să ne cumpărăm îmbrăcăminte mai răcoroasă și să ne petrecem vremea într'un fel mai răcoros; când deodată, cu furia unei ierni polare, s'a abătut asupra noastră ninsoare și acum stăm și zgribulim în straiele noastre noi de tusor, ne bălăcim în apă rece ca ghiața și pretindem că ne înăbușă încă arșița.

Intr'una din scrisori spune, referindu-se la întrebarea pe care i-o pusese Sir Herbert Warren, dacă-i în termeni buni cu tatăl lui:

Mi se pare atât de curios că alți oameni se pot sfădi cu părinții lor; ered însă că din pricină că n'au asemenea părinți neprețuiți cum am eu. Ah! tată, nu poți să-ți închipui cât de mult te iubesc; îți voi fi veșnic recunoscător c'ai fost un tată atât de bun pentru mine. Un sfătuitor atât de înțelept și totdeauna atât de iubitor. Iți datorez atât de mult pentru tot ce-ai făcut pentru mine și numai Dumnezeu știe cât doresc să mă achit într'o zi față de tine; dar mă îndoiesc dacă-i cu putință.

I-am răspuns la scrisoare:

Reședința guvernatorului, Dacca,
Miercuri, 18 Iulie, 1923.

Dragă Antony,

Am primit săptămâna asta o scrisoare de la tine în care îmi vorbești de plăcerile și oboselile prânzurilor și

www.digibuc.ro

dansurilor şi de dorinţa de a te duce undeva la aer curat şi mişcare. Cred că ai să-ţi îndeplineşti dorinţa acum în vacanţă şi'n curând ai să te refaci de oboselile sezonului londonez...

Imi spui că doreşti «să te achiţi» într'o zi faţă de mine şi-mi închipui că vrai să spui cu asta că ţi-am dat atât cât îmi eşti dator şi speri că într'o zi ai să-mi poţi întoarce totul înapoi. Te rog să-ţi iasă din cap gândul c'ai avea vreo obligaţie faţă de mine. Tot ce ţi-am dat de când erai numai de-o şchioapă, înseamnă că mi-am dat mie atât cât şi ţie. Dragostea care ţi-o port m'a făcut să doresc a te face fericit şi priveliştea fericirii tale m'a făcut şi pe mine fericit în schimb. Deoarece timp de 20 de ani ai fost fericit, fericindu-mă şi pe mine, găsesc că n'are nici un rost să vorbeşti că trebuie «să te achiţi». Nu cred c'ar fi cu putinţă să fie vreunul din noi fericit în dauna celuilalt: de aceea, cu toate că m'apasă tristeţea despărţirii şi tânjesc de dorul tău, sunt fără grijă că te vei comporta în toate cum se cuvine. Am o încredere nemărginită în tine. Eşti un om sănătos şi nu eşti înclinat către plăcerile care strică sănătatea şi puterea; iar dragostea ta-i destul de puternică ca să te ferească de a căuta ori de a găsi fericire în dauna altuia. Vei întâmpina greutăţi şi cumpeni în vieaţă, fără îndoială, şi vor veni vremuri când are să ţi se pară că ori ce ai face superi pe ceilalţi; atunci însă să laşi totul pe seama mea, căci cred că voi fi în stare să te ajut. Dar să nu rămâie nimic — *nici un lucru* — care să ţi se pară că nu mi-l poţi mărturisi sau nu vrei să mi-l faci cunoscut. Să nu mai spui niciodată că vrei

www.digibuc.ro

« să te achiți » față de mine și să nu mai gândești vreodată astfel despre mine. Nu suntem cu nimic datori în clipa de față unul altuia, cum n'am fost niciodată și nu vom fi nici deacum înainte. E una din calitățile cele mai frumoase a dragostei că asigură dinainte miza fiecăruia. Ce-am cheltuit cu tine am cheltuit pentru mine și ceea ce-mi plătești înapoi ție îți plătești. Ceea ce spune Shakespeare despre recunoștință e un adevăr psihologic de care nu poate fi vorba aici; căci recunoștința presupune inegalitate și obligație, pe când dragostea — dragostea adevărată — cere o egalitate perfectă sau mai degrabă menține un echilibru absolut. Dragostea care cere dragoste în schimb nu-i dragoste adevărată; e o dragoste de sine deghizată, care-i răsplătită prin adorația ce-o întoarce cel adorat. Dragostea aceasta e adese ori desamăgită și mistuiește pe cel care o poartă în flăcările geloziei. Dar dragostea, care n'așteaptă nimic în schimb, care-i mulțămită că se poate cheltui, care găsește plăcere în a da, nu în a primi, nu poate fi niciodată desamăgită, căci își găsește în ea însăși răsplata, fără a implica vreun fel de obligație.

Dar dacă te mai dojenesc mult, te pomenești c'ai să sari chiar și asupra mea cu pumnii!

Tatăl tău care te iubește,
Lytton.

La începutul lui August, se duc cu toții la Knebworth și Antony îmi scrie de acolo:

Iată-ne cu toții la Knebs, liniștiți și cât se poate de fericiți. Trăiesc cu gândul numai în prezent, așa că

www.digibuc.ro

nu mă necăjesc lucruri supărătoare, nici nu mai socotesc ce-i rău şi ce-i bine. Stau toată ziua tolănit în soare, umblu prin buruieni, joc tenis, ori mă plimb cu barca pe lac, râd şi mulţămesc lui Dumnezeu că vieaţa-i bună... E aşa de bine aici departe în mijlocul naturii — numai cu familia — după toată harmalaia şi petrecania din Londra! Am de gând să închiriez un cal pentru două săptămâni şi să hoinăresc prin împrejurimi...

Knebworth,
14 August, 1923.

Am primit săptămâna asta scrisoarea ta nepreţuită, plină de înţelepciune şi de gânduri-bune. Nu-mi mai amintesc să fi spus că vreau «să mă achit» (sunt singurele vorbe pe care le citezi din scrisoarea mea) dar cred că te-ai înşelat asupra semnificaţiei lor. Imi dai un răspuns minunat arătându-mi că a da şi-a iubi e cu mult mai frumos de cât a fi iubit şi a primi. Imi dau seama că-i un lucru atât de măreţ încât, în egoismul meu, cu greu îl pot pricepe. Nu sunt însă de părere cu tine că n'ar fi existând obligaţii. Orice om de pe lume datoreşte vieaţa tatălui său şi deşi existenţa lui însăşi e destulă răsplată pentru tot ce a făcut tatăl lui pentru dânsul, susţin că există o obligaţie (în înţelesul adevărat şi delicat al cuvântului, nu cel vulgar).

Orice om trebuie să-şi îndeplinească datoria, nu numai către tatăl lui, ci şi către familie şi către ţară. Dacă ajunge un stricat şi apucă pe o cale greşită, risipindu-şi banii, mintea şi sănătatea, îşi nenoroceşte familia şi-i nedemn de părintele lui. Dacă înfăptuieşte

www.digibuc.ro

lucruri frumoase și ajunge un nume celebru, împărtășește cu familia faima lui și-și răsplătește cu prisosință părinții pentru tot ce-au făcut pentru dânsul. Își justifică existența.

Dragostea este un lucru nespus de măreț și de straniu căci nu face deosebire între cel decăzut și cel celebru. «E fiul meu» și asta e deajuns; nu importă dacă persoana indicată se află în Newgate ori în Downing Street. E un dar minunat și tainic care aparține numai lui Dumnezeu, pe care noi nu-l putem înțelege, dar nu se cade ca omul să abuzeze de el spunându-și: «Nu-mi pasă de ce fac. Tata are să mă iubească totdeauna la fel».

Asta voiam să înțeleg prin obligație. Un fiu datorește totul părinților, bine înțeles cu toate că nu trebuie să-l urmărească gândul acesta ca o umbră, făcându-l să-și muncească veșnic gândul: «Cum aș putea să mă achit față de ei?». Ci trebuie să fie un gând care să-l ție pe calea cea dreaptă și un ideal către care să tindă. Cred că ar trebui să fie mai degrabă o ambiție decât o obligație, dar trebuie să existe.

In toate să izbutești cel mai bine și ori când în frunte să fii. Astfel să te porți ca niciodată să nu-ți desonorezi strămoșii.

Homer

lămurește foarte bine punctul meu de vedere. Dar să nu crezi că nu-l pricep pe al tău și nu-l prețuiesc. Numai că mi-am dat seama, după cele ce-mi spui, că n'ai priceput ce-am vrut să spun (numai Dumnezeu știe ce-am spus!)...

www.digibuc.ro

Afurisit lucru — mă posomorăsc ori de câteori mă poartă gândul către India şi mă gândesc totdeauna de ce să fiu posomorât? Ce înseamnă un an ori doi? Mai avem atâta vreme înaintea noastră şi mai la urma urmei sunt atâţia oameni cari se hotărăsc să se ducă să trăiască în India şi să nu-şi mai revadă niciodată prietinii şi copiii. E adevărat că un cămin e poate lucrul cel mai minunat de pe pământ; niciodată n'am simţit mai bine, ca în vara asta, acest lucru; dar deoarece trebuie să fie o lipsă, poate fi lipsă cu doi în loc cu unul. Până la urmă, care-i interesul şi frumuseţea vieţii dacă nu îndrăzneşti să te avânţi în aventuri, să înduri greutăţi şi să-ţi simţi inima sfâşiată de durere? Nu ştiu însă dacă acestea au în adevăr vreo însemnătate. Nimic n'are importanţă în vieaţă afară de naştere şi moarte.

Intr'o scrisoare a mea din ziua de 5 Septemvrie, încheiu subiectul acesta.

Te întorci acum şi spui că orice om are «o datorie de îndeplinit nu numai faţă de tatăl său ci şi faţă de familie şi de ţară». Iţi împărtăşesc părerea, dacă înlocuieşti «datoria de îndeplinit» cu «a întoarce un serviciu». Datoria a ajuns să fie privită ca antiteza plăcerii şi le găseşti totdeauna în luptă una cu alta. Dar serviciul nu-i contrar plăcerii, dimpotrivă; cea mai mare plăcere e un serviciu pe care-l primeşti de la cineva iubit. Cred deci c'ar fi mai bine să nu mai vorbesc nici de datoria mea către tine nici de datoria ta către mine. Mi-ar fi nesuferit gândul că am un fiu «prea supus şi

www.digibuc.ro

respectuos », asta ar însemna că fiul meu mă iubește ori mă servește dintr'un simțământ al datoriei ce n'ar fi izvorât dintr'o plăcere a lui. Să vorbim mai degrabă de plăcerea pe care o simți când putem fi de folos unul altuia, din toate puterile noastre, îndemnați fiind de marea dragoste ce ne-o purtăm. Deci nu poate fi obligație din nici o parte. Cred că'n privința asta suntem de perfect acord. Totul e felul cum privești chestiunea. Mi-a plăcut citatul tău din grecește. Grecii au fost în vremea lor mari artiști, și-au fost oameni mai de suflet decât Romanii.

Asta e deajuns, nu? ori, cum spune cu afectare Bunny Hare despre John Deg, « dorind în suflet să facă atât cât îl ajută puterile ». Dacă copiii mei gândesc astfel, sunt cât se poate de mulțămit.

Cred că tu și Hermiona vă înțelegeți bine. A trebuit să amân vizita la Ooty din cauză că s'au descoperit câteva societăți revoluționare neplăcute care plănuiseră uciderea ofițerilor mei de poliție și trebuiesc desființate — toate acestea datorită ignoranței și neînțelegerei. Poliția mea e încredințată că oamenii aceia sunt răi și primejdioși — și chiar sunt, căci lucrează cu bombe și pistoale — în realitate însă sunt niște oameni blajini, dar idealiști fanatici, care vor binele omenirii; fiind însă cu mintea întunecată de ignoranță și spaimă devin primejdioși. La rândul lor și ei socotesc pe ofițerii mei ca pe niște asupritori neîndurați — și așa și este, căci dispun de închisori și spânzurători; dar în realitate sunt niște oameni buni și de treabă care-și iubesc soțiile și copiii și doresc să trăiască în înțelegere cu ceilalți

www.digibuc.ro

oameni. Iar eu stau ca un zeu deasupra lor, privind triumful, greşelile şi nenorocirile tuturor! Mai bine ne-am duce cu toţii la vânători de tigri decât să ne tot împuşcăm unii pe alţii.

La începutul lui Septemvrie, Antony e invitat împreună cu mama şi sora lui la Stanway, la Sir James Barrie, pentru o săptămână de cricket. Acolo întâlneşte pe toţi prietinii lui. « Am petrecut minunat », spune el « mai bine ca anul trecut ». La 7 Septemvrie se întoarce la Knebworth şi-mi scrie de acolo, cu o zi înainte de a pleca în Scoţia:

Am petrecut straşnic la Stanway. Erau toţi prietinii mei cei mai buni, în forma cea mai bună, mama şi Hermiona, golful, tenisul şi cricket-ul. Din cel din urmă mă tem că am avut mai mult decât îmi trebuie, totuşi e o plăcută distracţie, chiar şi cricket-ul... Noaptea trecută Sir James şi Hermiona au reprezentat o ghicitoare minunată — scena compartimentul unui tren. Sir James un student Scoţian care se duce la Edimburg şi Hermiona « o tânără femeie şireată » împotriva căreia fusese prevenit de mătuşa lui, Jane, şi care bine înţeles îl prinde în mreje. Au fost amândoi cât se poate de bine şi Hermiona şi-a jucat minunat rolul. Glaucestershire e cel mai plăcut ţinut din Anglia. Priveliştea e frumoasă peste tot, dar vederea din golf e neîntrecută.

Luni. In noaptea asta am pornit împreună cu Hermoina la drum lung, către Scoţia. Am petrecut amândoi aici un *week-end* încântător. Ne înţelegem nespus de bine când rămânem singuri; fiecare simte clipa în care

www.digibuc.ro

celălalt ar socoti un sacrilegiu să vorbească. Așa că arare ori schimbăm păreri, cine vedem fiecare de treaba noastră. Când am sfârșit cu mediția, avem niște discuții intelectuale teribile (mai mult teribile decât intelectuale). Imi place să petrecem împreună și-mi place să stau aici singur cu dânsa.

Antony vizitează în Scoția la Kildonan familia Wallace, la Rasdhu familia Colquhoun și la Invermark familia Dalhausie și-mi trimite din fiecare loc scrisori pline de bună dispoziție asupra activității lui sportive. Se întoarce înapoi la Knebworth la începutul lui Octomvrie și-mi scrie de acolo în ziua de 11:

Mi-i nesuferit gândul că trebuie să părăsesc Knebworth-ul și să mă întorc la Oxford, căci mă simt parcă școlar din nou ca în alte vremi și fiindcă asta înseamnă sfârșitul unei veri pe care am dorit-o nopți întregi de nesomn un an întreg. Pe de altă parte, cu cât pleci și te întorci mai des, cu atât te deprinzi mai bine cu asta; mă gândesc de asemeni cum va merge anul acesta cu Oxfordul. Cred că va fi mult mai bun pentru mine ca cel trecut, deoarece:

1. Sunt mai în vârstă și
2. Știu de ce trebuie să mă feresc.

Toată iarna îmi vorbește în scrisorile lui de speranța pe care o nutrește de a veni în toamna viitoare în India. Speranța asta nu s'a realizat niciodată, dar ne-a ajutat pe amândoi să îndurăm o lungă despărțire. «Dacă aș fi știut, când

www.digibuc.ro

l-am lăsat pe Antony un băieţel de şcoală la Eton, în 1922, că n'am să-l mai văd 3 ani jumătate şi când ne vom întâlni va fi isprăvit şi Oxfordul şi va fi om format, nu ştiu dacă aşi fi avut curajul să mă despart. Aşa că simţeam nevoia să facem planuri în vederea unei apropiate întâlniri şi să găsim în asta subiect de discuţie în scrisori. Asta ne ajută ca să ni se pară că trece timpul mai repede; dar privind acum în urmă, singurul lucru pe care îl regret că s'a amestecat în prietinia noastră desăvârşită e hotărîrea care a pricinuit o despărţire aşa de lungă între noi doi, într'o perioadă atât de critică a vieţii lui. Acesta e singurul lucru din trecut pe care l-aşi fi dorit să nu se fi întâmplat, dar mă mângâi gândindu-mă că scrisorile pe care a trebuit să mi le scrie din pricina despărţirii sunt astăzi pentru mine cea mai nepreţuită comoară ».

Trimestru acesta a fost întunecat de mâhnirea ce i-a pricinuit-o întoarcerea familiei în India. Prevăzusem asta; de aceea i-am scris din India: « Când te vei simţi din cale afară de mâhnit la gândul plecării mamei, cearcă să-ţi aminteşti scrisoarea pe care mi-ai trimis-o în Martie ori Aprilie trecut, unde îmi mărturiseai că te simţi ca o sticlă de şampanie nedestupată. Bun! Inchipuie-ţi acum că eu mă simt la fel; nu cred că dopul va exploada până ce mama şi fetele vor fi aici! Are să mai treacă puţină vreme până ce amândouă sticlele noastre de şampanie vor izbucni odată, dar atunci ştiu că are să fie detunătură, nu glumă!

Antony îmi răspunde cu mult curaj, iar filosofia-i viguroasă şi buna-i dispoziţie îl ajută să înfrunte cu zâmbetul pe buze această nouă încercare. « Mi-i drag Oxfordul », îmi scrie el, « iubesc vieaţa, iubesc soarele, şi am o mulţime de lucruri cari îmi dau curaj să trăiesc. Ce-aşi putea dori mai

www.digibuc.ro

mult? Simt că voiu putea fi fericit tot anul și sper să-l fac și pe John să se simtă fericit. Mama-i din nou lângă tine, așa că vei fi fericit, și amândoi avem să avem mult de furcă până ne revedem la anul viitor.

In ultima scrisoare pe care o scrie mamei lui înaintea despărțirii, spune: « Am petrecut atâta de bine în vara asta, nu-i așa, mamă dragă? De data asta despărțirea n'are să fie nici pe jumătate atât de grea ca data trecută. Poate fiindcă am mai crescut, poate fiindcă n'are să mai fie atât de lungă. Poate fiindcă se întâmplă a doua oară. Nu trebuie să te mâhnești. Imi voiu da toată osteneala să am eu grijă de John, în locul tău, cu toate că sunt cam tânăr ca să pot fi mai mult decât un frate. Trebuie să te gândești că nu-i chiar atât de mult până la vara viitoare, când ai să-l vezi iarăși, iar eu voiu fi lângă tine în iarnă. India nu mi se mai pare atât de departe, despărțirea e numai pe câțiva ani, nu-i un lucru chiar atât de grozav. Sunt în lumea asta tragedii mai mari ca a noastră. Deocamdată știu că vara asta a fost un adevărat raiu pentru mine. Fiecare clipă a fost tot atât de prețioasă pentru mine ca și pentru tine, sunt sigur... Și acum ai de îndeplinit un lucru măreț — trebuie să-l faci pe tata fericit un an întreg, până ce-am să pot veni eu la dânsul. Du-i din partea mea dragostea pe care nu pot să i-o trimit într'o scrisoare și spune-i că-l iubesc din tot sufletul și voiu veni în curând să-l văd.

Familia lui pleacă spre India la 31 Octomvrie și Antony scrie mamei lui, de la Oxford, în ziua următoare:

> « Zeii l-au binecuvântat cu o zi fericită pe Antonius », cum s'a spus în dimeneața de la Actium. Și zeii s'au îndurat să-mi dea și mie o zi fericită — cu toate că lui

www.digibuc.ro

celălalt Antony nu i-au dat! Mă simt cu desăvârşire fericit în dimineaţa asta. Inima mi-i plină de recunoştinţă pentru vara asta pe care am petrecut-o atât de minunat în Anglia — sunt recunoscător lui Dumnezeu că am asemenea familie căreia-i dăruiesc toată dragostea mea şi îi mai sunt recunoscător că tata va fi fericit şi că am înaintea mea vieaţa întreagă s'o trăiesc cum îmi place. Dumnezeu ne-a hărăzit şi mie şi ţie şi la toţi ai noştri lucrurile cele mai bune ale vieţii; n'avem decât să ne aplecăm şi să le culegem. Dar ne sbatem, ţipăm, suntem nenorociţi, ne plângem asupra soartei noastre şi lăsăm bunătăţile neatinse ca să le culeagă cei care vin în urma noastră. Dinspre partea mea, eu am pornit deocamdată cu două panere pe care vreau să le umplu şi mă aştept la un rezultat bun.

Când vei primi scrisoarea asta, amintirea zilei de ieri va fi rămas numai un vis — pentru mine însă e tot atât de vie cum era şi acum un an jumătate; iar acum e ca şi cum ar fi trecut un an şi jumătate aşa că amândouă despărţirile mi se par una şi cu fiecare clipă parcă ar fi trecut încă un an şi jumătate!...

In următoarea scrisoare, Antony ne povesteşte o întâmplare care ar fi putut avea urmări grave şi care ne-a umplut pe toţi de spaimă, cetind-o.

Duminecă, 7 Noemvrie.

Ce să-ţi spun, dragă mamă,

S'au întâmplat o mulţime de lucruri de când ne-am despărţit. Mai întâi, Nico era cât pe ce să mă omoare.

www.digibuc.ro

Ne-am dus împreună la Eton, Joi, — a doua zi după ce ai plecat — ca să jucăm o partidă de foot-ball cu echipa școlii și ne-am luptat, nu glumă. A fost o partidă minunat de reușită și pentru întâia oară de când joc mi se întâmplă să nu mă lovesc de loc. M'am bucurat de asta, căci înseamnă c'am ajuns la vârsta când foot-ballul nu-ți mai poate face niciun rău.

Așa că am pornit cu mașina spre casă pela ora șase; ceața era însă atât de deasă c'ai fi putut s'o tai cu cuțitul. Abia ne depărtasem o milă de Eton, când am dat de un pod peste un râu mic, cu parmaclâc alb pe amândouă laturile. Nico, înșelându-se, luă partea stângă a parmaclâcului drept cea dreaptă și mașina intră în apă. Mare noroc am avut c'am intrat deadreptul în apă. Altfel, s'ar fi putut să ne dăm peste cap și să murim cu toții. Ne-am oprit imediat ce-am ajuns în fundul albiei; atunci a urmat o tăcere lungă în care timp cercam să ne dăm seama dacă nu ne-am ales cumva cu vreun picior rupt și fiecare se gândea că ceilalți trei nu și-au dat seama de situație. Apoi Nico cu răsuflarea tăiată: « Ești întreg? » sau eu în șoaptă: « Da, dar tu? ». Apoi iar pauză lungă — până ce deodată am izbucnit toți patru în hohote de râs! Osia din față a mașinii, roțile și aripile erau sfărâmate complect și n'am fi putut scoate mașina deacolo nici cu 16 cai. Vă aduc la cunoștință cu părere de rău că m'am lovit la genunchiu.

Ce alte aventuri pot să vă mai povestesc? doar că ieri am luat parte la o partidă de rugby împotriva echipei Rodley și-am jucat foarte bine și că mi-am încheiat ziua într'un chip cât se poate de sănătos și plăcut,

www.digibuc.ro

pierzând şapte lire şi zece la *vingt-et-un* — cu toate că la un moment dat situaţia părea destul de îngrijorătoare. Partida a ţinut până la 12 p. m. Apoi am jucat bridge până la 3 a. m. şi nevenindu-mi niciodată o carte mai mare ca 9, am pierdut cinci lire. Atunci i-am propus creditorului să jucăm la pace şi l-am bătut de patru ori la şir, câştigând şi salvând astfel onoarea familiei şi plata chiriei pe trei luni. Şi iată că vieaţa nu mi-i lipsită de păţanii.

Am fost impresionaţi destul de neplăcut de pierderile de bani la cărţi pe care Antony le mărturiseşte şi în alte scrisori, aşa că ne-am hotărît şi eu şi mama lui să-l ţinem de rău. «Compătimesc alături de tine că ai neplăceri la joc, dar nu pot să te încurajez în direcţia aceasta», îi scrie mama lui, «căci niciun joc nu-i în stare să te ducă la sapă de lemn ca *vingt et un*». Eu, deasemenea, îi scriu că-i o dovadă de nesocotinţă să pierzi atâţia bani la bridge şi poker, ţinând seama că avem aşa de puţini bani de svârlit pe fereastră, iar ca să câştigi bani de la nişte prietini, cărora deasemeni nu le dă mâna să piardă, nu poate fi o plăcere. Dar înainte de-a primi scrisorile noastre, i se întâmplă un lucru foarte neplăcut, care însă s'a dovedit o bună lecţie pentru dânsul. Decanul facultăţii descoperă pe câţiva studenţi în posesia unei rulete şi printre aceştia şi pe Antony şi-i denunţă autorităţilor. Băieţii îşi recunosc cu sinceritate vina şi apărarea arată că totul ar fi fost numai o distracţie nevinovată. Autorităţile privesc afacerea în chip foarte serios. Posesorul ruletei e eliminat pe un trimestru şi Antony împreună cu ceilalţi eliminat pe cincisprezece zile.

www.digibuc.ro

Antony se duce să-și petreacă vacanța asta silită la Knebworth lângă bunica sa. De aici trimite mamei sale următoarea descriere a unei vizite pe care o face Lady-ei Desborough, la Taplow.

...Am petrecut un week-end foarte plăcut la Toplow — A. J. B.[1]) Maurice Baring, Linky Cecil și Lord Hugh Cecil erau toți într'o formă strălucită. Mai era Edward Rice care venea de la Nuveham - Elizabeth Gathorne - Hardy - Mags[2]). Ettie spunea că n'a auzit încă ca cineva să fi fost vreodată eliminat pe un motiv rezonabil și a dat exemplu pe Guy Charteris care a fost eliminat fiindcă a azvârlit decanului în obraz o rață și pe urmă l-a sărutat!! Tot așa au pățit doi frați; unul a fost eliminat pentrucă n'a cetit înaintea examenului o carte a lui Xenofon și celălalt fiindcă o citea în timpul examenului! Ne-am jucat de-a «doi care stau de vorbă și trebuie să ghicească cine sunt» și Ettie a fost minunată, descoperind cine era celălalt după două vorbe. Linky a declarat că va discuta asupra unui eveniment cu ea și ea trebuia să ghicească cine își pusese el în gând că-i ea. «Te-ai comportat minunat în niște împrejurări grele» a spus el, și ea a răspuns «Da, cred că mirosul e cel mai de seamă» și astfel discuția a urmat la nesfârșit. Ea trebuia să fie Mrs. Noah și Ettie a ghicit-o dintr'odată. Eu eram împărăteasa Eugenia și Maurice Baring Baldovin, și niciunul din noi doi n'a putut ghici cine-i celălalt și asta a încurcat'o

[1]) Rt. Hon. Artur Balfour.
[2]) Imogen Gunfell.

www.digibuc.ro

pe Ettie vre-o două minute. Credea că-i vorba de regina de Saba! Mă tem că n'am fost în stare să-mi desvolt subiectul cum se cuvine! Linky a povestit o istorie încântătoare despre Eugenia şi regina Victoria la Operă. Eugenia, înainte de a se aşeza jos, s'a uitat ca să se convingă că-i scaunul acolo; regina Victoria s'a aşezat deodată, ştiind că-i acolo!!!

Ettie era foarte entuziasmată de un fel de jucărie prin care trebuie să te uiţi şi să 'nvârteşti de-o rotiţă ca să vezi tot felul de scene nostime. A arătat-o lui A.J.B. care n'a părut deloc impresionat. Ettie credea că nu vede nimic căci altfel, spunea ea, ar trebui să scoată strigăte de entuziasm şi plăcere. A. J. B. a răspuns că niciodată n'a făcut aşa ceva şi că nu era de loc impresionat; că era o jucărie optică ieftină şi foarte cunoscută, cu care se jucase şi el în copilărie! Ne-a distrat pe toţi vorbind despre asta vreo jumătate de oră...

Astfel am petrecut toată vremea. A fost nespus de plăcut. Din când în când unul din noi vorbea despre cineva şi Ettie împreună cu M. B. se munceau să ghicească dintr'o singură frază despre cine era vorba... M. B. ghicea totdeauna de la început şi era atât de spiritual că rămâneai zăpăcit. Dar Ettie întrecea pe toţi. ghicind pe altcineva căruia descrierea i se potrivea cu mult mai bine şi mai caraghios decât celui care fusese ales la ghicit, eclipsând astfel într'un chip strălucitor pe cel ce ghicea corect. Mă distram teribil stând şi ascultând, aşa că m'am gândit că trebuia să vă povestesc despre asta cu toate că pe hârtie cred că n'are să mai aibă niciun haz...

www.digibuc.ro

Situația politică e destul de alarmantă și nu mai știu ce să cred. Aș vrea să fie și tata aici ca să ia parte la această *mêlée*. Discursurile cu privire la Reforma tarifelor, pe care le-au ținut Birkenhead Robert Horne, Baldwin, A. J. B., Austen C. și Derby sunt cât se poate de concise, interesante, lămurite și foarte convingătoare, pe când Asquith, Lloyd George și Winston s'au arătat oratori străluciți fără să spuie însă nimic. Winston a spus «Anglia fără liberalism înseamnă Anglia fără suflet», și toți fac haz; dar n'a vorbit nimic de chestia la ordinea zilei! L. G. spune că cei din guvern se plimbă prin țară cu tinichele legate de coadă și toți râd; dar asta nu înseamnă nimic. Asquith spune că Baldwin crede că a descoperit abia acum un lucru răsuflat de mai bine de douăzeci de ani și că conservatorii trebuie să fie cu toții niște imbecili; dar nu-și bazează pe nimic această constatare. Totdeauna am privit liberul schimb ca sufletul industriei engleze și suportul existenței noastre. Tata e de partea liberului schimb și ce frumos sună când spui liber-schimb. N'am înțeles niciodată bine ce înseamnă asta, dat totdeauna am ținut cu liberul-schimb.

Acum s'a pus din nou chestiunea. In fiecare zi auzi discursuri strălucite asupra reformei tarifului — cu lămuriri perfecte, argumentate până la epuizare — în care se arată că-i singura politică ce se poate urma ca să salveze ori să scoată din impas Anglia. Toți liberalii nu fac altceva decât să vorbească de rău pe conservatori făcându-i proști. In privința asta mă simt cu totul de partea lui Baldwin. Dacă există în adevăr argumente serioase în favoarea liberului-schimb, îți

www.digibuc.ro

place să-l asculţi cum le expune. Nu mă pot convinge nici cei mai străluciţi oratori din lume că Anglia fără comerţ-liber e ca un drapel fără coadă, dacă nu arată niciodată pentru ce anume.

Nu văd cum cetăţeanul s'ar putea înşela să voteze pe dreptate împotriva abuzului, afară doar dacă s'ar schimba cu totul proiectul de lege. Se pare că guvernamentalii vor reuşi c'o majoritate sdrobitoare. Nu-mi pot închipui ce se va întâmpla!...

Trebuie să încheiu scrisoarea. M'am hotărît să stau aici o săptămână cu bunica şi să mă apuc de învăţat. După asta mă întorc la Oxford, unde am să fiu primit cu urale şi banchet de către bacalaureaţi şi cu lacrimi de pocăinţă (prefăcute) de către cei de sus. Mi se par toate aşa de caraghioase, dar n'am ce face. Sper că n'aveţi să vă faceţi prea mult sânge rău de păţania mea şi n'aveţi s'o socotiţi prea urîtă.

Antony se întoarce la Oxford la începutul lui Decemvrie şi scrie mulţămit de munca ce-o depune:

Invăţ aproape opt ore pe zi şi-mi petrec restul timpului cetind gazete, dormind, mâncând, plimbându-mă şi câte-odată ducându-mă la cinema, cum s'a întâmplat ieri. Melancolie? Nu, nu cred că-i asta. Sunt cu gândul numai la ceea ce cetesc şi mi-i mintea plină de gânduri şi idei care mă fac să fiu fericit ca o păsărică, tot timpul. Duc o vieaţă foarte mohorîtă şi deocamdată sunt scufundat cu totul în studierea lui Enric al V-lea. Pare să fi fost un om foarte simpatic, pe lângă asta avea o soţie

www.digibuc.ro

încântătoare, iar fiul lui era un adevărat înger. Crezi că e cu putință să fii bun și să reușești în vieață? Crezi că oameni ca Enric al V-lea, Chatham și Alexandru cel Mare, care au cucerit asemenea faimă în vieață și'n războaie, erau buni? Dacă va veni vreodată ziua judecății din urmă, sângele soldaților morți la Azincour crezi că va cădea asupra lui Enric al V-lea?

Oare întrebuințarea gazelor în războiul mondial de către Englezi se poate răscumpăra prin faptul că au biruit? N'ar fi fost mai bine să fi pierdut în lupte cinstite decât să înșele? La joc, dacă adversarul umblă cu înșelătorii, asta nu înseamnă că și tu trebuie să înșeli. Mai bine să fii învins și să te simți erou! Oare am avut noi dreptul să fim necinstiți în războiu? S'a săvârșit vreo faptă mare în istorie altfel decât prin înșelătorie? Cred că numai sfântul Francisc de Assisi și încă unul ori doi au săvârșit fapte mărețe și-au fost sfinți cu adevărat; dar toți ceilalți eroi naționali cari au existat au fost numai o înșelare. Iarăși întreb, e cu putință să fii bun și să reușești în vieață? Dacă nu, ce-i mai bine de ales din amândouă posibilitățile?

La sfârșitul trimestrului, scrie:

John s'a întors acasă, azi dimineață, fiindcă a apărut un caz de pojar la Dartmouth. A crescut mult și parcă-i un zeu. E foarte fericit, vesel, sănătos și plin de curaj. E în adevăr un băiat minunat. Sunt sigur că s'a achitat cât se poate de bine la R. N. C. Și-a pus tot sufletul în meseria lui; găsesc totuși că nu i se potrivește deloc.

www.digibuc.ro

Cred că-i dintre cele mai perfecte făpturi omeneşti pe care le poate face Dumnezeu, căci are toate virtuţile şi niciun viciu, ceea ce-i cel mai minunat lucru pe care-l poate dori cineva. Il iubesc nespus şi toată după amiaza am avut simţământul că am în apropiere o operă desăvârşită a naturii. Cred că nu poate exista o făptură mai minunată şi n'are decât treisprezece ani!

CAPITOLUL VI

OXFORD: VIEAŢA STUDENŢEASCĂ 1923—1924

« Mi-i dragă vieaţa ».

Amândoi fraţii au plecat împreună în Elveţia, de vacanţa Crăciunului şi Antony ne-a trimis multe scrisori lungi şi nostime de la Mürren, unde se bucura şi se desfăta la culme. Isprăvile lui la ski au stârnit senzaţie, în cursul acelui sezon. Până atunci, cu toate că-i plăcea skiul ca distracţie şi făcuse multe expediţii plăcute cu mine, nu lua în serios concursurile de pantă şi nu arătase o aplicaţie deosebită pentru acest sport. Când a ajuns la Mürren, în Decemvrie, nu-şi dobândise loc nici măcar în categoria a treia, cu toate că din copilărie trecuse prin cele dintâi încercări. S'a nimerit să fie în mijlocul unui grup de concurenţi de primul rang şi chiar spre marea surprindere a tuturor a câştigat cupa « Robert of Kandahar » şi a concurat în mod onorabil la campionatul britanic de ski. Aşa dar, în cursul sezonului, a trecut dintr'odată în categoria concurenţilor internaţionali. In anii de mai târziu, n'a putut să consacre skiului destul timp ca să poată fi

www.digibuc.ro

printre primii; totuşi, când m'am întors din India în 1927, ajunsese atât de priceput, încât n'am fost în stare să mă ţin de dânsul şi visul meu de a petrece o vacanţă întreagă cu el reluând cursele noastre preferate pe munte, — visul meu nu s'a adeverit. Antony devenise campion şi n'am mai putut să văd la el că arată vreun interes pentru nişte simple excursii.

Scrisorile de mai jos povestesc cum a săvârşit cu skiurile isprăvile de căpetenie.

Către mama sa:

Cursa Kandahar se ţine mâine. Astăzi după masă am parcurs toată pista. E pe valea Schiltgrat, versantul de nord, şi se termină în acelaşi loc, ca şi cea de anul trecut la care am luat parte. Nu cred că am şanse, deoarece sunt câţiva concurenţi al dracului de buni; dar mă aştept să fie cel puţin o mare plăcere. Timpul e aspru şi păcătos. Cât ţi ziua de lungă ninge şi nu face alta decât să ningă. Zăpada a ajuns dela 6 la 10 picioare grosime.

Cursa e descrisă în scrisoarea următoare adresată mie:

Kulm Hotel, Adelboden,
Joi, 10 Ianuarie, 1924.

Dragă tată,

Nu te miră adresa mea? Nu, n'am fost izgonit din Mürren! Şi dacă aşi fi fost, nu m'aşi afla aici. Povestea e lungă, dar a ajuns aici, en projectile de noisette (în coajă de nucă).

www.digibuc.ro

Ieri la Mürren, am câştigat cupa Kandahar şi fiind iute din fire şi cu capul foarte plin de fumuri şi cu prea mult ego în cosmosul meu, m'am hotărît să viu aici şi să concurez la campionatul britanic de ski.

Către seară, ne-am înveselit şi ne-am simţit mai fericiţi la sosirea câtorva din Mürren, printre care şi D'Egville, un băiat plin de haz — grupul nostru e alcătuit de către Angus, Ford, Iohannides, Dowding, Arnold, D'Egville şi încă unul din R. A. F. pe care-l chiamă Robinson. Drumul până aici a fost groaznic şi l-am făcut cu camionul de la Frutingen, un camion încărcat cu Germani, Francezi, Elveţieni, doi Polonezi şi un Ceh!...

Mâine are loc cursa Slalom şi poimâine cursa campionatului. Nu sunt trenuri şi trebuie să ne căţărăm pe un parcurs de 3500—4000 de picioare şi pe urmă să alergăm în vale pe pantă, lucru neplăcut şi cam nesuferit. Mai sunt pe deasupra şi mulţi concurenţi buni, aşa că ar fi fost de dorit să rămân la Mürren; dar de când mă ştiu, m'am lăsat cuprins de-o vanitate blestemată. Afară de asta, ne-am petrecut seara turnând banii cu pumnul într'un automat « Loyal » pe care l'am zgâlţâit, l'am întors pe dos, l'am izbit cu pumnul, fără să reuşim să scoatem ceva, nimic, nimic. Dar am să mă întorc în urmă (ca atunci când te căţări cu skiurile pe margine de prăpastie) şi am să-ţi povestesc despre cursa Kandahar.

Pârtia începea din vârful Schiltgrat şi scobora în vale pe coamă în toată lungimea crestei.

www.digibuc.ro

Pe urmă, aluneca peste cornișa din capătul de din față a muntelui Jungfrau și apoi cotea spre stânga peste dâmbul care se chiamă Umărul Preotului. De acolo scobora deadreptul în vale, până'n adâncul văiei Blumenthal și dealungul văii spre pădure prin partea de sus a celor două punți care trec peste curentul de apă — cel mic —; pe urmă prin pădure și se termina în același loc ca și ultima oară când am concurat la aceeași cupă.

Au fost câțiva concurenți din cei buni. Favoritul era Angus — un bărbat puternic și straşnic skior, plin de avânt și care ieșise întâiul anul trecut. Ford, un băiat numai de 17 ani și subt tutela unui oarecare Bulton, care spunea că era în camera Nr. 40 la Amiralitate cu tine, Ford e deasemeni un concurent foarte serios de categoria a doua. Arnold spunea că voi ieși al III-lea, după socoteala lui și ca un prost, noaptea trecută paria 10 franci contra unul pentru mine. Mai erau și alți câțiva concurenți buni și încercați și unul sau doi de la Cambridge care concuraseră la curse Inter-Varsity și cărora puțin le păsa de concurs — pur și simplu. Dar puiul de Antony i-a bătut pe toți. Zăpada era ca o pulbere și foarte mare — până la genunchi — foarte alunecoasă pe pârtie, dar altfel destul de plăcut cu toate că a fost o cursă grea.

Am încercat pârtia cu o zi mai înainte și îmi ziceam că cel care va ajunge întâi pe valea Blumenthal acela trebuie să câștige concursul. Alunecușul pe marginea văii era cel mai repede de dorit, chiar pentru skiul obișnuit, dar încă pentru viteza încercaților și nu putem

www.digibuc.ro

crede că odată ajuns pe vale te mai poate întrece altul din urmă. Dar s'a întâmplat altfel. Chiar înainte de prânz, mi-am uns skiurile cu ceară albă şi neagră şi am pornit de la Allmundhubel, pe la 1,30. Pe vârful Schiltgrat, a trebuit să facem pârtie, ca nu cumva zăpada mare să oprească viteza. Dar am tras No. 7 şi mult mai norocos decât ceilalţi, am avut locul din mijloc pe pârtie, adică cel mai alunecos din toate, fiind cel mai umblat. Mi-am mai frecat skiurile cu ceară încă odată acolo pe creastă şi am pornit astfel pe o pereche de skiuri foarte lunecoase (până atunci nu fusesem în stare să merg cu ele aşa nici pe teren plan). Eram aproape cu 20 de yards înainte, când am ajuns la cornişă şi se părea că intru în zăpada moale de pe pârtie ca un trăsnet din cer. De altfel, am ajuns primul pe marginea văii. Dar am căzut în mijlocul unei adâncituri, la primul dâmb cu valea în piept şi m'au întrecut doi. Apoi, am scoborât deadreptul panta oblică spre Blumenthal şi am sărit în mijloc (făcând un telemark — skiurile mi s'au încurcat şi 30 de yards am mers cu piciorul stâng pe dreapta dreptului, dar însfârşit am ajuns iar în frunte). Din pricina asta, mi s'a desfăcut catarama de la un skiu şi încercând o cristiană, în mijlocul văii, skiul mi-a căzut din picior şi am căzut iarăşi. In vreme ce-mi prindeam skiul, m'a întrecut Ford şi am blestemat ca un diavol, deoarece judecând după presupunerea mea, din acest punct de pe vale nu mai puteai să întreci pe nimeni. Dar Arnold, scoborînd înainte de cursă de 4 ori deacurmezişul, lăţise pârtia pe vale, aşa că întrecerea putea fi cu putinţă şi pentru a doua oară ceara

www.digibuc.ro

mi-a slujit. L'am ajuns pe Ford după 10 yards, cu o viteză de 3 ori mai mare și am scoborît valea mai repede ca niciodată în vieață. Eram mort de oboseală și sdrobit din pricina căderilor, iar pârtia era așa de accidentată încât umblam mai mult prin aer decât pe pământ; dar Dumnezeu m'a avut în pază și n'am căzut, mulțămită faptului că am stat mai mult ghemuit pe skiuri. Am intrat în pădure și însfârșit am ajuns pe porțiunea unde începuseră să apară privitorii. Am auzit pe John și pe Nanny urlând și pe urmă a urlat și d-na Lunn: « Bravo, Antony »! Am întors privirea către ea și m'am prăbușit la pământ de oboseală. Nu mă simțeam în stare să merg mai departe nici un pas, dar drept atunci cineva a urlat: « Iată, Ford ți-e în spate ». M'am ridicat și-am pornit mai departe, dar deodată am căzut iarăși. Atunci am zărit steagurile și m'am năpustit spre ele și când am atins capătul cursei, m'am prăbușit în mijlocul mulțimii. Am ajuns în 5 minute și 20 secunde, drept cu o minută mai de vreme decât Ford, care cred că n'atinsese niciodată viteza cu care l'am întrecut pe pârtie.

A fost multă însuflețire deși nu erau condiții cu totul bune ca să câștigi o cursă. Asta arată cât de mult face ceara de ski, pentrucă de la plecare m'a pus în frunte și mi-a dat putința să-l întrec pe Ford ca un fulger, deși amândoi mergeam la fel pe aceeași porțiune a pârtiei. Dar, Doamne Dumnezeule, încă nu scoborîsem niciodată valea aceea. Ca atunci, încă n'am fost în panică niciodată. Angus era al 5-lea și a fost oprit de mulțime în vârf — nu-i vorbă, a avut un loc prost și n'a avut skiuri așa lunecoase ca ale mele. Nici nu cred că în

www.digibuc.ro

toată lumea să mai fi avut cineva skiuri aşa de lunecoase până acuma. Au alunecat pe cinste — şi m'am simţit erou aşa de tare încât abia mi-a sugerat Arnold şi am primit într'o clipă să particip la campionatul britanic. Aşi putea avea şansa dacă a) aşi fi în stare să mă ţin pe skiuri ceva mai mult decât la concursul Kandahar şi dacă b) aşi fi în stare să îndur încordarea unei curse de două ori mai mare decât cea de ieri!

In ori ce caz, Slalom-ul are să fie interesant. Acum, trebuie să mă culc; e târziu...

Sunt foarte fericit şi cu totul pătruns de plăcerea skiului. Mi-e drag skiul şi aşi putea să skiez mai repede şi mai bine decât până acum. Să stai ghemuit cu genunchii la gură şi cu un ski înaintea celuilalt este mijlocul ideal de a căpăta vitesă sau de a înfrunta dificultăţile de teren, sunt sigur. Arnold e foarte drăguţ cu mine şi vă trimete toată dragostea lui, sau poate vă roagă să vă amintiţi de el sau mai ştiu eu ce...

Noapte bună.

Al vostru cu toată dragostea,
Antony.

Intr'o scrisoare către mama sa, Antony descrie campionatul britanic de ski:

Palace Hotel des Alpes, Mürren,
7 Ianuarie.

Draga mea,

Mamă — (vezi, sunt un caraghios; altfel n'aşi fi scris aşa). E o absurditate să încerci să scrii scrisori în Elveţia. Vremea s'a schimbat — e un soare aşa de cald încât

www.digibuc.ro

umblăm cu skiurile în cămaşă şi strigătele de fericire umplu ziua cât e de lungă. Niciodată nu m'am bucurat de vacanţă ca acum. Skiul e dumnezeesc, nu sunt cuvinte care să-l definească, aici sunt câţiva skiori foarte drăguţi şi buni cu care alerg şi-mi place asta grozav de mult. M'am înapoiat aici ieri de la campionatul britanic de ski. La concursul Slalom am ieşit al doilea, iar la campionat al treilea. Aşi fi putut să ies mai bine la campionat, dar a fost o zi aşa de frumoasă şi o cursă aşa de plăcută încât n'am putut să alerg cum se cuvine; am scoborît aproape încet, cântând! Aşa că n'am putut să reuşesc, dat fiind că am fost indiferent şi distrat.

Cât priveşte despre Slalom, am făcut cel mai scurt timp prin zăpada grea, dar din nefericire am căzut la un viraj, pentru care am suferit o penalitate de 10 secunde. După amiază, n'am reuşit să fac un *telemark* cum se cade. Pe toate le-am dat greş, mi-am încurcat picioarele încrucişându-le, n'am putut lua câteva steaguri şi a trebuit să mă caţăr iarăşi sus. Dar astăzi am ieşit al doilea. Venind la Mürren, mi s'a părut că mă întorc acasă, sunt câţiva oameni foarte plăcuţi şi-mi place din tot sufletul regiunea. Nici caii sălbatici n'ar putea să mă ducă în altă parte...

Nu pot scrie. Sunt prea fericit. Vieaţa e dumnezeiască. Şi soarele şi skiul sunt prea plăcute, dar nu mai am decât o săptămână. O! cât m'am simţit de bine aici...

Mamă scumpă, îmi sunt dragi scrisorile de la tine şi am să-ţi scriu mai mult când mă voi reîntoarce la Oxford, la cele serioase. Dar acum gândeşte-te la

www.digibuc.ro

amândoi că râdem, cântăm şi skiem în bătaia soarelui. Parc'am fi de şase ani şi sălbatici de atâta bucurie... O! Cât e vieaţa de bună!

Cei ce se duc la Mürren, astăzi, sunt familiarizaţi cu numele «Martha's Meadow» dat unei pajişti când s'a isprăvit concursul Kandahar. Cum a ajuns câmpia să se cheme astfel, ne povesteşte Antony într'o scrisoare trimisă mamei lui, după înapoierea la Oxford.

Colegiul Magdalen, Oxford.

... Aţi văzut vreodată revista «Daily Mirror»? In cea de astăzi (23 Ianuarie), se află o fotografie minunată a mea în care sunt îmbrăcat ca o fată pe skiuri. Nu-mi pot aminti dacă v'am spus ceva de asta. Mai degrabă cred că nu. A fost o întâmplare foarte nostimă. A avut loc la Mürren o cursă de ski pentru doamne, pentru o cupă dată de Lady Denman şi m'am gândit că ar fi foarte nostim să mă îmbrac şi să mă înscriu la concurs ca domnişoară din Sf. Moritz, *très chic pour le ski*, aşa că m'am înscris sub numele de Martha Meinwaring şi l'am întrebat pe Arnold dacă o ştie. Mi-a răspuns nu, dar din întâmplare cu o seară înainte de concurs, ghicind în ochii mei o lucire vicleană, mi-a spus c'aşi face mai bine să-mi văd de treabă. A doua zi, m'am sculat târziu şi am întâlnit pe d-na Arnold când părăsea hotelul. Imi spuse «Ah, Antony, am auzit că şi tu şi camarazii tăi aţi intrat în mintea copiilor». I-am răspuns că Arnold n'a fost de părere, dar ea s'a arătat mâhnită spunând că-i păcat şi că Arnold era sigur că am să-mi execut

www.digibuc.ro

planul; iar ea se bucura de o şotie aşa de nostimă. Incă n'aveam nimic la îndemână, dar ei m'au îmbrăcat cum s'a putut cu o bluză, o fustă şi mi-au pus şi-o eşarfă. N'am găsit decât o barbă, drept păr şi am pus-o pe o ureche, iar pe cealaltă o pălărie. Aveam o înfăţişare înspăimântătoare, macabră, dar ningea şi nu se vedea bine. M'am ascuns după o stâncă, pe unde am socotit că e jumătatea pârtiei şi după ce primele două au trecut, am ţâşnit, mi-am luat vânt, am mers pe urma lor şi le-am întrecut. Erau foarte încurcate de apariţia mea şi mirate, întrebându-se oare cine să fie femeia aceea ciudată, deoarece ochii lor de adevărate femei nu văzuseră nici o fustă ca aceea. Şi toate mamele, care îşi aşteptau cu nelinişte fiicele la sosire, au făcut şi ele nişte schime îngrozitoare când au văzut sperietoarea aceea venind înaintea tuturor. A fost plină de haz aventura asta; dar din nefericire concurenta care era în frunte atunci când le-am întrecut a ieşit a doua şi a susţinut că am întârziat-o, lucru care mi se pare idiot, deoarece am întrecut-o cu 20 yards fără să fi luat parte la concurs (de fapt era prea înclinată panta şi-i fusese frică!). Cu toate acestea, a făcut un scandal infernal toată ziua aşa că am crezut de cuviinţă că trebuie cel puţin să-mi cer scuze, lucru pe care l'am şi făcut. Dar cred că nu voi fi iertat niciodată...

Intr'o scrisoare lungă adresată mie şi care a venit cu acelaşi curier, Antony ne împărtăşea sentimentele sale, pe care de obiceiu ori ce sportman le încearcă când se reîntoarce la muncă după o vacanţă minunată:

www.digibuc.ro

Oxford, 20 Ianuarie, 1924.

Dragă tată,

După o vacanţă minunată ca asta, e destul de crud şi te întorci iar aici. N'am ştiut că e cu putinţă să fiu atât de fericit cum am fost în Elveţia în vremea Crăciunului şi de aceea reîntoarcerea pare aşa de nefirească şi vieaţa aici o neghiobie.

Am făcut însfârşit ascensiunea pe gheţar şi am fost foarte desamăgit de ski, cu toate că societatea a fost foarte plăcută. Ne-am dus un grup, în frunte cu Fritz Fuchs — omul accla care te-a supărat cu impertinenţa lui şi care se teme că ai să-ţi aduci aminte de el — e un bărbat foarte plăcut şi ne-a făcut să râdem cu hohote toată vremea. Mai era un bărbat — un oarecare White din Wengen, răspunzător de soarta noastră, apoi Mac (Mackintosh cel mare, despre care trebuie să-ţi fi scris. El e cel mai plăcut tovarăş din lume şi de o mie de ori mai bun skior) şi John Carleton — un American care a venit la Magdalen — cel de-al doilea plăcut tovarăş şi al doilea din lume la ski — apoi eu şi *Sandy Irvine* [1]) care a vâslit în echipa Oxford anul trecut şi pleacă în prima expediţie pe Everest. A venit la Mürren ca să se pregătească a cunoaşte zăpada, să înveţe skiul şi dacă se poate să încerce să facă ascensiuni. Ne-am urcat pe Joch, am scoborît spre Concordia şi pe urmă ne-am căţărat pe partea dreaptă, la cabana Egon von Steiger. Toţi ne temeam să nu alunecăm şi să cădem într'o

[1]) Şi ei şi Mallory au murit pe muntele Everest după un an.

www.digibuc.ro

crăpătură adâncă a gheţarului sau aşa ceva şi hohoteam de râs tot timpul. Până la cabană am asudat leoarcă — dar tu ştii, nu-i aşa? — şi când am intrat înăuntru, era un frig de 10° sub zero. Totuşi, am reuşit să desgheţăm puţin încăperea blestemată şi am luat o masă minunată. In drum, Fritz golise în tăcere jumătate din sticla noastră de brandy. Mac a făcut o supă de brânză straşnică, pe care am sorbit-o într'o clipă; afară începuse să ningă. A doua zi, trebuia să ajungem la 3.15 la Poppenstein, ca să putem să luăm drumul spre Anglia.

Trebuia să ne sculăm la 3 noaptea şi în cursul dimineţii să ne urcăm pe Elanefluh; dar, slavă Domnului, ningea şi zăpada era prinsă'n vârtejul vântului; aşa că am putut dormi până pe la 7.30. Am mâncat mult, am curăţat cabana şi am început scoborîşul pe la 9.5. Vremea se îndreptase, cu toate că la plecare fusese destul de proastă; pe drum s'a înseninat şi pe la 11 s'a ivit soarele. Am scoborît până la cel dintâiu sat (Pl tte sau Blätter, sau aşa ceva — noi i-am spus Blotto) în două ceasuri şi am găsit un han grozav. Ştafeta din sat ne-a spus că nu se poate scoborî în mai puţin de două ceasuri şi jumătate. Acesta era recordul şi n'a crezut că am scoborît numai în 2 ceasuri. Dar, Fritz l'a făcut prost skior şi trebuie să fi fost deoarece noi scoborîsem destul de încet. Inainte de a trece mai departe, am să-ţi spun în două cuvinte cum mi se pare skiul pe gheţari. Mai întâi zăpada e proastă, fie că se lasă din cauza soarelui şi îngheaţă prinzând o pojghiţă de ghiaţă, fie că e spulberată de vânt şi chiar când e cu pulbere nu alunecă din cauza frigului. Noi am întâmpinat câte puţin din

www.digibuc.ro

toate, dar am dat mai mult peste ghiață sau peste spulberături, peste care nu se putea merge în vitesă. Fritz ne spunea că se putea să fie cu mult mai prost. Al doilea, nu ești sigur pe teren, nu știi unde te afli și în ce gaură poți să cazi. Ești silit să calci pe urmele călăuzei și să nu te îndepărtezi de pașii lui, dacă nu vrei să te prăbușești într'o prăpastie de ghiață adâncă de 60 de picioare. Nu poți să scobori în fugă și să faci o oprire bruscă — telemark — fiindcă dai peste călăuză dintr'odată; chiar dacă ai rămas în urmă până ce nu-l mai vezi și pornești după aceea. Așa că mi se pare că nu face parale cursa de ski pe ghețari — terenul parcă-i răscolit până'n adâncuri și nu poți să 'ndrăznești să te avânți, nici cu cea mai mică vitesă. Când am ajuns în vale, toți am fost de părere că ar fi fost mai bine să urcăm pe Tschuggen — asta-i cel puțin părerea a doi dintre cei mai buni skiori din Elveția.

Când am ajuns în cel dintâi sătuc de munte, ne-am dus întins la han și ne-am amețit de-abinelea cu « vin du pays » și un fel de rachiu de casă de 2 franci. Am înveselit și-am desfătat satul întreg și-am cântat sătenilor aproape un ceas — de fapt ne-am făcut de cap — după care am plecat să skiem. E cel mai plăcut lucru din lume să încerci să skiezi când ești afumat. Zăpada sboară în laturi și te izbește în față! Fritz a luat-o înainte cel dintâiu, vânturând un ski pe deasupra capului, în semn de plecare și așezându-se jos din loc în loc. Nu-ți poți închipui ce înfățișare aveau dâmburile și hopurile păreau așa ciudate, încât n'ași putea defini senzațiile pe care le-am încercat. Am scoborît la Poppenstein,

www.digibuc.ro

aproape de 1.30. Mac şi John Carleton la 1. Fritz aproape de 1.15 şi ceilalţi la 2 sau două fără un sfert.

Cursa întreagă este socotită de cel puţin 7 ceasuri durată; de obiceiu aşa se face, dar noi am făcut-o în 3 ceasuri şi jumătate. Fritz ne-a spus că niciodată n'o mai făcuse aşa de repede şi la sosire era tot asudat ca o javră bătrână! Dacă ne-am fi grăbit pasul pe gheţar, am fi putut s'ajungem de două ori mai repede şi fără atâta osteneală la scoborîre. Ai făcut ruta asta? Cred că-i una din cele mai anevoioase şi afurisite, dar toată expediţia noastră a fost o adevărată plăcere. Am ajuns la Spiez cam pe la 4, am făcut o baie, am băut ceaiuri, ne-am găsit bagajele, ne-am schimbat şi ne-am îmbarcat în trenul de 9.35, spre Anglia, cu sufletele grele la gândul că ne despărţim de acele locuri pentru un an de zile...

Anul acesta, de nimic nu m'am bucurat aşa mult ca de călătoria din Elveţia. V'am spus c'am izbutit saltul cel mare? La anul, am de gând să învăţ meşteşugul la salturi. Am început să număr şi zilele până la Crăciunul viitor! Cât ar fi fost de bine dacă veneaţi şi voi! A fost de 50 de ori mai plăcut ca altădată.

Abia întors din Elveţia şi cu gândul numai la ea, am să-mi deschid inima în faţa ta şi să-ţi cer să mă lămureşti. Intr'o scrisoare, pe care mi-ai trimis-o mai de mult, pe care n'o am la îndemână şi nici n'am căutat-o (nu prea poţi găsi lucrurile pe care trebuie să le cauţi în trei case din trei locuri departe unul de altul) îmi spuneai că scopul vieţii e fericirea şi că trebuie să înveţi a deosebi plăcerea de fericire. Aici nu mai sunt de aceeaşi părere cu tine şi am să te contrazic puţin. Ai putea să-mi răspunzi

www.digibuc.ro

ca şi Americanul de la Spiez. Eu am spus că berea e proastă. «Leapădă-te de venin, Tony» mi-a întors el răspuns. Am să-ţi arăt însă mai desluşit că am toată dreptatea.

Când nu eşti nenorocit, nici nefericit, nici nemulţămit, nici amărît şi nici plictisit atunci eşti fericit. Eşti cât se poate de fericit când eşti beat. Ai putea să-mi argumentezi că asta nu înseamnă fericire, în adevăratul înţeles moral al cuvântului; la care eu am să-ţi răspund — dacă aşi putea să fiu toată vieaţa tot aşa de fericit ca atunci când sunt ameţit, n'aşi avea de ce mă plânge. Pe de altă parte, ai vreo datorie în vieaţă pe care trebuie s'o achiţi?

Prin datorie înţeleg ceva neplăcut. Am venit aici cu un scop, sau numai ca să mă bucur de vieaţă? Dacă am venit pentru o datorie, care dracu'e aceea şi cum trebuie s'o îndeplinesc? Şi dacă nu, pentru ce să stau într'o cameră la Oxford şi să-ţi scriu ţie scrisori, când n'aşi dori să fac altceva decât să skiez? Indeplinesc eu scopul pe care mi l'a dat Dumnezeu, stând la Oxford, când aşi putea fi în Elveţia?

De ce să viu la Londra când plec de la Oxford, atâta vreme cât aşi prefera să skiez? Dece să învăţ, când aşi putea face mai uşor altceva? Să vinzi acţiuni la bursă, aşa cum fac eu, asta nu-i operă plăcută lui Dumnezeu. Ştiu că tu ai să-mi dai două răspunsuri. Mai întâi: ai putea spune că un om nu-i fericit decât când munceşte; e muncă numai aceea care umple viaţa omului şi îi dă roade. Al doilea: ai putea spune că trebuie să munceşti, ca să nu mori de foame. Da, munca se poate să te facă fericit pe tine — şi te face, ştiu asta. Dar, asta

www.digibuc.ro

nu mi se potriveşte, n'o înţeleg în felul acesta! Când mă voiu simţi nenorocit fără muncă, atunci am să mă apuc să muncesc. Dar de ce să viu la Londra, sau să învăţ istorie la Oxford, atâta vreme cât doresc să skiez în Elveţia sau să călătoresc prin toată Europa? Poate un om, din punct de vedere moral, să facă ce-i place? Argumentul banului e mult mai bun; recunosc. Dar ani dearândul ai muncit ca un rob şi totuşi nu eşti înzestrat nici pe jumătate cât sunt eu. Ştiu că ai muncit atâta ca să fiu eu bine înzestrat şi-mi vei spune că asta-i fericirea — bucuria de a da. — Dar mă tem că nu cred în asta. Prefer să am 600 de lire pe an, decât să le dau altuia. In nici un caz nu înţeleg punctul de vedere a celor ce adună bani. Oamenii stăruiesc să spună că asta nu-i lucru de căpetenie pe pământ şi aproape am început să-i cred! Cei bogaţi sunt istoviţi. Dacă munca e ţelul, atunci la ce bun să ai bani? Nimeni n'are a câştiga bani şi chiar dacă a câştigat, altcineva pune mâna pe ei şi dacă toate-s aşa, ce faci cu banii când i-ai câştigat? — Te lepezi de ei. Cred că banul nu-i un lucru care merită bătaie de cap şi nici nu gândesc să-mi încurc vieaţa cu asta. Dacă ai prins a te încurca, nici moartea nu te mai descurcă. Mai bine să trăieşti şi să laşi banul să se zbată singur unde i-a plăcea. Dacă n'ai încotro, oricând poţi să munceşti, ca să nu mori de foame.

Iată ce simt: dacă pe o pereche de skiuri în Elveţia pot să uit orice, afară de bucuria de a trăi şi dacă în clipa în care mă întorc aici trebuie să mă aşez ca să scriu o scrisoare lungă şi tristă cu privire la vieaţă, atunci de ce să nu stau pe skiuri, pentru numele lui Dumnezeu?

www.digibuc.ro

Poate că dacă aşi sta mult cu skiurile, aşi începe să mă întristez şi în acest caz şi să mă gândesc la partea tristă a vieţii. Atunci m'aşi întoarce şi aşi uita-o. Dar, în cazul că ar exista un argument, care-i acela care te smulge din putinţa de a te simţi fericit că trăieşti? Nu cred că cineva a încercat să trăiască după această teorie. Şi dacă se află asemenea oameni, sigur că li se spune: «Oh, e o haimana, nu face nimic, nu munceşte». Da, şi eu cred că-i un non sens. Pentru numele lui Dumnezeu, îngăduie-mi să fiu fericit şi singurul lucru care mă poate face fericit e skiul. Am să-mi petrec restul vieţii pe skiuri. Iţi dau un ultimatum, n'am să muncesc, decât când are să-mi vie chef.

Pân'acuma, încă n'am avut dorinţa să muncesc, deşi mi s'a spus mereu: «Are să-ţi placă învăţătura la anul, sau peste doi ani; ai să vezi». Nu cred. Fă-mă haimana, dacă vrei; în niciun caz însă, munca nu poate merge mână în mână cu fiul tău. Am să plec de la Oxford întins la pârtia de ski, aşa că mai bine m'ai desmoşteni de pe acum şi m'ai lăsa să-mi încerc sistemul! Dar, înainte de asta, am să iau o diplomă, — de dragul tău.

Ei, ce crezi de toate astea?

Al tău, cu toată dragostea,
A.

O bucată de vreme, Antony s'a simţit prost la Oxford. Scrisorile urmau să stăruiască asupra vacanţei lui trecute şi a vieţii plictisitoare la universitate. La 5 Februarie, îmi scria:

www.digibuc.ro

Dragă tată,

Cu toate că mi se pare că m'am întors din Elveţia de secole, abia acum am început să văd că skiul, în vacanţa din urmă, a fost cu totul altceva decât restul lucrurilor. E aşa de minunat, încât am să încerc să lămuresc ceea ce simt şi înţeleg.

Totul poate fi explicat astfel. De obicei îl socoteam pe Arnold şi Caulfield ca ţinta ambiţiei oricărui skior. Şi eram emoţionaţi când mergeam cu ei pe pârtie. Ne miram de cum fac întoarceri etc., etc. Erau idolii noştri, la drept vorbind. Acum idolii mei sunt Mackintosh şi John Carleton, amândoi de la Oxford. Mac e de 20 de ani, iar Carleton de 35 (?). Vezi câtă diferenţă în prezentarea lor... In loc de plimbare prin pădure cu Caulfield şi Arnold, câte un sfert de ceas după masă şi de fala de a ne arăta alături de ei, mândri şi satisfăcuţi (ca ori cine după al 3-lea pahar de porto) acum alergăm pe skiuri din capătul de sus al poenei Tschugagen până în mijlocul văii în 4 minute şi ajungem cu suflarea tăiată şi istoviţi; dar cu ochii scânteietori şi inima mută de bucurie. In loc de a privi cu uimire la Elveţienii cari sar 30 de metri şi de a-i socoti ca pe nişte zei, încerci şi sari tu 35! Elveţienii au scoborît la nivelul tău şi lucruri ca *lifted steam* pe pista începătorilor încep să-ţi pară fleacuri. John Carleton e în stare să sară 49 de metri şi sare pe skiuri cu o viteză mai mare decât a oricărui Englez din Elveţia, dar n'a executat încă *lifted steam* până anul acesta, când i-a arătat Arnold cum se face; până şi cel mai bun skior din Anglia pare un novice pe lângă el!

www.digibuc.ro

Mac s'a înfuriat peste măsură c'a fost întrecut de o « călăuză din Elveţia », la alergările de ski şi de ciudă a băut patru pahare de grog. In loc să plece mai departe, de la Scheidegg, cu un rücksack şi cu haine de schimb şi să facă o excursie obişnuită, iată ce s'a întâmplat:

Cu primul tren s'a urcat la Wengenalp, pe urmă înapoi la Wengen, înapoi la Scheidegg, în vale la Grindelwald, în deal la Alpinglen, înapoi la Grindelwald şi apoi în vitesa trenului la Zweilutschinen, toate într'o zi ca toate zilele!... Pentru Mac şi John o zi adevărată însemna să se urce cățărându-se de la Water Station până în vârful Lauberhorn şi de acolo în cursă de 2 minute precis până la Scheidegg, la vale prin pădure, ţinând drumul către Grindelwald. Pe urmă se cățărau îndărăt de la Grindelwald peste Scheidegg şi urmau în vale la Wengen pe skiuri, prin întuneric. Vezi, e un punct de vedere cu totul nou, care dă sportului un caracter miraculos. In loc să te înghesui cu ceilalţi amatori, încărcat cu rücksackul cu haine, cu pălării, cu skiuri, cu provizii, ceai şi altele, o porneşti c'un prietin pe skiuri şi mergi toată ziua hohotind de râs şi sbenguindu-te ca un diavol, ajungi la destinaţie, vezi că nu mai ai bani ca să iei trenul înapoi spre casă şi te iei la întrecere cu trenul şi-l întreci! Iată cum se prezintă chestiunea, cu totul nouă şi minunată pentru mine şi trebuie să înţelegi că mi-a rămas sufletul acolo. E cu totul alt sistem decât al lui Caulfield, cu care nici nu se poate compara; însuşi Caulfield ar roşi de ruşine; mai cu seamă că tot ce ţi-am subliniat eu nu-i sport profesionist ci plăcere pură şi avânt tineresc. Nimic din ce vezi să nu

www.digibuc.ro

ţi se pară prea greu; încearcă numai şi vei vedea că le poţi face aproape pe toate. În loc să stai şi să caşti gura, privind la Elveţieni şi la Norvegieni, ca la o minune, încearcă să faci şi tu la fel.

Da, am încercat să-ţi arăt schimbarea care s'a făcut în mine — atât pentru satisfacţia mea, că sunt pătruns de înţelegerea cea desăvârşită, cât şi pentru a ta; — dar cred că punctul de vedere va fi mai evident atunci când îţi voi spune că cel mai bun skior al Elveţiei e un tânăr plăcut şi îndrăzneţ de 20 de ani, nu unul de 35, demn şi precaut, sau cam aşa ceva... Şi trebuie să-ţi spun că-ţi vine a râde când vezi la examene pe Dowding — un skior de mâna întâia — sau pe Mac care n'a trecut încă în anul III.

Sunt sigur, tată, că are să-ţi placă Mac; are să te facă să râzi cu hohote şi când ai să-l vezi skiind, ai să tremuri de frică pur şi simplu. Ai să-l cunoşti într'o zi. Mă gândesc cu multă plăcere să mă împrietinesc cu el; e unul din cei mai plăcuţi şi mai interesanţi oameni pe care i-am întâlnit. Joacă rugby în echipa Scoţiei, aleargă în echipa Varsity, e un bun jucător de cricket, minunat teniseur şi poate orice pe patine şi pe skiuri, e foarte dibaciu, are teorii nostime, vorbeşte Franceza, Germana şi Elveţiana ca pe limba lui natală, trăieşte la Paris, e foarte trăsnit şi nu învaţă nici o boabă. Firea lui e icoana perfecţiunii şi model de moralitate, cel puţin aşa cum înţeleg eu.

Nu ştiu dacă-ţi mai aminteşti de tatăl lui. Pe vremea când eram copil, patina straşnic la Wengen, iar în timpul războiului a fost ucis.

www.digibuc.ro

Iţi trimet scrisoarea de faţă, — cu totul deosebită de cele de până acum, scrisă dintr'o mare plăcere de a scrie şi fără gândul de a mă desfăta. Vacanţa viitoare am de gând să mă duc cu Mac în Norvegia pe 15 zile, tot pentru ski şi ne gândim să vânăm lupi, — aşa ar fi dacă ar putea să fie...

Cu toată dragostea, al vostru
A.

Ca şi cu un an înainte, cea mai mare plăcere a lui era boxul. Cu tot antrenamentul grozav de istovitor, a reuşit să se formeze şi punând în valoare unele calităţi naturale cu care era înzestrat, a ajuns să facă progrese care l'au mulţămit.

Către mama sa:

Colegiul Magdalen, Oxford,
6 Februarie.

Dragă mamă,

... Imi bat capul cu tot felul de lucruri şi vieaţa mi se pare în viitor prinsă într'un văl de plictiseală. Nu cred că am mare înclinare, totuşi face să mă antrenez; căci mi-i silă să fac altceva decât îmi place, dar îmi place să ajung să boxez mai bine. Dar am mai scris povestea asta, încă de vreo mie de ori până acuma. Mă întreb într'una ce mă interesează la Oxford. Evident, numai oamenii, îmi răspund singur. Fără îndoială numai oamenii sunt punctul de atracţie al vieţii universitare; dar sunt grozav de costisitori şi mă simt de pe acuma ruinat.

www.digibuc.ro

Ce individ îngrozitor sunt. Nu's în stare să mă ţin de un lucru 8 săptămâni măcar, ori unde aşi fi şi orice aşi face. Ştiu că scrisorile mele sunt deprimante şi plictisitoare. Imi pare rău şi cred că ar fi trebuit să mă nasc cu predestinaţia de a nu sta într'un loc mai mult de 2 săptămâni (afară de Elveţia) şi cu un venit de 10.000 lire pe an. Ce tovarăş plăcut aşi fi fost şi cât de darnic! Mi-i silă de Bănci, de cecuri, de pensiuni, de chitanţe etc!!! Cea mai mare parte din vieaţă va trebui s'o trăiesc în Honolulu sau într'o insulă din mările de sud, unde înotul, somnul şi visul sunt singurile lucruri pe care le poţi face. Aşi fi aşa de fericit acolo, vreme de 2 săptămâni! Nu-i asta prostie curată să spui la nesfârşit astfel de gogomănii? Nu ştiu ce-am să fac nici acum şi nici în viitor. Am alte idei despre bani şi nu mai cred în părerile producătorilor de filme cari susţin că unele lucruri nu se pot cumpăra cu bani şi scriu scenarii ca «Colivia de aur» sfârşindu-se totdeauna la fel: eroul aruncă în Missisipi, în Potomac sau în Ohio carnetul său de cecuri, în timp ce eroina, cu un instinct curat femeiesc, are grijă să cumpere altul pe furiş. Toată povestea se termină cu «plecarea» lor spre sud, în California, unde se stabilesc într'o vilă mică cu boltă de trandafiri la intrare, împresuraţi de pretutindeni de linişte şi pace: «refugiu după o vieaţă agitată şi plină de sbucium» dar dintr'o dată vezi că asta i-a costat 100.000 de dolari şi un an ca să caute locul şi să se deprindă cu noua vieaţă, mai cu seamă când eroul nu-i chiar născut să fie tăietor de lemne, aşa cum cere rolul. Aşa că, tot fata, care face rost de un nou carnet de cecuri,

www.digibuc.ro

are mai mult bun simţ şi o înţeleg şi o aprob. Are dreptate. Ori reuşeşti să ai 10.000 lire pe an, pe o cale ne practică, aşa cum am spus mai sus, sau reuşeşti să pari că ai un venit de 20.000 lire. Atunci, ca nu cumva să-i intre familia în încurcătură, tatăl trebuie să înceapă a vinde scânduri.

Iată că nu mai ştiu ce să mai fac (vreau să-l pun pe tata să vândă lemne). Cred c'ar fi cam greu! Intre timp, mă stăpânesc să nu fumez, ca să pot peste 2 săptămâni să dobor cu pumnul pe unul mai tare ca mine.

Cetesc ce fel şi-a răsplătit soldaţii Eduard I, în comparaţie cu fiul său Eduard II şi cu nepotul său Eduard III, şi asta numai ca să bat capul unui biet profesor, care nu-i de vină cu nimic, timp de doi ani, cu vederile mele asupra acestui subiect cu desăvârşire neinteresant. Pe urmă, întâmplător cheltuiesc 10 şilingi poftind la masă pe cineva şi mă duc seara la cinematograf unde văd tot ce ţi-am povestit mai sus.

Cinematograful, aşi putea spune, este punctul culminant al fericirii zilnice la Oxford.

După aceea, pot să mă duc fericit la culcare, căci Lilian Gish şi căsuţa ei din California mă atrage de o mie de ori mai mult decât toţi blestemaţii de soldaţi ai Eduarzilor uitaţi de vreme ori de faptul că muşchii mei abdominali ar trebui să fie mai tari sau că am scăzut uşor în greutate. Nu-i de mirare că toţi se îmbată la Oxford. Viaţa-i stupidă aici! Dar tot aşa de stupid e să stai la Londra şi să urmăreşti rugby-ul sau să scrii un eseu în care să arăţi ce s'ar fi întâmplat dacă Wilhelm Cuceritorul ar fi cucerit din greşală Africa în locul Angliei.

www.digibuc.ro

Şi cam tot atâta-i să interpelezi, în fiecare zi, Camera Comunelor, dorind să ştii dacă s'a hotărît construirea unui alt vas de război. Să mă ia dracul dacă ştiu care alt scop are vieaţa afară de fericire şi nu sunt de loc de părere că fericirea e una şi plăcerea alta. Acesta-i terenul meu favorit de dispută şi nu vreau să mai stărui asupra lui. Ştiu că cei mai bătrâni, mai buni şi mai înţelepţi decât mine au să-mi spuie că nu înseamnă că, făcând lucruri care nu-ţi plac şi în care nu ai credinţă, îţi risipeşti vieaţa zadarnic; pentrucă, spun ei, aşa-i bine să faci ca să-ţi meargă bine în vieaţă şi să tragi foloase mai târziu. Pentru foloase se bate lumea toată pe întinderi de sute de mii de mile — şi deci s'ar putea pretinde că folosul este un scop în vieaţă. Oricum, scopul în vieaţă nu-i — scularea la 7,30; ceaiul la 8,30; biroul la 9,30; prânzul la 1,30; plecarea de la birou la 5,30; Clubul până la 7,30; cina la 8,30; culcarea la 12,30; scularea la 7,30; ceaiul la 8,30 şi aşa mai departe. Iată ce înseamnă privilegiul pe care l-a cucerit omul, desvoltându-şi mintea în locul braţului. In ceea ce mă priveşte aşi urma calea braţului mai degrabă şi aşi prefera să fiu maĭmuţă. Ei! La vârsta mea toţi tinerii sunt la fel. A, da, ştiu că am să mă schimb cu timpul, din nenorocire. Oricum, însă, e stupid când te gândeşti că am dreptate acuma şi sunt sincer şi atuncea toate au să apară caraghioase.

Iţi doresc numai bine, scumpă mamă, şi iartă-mă că ţi-am scris o scrisoare aşa de ticăloasă. De fapt — spune, nu crezi că am dreptate?

Cu toată dragostea, al tău fiu,

Antony.

www.digibuc.ro

Tot către mama sa:

Colegiul Magdalen, Oxford,
3 Martie.

Scumpă mamă,

Iţi mulţămesc pentru scrisoarea ta încântătoare pe care am primit-o chiar acuma. Mă îndemni să mă duc la Dartmouth să-l văd pe John şi s'a întâmplat să mă întorc chiar acuma de la Meades la care am stat două zile şi două nopţi. Am avut cu totul altă impresie decât tine. Sigur că toată atmosfera e navală, dar eu am de obiceiu sentimente foarte amestecate asupra speciei marinarilor. Mi se pare aproape nefiresc cum pot fi aşa de modeşti, ignoranţi şi plini de bărbăţie. Se pare că nu pricep că şi-un marinar trebuie să aibă noţiunile elementare academice — parc'ar trăi într'o veşnică frică să nu-i prindă vreo Cleopatră în mreje şi să-i «îmblânzească»; şi-s aşa de modeşti şi de timizi că abia deschid gura, mai cu seamă în prezenţa unui ofiţer superior. E drept că au o educaţie aleasă, şi e adevărat că umanitatea şi modestia sunt calităţi frumoase şi că marinarii sunt oameni încântători când au caracter şi farmec natural. Dar nu ştii ce să crezi de nişte oameni care se mândresc că n'au auzit niciodată de Wilhelm Cuceritorul, care spun «punte» în loc de parchet şi care şi-au împodobit camioanele cu avize care interzic vitesa ce trece de «10 noduri»!!! Inţeleg c'or fi având tocmai de asta farmec, dar am impresia că împing lucrurile prea departe şi că au o părere a lor despre orice (afară de tehnica navală poate în care trebuie să aibă păreri de specialitate — e

www.digibuc.ro

meseria lor). Ştiu dinainte ce are să răspundă un marinar când îi vorbesc despre Winston, sau de «vers libre», sau de individualitate, sau de Nelson, sau de bătălia de la Iutland şi de obiceiu nu te înşeli. Sunt încredinţat că serviciul special al Fabricii lui Henry Ford însărcinat cu manufactura carburatorilor ar învăţa multe observând sistemul de fabricare întrebuinţat de marinarii de la Dortmouth.

Am o admiraţie fără margini pentru R. N. C. [1]), privind lucrurile din punct de vedere al unei uzine care produce anual un număr mare de marinari; dar din alte puncte de vedere, e ceva mai naiv şi mai redus decât Etonul; lucru uşor de dovedit. Ca şcoală lasă mult de dorit. Găsesc că au păstrat în sistemul şcolar tot ce s'a dovedit mai prost în secolul din urmă, adăogând şi câteva din cele mai stupide principii ale unei «educaţii moderne». Un băiat de 14 ani duce acolo o vieaţă neînchipuit de aspră; în acelaşi timp însă, absurd de sănătoasă şi trebuie să fie cineva mărignit şi simplu ca să mai poată folosi ochiane, busole şi compasuri, după ce şi-a risipit vieaţa întreagă cu instrumentele acestea într'un neastâmpăr desnădăjduit. Cu toate acestea, fiecare an aduce câte o serie nouă de specimene de rasă pentru cea mai desăvârşită marină din lume. Insă, oameni gata să jure pe vieaţă că decând e lumea nimeni n'a fost mai virtuos decât Nelson ori Winston sau că Robin Hood l'a împuşcat pe Henric al VIII-lea în New Forest, ar trebui spânzuraţi!! Da, iată ce părere am

[1]) Şcoala marinei navale.

www.digibuc.ro

despre R. N. C. cu toate că n'am îndrăznit să spun niciun cuvânt cât am stat acolo — probabil fiindcă marina îmi place şi sentimentul e mai puternic decât toate aceste consideraţii...

De fapt, pentru nimic în lume n'aşi vrea să fiu la R. N. C. Asta-i părerea mea spusă crud şi fără înconjur. Dacă aşi sta acolo, aşi înebuni. E foarte uşor să râzi de latura ştiinţifică a şcolii, dar instrucţia e cu totul altceva. Impărtăşesc în mare parte părerile marinarilor despre mame, mătuşi şi doici şi chiar de nu le-aş împărtăşi le îngădui să aibă în această privinţă păreri personale, chiar dacă n'ar fi umane. Să lăsăm marina aşa cum este şi să ne liniştim. Chiar de-ai râde de ea cât ai pofti, tot va câştiga toate bătăliile pe mare şi nu se va desminţi niciodată. Dar încearcă să umanizezi marina, încearcă să-i faci să capete înţelegerea firească sau desvoltă-le individualitatea şi-ai să-i schimbi într'o ceată de misionare...

Evenimentul de căpetenie al acelui trimestru a fost match-ul de box al universităţilor. Antony a fost ales în echipa Oxford contra Cambridge şi-a câştigat lupta, alegându-se cu degetul arătător rupt. A rămas cu o fizionomie neestetică pentru o bucată de vreme şi cu mâna în ghips pentru 15 zile. A fost silit, aşa dar, să-şi amâne călătoria proiectată în Norvegia şi a plecat la Paris pentru câteva zile, la începutul vacanţei.

In una din scrisorile mele de la acea vreme, am revenit la vechea problemă desbătută în mai toate scrisorile din anul acela:

www.digibuc.ro

Scrisorile tale — îi scriam eu — sunt plăcute şi vesele şi mi-s dragi din suflet; dar aşi vrea să te ajut să primeşti de la vieaţă o mulţămire mai temeinică. Ai vrea să-ţi placă cu adevărat ceva. Hai să ne întoarcem la tema noastră de predilecţie: fericirea şi plăcerea. Pentrucă n'ai încercat o vieaţă de neîntrerupte plăceri, tot mai crezi că plăcerea şi fericirea sunt tot una. Dacă ai fi încercat, ai fi văzut că o vieaţă de plăceri e ca o dietă de dulciuri, adică desgustătoare de la un timp. Fericirea e o stare de bucurie şi nu poţi fi cu adevărat fericit dacă nu te bucuri de realitatea vieţii ca şi de laturile ei frivole. Nu-ţi place să fii izbit în nas şi nici să capeţi un pumn în falcă, dar te bucuri de box, deşi cuprinde astfel de încercări; nu-ţi place să fii cotonogit şi nici călcat în picioare în încercări, totuşi te bucuri de foot-ball, deşi ai toate şansele să dai cu nasul în ele. Iată dar că nu-ţi place munca sau fugi de încurcăturile vieţii, dar eşti în stare să te bucuri de vieaţă dacă dai la o parte munca şi greutăţile. Oxfordul, după câte văd, nu-ţi oferă nici de unele nici de altele şi într'un fel ai dreptate să te simţi plictisit. Dar a te lăsa plictisit de vieaţă e o greşală de neiertat. Un om plictisit nu-i nici fericit, nici sănătos, nici plăcut. Imi scrii ca şi cum ai fi sătul de toate, dar mă îndoiesc dacă eşti într'adevăr sau dacă numai ţi se pare. In concluzie, cred că eşti şi sănătos şi fericit. Socot, însă, că ai fi şi mai fericit dacă ai putea trezi în tine ceva care să te desvolte, ceva care să-ţi dea la iveală comorile pe care le ai în suflet şi în trup. Oxford-ul e apăsător, pentrucă munca spirituală e despărţită de cea fizică. O bucată de vreme te ţii numai de

www.digibuc.ro

box şi alta numai de învăţat. De aceea par ca exerciţiile cu mâinile separate la piano. Ceea ce ar umple fericirea ta ar fi — cum ar spune Davina — să poţi cânta bucata cu amândouă mâinile, adică o muncă în care se desvoltă deopotrivă şi mintea şi trupul.

La 24 Martie, Antony mi-a răspuns:

Sunt de aceeaşi părere cu tine, că aşi dori să vreau ceva; dar e foarte greu să cânţi o bucată cu amândouă mâinile, adică să faci şi box şi istorie în acelaşi timp. Sunt sigur că n'ar ieşi armonie. Ultimul trimestru am fost conştiincios. Am învăţat serios, am boxat mult, m'am antrenat solid şi am cheltuit foarte puţin. Deasemeni mi-am rupt degetul — pentru care am fost şi încă sunt plictisit (acum l'am pus în lopăţele). Dar de când match-ul de box universitar s'a terminat, mi-am dat drumul şi de atunci o duc într'o ticăloşie. Şi iată aici zace adevărul cel trist: m'am bucurat de o mie de ori mai mult aceste două săptămâni din urmă de când sărbătoresc sfârşitul «trimestrului conştiincios», de cât de munca silitoare sau de vieaţa curată din timpul trimestrului. Toţi spun că vieaţa sănătoasă, regulată şi activă, plină de muncă, de prietini şi de veselie face pe om fericit. Sună foarte frumos. Ai de ce fi fericit, într'un fel. Sport, sănătate şi învăţătură. Dar cel mai fericit mă simt acuma; toată noaptea umblu, stau în pat aproape toată ziua şi mă distrez. E adevărat că aşi vrea să fac sport, dar din pricina degetului nu pot încerca de fel. Dar de'nvăţat nu doresc deloc să'nvăţ, deşi am început să fiu puţin cam obosit de distracţii. Dacă

www.digibuc.ro

mă odihnesc însă o zi, doresc şi mai grozav distracţiile, cu mai multă aprindere. Ştiu că dac'aşi putea să trezesc în mine vre-un interes, m'aşi bucura cu întreaga fiinţă; dar ce să trezesc? Tânjesc după fericire ca un flămând după mâncare — şi hrana mea se chiamă plăcere.

Acesta-i adevăratul ţel, acuma sunt sigur: să trăiesc numai pentru mine. Faptul că te iubesc, mă face să mai învăţ puţin câteodată; altfel, n'aşi trăi decât pentru mine. Sigur că toate s'ar schimba dacă m'aşi îndrăgosti, sau m'aşi însura sau mi-ar cădea din cer vreo pricină mai puternică, trezindu-mi ambiţia. Dacă doresc bani, e numai ca să-i cheltuiesc — aşa că n'am nici o dorinţă să-i câştig. Nu doresc situaţie, pentrucă nu mă interesează; doresc numai plăcere, pentrucă plăcerea mă atrage, şi pentrucă toată dragostea de care-s în stare se revarsă numai asupră-mi. De fapt sunt nesuferit şi sec. Dar asta nu va dura veşnic, sper; va veni şi ziua în care mă voi îndrăgosti. Atunci voi fi mai bun. Altfel n'are să s'aleagă mare lucru de capul meu.

Zilele trecute am fost la Paris c'un camarad, pentru două nopţi şi-am petrecut foarte bine. Mi s'a părut minunat oraşul noaptea, căci ziua n'am prea văzut mare lucru. Am fost suprins că nimeni nu întorcea capul după noi, văzându-ne dimineaţa pe la 10.45 în haine de seară, fără pălărie, fără pardesiu şi cu părul zbîrlit. Mi-a plăcut grozav Montmartre. De fapt, pot spune că mă'nebunesc după Paris. Niciodată n'am să mai fiu în stare să petrec la Londra. Abia aştept să mă duc iarăşi să văd Cartierul Latin şi unele părţi ale Parisului renumite pentru lumina lor calmă de zi.

www.digibuc.ro

Mai am încă şi patru localuri de noapte pe care n'am avut vreme să le văd. Am să vin la Londra pentru o săptămână ca să-mi vindec degetul prin masaj; apoi la Taplow şi pe urmă la Knebs, unde am de gând să mă restabilesc să învăţ puţin şi să fac ceva sporturi. Nu mai pot să-mi iau gândul de la Paris.

Mama sa i-a răspuns:

Intr'o zi ai să te îndrăgosteşti tare şi ai să vrei să te însori. Atunci ai să-ţi dai seama că tot ce-ai făcut în vieaţă şi ceea ce eşti vor fi singurele tale bunuri pe care le vei dărui soţiei. Nu-i mare lucru, dar asigură-te de ele şi fă-le cât mai bine. Nu lăsa să se adune în tine prea multe păreri de rău pentru clipa sublimă care va veni.

Te ştiu ambiţios şi când n'ai concurenţi dornic să câştigi, dar te laşi greu şi nu-ţi dai toată silinţa când e vorba de întrecere. Imi pare rău că suferi mult din pricina întrebărilor şi luptelor tale sufleteşti.

Când spui că nu doreşti nimic şi că nu vezi în vieaţă alt scop decât plăcerea, am impresia că-mi scrii furat de somn cu ochii închişi. De ce sunt bune perlele dacă nu le poţi înşira pe fir? Nu le poţi purta.

Ţi-i dragă vieaţa şi eşti în stare să faci şi pietrele să râdă cu veselia ta. Trebuie s'o învingi, s'o stăpâneşti şi în sfârşit s'o armonizezi cu tine. Ce folos, ce cinste, ce plăcere, ce mulţămire dacă te laşi învins de vieaţă şi te supui? Dumnezeu te-a înzestrat, dragul meu băiat; nu ţi-i îngăduit să împrăştii darurile Lui pe calea vieţii şi să le laşi fără preţ.

www.digibuc.ro

Antony a petrecut vacanţa la Knebworth şi s'a reîntors la Oxford la sfârşitul lui April. Scrisorile lui din timpul vacanţei sunt pline de mulţămire:

Iată ce-i scrie mamei sale:

Knebworth, 10 April, 1924.

Prea iubită mamă,

Iată-mă la Knebworth în odaia copiilor, de unde-ţi scriu. Şi încă ce Knebworth! Scăldat în cea mai strălucitoare lumină de soare şi părând mai frumos — aşa cum este de obiceiu în Iunie, cu toate că n'a ieşit încă nici o floare. Insuşirile lui sunt dincolo de orice noţiune rostită de cuvinte. Mă gândesc mult la voi, dorindu-vă aici. Locul acesta te îmbrăţişează ca un cămin şi sentimentul meu e mult mai puternic decât mi-aşi fi închipuit. Toate s'au şters, s'au uitat afară de dragostea minunată pentru « acasă ». Te cuprinde tristeţea, de sigur, toate s'au schimbat şi casa e despuiată de comorile ei. Peste tot sunt lipsuri, iar ceea ce a rămas pare gol, sărac, lipsit de vieaţă şi chiar în declin... In toate părţile, ici şi colo, întâlneşti bătrâni prietini. Un tablou în faţa căruia vreme îndelungată te-ai spălat pe dinţi! Un colţ de care te izbeai cu capul de câte ori treceai fără să dai greş, mirosul care te-a urmărit o vieaţă întreagă până şi în visuri, o oală spartă de care-ţi aduci aminte c'ai spart-o pe când ţi se părea cât un uriaş!... Cum ai putea să nu fii trist? Nu însă nenorocit. Nefericirea nu-i pe aceste meleaguri — aerul din casa amintirilor o alungă, o spulberă ; la Knebworth tragi în piept

www.digibuc.ro

nectar şi cântecul grădinii în soare (îl ştii?) te ameţeşte ca vinul. Un zâmbet de tristeţe mă urmăreşte, nu lacrimile; iar bucuria lăuntrică e potolită şi micşorată ca ceva ce pluteşte în aer. Iată camera copiilor, la fel ca totdeauna, cu mobila familiară; ouăle de Paşti pe poliţă, găina cea albă pe bufet, ceasul cu cuc care nu mai merge, masa cea mică albastră şi scaunele; dar unde-s toate podoabele cele mici chinezeşti de la Eastbourne, Brighton, Birchington, Westgate? Unde-i tabloul cu Peter şi Wendy sburând peste satul în miez de noapte? Unde-i cutia cu jucării? Şi mai presus de toate, unde-i mirosul de pânză jilavă care se usucă pe cutia de lemne? E nostim ce lucruri mărunte şi absurde îţi lipsesc? Am fost contrariat mai ales că n'am găsit scaunul de tras cizme în colţul camerei de culcare a tatii; iar John s'a mirat că port-ştergarul din camera de baie s'a făcut mult mai mic! Dar toate-s încântătoare şi vă aşteaptă cu nerăbdare, cum aştepta şi Penelopa, — ca un câine să i se asvârle osul — (Bietul Ulise! Ce minunat ar fi s'audă)...

Knebs are de două ori mai mult farmec şi-i de patru ori mai atrăgător decât Castelul. Stau înăuntru şi râd când îmi vin în minte de fel de fel de amintiri de altădată legate de bufet, ori de-o uşă, de-un colţ sau de altceva. E ca o poveste cu zâne — o scânteie care străluceşte din trecut — un trecut fermecător care mă poartă pe aripi fericite. Castelul poate să ajungă într'o zi casa amintirilor, dar acuma numai Knebworth-ul are puterea otrăvitoare a trecutului asupra mea. Mă tem că fericirea are să-mi zdrobească inima când voiu

www.digibuc.ro

vedea plecaţi şi cei din urmă străini şi vom putea trăi aici mai legaţi într'o vieaţă intimă. Dar chiar aşa va lipsi ceva sau cineva asupra cărora gândurile-ţi umblă ca o bănuială. Probabil, bucuria de-a trăi, veşnic nouă, veşnic răsărind ca o altă nălucă după care te întorci mereu şi suspini sau te bucuri şi treci mai departe...

Nu de mult am văzut aproape pe toţi Iain-ii; el a stat în Londra într'o casă pe Berkeley St. Am vorbit o mulţime de lucruri nostime cu Dinah; mi-i dragă Dinah... Iain e un băiat unic în lume şi cred c'aşa are să rămâie şi de-acum înainte... Ce minunat ar fi dac'ar merge cu mine în India. Simt că are să-mi placă grozav campamentele şi viaţa primitivă, mă îndoiesc însă de Calcutta.

Iţi face mult bine să te poţi desbăra de obiceiuri câteva săptămâni măcar. Răsar în tine gânduri mai sănătoase şi idei şi o dragoste de pământ, de muncă şi de vieaţa cea *adevărată* care te exaltează. In vieaţă numai contrastele au însemnătate, nu-i aşa? Şcoala şi vacanţa, distracţiile şi sănătatea, soarele seninul şi ploaia toate au nevoie unele de altele. Sunt aşa de fericit aici la Knebs, după petrecerile din Londra şi din Paris!... N'aşi vrea să mă mai clintesc de-aici, e prea frumos. Vinul, femeia şi cântecul se pare că m'au părăsit pentru vecie şi mă gândesc numai la lucrurile bune... Te iubesc din suflet şi mi-i drag din răsputeri Kneb-ul. Ridică paharul şi bea pentru ziua întâlnirii noastre a tuturor, în muzeul de pictură!

Al tău din tot sufletul,
Ya.

www.digibuc.ro

In timpul trimestrului de vară, cele mai multe scrisori ale lui Antony ne povesteau ce-a făcut, unde-a fost şi pe cine-a cunoscut. La 6 Mai i-a scris mamei sale cât i-a plăcut de mult Don Juan şi cum s'a desfătat:

Am început să citesc Don Juan şi n'am terminat-o încă. Poate credeţi că sunt prea tânăr! Dar a cetit-o şi bunica şi mi-a spus că-i încântătoare, aşa că am socotit că nu s'ar putea să n'o pricep! De altfel, în ultima vreme s'a vorbit mult despre Byron, cu ocazia centenarului.

Nu cred c'am cetit ceva care să-mi fi făcut mai mare plăcere. Ca poezie, pe fiecare pagină găseşti lucruri de mâna 'ntâia; iar ca povestire de dragoste, e scrisă cât se poate de atrăgător; dar filosofia cărţii şi aprecierile generale asupra vieţii sunt de o calitate cu totul superioară. Cât priveşte despre om, e aproape de necrezut cum poate fi cineva, în mod sincer, aşa de cinic; dar inteligenţa şi spiritul n'au deloc aface cu cinismul, nu-i aşa? N'am întâlnit în lecturile mele atât ridicol răspândit cu toată convingerea peste convenţiile vieţii, lăsându-ţi totuşi impresia că vieaţa e ca o piatră scumpă. Cartea asta te face să bănuieşti o fericire neţărmurită şi să visezi la darurile minunate şi preţioase pe care ţi le pune vieaţa la picioare, chiar dacă-ţi zdrobeşte idealurile din care credeai că va ţâşni fericirea. Imi place nespus de mult. Cu patru sau cinci strofe din cele mai frumoase şi triste versuri te ridică în înălţimile sensibilităţii ascuţite. Simţi cum ţi se sfâşie sufletul de nobila povestire. Don Juan îşi părăseşte ţara şi iubitele şi îşi

www.digibuc.ro

spune prin cuvinte desnădăjduite eterna lui pasiune şi fidelitate:

...sau să gândesc la toate, numai la ele nu;
Dar gândul meu bolnav nu-l poate trupul vindeca.
(Barca s'a legănat şi rău de mare i-a venit).

Nu se poate ceva mai măestrit ca deşteptarea crudă din cea mai sublimă simţire şi cea mai fermecătoare poezie din pricina unei suferinţi fizice cât se poate de odioasă şi ridiculă. Şi tema revine într'una. Când te-a furat un sentiment şi începi să fii grozav şi să umbli după flori, după soare şi să cânţi frumosul, dintr'odată te aduce şi — na! — te zvârle nas în nas cu unul care se scobeşte 'n dinţi sau altceva la fel de trivial!

Tot astfel, după o descriere măreaţă a furtunii, din pricina căreia cea din urmă barcă se răstoarnă şi se îneacă —

Au plâns pe toţi câţi au pierit cu barca
De valuri înghiţită.
Dar mai ales s'au întristat de pânea şi untul înecat.

Iţi vine să râzi în hohote şi să nu te mai opreşti. Au tras la sorţi — pe cea mai preţioasă scrisoare de dragoste a lui Don Juan — urmând ca cel care o va câştiga să fie mâncat. Sorţii au căzut pe tutore.

Pentru un tânăr grozav de îndrăgostit, e un început de mare cinism, când sub imperiul pasiunei, se hotărăşte

www.digibuc.ro

să-şi mănânce tutorele! Şi totuşi se simte bucuria şi fericirea în toate —

Să vie acum vinul şi râsul, femeile şi bucuria.
Lăsaţi pe mai târziu mustrarea şi apa minerală.

Cine afară de Byron a pus «apă minerală» într'un poem!!! Filosofia şi gândirea marelui poet sunt cel puţin încântătoare, deşi prea sincere şi realiste. Te simţi deasupra lumii păcătoase şi-ţi vine să râzi când Byron distruge cele mai blânde şi duioase pasiuni omeneşti, cu foamea sau cu greaţa, sau alte stupide şi desgustătoare stări fizice. Şi la urmă, când te vezi despuiat de dragostea de vieaţă şi sătul de lume, nu-ţi vine să mori, nu face; se iveşte un lucru de nimic şi te împiedică:

S'a hotărît să-şi curme vieaţa şi-n piept pumnalul
să-şi «înfingă»
Dar când să 'ndeplinească hotărîrea, a văzut
Că ţine strâns în mână un pumnal
Şi n'avea mâna liberă.

Bine înţeles că toate sunt învechite, aţi putea spune, şi chiar dacă erau originale pe vremea când le-a gândit Byron, acuma nu mai sunt; dar cu toate acestea sunt aşa de frumos spuse, încât îţi îngheaţă râsul pe buze. Iată, de exemplu, Dumnezeu în cer pornind neaşteptat din corul de hohote cinice de râs şi batjocură:

Insulele Greciei, insulele Greciei!
Aici focoasa Sapho a iubit în cântece,

www.digibuc.ro

Aici a înflorit arta războiului și-a păcii,
Aici Delos a prosperat și Phoebus s'a ivit!
Vara cea veșnică vă aurește încă
Și soarele tot mai răsare —
Voi însă ați apus.

Munții cuprind în brațe Maratonul
Și Maratonul adânc privește în adâncul mării,
Eu am căzut pe gânduri și 'n ceasul singurătății mele
Am visat, o! Grecie! că ai mai putea fi liberă!
Luând drept martor mormântul Perșilor,
Nu pot primi a fi eu însumi sclav.

E prea bun pentru ori care din oameni. Dar ți-am scris acestea ca și cum nu le-ai ști. Iartă-mă; știi, pentru mine-s cu totul noi și mi se pare că pentru toată lumea sînt noi. Oricum tot n'aveam altceva de scris și Byron nu-i un subiect displăcut. Dar îmi pare rău c'am citat lucruri vechi de parcă le-ași fi descoperit eu. Hm! E tare plăcut să citești Don Juan...

Următorul eveniment de seamă a fost sărbătorirea împlinirii a 21 de ani. Neputând să fiu cu el la această zi mare, a trebuit să ne mulțămim cu scrisori:

Mama sa i-a scris:

Am fost totdeauna mulțămită de tine, dragule, și mă bucur încă de veselia și fericirea pe care mi-ai dăruit-o de la venirea ta pe lume.

Nu mă mai recunosc, copile,
Decând în drumul vieții mi-ai ieșit..

www.digibuc.ro

Asta e copiată dintr'o poezie de AE la naşterea ta.

Să fii vesel, fericit, puternic şi plin de dragoste, fiule iubit. Mergi dârz în lumea bărbaţilor, sub scutul binecuvântărilor mele.

Te port în suflet şi o voce-mi spune că Domnul e cu tine.

Scrisoarea mea, cu aceeaşi poştă, suna astfel:

In şuflet nu-mi mai încap duioasele sentimente de dragoste pentru tine. Aşi vrea să stau o noapte întreagă de vorbă cu tine de toate schimbările mari pe care le aduce această trecere nesimţită la o altă vârstă. Am împărtăşit toate salturile tale afară de Oxford. Fiecare hotar l-am trecut mână în mână şi mi se pare crud să fiu despărţit acuma, la cea mai de seamă din toate. Dar eşti destul de înţelept ca să ştii că nu-i de niciun folos să ne risipim vremea în păreri de rău pentru cele ce nu sunt şi nu pot fi. Aşa că voi încerca să-ţi spun puţine lucruri, pe care ţi le-aşi fi spus şi dacă eram împreună.

Mai întâi, mi-i sufletul plin de mulţămire şi recunoştinţă pentru trecut. Până acum, la fiecare pas în vieaţă, te-ai arătat a fi ceea ce am nădăjduit şi mai mult decât m'am aşteptat: un fiu desăvârşit, un copil desăvârşit, un băiat desăvârşit, şi acum eşti un bărbat desăvârşit. Să-ţi fie bărbăţia în tot cursul vieţii în stare să răspundă făgăduinţelor din aceşti ani ai frăgezimei tale. Dragul tatii, mulţămesc lui Dumnezeu că mi-a dat un fiu desăvârşit şi mă rog să nu dau greş nici eu ca tată.

www.digibuc.ro

Vroiam să-ți mai spun că tot ce-am observat și-am cules din trecutul tău mi-au dat o încredere nemărginită în tine, din toate punctele de vedere și nu-ți pot mărturisi de câtă mângâiere mă bucur aici așa de departe, să știu că mă pot încrede în tine și deasemeni în tot ce vei face în viitor — ori care-ți va fi menirea.

Fiind plecați în India, n'a avut loc nici o sărbătoare oficială a evenimentului la Knebworth. Antony și-a desfătat prietinii la o masă oferită de el la Oxford, iar a doua-zi ne-a scris o dare de seamă completă.

Mie mi-a scris:

La a 21-a aniversare, am crezut că am să fiu socotit tot un băietan, dar am primit scrisori așa de frumoase și cunoscuții au fost așa de drăguți și atenți cu mine, încât mă simt ca un porc nedemn de ei și de încrederea și respectul lor. Dragă tată, îți mulțămesc din suflet pentru scrisoarea ta; e cu adevărat minunată, dar sigur nu sunt ceace-ți închipui că sunt. Mi-i teamă că nu-s decât o haimana și încă n'am făcut nimic care să merite atenție sau să fie demn de tine și de mama. Sunt neînchipuit de egoist, cât se poate de suficient și de vanitos și leneș de tot. Imi pierd vremea și vă cheltuiesc banii și fac tot ce nu trebuie și nimic din ce-ar trebui să fac. Și cu toate acestea, primesc scrisori în care mi se spune că inspir încredere și dragoste și sunt socotit încântător. Sunt aproape descurajat, dar acum — de când sunt bărbat — voi încerca să fiu și voi fi ceva mai bun și voi face lucruri care măcar în parte să-mi justifice

www.digibuc.ro

existenţa. Dar îmi place să trăiesc. Iţi mulţămesc de zeci de mii de ori că m'ai adus pe lume şi că eşti un tată încântător şi că mi-ai scris ca un înger. De-aşi putea să nu-ţi înşel aşteptările.

Mamei sale i-a scris:

Mă doare gâtlejul de atâta căscat şi mi-s ochii grei de somn şi mi-ar părea prea rău dacă şi scrisoarea asta ar fi la fel de încâlcită ca aceea pe care am trimis-o azi dimineaţă tatii. M'am sculat vesel şi de vreme, dar când am început să scriu tatii, după ceai, am văzut că abia puteam ţine condeiul în mână şi nici n'am putut să răspund la sutele de scrisori pe care le-am primit ieri; m'am dus la fereastră şi m'am aşezat la soare. Păcat că sunt buimac din cauza «chefului»; zece mii de lucruri aşi avea de scris de petrecerea mea şi mi-ar fi plăcut să-ţi pot scrie cea mai frumoasă scrisoare din toate, dar mâna-mi abia se mişcă, iar gândurile-mi stau în loc!

Şi pentrucă scopul scrisorii mele e petrecerea şi cheful, am să încep cu asta. Am luat loc între Nico şi un American foarte simpatic şi boxeur pe deasupra, Eddie Eagen (îmi plac Americanii la nebunie, sunt tipuri de mâna întâia). Am fost 21 de persoane la o masă în formă de T. Am avut menu-uri straşnice, tipărite, cu armurile Lytton (scutul) la mijloc, într'o parte «Magdalen» şi în cealaltă Eton. Dedesubt iniţiala K. şi data 13 Maiu 1924; iar în colţ iniţialele persoanei căreia îi aparţinea. Deasemenea, la tacâmul fiecăruia

www.digibuc.ro

se afla și câte un creionaș, ca să ne putem semna numele. A mers foarte bine, dar pentru un banchet ca acesta, imediat după «pudding», trebuia să ne simțim mai mult sau mai puțin «cu chef», cum spune bunica. Incepusem să mă tem că are să fie o atmosferă glacială. Dar dintr'odată s'a rupt ghiața și toate au mers strună. Un alt American simpatic — John Carleton (skior) — s'a ridicat printre urlete și strigăte și-a spus o poveste nostimă cu un Englez în America, a vorbit de cum se țin mâinile în apă și a ciocnit pentru sănătatea mea. Asta ne-a desmorțit și fiecare s'a ridicat și a spus câte ceva. Cei mai reușiți, fără îndoială, au fost Jankeii. Eddie a început spunând că el nu poate ține un discurs și că va imita pe Dempsey care în asemenea împrejurări în Anglia se scula în picioare și spunea: «Nu pot ține discurs, dar pot să dobor pe oricine de aici!». Inceputul a fost bine primit și urmat de un discurs minunat!

Am ajuns din ce în ce mai gălăgioși și după ce-am băut și pentru colegiul însetat și eram gata să ne lăsăm păgubași, Nico s'a sculat și a spus că cel dintâi orator din seara aceea a vorbit despre cum trebuie să ții mâinile în apă. Insă, oricât ar fi apa de adâncă sau de lată și oricât ar fi mâinile de scurte, un lucru este sigur că toate ar trebui să se întindă spre mine! La cel dintâi toast am fost «Gazda noastră», la cel din urmă «Antony». Drăguț din partea lor, nu-i așa? După asta, am făcut scandal prin colegiu și pe urmă ne-am întors iar în cameră (curățită între timp) și am mai băut și am dansat. De aici firul povestirei se încâlcește și nu mai are nici

www.digibuc.ro

legătură nici limpezime, sau mai bine zis povestirea nu mai are fir. Asta ştiu, c'am ajuns într'un fel sau altul în pat, după ce-am căzut mai mult de două ori sforţându-mă să mă desbrac — pe la 12.

Dar în loc să încep ziua aceea minunată cu începutul, am început-o cu sfârşitul, adică pe înoptat. Nu cred c'am petrecut la Oxford o zi mai plină de veselie. Daruri minunate, scrisori încântătoare şi nouă telegrame care mi-au sosit în timpul zilei. Am primit scrisoarea de la tata în timpul ceaiului şi toate pachetele măreţe de la voi pe la ora 11. Cât despre pijamalele pe care mi le-ai trimis «de încercare» n'am de spus decât «te rog să mai încerci şi altădată». Iţi mulţămesc pentru ele, dragă mamă, de zeci de mii de ori. Mi-s dragi atât cât i-e îngăduit unui bărbat să-şi risipească dragostea pe pijamale.

Am lăsat scrisoarea ta, dragă mamă, la sfârşit, înainte de a o încheia pe a mea. Eşti un înger, mamă, şi-mi eşti aşa de dragă că abia pot îndura să citesc minunatele lucruri pe care le spui despre mine. Mă simt păcătos şi nedemn de tine. Şi pentru scrisoare îţi mulţămesc de zece mii de ori; aşi vrea să fiu un copil mai bun. Mi-a venit Luni dimineaţă în clipa în care mă simţeam foarte netrebnic, în urma somnului de două ceasuri ce-a urmat unei petreceri stupide, dar grozave, de la Londra. Scrisoarea ta mi-a adus un elan de înălţare. Un val de ocrotire m'a cuprins sub aripa lui şi dragostea ta m'a îmbrăţişat. A fost o ancoră pentru o corabie purtată de valurile furtunii. Am salutat-o, cum Clytemnestra pretindea c'a salutat pe Agamemnon:

www.digibuc.ro

Cum câinele de pază e întâmpinat de turmă,
Ca frânghia catargului, de barca răsturnată,
Cum stâlpul drept susţine acoperişu 'n sus,
Ca singura odraslă pe tatăl său înfrânt,
Cum e privit pământul de cei cuprinşi de valuri,
Ca soarele 'n văzduh, când a trecut furtuna,
Ca recele izvoare pentr'un trudit drumeţ.

Când eşti nefericit, păcătos, neliniştit şi acoperit de ruşinea faptelor tale, ce minunat suflu de putere şi încredere îţi aduce sentimentul celor ce cred în tine şi te iubesc. Dragostea noastră va fi deapururi în lumea asta ca o stâncă, şi chiar de-ar pieri totul, de s'ar nărui zidurile şi de-ar putrezi stâlpii şi grinzile, ea va rămâne neclintită, dreaptă şi credincioasă aşa cum a fost de la început. Cu puterea asta care mă sprijină n'am să mai ştiu ce-i frica, nici ruşinea şi nici îndoiala. Dragă, iubită mamă, îţi mulţămesc cu inima plină de recunoştinţă pentru tot ce-ai sădit în mine mare, mult şi bun. Vieaţa mi-a fost o lungă visare de fericire şi numai tu mi-ai făcut-o astfel. Dumnezeu să te binecuvânteze pe tine şi pe tata şi să vă răsplătească făcându-mă în stare să fiu demn de voi în eternitate.

In timpul acelei veri, scrisorile noastre au fost închinate desbaterilor amănunţite asupra moralei şi religiei şi încă odată i-am scris cum trebuie să le înţeleagă pe amândouă. Subiectul a fost atacat de Antony care-mi scria la 3 Iunie:

Am a-ţi scrie foarte puţin despre săptămâna asta, dar în astă seară am avut de scris despre « drepturile

www.digibuc.ro

naturale ale omului » şi am căzut astfel în prostul obicei de-a gândi. Cred că omul prin firea sa de la natură e bun, dar nu pot să-mi împac cugetul cu religia.

Să încep cu asta. Nu sunt în stare să cred în iad sau afurisenie sau alte închipuiri groaznice de felul acesta, potrivite pentru copii, dar lipsite complet de convingere pentru omul adult. Aşa! Dar dacă nu cred în iad, unde mă aflu? In ce stadiu? Să presupunem că aşi fi cât se poate de slab ca moral în vieaţa asta, desordonat, leneş, vanitos, fals, amoral, etc. ce are să mi se întâmple când mor? Nu-i de nici un folos să-mi spui că sunt pedepsit prin faptul că am fost păcătos. Am încercat păcatul şi departe de a fi nenorocit, m'am simţit binecuvântat de fericire. Cât despre Dumnezeu, l'am cunoscut în două chipuri. Prin stele (m'au impresionat totdeauna şi am simţit că trebuie să fie un Dumnezeu) şi prin rugăciune (care-mi dă mult sprijin atunci când am nevoie de el). Ştiu că o asemenea concepţie despre Dumnezeu este şi ridicolă şi imposibilă. Nu poţi crede, dacă nu eşti pătruns de pietate. Dar după cum demonstrează istoria, credinţa nu-i decât o întruchipare a ignoranţei. Astfel, sălbaticul va avea o credinţă nelimitată în Dumnezeu, dacă-l vei pune în faţa aparatului de radio. E supranatural şi manifestaţiile divine şi sălbaticul se armonizează. Dar progresul e legat numai de credinţă. Şi credinţa noastră nu-i ignoranţă? Cu totul altceva e vieaţa. Omul în general nu cunoaşte secretul vieţii. Dar cunoaşterea acestui secret nu-i oare numai o chestiune de timp? Sigur. Iată-l în stare să explice stelele, după cum psiho-analistul ar putea explica mângâierea

www.digibuc.ro

și înălțarea sufletului în rugăciune. Cum ași putea să mai cred? Și totuși, într'un fel, cred. Dar iată, păcătuiesc acum prin ceea ce scriu. Dacă este un Dumnezeu de ce mă oprește? Vezi, nu mă oprește. E greu să crezi în Dumnezeu, când gândești serios. Ce crezi despre asta? Ai credința oarbă și siguranța și știi că este un Dumnezeu care merită a fi slujit? Dacă fac ceea ce știu că-i bine să fac sunt sigur că voi fi fericit și în asta însăși este dovada existenței lui Dumnezeu. Dar dacă fac ceea ce știu că-i rău în ori ce caz, îmi închipui că ași fi tot atât de fericit. Vezi, nu-s de loc încredințat și de câte ori susțin teza pro sau încerc să susțin, sunt repede convertit la ateism. Și totuși, am atâta credință cât să mă oprească de-a spune: « Sunt un ateu. Nu cred ». Nu pot spune asta, dar nu-s convertit. Puțina credință care o mai am e ignoranța? Argumentele ateismului sunt așa de temeinice încât abia le țin piept și totuși nu voi fi învins. Spun mereu fără convingere: « Nu știu, dar cred » și atunci simt în mădulare numai slăbiciune și ignoranță pură...

La aceasta, i-am răspuns două scrisori, una după alta:

Imi spui: « Nu sunt în stare să cred în iad sau în alte închipuiri groaznice bune pentru copii ».

Spune-mi, cine ți-a evocat închipuirile groaznice? — sigur, nici eu nici mama. — Nu fii naiv. N'am încercat niciodată să te facem bun cu silă și frică și dacă la Oxford n'ai pierdut decât credința în iad și afurisenie, atunci n'ai de ce te plânge. Mai spui: « Dacă nu cred în iad,

www.digibuc.ro

atunci unde mă aflu? In ce stadiu? ». Acolo unde ai fost totdeauna, fătul meu, pentrucă n'ai crezut niciodată în iad şi nici nu ţi s'a pretins, cel puţin decând îmi dau silinţa să-ţi port de grijă. Totuşi, cu toate acestea, iadul există, e o relalitate aproape inevitabilă. Nu se naşte însă din amintirea vremurilor de plăcere pe care le-ai trăit odată şi pe care le-ai fi evitat, dac'ai fi putut şti că au să fie aşa de aspru pedepsite încât să te facă să spui — « ce trist, ce rău, ce stupid a fost, dar totuşi ce plăcut!!! Iadul nu înseamnă neplăcere sau durere de pântece că ai mâncat prea mult dulce. Iadul este însăşi înţelegerea faptului că ai mâhnit din ignoranţă pe cei pe care îi iubeşti. M'aşi simţi în iad dacă aşi vedea la un moment dat că în dorinţa de a-ţi face bine ţi-am făcut din prostie un rău, o nedreptate. Fiinţele omeneşti, a căror dragoste e mărginită şi a căror cunoştinţi sunt şi mai mărginite, arareori încearcă iadul aşa cum ţi l'am evocat şi abia îl cuprind în minte, confuz şi obscur, sub sub o atare formă. Dar, dacă din adâncul timpului ai pătruns dragostea şi ai înţeles pe Dumnezeu, sigur te cuprinde un chin de iad când afli cât rău şi câtă nedreptate ai săvârşit fără să ştii. Numai în acest singur sens trebuie să ne tânguim lui Dumnezeu, a cărui milostivire e în adevăr fără margini: « O, Doamne, n'am ştiut !». Te sfătuiesc să nu-ţi mai încurci mintea degeaba, de oarece formulele convenţionale a religiei îşi pierd sancţiunile cu cât creşti.

In orice lucru caută şi urmăreşte sinceritatea şi adevărul. Credinţa, după părerea mea, nu înseamnă să te încrezi în ceea ce ai auzit că-i neadevăr, numai pentru

www.digibuc.ro

faptul că cineva ţi-a spus că-i adevăr. Mai degrabă înseamnă să crezi în ceea ce socoteşti tu adevăr, cu toate că cineva se foloseşte de argumente pe care nu le poţi combate ca să-i dovedeşti că e pe o cale greşită.

După o săptămână, am continuat a argumenta:

Cea mai bună definiţie a credinţei, din câte ştiu, este «a crede în autoritate, în putere». Pot să cred în Dumnezeu, sau să cred în prietinul meu, sau să cred în ţara mea, sau să cred în biserică, sau în autoritate de stat etc. etc. şi prin asta înţeleg că primesc dominaţia acţiunilor lor şi disciplina lor o pun înaintea altora ce s'ar putea ivi. Dar ca o credinţă să fie temeinică, socot că trebuie sprijinită pe o experienţă. Nu poate fi sprijiintă, cum spui tu, pe păreri. Părerile se nasc din emoţii, nu din raţiune. Credinţa trebuie să aibă rădăcină în experienţă. Dacă spun că am încredere în cuvântul unui Englez, asta înseamnă că am constatat cu propria mea experienţă că Englezii spun drept: dar asta nu 'nseamnă că niciun Englez n'a spus niciodată o minciună, ci numai că e mai caracteristic pentru ei să spună drept decât să mintă. Aşa dar, dacă un om spune: «Iţi dau cuvântul meu de Englez» experienţa mea îmi îngăduie să am încredere într'ânsul, chiar dacă raţiunea m'ar îndemna să nu mă încred. Credinţa în Dumnezeu sau în vieaţa viitoare e o chestiune mai dificilă, deoarece experienţa în chip firesc e îngrădită; dar şi aici pot să am credinţă în ceea ce se potriveşte cu experienţa mea şi să n'am acolo unde religia vine în conflict cu această experienţă.

www.digibuc.ro

Insuşi Hristos a spus: «Dumnezeu este spiritul forţă şi cei ce-L cinstesc trebuie să-I cinstească puterea şi dreptatea». Aşa dar, ce-i forţa? In orice caz, nu-i nici o întruchipare omenească aşezată pe-un tron, niciun zbir cu ochi iscoditori şi nici un judecător de care nu poţi ascunde nicio taină. Dacă nu poţi concepe Forţa-Spirit, atunci mai bine nu te mai gândi la Dumnezeu, renunţă şi descurcă-te fără el, căci concepţia judecătorului pe tron sau a zbirului cu bagheta în mână e mai înrudită cu Diavolul decât dragonul cu chip de om şi cu coada în furculiţă, cum arată imaginea concepută de oameni. Dar, dacă poţi concepe spiritul-forţă, atunci trebuie să-l socoteşti ca o noţiune în afară de timp şi de spaţiu, ca ceva ce poate pătrunde în lumea materiei şi care se poate întrupa în om. Cred, aşa dar, că eu sunt Dumnezeu întrupat şi tu eşti Dumnezeu întrupat şi fiecare din noi e Dumnezeu şi trebuie să încercăm să ne cunoaştem propria noastră divinitate şi acea a altora; să-i punem cât mai puţine piedici şi să-i supunem cât mai mult cu putinţă fiinţa noastră de carne, pe care-o numim trup, spiritului-forţă ce se numeşte Dumnezeu, care locueşte în noi toţi. Deosebirea între Hristos şi alt om este că fiinţa Lui umană era stăpânită şi pătrunsă de cea divină, iar hotarul dintre aceste două fiinţe a fost cu totul desfiinţat. El a vorbit cu vocea lui Dumnezeu, a văzut cu ochii lui Dumnezeu, a fost pătruns de dragostea lui Dumnezeu, aşa că a exercitat puterea lui Dumnezeu.

Dacă, deci, Dumnezeu e spiritul care însufleţeşte specia umană cu legea dragostei, ce-i demonul? Ţi s'ar putea spune că şi el e un spirit — spiritul-forţă a răului.

www.digibuc.ro

Eu cred că demonul e o închipuire, o legendă, — deoarece între noţiunile *spirit* şi *rău* există o contradicţie, după părerea mea. Nu pot concepe un rău întrupat în spirit — vreau să spun că demonul este numele pe care l'am dat tuturor concepţiilor false a divinităţii. Demonul e Dumnezeul ignorantului. Răul nu-i o forţă a spiritului ce se opune binelui. Răul este reprezentarea greşită, stăpânirea greşită sau pervertirea binelui datorită orbirei spiritului şi ignoranţei pricinuită de frică şi de laşitate. Răul este divinitatea văzută prin ochii omului. Binele este omul văzut prin ochii lui Dumnezeu...

Subiectul a fost continuat în două scrisori mai pe urmă. La 19 Iulie, Antony mi-a scris din Gabas:

...Cred că ai părerile cele mai juste şi de mare ajutor pentru mine, căci şi eu simt la fel. Spui printre altele, că unitatea de măsură a binelui şi răului e conştiinţa individuală. Da, sigur, ai dreptate; sunt de aceeaşi părere, cu excepţia unora care n'au conştiinţă sau o au foarte redusă. Sunt sigur că aşi putea ajunge să consider drept foarte bune multe lucruri pe care acum le consider rele. De exemplu: când aveam 14 ani, aşi fi considerat că e pur şi simplu rău să te îmbeţi; acum, deşi cred că-i rău să fii beţiv, n'am remuşcări de conştiinţă şi nici nu-mi pare c'aşi fi făcut rău că m'am îmbătat. La fel, aşi putea aluneca pe o cale mai greşită fără să bag de seamă că fac rău. Trebuie să recunosc că nu cred că-i bine să te îmbeţi, ori c'aşi fi fost vreodată bine încredinţat că multe din păcatele convenţionale sunt lăudabile; dar pot să

www.digibuc.ro

cred că nu-s condamnabile şi atributul acesta negativ se aplică la cele mai mulţe fapte ale omului. Puţine din faptele săvârşite de mine sunt lăudabile; cele mai multe însă nu-s condamnabile. Toate acestea pot să fie adevărate, dar sunt desnădăjduit că aşi putea fi socotit bun, fiind plin de păcate, cu un caracter josnic şi gata să-mi ucid conştiinţa. Să nu-mi spui că nu-i cu putinţă să ajungi pe calea asta, deoarece ştiu că se poate; dovadă, exemplul cu băutura. Aici e greutatea cea mare: a sprijini simţul moral numai pe credinţa individuală.

La 5 August, i-am răspuns:

...Imi critici părerea că singura unitate de măsură a binelui şi-a răului, din punct de vedere moral, e conştiinţa individuală — adică fapta bună e bună, indiferent cum ar putea fi judecată de ceilalţi şi fapta pe care o face un om fiind încredinţat că e rea e o faptă rea indiferent dacă o poate apăra, explica sau scuza cu succes. Tu-mi răspunzi că omul are o conştiinţă elastică ce se lasă legănată şi adormită cu uşurinţă prin putinţa de a nega şi a desminţi neîntrerupt vorbele şi faptele şi prin urmare un judecător atât de maleabil nu poate fi arbitru de încredere. Iţi închipui că ai un argument hotărîtor împotriva tezei mele, arătând că la altă vârstă credeai că-i rău să te îmbeţi, pe când acuma nu mai crezi. Totuşi, dacă lucrul acesta e adevărat, nu constitue o înlăturare a susţinerilor mele, ci mai degrabă o ilustrare a lor. Dacă în adevăr credeai la vârsta de 15 ani că a te îmbăta este o faptă rea, din punct de vedere moral şi dacă acuma la 21 de ani crezi că nu-i un rău moral, atunci am să-ţi

www.digibuc.ro

răspund că dacă te-ai fi îmbătat la 15 ani ai săvârşit o faptă rea, şi că îmbătându-te la 21 de ani nu faci rău. Dar, chiar după recunoaşterile tale, nu e cazul. La 15 ani nu aveai experienţă, ai recunoscut unitatea de măsură a binelui şi-a răului a celor ce însemnau puntru tine forţă şi putere şi având o înţelegere şi o simţire în sensul moral ai făcut ceea ce era bine după părerea celora pe care îi preţuiai, — înlăturând şi evitând tot ceea ce ţi-am spus ieri că-i rău. Acum la 21 de ani, ţi se iveşte împrejurarea de a încerca adevărul celor ce ţi-am spus. In tovărăşia prietinilor tăi de la Oxford, beai mai mult decât ţi-ai fi îngăduit vreodată mai înainte şi intri în starea aceea de semi-intoxicaţie pe care o numeşti «ameţit», «afumat» sau «cu chef» etc. Pentru moment încercarea e plăcută, a doua zi însă efectele de după nu mai sunt aşa de plăcute, totuşi nu destul de penibile ca să-ţi şteargă amintirea plăcerii de mai înainte şi te întrebi «am făcut rău?». Nu ai conştiinţa unor urmări rele durabile de natură fizică, n'ai pierdut respectul prietinilor tăi, nu ai conştiinţa nici a unei greşeli de natură morală, aşa că îţi spui: «sfătuitorii mei n'au dreptate, iar experienţa mea proprie nu m'a îndreptăţit să cred că alcoolismul moderat este un păcat». Acum, asta înseamnă că ai descoperit prin tine însuţi că, dacă te îmbeţi din când în când, asta nu are nicio legătură cu morala, nici măcar cât o greşală de gramatică într'o compoziţie în latineşte, sau cât o lovitură ratată de criket. Când eram copii, multe lucruri erau socotite «vătămătoare» sau «rele» şi care de fapt nu erau deloc vătămătoare, cel mult «nepotrivite»; dar cu cât înaintăm

www.digibuc.ro

în vârstă, ne dăm seama că «păcatele» lumeşti nu-s nici aşa de multe şi nici aşa de mari pe cât eram porniţi să le credem şi în cele din urmă sunt încredinţat că dacă tainele tuturor sufletelor sunt date pe faţă şi deschizi un examen de conştiinţă în condica judecăţii, se va găsi la bilanţ, pe coloana creditului, mult din ceea ce credem pe coloana debitului. Tu nu încerci să dovedeşti că beţia este o faptă bună şi nici n'o reclami ca pe o virtute, nu spui decât că te-ai încredinţat că nu-i chiar aşa de vătămătoare cum credeai altădată şi vrei să-mi dovedeşti prin asta că ai o conştiinţă mai puţin scrupuloasă ca mai înainte. Pe de altă parte, eu îmi menţin părerea mea că este un câştig moral că ai putut să te lepezi de unităţile de măsură convenţionale şi că-ţi faci singur un examen al conştiinţei tale. Dar eşti încredinţat că ai obţinut un verdict definitiv de la conştiinţa ta? Iată câteva întrebări pe care aşi vrea să ţi le pui singur şi să răspunzi cinstit după o matură chibzuinţă.

Mi-ai spus în scrisoarea ta că sufletul tău judecă aspru şi condamnă pe beţiv. Eşti sigur că ai destul control asupra ta ca aceste chefuri ocazionale să nu cadă în obiceiu, care ar putea ajunge la un moment dat să te stăpânească? Adu-ţi aminte că obiceiul se naşte din slăbiciune şi din plăcere şi se poate 'ntâmpla să vie o zi în care, privind în urmă la cel dintâi exces, să-ţi pară rău că l-ai satisfăcut. Să nu îngădui să vie clipa când conştiinţa ta să te condamne, iar puterea voinţei să-ţi fie distrusă. Afară de asta, a te ameţi în casa unui prietin înseamnă o ofensă socială, dacă nu morală. Societatea din Londra ar putea să condamne ceea ce ar putea ierta

www.digibuc.ro

sau chiar admira societatea studenților de la Oxford și însăși conștiința ta te-ar condamna că ești în stare să-ți necinstești faimilia sau prietinii din pricina unei infracțiuni sociale. In cele din urmă, beția excesivă micșorează și slăbește capacitatea fizică. Cât ești tânăr ai destule rezerve de forță trupească și prejudiciul pricinuit de un exces întâmplător este atât de mic încât nici nu-l bagi de seamă. Totuși, de câte ori cazi în păcat, aduni tot mai multe prejudicii fizice și chiar dacă ai putința să înfrânezi obiceiul înainte de a-ți pierde controlul asupra ta, poți să ajungi la o slăbire și la o micșorare a capacității tale fizice dincolo de orice vindecare; și conștiința poate să-ți învinovățească slăbiciunea trupului, chiar dacă sufletul tău a dobândit înbunătățiri prin această experiență.

Să considerăm deci — dacă ușoarele tale excese la Oxford te-au deslegat cel puțin de noțiunile convenționale și te-au deprins să cunoști prin propria ta experiență care-i hotarul înțelepciunei și limita prin care plăcerile de un ceas trebuiesc subordonate fericirei de o vieață întreagă, atunci această experiență este în prezent un câștig moral și conștiința ta te va despăgubi cu siguranță de ori ce vină morală; dar dacă îți faci un obiceiu care te va stăpâni, fii sigur, că nu vei fi iertat de responsabilitate în fața conștiinței tale...

Discuția s'a închis cu o scrisoare de la Antony scrisă din Porlock la 28 August:

Ești într'adevăr un om extraordinar. Ai stat toată noaptea treaz (Marți, 5 August) ca să-mi scrii o scrisoare

www.digibuc.ro

minunată asupra problemelor morale; îmi spui că n'ai să ai vreme s'o reciteşti şi n'ai făcut nici o singură greşeală — nici un cuvânt greşit scris, nici un punct uitat, nici o silabă omisă! — Iată de ce emancipaţii Indiilor par mici — iată de ce extraordinarul nume al Angliei ajunge răsunător în toate cele patru părţi ale lumii — iată de ce tremură cei din Bengal, înjură Boerii, mint Chinezii şi iată de ce Negrii sălbatici din Africa mănâncă nisip din mâinile celor mai rău famaţi renegaţi beţivi şi desfrânaţi cari au trăit prin toate localurile de noapte din Tottenham Court Road, înconjuraţi de scandaloase adunături ale societăţii din Mayfair! Iată de ce d. Kipling vorbeşte despre valoarea drapelului Angliei, iată de ce d. Chesterton strigă împotriva Anglo-Saxonului băutor de bere din Wesset, iată de ce Sir Henry Newbolt cântă măreaţa tradiţie a marinei engleze şi d. Belloc sare şi dansează când îşi umple pieptul cu aerul plin de praful cimbrului de pe colinele din Sussex. Acesta-i firul de ţărână din bătrâna cărămidă de la origine, care întăreşte o adevărată construcţie şi care răspunde pentru ceea ce se numeşte în mod obişnuit Imperiul Britanic! «Tu scoţi la iveală bunurile!» ar spune cu eleganţă şi concizie d. Wodehouse, cel mai neîntrecut dintre istoricii zilei de azi!

După cum vezi, am fost foarte impresionat de scrisoarea ta, dar n'am să-ţi răspund cuvânt cu cuvânt, deoarece desbaterea acestui subiect se iveşte la intervale de şase săptămâni şi în afară că e greu de ţinut minte şi de păstrat firul, dar am stăruit destul şi m'am epuizat. Dar cândva, într'o zi, va trebui să stabilim prin discuţie

www.digibuc.ro

argumentele plăcerii şi-ale fericirii. Nu-s de loc convins de optimismul tău cam idealist. Păstrez încă puţin din tradiţiile şcolii asupra păcatului (în teorie). Nici o clipă n'aşi putea tăgădui că vieaţa — trăită numai skiind, dansând, călărind sau bând — ar putea deveni monotonă. Acestea sunt plăceri, nu-i aşa? Dar, din nenorocire, pot să skiez iarna, să călăresc primăvara, să beau şampanie toamna şi să dansez vara. Aşa că pentru mine fericirea înseamnă 99% plăcere, iar restul de 1% care atenuiază monotonia (de exemplu munca şi învăţătura) apare aşa de rar încât fericirea — adevărata fericire după teoria ta — comparată cu plăcerea este o cantitate neglijabilă în vieaţa mea. Sunt o fiinţă nemernică! Dar acest argument e fără sfârşit. Ne vom întâlni iarăşi într'o zi, vom vorbi atunci. Doamne, tânjesc după clipa aceea.

In afară de asta, controversa noastră asupra beţiei a ajuns distracţia şcolii aici, la Oxford; fără îndoială în India de mult faceţi haz de ea. De câte ori vine corespondenţa, spun vesel: «Altă scrisoare de la mama în care mă roagă: «Nu te îmbăta, dragul mamei» şi una dela tata în care-mi explică de ce? Dacă uit să spun eu asta, vine unul şi mă întreabă: «Ai primit mustrarea obişnuită?». De fapt m'am săturat până în gât de veşnicul subiect! In sfârşit, îmi iau îngăduinţa de a mă asigura că nu mi-i frică de sănătatea mea, care s'ar putea ruina din pricina «întâmplătoarelor excese» şi sunt «destul de sigur că am suficient control asupra mea să evit ca nu cumva excesul ocazional să se schimbe într'un obiceiu şi să fiu stăpânit de el». *C'est fini...*

www.digibuc.ro

Afară de acest subiect, scrisorile lui Antony, din timpul trimestrului de vară, ne-au pus la curent cu vizitele şi reuniunile la care a luat parte, fie la Oxford fie la Londra. Toate sunt pline de bucurie şi veselie. Către sfârşitul lui Iunie, se săturase de mese şi dansuri şi a dorit iarăşi o vieaţă sănătoasă în natură plină de soare şi aer curat şi a plecat cu Eduard Woodall în Pirinei. Inainte de a pleca, mi-a scris din Oxford, unde se dusese ca să-şi facă bagajele.

> Sunt foarte fericit şi mulţămit astăzi, de parc'aşi intra într'o etapă nouă a vieţii cu preocupări mai serioase şi mai interesante. Aseară am cinat singur în apartamentul meu şi pentru sărbătorirea acestei vieţi noui am avut numai o sticlă de şampanie. Dar m'am gândit că şampania înseamnă a păstra încă vieaţa cea veche, aşa că n'am deschis sticla ci am băut bere în loc?

Au plecat la Gabas în provincia Basses Pyrénées şi au locuit într'un han mic pierdut între dealuri. La început au fost desamăgiţi din pricina vremei, — colinele erau învăluite în ceaţă, — dar când a apărut soarele, i-a cuprins mulţămirea şi bucuria de-a se căţăra pe urcuşuri, de a se scălda şi de a se tolăni în soare.

N'au stat în străinătate decât 15 zile şi s'au întors la Londra pe la 17 Iulie. Antony mi-a scris o scrisoare lungă de acolo în care îşi lua apărarea, scuzând şi explicându-şi plăcerea de a-şi risipi vieaţa, subiect pe care adesea l'am deshătut în scrisorile noastre:

> Sunt beat totdeauna; (îmi scrie) nu într'una, dar totdeauna. Câteodată mă'mbăt de soare, câteodată

www.digibuc.ro

de emoţie, altădată de fericire, sau de o idee, altădată de descurajare şi câteodată cu ceea ce prohibiţioniştii numesc «liqueur». Când spui «beat» îţi închipui un om inconştient şi nepoliticos pe stradă, obsedat de apropierea braţului legii sub forma unui poliţist fălos. Această imagine e desgustătoare. Când sunt beat, parcă aşi fi un biet om pe-o zi insorită. Mi-ar fi ciudă să ştiu că vă închipuiţi că-s verde la faţă, umflat de nesomn şi agresiv. Nu, dragii mei, să nu credeţi că-s o haimana. Imi place să fac nebunii, mi-s dragi oamenii şi dansul şi tovărăşia femeilor şi toată strălucirea localurilor de noapte; dar nu mă gândesc nici o clipă că asta ar putea fi vieaţa mea, sau că are vreo însemnătate pentru mine. Imi place să vâslesc, dar n'am de gând să mă înec... Adevărata fericire stă în sănătate şi în sporturi; o simt când boxez; când sunt în Scoţia sau în Elveţia, acestea sunt adevăratele plăceri care mi se potrivesc; dar îmi place şi puţină distracţie, din timp în timp. Asta-i natura mea.

Mamei sale i-a scris la 30 Iulie o dare de seamă nostimă a unui bal dat de Lordul şi Lady Curzon la Carlton House Terrace.

A fost unul din cele mai reuşite baluri la care am fost, alcătuit minunat şi oameni unul şi unul. Dar mi-a plăcut felul cum am fost primiţi la cină. Mai întâi ne-a întâmpinat la uşă Chips Channon, cu câteva vorbe glumeţe şi amabile. Pe urmă, Hubert Duggan, care face furori acum la Londra, e la modă şi e al fetelor *adoré* — ne-a strâns mâna cu căldură la fiecare şi ne-a

www.digibuc.ro

dat un cocktail. — Apoi am fost anunţaţi şi primiţi de Baba [1]). In clipa aceea obosisem de dat mâna cu atâta lume şi eram convins că petrecerea e dată de Baba şi că Grace [2]). nu vine. Totuşi, când toţi invitaţii se adunaseră — câteva sute — uşile s'au deschis larg în laturi şi Georgę şi Grace au păşit înăuntru ţinându-se la braţ şi în chip solemn au început să dea mâna cu fiecare, spunând fiecăruia: « Oh! Cred că n'am dat mâna cu d-ta mai înainte; ştii, e atâta zăpăceală! ».

Când fratele său a venit acasă de la Dartmouth, pe la sfârşitul lui Iulie, Antony împreună cu el s'au dus să stea la colonelul O'Connor (care fusese oaspetele nostru în Nepal) lângă Ilfracombe. De acolo, i-a scris mamei sale la 5 August:

Dragă mamă,

Gazetele sunt pline de « au trecut zece ani » şi de « dreptate şi libertate » şi de fotografii ce reprezintă soldaţi belgieni evacuând oraşul Louvain şi « Blucher » scufundându-se în Marea Nordului. Ce sentiment nostim şi ciudat încerc eu care eram aşa de mic pe vremea aceea. Imi par minunate şi măreţe faptele din acele vremuri şi în contrast cu ele timpul de astăzi apare neînsemnat, meschin şi artificial.

Drăguţă mamă, războiul trebuie să fi adus lucrurile şi lumea la adevăratele lor valori şi esenţe, dar după aceea oamenii şi-au cheltuit timpul ca să reconstruiască toate lucrurile artificiale pe care le-au gândit de secole

[1]) Lady Alexandra Curzon.
[2]) Lady Curzon.

www.digibuc.ro

şi pe care anii războiului le-au sdrobit şi le-au sfărâmat în mii de bucăţi. Dar cred că pacea fără micile certuri şi convenţionalele edificii ar fi ca o navă de luptă după Jutland: fără catarguri, cu coşurile sfărâmate, cu cabina aruncată peste bord — un fel de carapace plutind neînsufleţită şi nu neînsufleţită chiar — păstrând însă veninul şi amarul şi însufleţită de voinţa şi puterea de a merge înainte, înainte şi de a cuceri. Dar ce-i o navă de luptă fără catarguri şi posturi de observaţie, fără coşuri şi fără radio-telegrafie şi ce valoare mai are societatea fără alegeri generale, fără jocuri, fără scriitori, baluri, convenţii, moravuri şi scandaluri? Aceste lucruri merg numai când realitatea şi războiul au dispărut şi cred că articolul complect înfrumuseţat şi împodobit este o instituţie permanentă mai bună decât carapacea aceea luptând sălbatic, carapacea despuiată de podoaba deşărtăciunii şi încă lovită în cele mai utile şi vitale elemente. Unele au dispărut pentru totdeauna, iar cele care le înlocuiesc trebuie să fie esenţiale. Aşa dar, sunt de părere că trebuie să ne mulţămim cu pacea care a redat navei de luptă catargurile şi societăţii pe *chaperon-ii* săi. Nu mă pot opri de a gândi astfel, când văd în Daily Mirror fotografiile din 4 August 1914, entuziasmul frenetic al Parisului şi hotărîrea tăcută a Londrei care au dus amândouă ţările de bună voie în cel mai înspăimântător război şi cine ştie, poate cel mai inutil.

In risipa de vieaţă,
Pare un lucru mărunt.

www.digibuc.ro

In acest răstimp, mă aflu într'o fermă mică şi fermecătoare din Devonshire cu dependenţe albe şi cu o curte mică în spate ce seamănă cu o casă de vânătoare din Scoţia. Interiorul are înfăţişarea unui amestec de pensiune din Westgate şi salonul din Osborne de pe vremea « Marei Regine ». De trei zile ploaia cade într'una fără încetare, iar eu mă îngraş din ce în ce mai tare şi mănânc din ce în ce mai mult şi mă fac din ce în ce mai nesănătos. Asta-i proprietatea pe care colonelul O'Connor [1]) a luat-o până în August şi John şi cu mine ne silim să învăţăm de la el ce înseamnă să fii o gazdă cu adevărat dezinteresată şi încântătoare; cum să dai şi totuşi să pară că primeşti şi cum de dimineaţă până seară să uiţi de tine ca să mulţămeşti şi să desfeţi pe alţii. N'am întâlnit încă un om mai modest şi mai atrăgător şi plăcut decât Colonelul. Cred că John e fericit, cu tot climatul de care dispune Dumnezeu (Colonelul O'Connor îl lasă să conducă toată ziua maşina şi John se arată foarte destoinic). Mie îmi lipseşte tovărăşia în care îmi petreceau vremea făcând năzbâtii prin Paris. La sfârşitul săptămânii, mă duc la Londra să văd match-ul de box Bloomfield contra Gibbons, care va fi multă vreme, cred, cel mai bun spectacol de box din Anglia. Apoi plecăm cu toţii la Porlock la cineva, până voi pleca la Stanway (aşi putea să mă duc la Anglesey, deoarece am fost invitat şi doresc din suflet să mă duc). Doresc să putem fi iarăşi împreună la Knebs. Nu-mi place să fiu departe de toate şi să stau degeaba fără nici unul din voi şi fără nimeni care să-mi fie drag...

[1]) Sir Frederik O'Connor, ofiţer politic la Nepal.

www.digibuc.ro

Adio, mi-eşti dragă, mamă. Incearcă să nu gândeşti prea rău despre mine fiindcă mă desfăt în plăceri. Mă tem că demonul are mare putere asupra copilului tău.

Cu toată dragostea, al tău fiu,
Antony.

Vacanţa a dat fiasco, deoarece John s'a îmbolnăvit de oreillons; iar Antony, a fost silit să renunţe la vizitele sale plănuite dinainte. Toate acestea l'au plictisit grozav; prea puţine mijloace ca să-şi petreacă timpul la Porlock, cu climatul nu se împăca, aşa că am primit de la el o scrisoare foarte mânioasă. Un automobil Morris Cowley pe care i l'am dat când a împlinit douăzeci şi unu de ani — era singura lui mângâiere. I-a fost de mare bucurie şi l-a socotit ca cel mai scump bun al lui.

Cea mai caracteristică dintre scrisorile sale scrise de la Porlock este următoarea, pe care o trimite mamei sale.

Porlock, 26 August.

Da, dragă mamă, încă sunt aici. Toate uşile străbune a celor mai multe case nobile din Anglia mi-au fost trântite'n nas. Nici una dintre doamnele societăţii înalte, a căror diademă scânteiază în sălile de bal de la Mayfair, nu vor să stea alături de un sărman tânăr infectat de oreillons şi să-l introducă printre copii lor anemici. Aşa că sunt silit să stau la Porlock, făcându-mă că pricep motivele şi obiecţiile pentru care nu-i cu putinţă să mă aibă mosafir. De fapt, însă, toată înclinarea mea de a înţelege orice şi cinstea m'a părăsit în clipa de faţă. Am ajuns mai veninos, mai şiret şi mai răutăcios.

www.digibuc.ro

Dacă lumea nu vrea să mă aibă contaminat de oreillons, n'are să mă aibă nici atât când primejdia bolii va trece, şi nădăjduiesc că se va întâmpla odată şi asta. Iată ce simt! Plăcut, nu-i aşa?

Din când în când o scânteie de blândeţe şi înţelegere mi se furişează în suflet când mă gândesc la nefericitul John care zace în pat cu costumul cel nou de călărie lângă el şi cu privirea rătăcindu-i pe geamuri afară la caii care tropăiesc, bat din copite şi nechiază. Şi când mă gândesc iarăşi la toţi «copiii anemici» îmi apar în faţa ochilor Fiona Ivor, Anne Charteris şi un cârd întreg de Pagetsi cu umflături cât pumnul după urechi. E greu, dar trebuie să recunosc că toţi au dreptate afară de mine şi să înţeleg cu cât mai nenorocit decât mine trebuie să fie John!...

Am devenit melancolic şi cam plictisitor... Scriu scrisori, dar nu primesc răspuns decât de la negustori; citesc cărţi, dar mă desfată prea puţin; mă plimb cu maşina, dar afară de asta nu pot să fac niciun alt sport. De fapt, sunt obosit de tot şi aproape scos din sărite. Vânătoarea de căprioare e un sport cu totul mediocru şi nici pe jumătate plăcut pe cât putea să fie; dar am o dorinţă puternică să joc polo — am să pot oare în India? Am căzut aşa de tare în mintea copiilor, încât nu mai găsesc plăcere decât în jocuri. Cred că are să-mi placă polo şi că niciodată n'am să pot vâna sau împuşca. Până la urmă, am ajuns la concluzia că nu am în mine nimic de sportsman — când se pune la cale o vânătoare de cocoşi de munte rămân cu totul rece, pe câtă vreme o partidă bună de tenis îmi dă multe senzaţii şi emoţii,

www.digibuc.ro

cu mult înainte de a începe jocul. Vânătorile pe care le-am făcut îmi par prea puţin, — sunt multe alte lucruri pe care aşi prefera să le fac. Imi place călăria, dar aşi prefera să încalec nişte cai sălbatici, nu blânzi de vânătoare, căci ar fi mai plăcut, mai neaşteptat şi mai greu. Şi mi-ar plăcea să călăresc cu doi trei prietini care-mi sunt dragi şi să fac isprăvi grozave; nu să merg la vânat pe câmpul plin de călăreţi. Dar polo cuprinde, cred, tot ceea ce îmi place. E un joc plin de emoţii şi-mi plac jocurile mai mult decât orice. Polo înseamnă călărie şi-i iute şi sălbatic. Deasemeni, cred c'aşi fi un bun jucător. Toţi îmi spun că ştiu să călăresc bine, dar eu nu ştiu şi nici nu pot să-mi dau seama ce înseamnă să călăreşti bine... Inconjur şi amân orice prilej şi sunt desgustat de cai. N'am avut de gând să-mi destăinuesc părerile mele sceptice «sur les sports anglais» dar au ieşit la iveală fără voia mea. Cel mai mult îmi place ţinutul în care le practic. Se spune că Gabas este un centru pentru vânătoarea caprei negre, dar aşi fi mai fericit dacă n'ar fi capre negre pe colinele acestea, decât dacă aşi împuşca patru pe zi. Puteţi pricepe aceasta? Mintea mea copilărească se împacă mai bine cu lucrurile caraghioase şi stupide. — De cincizeci de ori e mai bine să te scalzi într'un iaz al pâraielor de munte, decât să umbli o săptămână în Scoţia, având cel mai grozav noroc la vânatul cocoşilor de munte. Nu doresc decât trei lucruri. Intâi, pe tine şi pe tata şi casa părintească; al doilea, să joc polo; şi al treilea, să plec în America. Aşi putea spune că n'are nicio legătură între ele; dar toate mi-ar face o plăcere imensă.

www.digibuc.ro

Dar dintre toate, dragă mamă, de voi mi-i cel mai dor. Cu toate acestea, nu câştig nimic dacă mă vaiet şi suspin, mai cu seamă că abia am luat ceaiul. Vreau doar să-ţi destăinuesc sentimentul meu atât de adânc şi să dau la o parte lumea asta blestemată, a egoismului, a insensibilităţii şi a intereselor materiale, şi să încerc să fiu mai nepăsător cu cele omeneşti, plăcute şi atrăgătoare, decât cu tovarăşii mei demoni de pe acest pământ. Mă aştept să se deschidă iadul curând şi să mă înghită. Ceea ce ar fi păcat; dar înainte de asta, aşi vrea să joc polo. Doamne! Câtă dragoste mi-ai sădit în suflet pentru tine, mamă. Nu pot să-ţi spuns golul pe care mi l'a lăsat în inimă plecarea ta. Din tot sufletul te doresc iarăşi. Dar cui îi pasă de asta? Nimănui decât ţie şi mie. Toată dragostea inimii mele păcătoase e a ta. Ţi-o trimit în scrisoarea asta.

Al tău, cu nemărginită iubire,
Antony.

Iţi place poezia asta a mea?

FUNIA DE AUR

Intr'o seară am stat pe o colină mică
Privind către apusul soarelui;
Şi către marea 'n suspine fără odihnă —
Ca mulţi alţi oameni ce-adesea au făcut la fel!

Mulţi ani trecut-au peste colina mică
Şi marea apusului, sub sărutul soarelui, bătrână e.
De mult a uitat tinereţea de bătrâna pereche,
Dar eu sunt foarte tânăr şi tinereţea pe mine mă ştie.

www.digibuc.ro

Cu ochii aţintiţi în adâncul apusului, tinereţea
Mi-a îngăduit să visez la fericirea vieţii,
Să visez la colinele din zare
După care a plecat Columb în apus.

Colina mică pentru mine-i casa,
Iar marea, marea din apus e vieaţa;
Căci între mine şi colina mică
Se 'ntinde-a mării funie de aur.

«A fi sau a nu fi?» a spus odată Hamlet.
Iar eu: «Ce e mai bine oare şoptit-am
Cu mâna încleştată pe pumnal,
Cu ochii aţintiţi încă spre mare, —
Dar marea în suspine îşi leagănă copilul soare.

Am cugetat că marea cu şoapte de visare
L'a chemat pe Columb în depărtări pierdute;
De voi porni pe urma soarelui apune,
Nu voi descoperi, ştiu bine — decât America!

Şi funia de aur ce de colina mică,
Mă leagă — n'am mai tăiat-o
Ci m'am întors, am râs şi m'am gândit acasă,
Căci funia lanţ s'a făcut şi eu încă mai sunt aici.

La 20 Septemvrie, s'a întors la Oxford ca să scrie un studiu asupra lui Napoleon I, pe care făgăduise să-l citească la societatea desbaterilor literare din Knebworth, la 7 Octomvrie. Pregătirea acestui studiu i-a născut un interes intelectual care-i lipsise cu totul în timpul vacanţei..

www.digibuc.ro

La 23 Septemvrie, îi scrie mamei sale:

Sunt cufundat cu totul în vieaţa şi în epoca lui Napoleon. Vineri am sosit aici şi de Sâmbătă dimineaţa până ieri după masă, nu m'am sculat de pe scaun şi am trăit într'o lume apusă, înmormântată de 100 de ani. Am intrat în vieaţa lui Napoleon I, Napoleon al II-lea şi Napoleon al III-lea. Timpul şi hrana nu mai aveau însemnătate, iar eu n'am fost niciodată până acum aşa de preocupat şi cu totul uitat de lume şi departe de ea. E minunat şi mă simt deplin fericit.

La 7 Octomvrie, voi ceti un studiu la Societatea de desbateri literare din Knebworth. Am venit aici ca să-l scriu, gândind că liniştea şi cărţile-mi vor fi de folos. Niciodată n'am nemerit-o mai bine. Aceste trei zile din urmă au fost cele mai fericite din vieaţă. M'am gândit că nu-mi trebuie mai mult decât o săptămână şi odată cufundat *in medias res*, nu m'am mai oprit, atât am fost de concentrat. E minunat să vezi cum creşte lucrul şi creşte mereu, dorind să mai adaogi ceva şi să treci încă puţin mai departe la pagina următoare, care are să fie aşa de plăcută! Acuma, lucrul s'a isprăvit; dar eu m'am ales cu o durere de cap, cu faţa palidă, cu cearcăne adânci subt ochi, fără un fir de putere şi cu o grămadă de pagini de maculatură scrise înghesuit, cuprinzând o atenţie concentrată a minţii de 50 de ceasuri. Cred că studiul a ieşit minunat. Mă întreb dacă se va mai găsi unul care să creadă la fel???

Oxford-ul e gol, pustiu şi plictisitor, dar asta n'am observat-o până aseară. Mi-am golit camera, am umblat

www.digibuc.ro

prin sertare şi mi-am triat scrisorile din India din 1922 şi până acum. Cred că azi plec la Londra.

După ce şi-a desăvârşit lucrarea la Oxford, a făcut trei vizite în provincie şi după aceea a trimis un rezumat nostim al tuturora în trei scrisori una după alta. Una din ele cuprinde o povestire dramatică a unei încercări care s'ar fi putut isprăvi cu o nenorocire:

Am scoborît cu maşina la Lulworth, ca să-mi petrec Marţea trecută cu Daphne Gladstone. E un ţinut încântător, cu stânci şi faleze măreţe şi cu coline, văi, prăpăstii şi locuri de scăldat. Familia toată e cât se poate de plăcută. Daphne e foarte drăgălaşă, deşteaptă şi fermecătoare de nu-ţi mai poţi lua ochii de la dânsa; iar sora ei mai mică — Pann — e tot aşa de dulce, foarte copilăroasă, plină de veselie, cu trupul ca de nimfă şi faţa ca de înger. Am fost fericit până în adâncul firii, am râs toată vremea, ne-am scăldat şi-am jucat bridge. Aproape n'a plouat de loc, iar într'o zi a fost chiar cald.

In prima zi când am ajuns acolo, ne-am urcat spre vârful falezei; dar mi-au spus că-i peste putinţă să te urci pe vârful stâncii, sau să mergi de jur împrejurul ei pe la poale. După cum vă puteţi închipui, a trebuit să mă strecor nevăzut şi să încerc. Să înconjur stâncă mi-a fost uşor. M'am slujit de margini tari de stâncă şi de colţuri solide ca să păşesc şi să mă prind cu mâinile. Am început să urc de jur împrejur, dar într'un loc un obstacol mi-a oprit calea. M'am întors puţin înapoi, pe urmă am început să mă caţăr de-a dreptul. Am ajuns

www.digibuc.ro

la o margine de unde am văzut că, dacă ocolesc stânca din faţă, nu mai am decât un yard până sus pe creastă; iar restul drumului era uşor fiind acoperit cu pământ şi iarbă. Dar n'am putut să ocolesc stânca. In sfârşit, urcasem un povârniş groaznic de unde nu îndrăzneam nici să mă opresc, nici să mă uit, nici să judec. Mă ţineam cu dinţii târându-mă mai mult pe pântece şi alunecând într'una. Eram înspăimântat, agăţat la o sută de picioare, deasupra unui perete de stâncă drept ca de prăpastie şi încă fără nici o urmă pe care să aşez în siguranţă piciorul. Nu puteam să mă întorc, nici să mă opresc, aşa că am înaintat şi am ajuns într'o scobitură, cu mâinile însângerate, tremurând din toate încheieturile şi gâfâind ca o căprioară înspăimântată. M'am căţărat în scobitura stâncii, m'am lăsat stors de puteri la pământ şi am aprins o ţigară ca să-mi liniştesc nervii. Când mi-am venit în fire, am încercat să merg mai departe, dar am băgat de seamă că ceea ce-mi părea uşor în fapt era cu mult mai greu. Erau mai multe căi, dar mă aflam pe muşchiul alunecos care stă pe vârfurile stâncilor şi nu eram sigur pe picioare. Ori mi-aşi fi putut păstra echilibrul sau aşi fi alunecat; în tot cazul nu mă puteam sprijini pe ceva sigur, aşa că având moartea într'o alternativă n'am îndrăznit s'o înfrunt! Părea că mi s'au tăiat picioarele, aşa că m'am târît înapoi în adăpostul din stâncă şi m'am culcat să dorm, hotărîndu-mă să scobor pe unde am urcat după ce nervii şi degetele se vor fi odihnit. Când m'am deşteptat, am zărit o corabie pe mare şi pe Daph în ea. Mi-a spus că-i 3,30 (plecasem pela 11) şi am băgat de seamă că înţepenisem şi flămânzisem şi-aşi fi vrut să-mi dea o

www.digibuc.ro

bucată de funie cu care să urc deasupra. Aceasta a pricinuit mare bucurie printre pândarii coastei care n'au niciodată nimic de făcut. Au adus o barcă şi o funie şi am făcut fel de fel de semnale. La un moment dat mi-au aruncat un capăt de funie din vârf pe care mi-a fost teamă să mă las, cu toată greutatea mea, dar care mi-a dat sprijinul moral de care aveam trebuinţă ca să ajung pe creştetul falezei. M'am văzut din nou pe iarbă cu inima uşoară şi povârnişul până'n vârf părea acum ca o pajişte după prăpastie. (Când a doua-zi m'am reîntors ca să privesc la locurile isprăvii, n'am îndrăznit să mai scobor câtuşi de puţin, aşa de prăpăstioasă şi înfricoşată arată, cu toate că în clipa aceea mi s'a părut teren drept ca o pajişte). Mi-a fost ruşine că am pricinuit atâta grijă şi tulburare, mai cu seamă că fusesem în mod special prevestit să nu urc...

După aceea s'a întors la Knebworth ca să-şi cetească studiul, care a fost foarte reuşit şi i-a adus multe laude.

La 15 Octomvrie îi scrie mamei sale de la Oxford:

Iarăşi la Oxford, numai cu opt săptămâni de « datorie şcolară zilnică şi obişnuită » înainte de a pleca în Elveţia. Sunt de pe acum în prada emoţiilor şi am scos skiurile şi mă desfăt punând bocancii în picioare şi uitându-mă la rücksack-ul tatii cu o dorinţă pasionată zugrăvită pe chipul meu. Când mă uit la fotografii parcă înebunesc şi abia pot să mă gândesc la altceva afară de vacanţa Crăciunului care vine...

Oxford este, cum spuneau istoricii despre Franţa după războaiele imperiului, epuizat. Sunt multe feţe

www.digibuc.ro

noi şi multe altele lipsesc, iar cele rămase s'au lungit de greutatea chitanţelor multe pe care posesorii le poartă în buzunare. N'am să mai fiu în stare să mă refac din risipa ultimului trimestru... Dar datorită hotărîrilor mele cu privire la Anul-Nou, am început refacerea prin a fuma ţigări «Pold Flake» şi nădăjduiesc că până la urmă voi reuşi să părăsesc universitatea cu cinste. Totuşi este o atmosferă apăsătoare de sobrietate şi hotărîri măreţe plutesc prin aer şi toţi şi-au schimbat locuinţele, încât nu mai vezi figurile cunoscute şi-ţi închipui că stau la muncă aplecaţi peste tomuri.

Acuma îţi închipui cum e Oxfordul. E o atmosferă prielnică să te cufunzi în muncă; eu m'am cufundat în tăcuta încântare de-a contempla data de 10 Decemvrie!

Cred c'am pierdut orice interes pentru sporturi, nu doresc să joc football; boxul a ajuns să fie mai mult o nevoie decât o plăcere şi sunt mai mulţămit când stau în odăiţa mea cetind sau scriind. Rezultatul, după cum spune Oxfordul, e c'am început să devin estetician şi sunt flatat de asta şi am să ies să-mi cumpăr o haină de catifea şi favoriţi de pus pe obraji!...

In luna aceea a avut loc criza politică pricinuită de scrisoarea lui Zinoviev şi guvernul laburiştilor, care timp de un an se menţinuse într'un chip precar, s'a disolvat şi a căzut de la putere. Antony, — într'o scrisoare trimisă mie la 22 Octomvrie pe care o reproduc mai jos, — îşi manifestă părerile asupra alegerilor generale. Sunt foarte aspre aceste păreri şi de la sine înţeles, lipsite de maturitate, dar citarea lor e

www.digibuc.ro

preţioasă pentru a scoate în evidenţă starea spiritelor din acea vreme.

Alegerile generale — îmi scrie el — mă lasă aproape rece. Fiecare-i răzvrătit şi nepregătit şi activează desbinat şi nici un partid n'are nici cea mai slabă şansă să obţină majoritatea. Toată lumea, cred, s'a săturat de conservatori şi greşala lor copilărească, cu privire la apărare, e aproape de neiertat. Prefer cu mult ideile liberalilor asupra comerţului liber fără privelegii imperialiste. Nu văd dece n'ar fi Anglia în stare să concureze cu cei mai de seamă producători de pe pieţele lumii şi să se menţie. Este singurul mijloc de a asigura o prosperitate fundamentală şi durabilă. Pentru ce, de exemplu, vinurile australiene, care evident n'au reuşit să concureze cu vinurile franceze, pentruce—zic—să fie susţinute de o teorie protecţionistă şi de un tarif de preferinţă? Curând în Anglia nu va mai fi de lucru şi asta mă scoate din sărite. E lesne de înţeles dece; e prea mare cererea de servciu şi prin urmare prea scăzută oferta pentru lucru. Şi totuşi, *Daily-Mail* strigă şi arată că marfa germană va inunda pieţele şi va da lovitura de graţie comerţului britanic. Cred că dacă vor încerca şi vor putea, trebue să li se îngăduie. Fiecare spune că lucrătorul britanic este cel mai bun din lume. Sunt de părere că poate munci pentru bani, ca şi Germanul. După câte înţeleg, acesta-i punctul de vedere al liberalilor. Dar dacă ar spune asta sus şi tare, n'au să capete nici un vot. Nu-mi plac nici mie şefii lor, îi dispreţuiesc; sigur, Asquith e un om ilustru, dar nu-i mai puţin

www.digibuc.ro

adevărat că e abuziv şi naiv. Lloyd George e şi mai naiv încă. Imi place bătrânul Winston, dar ca şi ceilalţi, nici el nu are un sistem de organizare constructiv, pe care să-l poată desvolta şi abuzul e şi mai înrăutăţit.

Imi place grozav Ramsey Mac Donald; nu înţeleg ideologia laburiştilor şi nici n'am încredere în partidul lor. Şi ei mi se par naivi şi mai ştiu că ei sunt înrudiţi cu ideologia comunistă, adică o prăpastie. N'aşi putea fi socialist, sau şef al drapelului roş şi dispreţuiesc bolşevismul şi uniunea de comerţ şi toate celelalte. Dar îmi plac muncitorii pentrucă:

1. Fără greve nu pot să obţie mai mult decât celelalte categorii.

2. Ceea ce au împrumutat de la Germani sau Ruşi nădăjduiesc c'are să determine lucrul şi producţia iarăşi în Anglia.

Nu râde de mine şi nu-mi spune «Ce ştii tu despre lucru?». Mi-i silă de muncă şi de lucru ca celor mai mulţi, dar sunt aproape sigur că ele alcătuiesc condiţia fundamentală a reuşitei în ori ce domeniu.

Iată ce cred despre alegeri. Nu mă interesează nici un partid şi nu prea-mi pasă de ce are să se întâmple, cu toate că am înclinaţii liberale. Fiecare trebuie să-şi ducă povara. Conservatorii vor să vâre discordia în rândurile laburiştilor şi să-i compromită; iar laburiştii vor acelaşi lucru în grupul capitaliştilor. Nu ştiu, dar nădăjduiesc şi cred că liberalii vor să-i răstoarne şi pe unii şi pe alţii. De sigur că s'ar putea să cadă şi ei! Elveţia însă se conturează tot mai aproape la orizont (strigătele «plutocratului») oh! oh!

www.digibuc.ro

Scrisorile pe care le-am mai primit de la Oxford în fiecare săptămână sunt foarte plăcute dar prea lungi ca să-mi îngăduie spaţiul să dau mai mult decât câteva citate din ele. Intâmplarea cu prietinul nostru bun — Părintele Waggett — pe care o reproduc mai jos, e nostimă:

Intr'o dimineaţă din săptămâna trecută — prima din trimestrul acesta — am uitat să mă trezesc. La un moment dat, am făcut o sforţare supremă şi rătăcind buimac, m'am îndreptat către baie. Era prea târziu ca să beau ceaiul la sufragerie, aşa că am adunat câteva ouă de ici, puţin unt de colo, pâine din altăparte şi însfârşit o pară din J. C. R. (camera comună a junilor). Intorcându-mă astfel încărcat şi nebărbierit în camera mea, pe la 10,15, am găsit pe Părintele Waggett instalat în scaunul meu! De bucurie, am căzut unul în braţele altuia, ouăle au căzut pe parchet, somnul mi s'a risipit şi ţigara i-a sburat din gură. Toată dimineaţa am stat de vorbă despre tot felul de fleacuri şi pe nesimţite gustarea pregătită a dispărut pe gâtlejurile noastre, bucăţică cu bucăţică. Apoi, ne-am dus să hrănim păsărelele în Grădina Botanică, cu toate că a avut grijă să mă asigure că «erau sătule». A fost aşa de plăcut şi atât de bine dispus, încât nădăjduiesc c'are să mai vie.

Părintele Waggett m'a luat cu el la Londra, acum două zile, ca să-l ascult ţinând un discurs. De fapt eu l'am luat cu mine, dar e drept că dânsul m'a făcut să mă duc. L'am dus cu maşina mea. Purta pe dânsul douăsprezece haine, patru mantale, opt fulare, nouă pălării, trei batiste, douăsprezece scurteici, două pături pe

www.digibuc.ro

genunchi şi era *a)* invizibil şi *b)* insensibil la frig! A vorbit la... Club. Clubul se alcătueşte dintr'o mare adunare femenină de vârste diferite, de la douăzeci şi cinci de ani la şaizeci (sau 70) având cele mai displăcute defecte pe care le pot avea bărbaţii, femeile sau copiii:

1. Putinţa de-a vorbi cu nouăzeci pe secundă.

2. Foarte atotştiutoare asupra celor mai stranii şi necunoscuţi autori şi lucrări, despre care nimeni până acuma n'a avut pricină să se gândească sau să vorbească.

3. Lipsite de simţul umorului.

4. Lipsite de inteligenţă şi de bun simţ.

5. Nepreţuite păreri despre sine şi complectă incapacitate de a recunoaşte existenţa altora.

6. Religia — Inteligentia. Un sistem ridicol de instruire şi educaţie pe care nu-l găseşti decât la astfel de tipuri. Dogma despuiată de adâncire şi farmec; nu prea mult din fiecare şi mai ales eronate.

7. Exagerarea lucrurilor rele, cele bune fiind uitate sau lăsate în camera copiilor.

8. Multă capacitate rău întrebuinţată.

9. Ignoranţă desăvârşită în ce priveşte natura umană. Ştii, nu-s de loc umane.

10. Adânc dispreţ pentru bogăţie, având fiecare din ele un venit imens.

11. Dragostea pentru săraci, amestecată cu o lipsă completă de cunoaştere a sărăciei.

12. Un nivel moral ridicat, bazat pe lipsă de sensibilitate şi mare adoraţie pentru vicari (nu pentru episcopi, cred).

13. Puteri desăvârşite de aprecieri critice, fără putinţă de a aprecia sau a critica.

www.digibuc.ro

14. O superficialitate desăvârşită în ceea ce înseamnă intelect, natură, credinţă şi înţelegere.

15. Un cult pentru ceai.

16. Prea multe fire de păr deasupra buzei de sus!

Cunoşti tipul uman despre care vorbesc? După această descriere nu mai îndrăznesc să citez nume. La drept vorbind, nu ştiu nici una care să fi întrunit toate condiţiile descrierii de mai sus ale... Clubului. Erau de toate cam vreo 80!

Părintele W. a vorbit despre «Anglia de acum 100 de ani», fiecare lucru fiind enunţat şi exemplificat. A fost foarte spiritual şi distractiv şi mai ales radical. Nimeni n'a îndrăznit să-l critice. Ori cum, ni s'a servit o cină bună, după care m'am întors cu maşina pe la 1 şi 3/4.

Părintele Waggett e un om desăvârşit, cred, în toate direcţiile, dar mi-ar fi plăcut să fie mai voinic. Sunt gata să cred că este şi mai ales că slăbiciunea lui e şi farmecul lui. Poate, dar eu totuşi cred că-i ridicol. Totuşi, ce minte! Nu ştiu alta care să-mi placă mai mult sau pe care s'o socotesc mai desăvârşită.

Către mama sa:

Cu prilejul week-end-ului acestuia, m'am bucurat de priveliştea minunată a ţinutului. (Aici la Oxford e mare, înoţi în nesiguranţă! E o metaforă). De obiceiu vezi numai mare. Când vezi uscat, e straşnic. Uscatul e foarte solid. Totuşi, unele locuri care-mi plac nu fac parte din uscat. Plutesc poate, dar aşa faci şi tu când înoţi, nu? O noapte la Londra nu-i uscat, iată un nou

www.digibuc.ro

sistem de-a înota. Toate acestea plutesc după cum vezi, în jurul tău şi tu umbli după uscat. Knebworth — uscat şi solid straşnic, mătuşa D. — solid. Toate stau împietrite în mijlocul mării şi nu se mişcă, nu plutesc. Aşa dar, wek-end-ul din urmă am fost pe uscat. A fost fermecător, dar iar mi s'a făcut dor de casa de la Knebs. Dar n'are a face, mă aflu pe uscat. Am stat cu familia Meade, de Vineri până Luni, pentru întâia cuminecătură a lui John. A fost ceva minunat.

Ne-am scuturat de apa căzută pe noi şi am intrat într'o casă grozav de plăcută, cu părinţi dumnezeieşti şi copii la fel, cu toţii într'o armonie şi-o fericire desăvârşită.

Micu ţine la Ticu
Ticu ţine la Micu
Toate-s drăgălaşe
Şi nespus de frumoase.

Groaznic! Imi pare rău, dar n'am ce face; drăgălaş şi nostim, cum îmi place mie.

Mi-e foarte dragă d-na Meade şi cred că şi Căpitanul Meade e foarte simpatic şi am de gând să mă însor cu fata lor cea mai tânără! Am jucat tot felul de jocuri şi am râs în hohote tot timpul şi toate au fost nespus de frumoase. Dacă s'ar putea să rămâie toţi drăgălaşi ca la cinci şi şase ani, m'aşi însura de două ori în fiecare zi!

John s'a purtat bine, a fost tăcut, numai din când în când chicotea de râs, dar în tot cazul fără să izbucnească. Mamele celor doi prietini ai lui nu se aflau de faţă, aşa că erau ei în-de-ei, trei prietini laolaltă şi a fost straşnic.

www.digibuc.ro

Ne-am jucat « de-a urșii » prin toată casa și ne-am ascuns într'un colț cu spini și n'am fost în stare să mă tupilez!

M'am veselit și m'am distrat bine la Meade. Afară de asta, am boxat și mi-am schimbat părerea despre box.

N'ai idee cum te aduce la realitate o lovitură de box. Dacă ești transportat, sentimental sau isteț — indiferent cum —, dacă mintea îți lucrează de minune, sau dacă penița îți alunecă în goană pe hârtie ca un Rolls-Royce, sau dacă ambițiile și idealurile iau ființă în împărăția visurilor, du-te repede și boxează! Parc'ai cădea într'un râu când ești beat!

Cea din urmă scrisoare de la el din acel trimestru cuprinde o descriere a efectului pe care i l'a făcut cartea lui Hardy, « Tess of the d'Urbervilles ».

Abia am terminat *Tess* și simt că trebuie să vă scriu despre asta, cu toate că scrisoarea mea nu mai prinde curierul. Dar ce are a face curierul? Așa-ți vine să spui, după ce-ai cetit o asemenea carte.

Imi face impresia că-i ceva nespus de crâncen. Te lasă cu sufletul răscolit, cu o dorință să iai cartea și s'o arunci pe foc. Ești istovit, torturat, înfuriat. Atâta sălbătăcie, atâta desgust, ce-ți mai rămâne din tot, când însăși sfârșitul nu-i decât un văl negru peste închisoarea din Winchester? A cui sfârșit? Poate numai a vieții, în nici un caz a celor ce simți despre Tess și despre toate. Și ce vieață, vieață de tortură, atâta de crudă, gâtuită de nenorocire, cu toate că nu merita decât bine. Dacă având cele mai frumoase simțiri și gânduri și cele mai bune intenții de pe lume, ești târât și silit să săvârșești

www.digibuc.ro

una din cele mai groaznice crime împotriva societăţii, una din două: sau societatea e de vină, sau frumuseţea, sinceritatea şi simţirea nu au nicio însemnătate. Societatea nu poate fi de vină — cu toate că numai ea-i de vină — deoarece pe ea se sprijină adevărata fiinţă a umanităţii. Aşa că, la ce foloseşte să ai gânduri măreţe, să iubeşti cu sinceritate, când totul te împinge să faci rău? Pe calea asta poţi să baţi câmpii cât vrei; cartea rămâne însă tot aşa de mare, de vie, de admirabilă şi de crâncenă. Se ridică deasupra oricărei critici şi ar fi stupid s'o profanezi. Niciodată n'am fost atât de răscolit şi în acelaşi timp liniştit.

Poate sunt prea mare ca să mai vărs lacrimi deasupra cărţilor, dar poate însăşi atmosfera de spaimă din carte îţi înşală înţelegerea, încât desfăşurarea tragediei nu te mai mişcă. Suspini şi gâfâi de emoţie, dar această acţiune fiziologică îţi ia putinţa de-a plânge cu hohote. Mai întâi mi-a venit o furie desmăţată, c'aşi fi vrut să sfărâm şi să zdrobesc tot ce-mi ieşia în cale şi mai ales să rup cartea filă cu filă. După asta, a urmat o slăbiciune desnădăjduită. Lumea întreagă pare schimbată dintr'odată din pricina unei pasiuni sau a unui sentiment. Nu-i cu putinţă să 'ncerci a fi practic, sau s'asculţi de legi, sau să rămâi de piatră, sau să propovăduieşti virtutea morală. Fiecăruia-i vine rândul să fie cuprins de această pasiune care se frământă dincolo de orice putere a a raţiunii — sentimentul cel mare care se ridică peste raţiune o întunecă şi o distruge cu desăvârşire. Logic nu poate fi decât studiul — studiul care te cuprinde şi te izolează de vieaţă şi pentru un timp omul poate trăi

www.digibuc.ro

liniştit prin el, dar pasiunile înseamnă vieaţa şi adesea sunt supuse studiului şi privite ca atare.

N'a spus Browning la fel?

Doar preoţii
De pot ceti în adâncimea patimilor; cum oare lumea s'o salvezi,
Când ea se lasă dusă pe apa patimilor până 'n fund?

Evenimentele se nasc numai din marele val de emoţii. Nu sunt oameni mari. Orice lucru poate fi personal, dacă te frământă, te mişcă şi te inspiră. Nu raţiunea şlefuieşte faptele mari şi nu prin logică se ivesc evenimentele cele grandioase. Câţi oameni pot să intre în mormânt afirmând că niciodată nu s'au abătut de la adevăr, de la justiţie, de la cursul cel drept, din pricina ispitelor sentimentului, sau din pricina sălbaticii frământări a pasiunii?

Iată în ce chip m'a răscolit cartea lui Hardy. E grandioasă şi plină de simţire şi m'a stors, lăsându-mă plin de ură şi neîncredere. In ce să te încrezi? In ce? Doar în vălul negru care se ridică deasupra închisorii şi pe care după ce l'ai văzut, să te întorci şi să pleci mai departe. Să pleci mai departe, unde şi cum te-a îndemna Dumnezeu; dar, totuşi în asta poate să se găsească o raţiune, o cauză, sau ceva care să justifice vieaţa. Să mergi mai departe, să treci fără milă cu hotărîre peste cadavrul sângerând a oricărui principiu, a tuturor afectelor, a tuturor sentimentelor şi dorinţilor în vieaţă. Asta înseamnă să fii practic; aşează-te pe roate, pune mâna pe plug şi treci fără milă înainte... unde? In iad.

www.digibuc.ro

Fii mişcat, zdruncinat sau umilit, dar nu te lăsa amărît, zdrobit sau stors. Nu ceda, nu greşi, nu te supune tiraniei propriei tale firi. Doamne Dumnezeule, ce gânduri triste şi ce groaznică fire ar pune stăpânire pe tine! Şi totuşi, numai aşa se poate guverna lumea. Acesta-i jocul trecutului şi acesta-i jocul viitorului: oamenii cari nu uită niciodată împotriva oamenilor care uită când îşi aduc aminte. Oamenii care au murit pentru Carol pentrucă era rege împotriva celor ce l'au lăsat să moară pentrucă ştiau că nu-i.

Şi toate ca o urmare a unei cărţi — acum demodată. Doresc din suflet să mai fie şi astăzi oameni cari să poată scrie aşa. Şi totuşi, nu ţin la carte. N'aşi putea spune că e una din cele preferate ale mele. E însăşi esenţa inexpresibilă şi grandioasă a tragediei. Voi purta-o în mine de-a pururi, cu toate că n'am s'o mai recitesc. Sărmana Tess!

A.

CAPITOLUL VII

OXFORD: MAJORATUL
1925

« Inflori-va, poate, o faţă senină şi-o inimă tare ».

Vacanţa mult aşteptată veni în sfârşit. La 8 Decemvrie, Antony, cu câţiva prietini, plecă în Elevţia. Sosiră însă prea devreme, ca şi acei spectatori harnici cari, ajungând cu mult înainte la teatru, stau şi se uită din locurile lor de la galerie la cei ce scot halaturile de praf depe scaune.

www.digibuc.ro

C'un an înainte, fusese prea multă zăpadă. Acuma era prea puţină. Pretenţiile skiorului sunt greu de mulţămit şi rar toate condiţiile cerute de el pot fi întrunite.

Către tatăl său:

Hotel Bernerhof, Wengen,
13 Dec., 1924.

Dragă tată,

...E primejdios să te aventurezi pe skiuri, căci *aproape* nu-i zăpadă... Dar cât este e de cea mai bună calitate — cristali minunaţi — foarte lunecoasă şi perfectă pentru tot felul de piruete ce-ai vrea să faci. Am o pereche de skiuri minunate, de Norvegia, pe care mi le-a adus John Carleton astă vară din Scandinavia; lungi, foarte subţiri şi foarte lunecoase...

Mă simt în formă; voinic şi bine dispus. Păcat că din pricina trenurilor care merg prost, suntem nevoiţi să ne căţărăm şi să alergăm ca nebunii, aşa că nu mai putem face nimic ziua întreagă! Ştii că nu mai beau decât apă la masă şi aproape m'am lăsat de fumat!!! Economie de bani şi de energie. Cea mai mare distracţie a noastră e să suprimăm tot ce-i « extras ». Extras sunt berea, băile, ceaiul, grogul şi gluveinul (mă mir că n'ai băut niciodată în Elveţia băutura asta roşie şi fierbinte pregătită cu scorţişoară şi alte ingrediente — e excelentă la oboseală). Ne întrecem care mai de care în « suprimarea băii » ori « suprimarea ceaiului » şi 'n vreme ce unii îşi economisesc paralele, alţii sunt biruiţi de foame şi alţii de sete ori de mania curăţeniei. John şi cu mine batem pe ceilalţi la economie, dar şi noi am călcat

www.digibuc.ro

consemnul. John a păcătuit ieri bând bere la gustare şi *vin du pays* la prânz, dar şi eu am băut ceaiu. Astăzi am băut amândoi gluvein la întoarcere; dar altfel, niciun «extras!». Parcă niciodată nu m'am simţit aşa voinic şi bine. Mă caţăr pe Jungfrau de câte trei ori pe zi fără să obosesc!

John skiază admirabil, e al doilea după Mac şi Amstutz. Rar am văzut ceva mai frumos; e o plăcere să te uiţi la dânsul. Şi eu skiez destul de bine, în general. Astăzi n'am căzut decât de două ori şi sunt destul de tare la *cristianii*. Mă bucur din plin de vieaţă şi dacă ar fi ceva mai multă zăpadă, nu mi-ar mai trebui nimic.

Astăzi am făcut o mică escapadă până la jumătatea drumului de la Wengenalp şi ne-am căznit o mulţime să urcăm panta. După ce-am ajuns sus, am văzut că n'o puteam lua decât pe drumuşorul ce scobora spre Wengenul-de-Jos. Ca să ne dăm drumul pe acolo, ar fi fost o nebunie; aşa că am luat-o iar la picior şi ne-am întors acasă pe alt drum. Aşa că vezi, prin urmare, ce plin de energie sunt! Totuşi, mai bine să nu mai vorbesc de bucuria mea fără margini, ca să nu-ţi pară rău că nu eşti şi tu aici. E foarte plăcut să te afli numai între oameni tineri, toţi bine dispuşi şi voinici; în fiecare săptămână vin tot alţii, cu duiumul. Cred că vom avea o echipă minunată anul acesta şi fără îndoială că vom răpi Cambridge-ului cele patru locuri din frunte. Dar mai bine să nu mai vorbesc... la lauda mare să te duci cu sacul mic!...

Camera e plină de lume; unii lucrează, alţii cetesc, scriu şi toţi se bucură, ca şi mine, de fericirea de-a trăi,

www.digibuc.ro

simţindu-se plini de putere şi gândindu-se cu plăcere că se vor întinde în pat. (Dormim câte zece ore!).

Iartă-mi scrisoarea. Am spus de la început că voiu scri prost; dar când eşti plin de aerul Elveţiei, de râs şi de energie fizică, e natural să scrii fără şir şi încâlcit. Asta-i cu mine. Literatura se face la lumină electrică, într'o odaie plină cu fum de ţigară, înconjurat de garafe sparte şi tineri slabi cu frunte înaltă ce scriu cu înfrigurare. Aici, intelectualitatea e copleşită de animalitate, frunţile dispar făcând loc râsului şi aerul curat dă putere trupului biruind mintea.

Astfel mă simt. Chipul îmi râde, botul mi-a crescut, fruntea mi s'a micşorat şi mâinile mi s'au făcut prea mari ca să mai pot ţine în labe condeiul.

Cu dragoste,
A.

Principalele curse ale sezonului erau întrecerile Anglo-Elveţiene dintre universităţi — întrecerile dintre Oxford şi Cambridge şi Cupa Kandahar. Antony a luat parte la toate acestea; deşi nu a fost biruitor în toate, s'a ţinut bine şi a ieşit la toate concursurile printre cei dintâi skiori de prima clasă.

După obiceiu, scrisorile pe care le scrie de la Oxford, după întoarcerea, sunt triste; monotonia şcolii şi cursurile îi par după escapada din Elveţia greu de îndurat.

Către mama sa:

Mă simt aşa de prost de parcă Oxfordul ar fi cel mai rău lucru ce-ar putea să i se întâmple cuiva. Dar nu-i

www.digibuc.ro

natural oare? când am părăsit locurile cele mai minunate din câte sunt pe pământ şi cel mai plăcut sport din câte au fost inventate? De la un lucru pe care-l iubeşti cu înfocare, să te întorci la munţii de muncă din Valea Tamisei, la un pic de box şi la monotonia vieţii de universitate — adică — a încerca — să fii — econom!

Pe de altă parte, nu mai este mult până la venirea ta. Ce 'nseamnă câteva luni într'o vieaţă de om?... Aşa că n'am de ce fi abătut. Plecările sunt totdeauna anevoie de suportat şi începuturile grele, dar până la urmă toate se isprăvesc cu bine. Incetul cu încetul te obişnuieşti cu toate şi rămâi cu ochii pierduţi în depărtare. De mâine mă pun pe lucru.

Am văzut deunăzi pe Davina. I-am ieşit în întâmpinare când s'a întors de la Mells, de la familia Asquith... Am găsit-o încântătoare şi-am fost fericit să stau cu dânsa... Mi se părea că toate sunt bune şi frumoase şi că îndoielile, gândurile şi presentimentele negre nu mai au rost, căci

La moartea Domnului, încremeni-vor stelele
Şi rodiile mici vor da în pârg.

Imi place la nebunie Peter Pan; şi-apoi am aşezat-o în tren şi-am trimis-o la Knebs. Are nişte mâini aşa de frumoase şi-o voce dulce, îngerească. E calmă, tăcută şi înţelegătoare şi tot ce-i scapă de pe buze e încântător, mai frumos cum nu se poate. E-un înger. După amiaza a zburat grozav de repede şi m'am simţit ca o coţofană grosolană şi vulgară închisă din greşală într'aceeaşi colivie c'o privighetoare...

www.digibuc.ro

In acea vreme, Antony muncea mult la şcoală şi era plictisit de atâta învăţătură. Era extenuat, nemulţămit şi din cale-afară de ocupat, totuşi la fel de vesel şi veşnic cu gluma gata.

Către tatăl său:

28 Ianuarie, 1925.

Sunt cufundat în corespondenţa lui Warren Hastings, cel mai teribil om din câţi au existat, poate. C'a fost om mare şi capabil nu mă îndoiesc, dar acuma nu mă mai mir deloc de antipatia pe care i-au arătat-o vestiţii şi temuţii politiciani englezi din secolul al 18-lea. Pare să fi fost ceea ce Belloc numeşte «un parvenit!». Scrisorile lui arată lipsă de tact, de gust şi de simţ al humorului, precum şi-o preocupare grozavă de sine însuşi şi o extraordinară îngustime în vederi. Toate părerile lui sunt mărginite şi arbitrarii, neadmiţând niciun fel de critică ori îndoială şi vorbeşte mult de strălucirea carierii sale şi de marea recunoştinţă pe care Anglia şi Comp. i-o datorează.

Vorbeşte în multe părţi despre justificarea onoarei lui, de înaltele culmi morale la care s'a ridicat şi de nobleţa caracterului său inatacabil. Agenţii săi în Anglia nu erau deloc buni şi cu totul încapabili să aprecieze natura desbaterilor şi procedeelor parlamentare. Acel Ld. North ori Fox ori Burke s'a aventurat să facă o glumă cu privire la faptul că India pune pe seama anturajului lui Hastings tot felul de grozăvii. Oameni mici, proşti, nerușinaţi şi fără valoare, care n'aveau nici pregătire şi nici pricepere în astfel de chestiuni politice.

www.digibuc.ro

Nu pot să-i sufăr. Nici Hastings nu-mi place, dar îmi dau seama că nu se poate pune pe seama sa c'ar fi luat bani publici, c'a fost necinstit, laş şi că nu şi-a făcut datoria...

Către mama sa:

Colegiul Magdalen, Oxford,
4 Februarie.

M'am uitat chiar acum prin teze şi îţi pot spune cu siguranţă — ca să nu-ţi faci degeaba iluzii — că n'am nici o şansă să ies întâiul. Nu ştiu nimic şi totuşi simt că n'aşi fi nenorocit dacă aşi cădea la examen. Sunt mari greutăţi de trecut şi ignoranţa mea aşa de extraordinară că stau şi mă gândesc ce-am făcut atâţia ani dearândul... Cred c'am învăţat cum să fiu stupid, leneş, prost şi extravagant, şi dacă nu ştiu tot ceea ce ar trebui să ştiu, în tot cazul ştiu foarte multe lucruri pe care n'aşi avea nevoie să le ştiu. Este un vechiu principiu de educaţie care spune «asta nu se face», însă eu n'am învăţat decât să-mi spun mie «asta nu se face» şi să ştiu ce anume nu se face. Lucrurile care au în adevăr însemnătate ies deasupra singure ca untdelemnul, iar lucrurile înşelătoare care te încântă dar care nu contează au fost încercate şi găsite de tine. E totuşi o învăţătură, o învăţătură pentru proşti, dacă nu pentru cei înţelepţi. Dar se află oare o minte mai bună decât a prostului care a învăţat? De sigur, înţeleptul trebuie să se închidă în singurătatea universităţii şi colegiilor şi

www.digibuc.ro

acolo, singur să găsească aprecierile despre înţelepciunea pe care a agonisit-o din experienţele altora:

Deaceea zac pe pardoseala lumii
Cu cele şapte păcate drept sprijin,
Căci am preferat să cad ca Adam
Decât să mă ridic la cer cu zeii voştri.

Căci ce-au dat zeii voştri veseli
Şi unde v'au condus zeii puternici
Când Guthrum aşezându-se în tronul eroului
A întrebat dacă acesta e mort?.

In orice caz, încă n'am ajuns până acolo. Şi mă bucur măcar că sunt plin de vieaţă şi fericire şi că am:

Mai multă inimă de pierdut
Decât îţi trebuie ţie ca să învingi din nou.

Dar n'am pierdut cu desăvârşire încă niciuna din ele şi poate că spiritul în această clipă nu-i aşa înclinat să vadă în colori negre viitorul, ci e hotărît poate să înlăture ceea ce-i probabil. Domnul ştie că mi-am pus toate puterile, dar aşi vrea să pot aşa, dintr'odată, să-mi adun toate puterile şi să mă avânt peste munţi. Cum în astă seară sunt brav şi hotărît, sigur că mâine mă voiu simţi slab. Ştiu asta dinainte şi mai ştiu că ajutorul tău mi-ar da puteri însutite să înving. Dar atunci trebuie să mă păzesc să mai cetese tezele, asta-i!!

Puţine zile după aceea, scrie o scrisoare în care descrie unui prietin o noapte petrecută subt cerul gol, când întorcându-se

www.digibuc.ro

de la Londra spre Oxford, i se stricase maşina şi rămăsese în drum:

M'am pornit înapoi pela 10. Chiar înainte de Slough, un om mă opreşte şi-mi spune că i s'a isprăvit benzina; atunci scot rezervorul şi-l deşert până la 2/—, gândind că fac o filantropie! Şase mile de Oxford, pela 11,35, maşina se opreşte brusc. Nici un pic de benzină. Incerc să imit trucul omului care mă trăsese pe sfoară cu alte două maşini care trec, dar mă lasă amândouă în pană! Satul următor se afla la o milă jumătate, cel din urmă la 21/2. Astfel că am făcut o milă şi jumătate pe jos, am sculat un hangiu hărţăgos şi i-am spus: «Puţină benzină, hangiule, rogu-te...». Mi-a răspuns: «Du-te la dracul, n'avem nici un pic de benzină în tot satul». Am azvârlit c'o cărămidă după dânsul şi m'am întors înapoi la motor. Atunci am băgat abia de seamă ce noapte minunată era, lună plină, nici un nour pe cer şi foarde cald. M'am simţit dintr'odată romantic şi sentimental, cu tot necazul meu... Astfel că am împins maşina în câmp şi m'am trântit într'însa, stând acolo cuibărit toată noaptea.

Nu pot spune cât a fost de frumos. Nu-mi închipuisem că există asemenea frumuseţe în Anglia şi astfel de nopţi. Luna de la tropice, luminile depe Broadway nu se pot compara cu ceea ce am văzut. M'am gândit la frumuseţe în general şi la toate... Dar dimineaţa în zori de zi? M'am trezit pela 6.30, într'o lumină extraordinară şi-un cer rece şi limpede ca roua. Păsările cântau şi cocoşii cucurigeau. Primul gând: «Acuma nu

www.digibuc.ro

mă mai las bătut». Aşa că fac din nou o milă şi jumătate pe jos, descopăr o casă la care se ţinea benzină, scol proprietarul şi obţin 4 litri jumătate. O pornesc iar la picior, pun benzina, şi fac cu maşina vreo 20 minute, când deodată îmi aduc aminte c'am uitat să închid. Ce să fac? Mă întorc la aceeaşi casă şi acolo aflu că aparţinea unui om de la garajul meu, care nu ştia cum să-şi arate bucuria şi care mi-a spus că văzuse absenţa maşinei care nu fusese adusă înapoi şi iată şi nevastă-sa, ca o mamă, c'o ceaşcă de ceaiu în mână.

In anul acela, îmi propusesem să plec şi mă gândeam cu bucurie că voiu vedea pe Antony la Oxford şi că vom sărbători împreună, la Knebworth, majoratul său. Dar toate planurile făcute s'au năruit în ultima clipă, prin hotărîrea Lordului Reading de-a pleca pentru 4 luni, lăsându-mă pe mine să-i ţin locul ca Vice-rege. Astfel că Antony n'avea să aibă lângă dânsul la majorat decât pe mama lui, care avea să plece singură lăsându-mi pe Hermiona.

In acelaşi timp, Antony — fără să ştie de schimbarea ce survenise — scria mamei sale, la Aden:

Colegiul Magdalen, Oxford,
18 Februarie.

Hotărît, e prea idiot să te laşi târît într'o stare de asemenea depresiune bolnăvicioasă; am stat mult de vorbă despre asta c'un American pe care nu-l cunosc bine, dar pe pe buzele căruia pare că curg perle de înţelepciune. El îmi spunea că sunt nenorocit pentrucă nu mă interesează nimic, lucru de altfel care pare a fi

www.digibuc.ro

adevărat, căci la urma urmei, singurul lucru pentru care am interes e Antony. Pot spune că la drept vorbind niciodată nu m'a interesat prea mult învăţătura, tot aşa şi boxul şi toate celelate. Mi-ai spus de multe ori, mamă, acelaşi lucru — că nu iau nimic prea în serios — aşa că nu-i o descoperire! E o stare de spirit pe care am cultivat-o ani dearândul, dispreţuind pe toţi cei, cari după cum mi se părea mie, luau toate lucrurile prea în serios. Acuma nu mă mai pot desbăra de asta. I-am spus Americanului că toate-s bune, dar că ce sunt eu de vină că nu mă interesează nimic şi că nici nu puteam face nimic ca să prind interes. La asta, el mi-a răspuns că n'am dreptate şi că *se poate* ca singur să prinzi interes de vieaţă. Cum? Privându-te de toate. El s'a privat de toate cele ce-i făceau plăcere etc., pictura de exemplu; nu de nevoie, ci anume şi că acuma e foarte fericit. Şi mi se pare că are dreptate!

Şi mi-a mai spus un lucru care m'a impresionat; că trebuie să te controlezi în tot ce faci. Nu trebuie să te laşi în voia gândurilor, a sentimentelor, pasiunilor şi-a dorinţelor, dându-le frâu liber, ci trebuie să fii cu spiritul treaz, stăpânindu-le. Atunci, vei avea întreaga lume la picioare. Şi asta mi se pare o observaţie adâncă, dar un lucru cu mult mai greu de dobândit decât s'ar părea la prima vedere. Ca să fii stăpân pe tine şi să ai lumea la picioare, trebuie să fii neclintit şi hotărît să calci în picioare cu sânge rece pe oricine. Asta n'aşi putea-o face niciodată. Dar sunt convins că e adevărat că, dacă te privezi de ceva, începi să prinzi dragoste şi interes de acel lucru. Pe când mă simţeam cuprins de

www.digibuc.ro

o mare descurajare, a venit Părintele Wagget, plin de veselie şi de vorbe bune şi asta m'a făcut să simt şi mai tare starea în care mă aflam, cufundat într'o tristeţe disperată şi ne mai dorind nimic pe lumea asta; iar el sta în faţa mea lipsit de toate — şi totuşi fericit — datorită sacrificiului.

Dar toate acestea n'au nicio legătură şi dacă ţi-le spun e numai pentrucă vreau să-ţi faci o idee de starea mea de spirit şi să ştii că sunt mai fericit...

Ca de obiceiu, găseşte că boxul este cel mai bun leac contra depresiunilor şi-a plictiselii. Imi scrie, la 25 Februarie, că a început antrenamentul pentru *Inter-Varsity* şi că s'a lăsat de tutun şi băutură — «nu pentrucă mi-ar face bine, ci pentrucă *vreau* să văd dacă pot. Omul trebuie să fie în stare să lucreze, să gândească şi să acţioneze aşa cum îi place... Păcat c'am pierdut orice interes pentru acele lucruri făcute ca să te desfăteze şi rămân ore întregi cu ochii aţinţiţi în gol, visând — ca acei sclavi ai simţurilor din Odiseia, ori ca un câine care a mâncat bine şi acuma doarme la umbră, în căldura lui Cuptor».

Matchul de box a avut loc la 9 Martie şi Antony a avut succes, câştigând victorie Oxfordului la categoria lui; dar, fiind preocupat de o mulţime de alte lucruri, nu ne-a scris decât puţin despre asta. Ameninţarea examenului apropiat stătea asupră-i şi începuse a se gândi serios la ce va face în vieaţă, după ce va părăsi Oxfordul.

La sfârşitul trimestrului, după câteva zile petrecute cu mama sa la Londra, pleacă la Knebworth ca să facă toate pregătirile pentru celebrarea majoratului, care avea să aibă

www.digibuc.ro

loc înainte de sfârşitul vacanţei de Paşti, îngăduind mamei sale să se întoarcă în India la începutul lui Mai.

La 26 Martie, scrie: «Dragul meu Vice-rege! Odată cu întoarcerea mamii, m'am ridicat pe treapta socială! Dejunez cu Lady Cunard, cinez cu Margot, iau gustarea cu Lloyd George şi ceaiul cu Ducele de Devonshire. Din mai mare'n mai mare...E o adevărată minune s'o ştiu aici lângă mine, încât afară de «dialogurile cu zeii» întreaga vieaţă pare cu desăvârşire schimbată. In asemenea clipe mai ales îmi dau seama bine ce mult are de pierdut cineva stând departe de voi amândoi. Mi se pare că văd lucrurile cu alţi ochi şi că înţeleg cu altfel de înţelegere. Tot ce mi se părea înainte greu, acuma mi se pare uşor, tot ce aveam impresia că atârnă în nehotărîre devine dintr'odată hotărîre, tot ce era tristeţe se transformă în fericire. N'am fost parcă niciodată aşa de fericit până'n adâncul fiinţei mele şi n'am să mai fiu poate de aici înainte multă vreme. E cea mai minunată transformare ce se poate închipui şi parcă nu-mi vine să cred că mi se întâmplă mie.

Knebworth, 6 Aprilie, 1925.

Dragă tată,

Suntem cu toţii reuniţi în castelul familiei şi parcă nu ne vine să credem că tu şi Hermiona vă aflaţi aşa de departe. Scriu de la masa ta din bibliotecă, în timp ce ploaia curge îndărătnică, aşa cum spuneai tu, înainte de a pleca în Bengal, că e obiceiul aici în Hertforsbire, pe văile Tamisei şi'n toate părţile unde s'a întâmplat să stai...

www.digibuc.ro

Se pare că s'a stârnit iar o «goană după aur» în Alaska şi am fost îndemnat de către nişte aşa zişi prietini ai mei de la Oxford, care au dat mare zvoană pretutindeni, să merg să-mi încerc norocul! Imi închipui că nu-i ceva serios, dar ar fi ceva grozav dacă într'adevăr s'ar găsi mult aur. Sunt obsedat, după cum vezi, de dorinţa de a nu mă comporta ca ceilalţi oameni. Mi-e teamă chiar să nu pornesc şi eu pe calea pe care au apucat-o atâţia tineri cari duc o vieaţă ticăloasă la Londra, muncind cu disperare. Literatura şi tinereţea la un loc mă fac să mă gândesc că-i mai bine să nu iau nici o hotărîre. E o formă de vanitate, să mă păzesc a cădea în monotonia cenuşie a vieţii de toate zilele. Dacă e rost să fac parale, m'aşi duce pentru cinci ori zece ani de zile şi m'aşi întoarce bogat şi-mi face impresia c'ar fi cel mai bun lucru pe care l-aşi avea de făcut. Dar mă gândesc că într'adevăr vieaţa convenţională este vieaţa oricui, ori eu aşi vrea ca a mea să nu fie ca a oricui. Oxfordul, cred, face pe om să se ridice contra tuturor principiilor, pe toată linia, cultivând astfel atitudinea numită de către cei iniţiaţi «bolşevică». Urăsc noţiunea de parlament, de oraş, de Londra, urăsc toate, afară de cele ce ies din comun. Doresc să seamăn eroului din nuvelă care a făcut parale, naiba ştie cum! Dar, mă gândesc că nu mai am mult şi'ndată va sosi şi clipa întoarcerii mamei, smulgându-mă din apatia în care mă aflu şi trezindu-mă la o înţelegere mai sănătoasă a vieţii. Este în mine o dorinţă arzătoare de a fi ceva mai bun decât toţi ceilalţi tineri neinteresanţi pe care-i dispreţuiesc; căci deşi sunt drăguţi, sunt sentimentali. Am

www.digibuc.ro

stat prea mult la Oxford! «Şi mă gândesc cu groază că voiu sta iarăşi şi iarăşi!!».

Aşa că iarna viitoare, când vei da ochii cu mine, se prea poate să mă găseşti subt aspectul unui prea politicos şi zelos A. D. C., acomodat la perfecţie cu convenţionalismul vieţii politice. Ce n'aşi fi dat să fiu un artist, ori un muzicant, c'un ţel bine stabilit în vieaţă pentru care să muncesc cu râvnă, liber să dau cu piciorul în tot ce-i convenţional şi să nu ascult decât de-o singură lege care să-mi poruncească să am drept ţel unic: arta pentru artă! Ştiu că m'aşi obosi curând şi de asta, dar deocamdată mă simt exact ca Lewis din *The Constant Nymph.*

Nu pune te rog la inimă cele ce ţi-am spus. Sunt sigur că Oxfordu-i de vină. O disciplină ceva mai aspră mi-ar da putere să intru pe calea cea dreaptă. De multe ori mă gândesc să mă duc la biserică şi să mă rog pentru asta!! Ce tare-mi displace cursul de Istorie Modernă! Ce străin îmi rămâne şi ce puţină satisfacţie îmi dă! Cât despre posibilitatea de-a ieşi întâiul, e puţin probabil, după cum e puţin probabil să isprăvesc toată materia pe care o am; şi să isprăvesc toată materia pe care o am e tot aşa de puţin probabil, cum e puţin probabil că voiu veni în India la 7 Aprilie. Imi adun dinainte vrafuri întregi de cărţi şi mă cufund pe rând în ele. Şi deşi am multă tragere de inimă şi fac destul spor la cele vreo şase cărţi pe care le am de migălit — pentru fiecare din ele am nevoie de cel puţin o săptămână, muncind câte 8 ore pe zi — nu am prea multă speranţă... Dar, e-aşa bine să fii la Knebs, suntem cu toţii aşa de

www.digibuc.ro

fericiţi să ne simţim iar acasă, că revolta mea contra tuturor lucrurilor (Antony împotriva lumii) nu mai pare a fi atât de profundă şi de reală...

Cu aceeaşi dragoste de totdeauna. Am impresia că nu va trece mult şi ne vom întâlni. Eu fiind, poate, subt forma unui tânăr recrut...

Cu dragoste,
A.

I-am răspuns la scrisoare:

Nu împărtăşesc ideile tale cu privire la căutătorii de aur din Alaska. Se ştie că această « zână » dispare cum o atingi. Şi-afară de asta, am şi un fel de prejudecată contra acestui fel de-a te îmbogăţi dintr'o lovitură.

Nu fii îngrijat de tendinţele tale bolşevice. Am fost cu toţii la fel şi a trebuit să punem capăt bolşevismului nostru, ca să nu ne joace şotii. E foarte bine să treci şi prin asta şi să priveşti situaţia drept în faţă. Dacă te deslegi de el, devii intolerabil faţă de bolşevismul celorlalţi şi nu-i bine. Frica ta de convenţional — monotonia vieţii — e ceva destul de natural, dar greşeşti când spui că împrejurările exterioare fac pe cineva convenţional. Dacă eşti comun din fire, aşa ai să fii şi'n Mexico şi 'n Alaska şi oriunde; iar dacă ai cât de cât originalitate, nu poţi fi convenţional nici în Camera Comunelor. E cât se poate de romantic şi atrăgător să ieşi din comun, atunci când te-ai născut aşa; iar dacă n'ai asta în tine, poţi să alergi după dânsa prin lumea întreagă şi nu vei găsi-o. Vei înţelege asta, cum vei ieşi

www.digibuc.ro

de-acolo. Vei vedea atunci că tulburările din India, care îţi sunt acuma cu totul necunoscute, te vor plictisi cum te plictiseşte acum Oxfordul. Nu vei fi niciodată « ca toţi ceilalţi », de asta să nu ai nicio grijă.

Evenimentul însemnat al celebrării majoratului are loc la 24 Aprilie şi Antony îmi vorbeşte despre el în diferite scrisori.

« Mâine are loc masa majoratului meu şi toţi suntem grozav de îngrijaţi; dar mai ales eu care cred că va trebui să ţin o mică cuvântare... Ce n'aşi da să fii acuma lângă mine ».

Din nefericire, nu există o dare de seamă asupra felului cum au decurs lucrurile. Poşta din săptămâna aceea a plecat c'o zi înainte de-a avea loc masa majoratului; iar cu poşta următoare ştirile nu mai erau la ordinea zilei. Cum presa n'a fost admisă la banchet, nu există o dare de seamă a discursurilor şi scrisorile mele din India erau pline de reproşuri pentru insuficienţa informaţiilor pe care le ceream.

Singura relatare a lui Antony, cu privire la ceremonie, se găseşte în următoarea scrisoare:

Knebworth, 26 Aprilie, 1925.

Dragă tată,

Sunt duşi cu toţii la biserică şi numai eu am rămas să-mi fac bagajele. Mi le-am făcut şi deodată am simţit că trebuie să-ţi scriu. De astăzi înainte, începe pentru mine cel din urmă capitol al vieţii de Oxford; ieri am păşit pentru întâia oară, la Knebworth, în ţara necunoscută a bărbăţiei. Am fost sărbătorit pentru cei douăzeci şi unu de ani ai mei şi îndată după aceea am fost

www.digibuc.ro

împins înainte pe cea din urmă scenă a primului meu efort în vieaţă. E un prilej de veselie şi de îmbărbătare, totuşi mi-e inima grea şi nu pot părăsi fără durere trecutul. Aşi fi vrut să fi muncit mai mult în răstimpul acesta şi să fi dat mai mult, dar acum nu mai pot decât să îndrept în şapte săptămâni ce n'am făcut până acuma. Acum mă simt ca şi cum aşi fi ieşit din mine însumi unde îmi găsesc de obiceiu refugiu. Mama acuşi pleacă spre tine; iar eu mă întorc chiar astăzi la Oxford; ca şi altă dată, când s'a sfârşit cu vieaţa mea de copil. Când ne vom mai vedea, voiu fi isprăvit cu Oxfordul, voiu fi om şi toate amintirile glorioase ale trecutului, care s'au perindat în aceste săptămâni la Knebworth, vor fi una cu Nineveh-Tyre şi prima clipă a celor douăzeci şi unu de ani ai vieţii de copil. Dar n'am dece fi aşa de trist, curând ne vom vedea iarăşi şi nu mai am mult de stat la Oxford.

Vieaţa a fost bună pentru mine şi n'am nimic să-i reproşez, căci de-abia a început şi dacă e scris să fac ceva în vieaţă asta o va alege viitorul. Numai acei oameni care în timpul vieţii îşi dau seama că oricât de glorios a fost trecutul viitorul poate fi altul şi care s'au străduit fără să se gândească dacă acest viitor se va transforma într'un trecut glorios ori numai într'un prezent tot atât de glorios ca şi un trecut — numai aceia se vor bucura de nume ilustre în istorie. Cu atât mai greu când ai o prăpastie atât de mare de sărit ca mine şi-un trecut aşa de grozav în spate, să te mai gândeşti să devii cineva.

Toate acestea sunt pedante, dar când două zile încheiate n'ai auzit spunându-ţi-se decât că mulţi oameni

www.digibuc.ro

sunt bucuroşi c'am ajuns la vârsta de douăzeci şi doi de ani şi la ce înălţimi ale tradiţiei trebuie să te ridici şi ce uimitoare lucruri se cer de la tine, ai — dacă nu dreptul — cel puţin scuza de a fi pedant!...

Ei, destul am jelit după frumuseţile vremilor din trecut şi-am plâns pentru greutăţile zilelor ce vin. Treziţi-ne la zâmbet, daţi-ne putinţa să fim oameni şi într'o clipă totul se va schimba; îmi voiu fi luat rămas bun dela Oxford pentru totdeauna şi vom zburda împreună sărind şi râzând în lungul şi 'n latul continentului tău afurisit!!!

Dar, în transportul pedantismului meu, cu care începe scrisoarea de faţă, am spus multe despre 21 şi de cele două zile din urmă. Oare ce-o fi vrând să înţeleagă băiatul prin cuvintele lui ciudate? — te-ai fi gândind. Să-ţi spun. Vinerea trecută am avut un mare banchet la « majori ». Despre menu îţi scrie mama, cred, aşa că nu-ţi mai spun ce-am avut la masă!... John îţi va povesti desigur cât a fost de contrariat c'a trebuit să stea de vorbă cu atâta lume, aşa că şi asta o voiu lăsa deoparte. Cum, însă, nimănui nu-i va trece prin minte să-ţi spuie ce oameni grozav de cumsecade sunt toţi din clubul majoratului, cu asta voiu începe expunerea. Am fost adânc mişcat de felul cum au subscris cu toţii pentru darul meu şi de modul delicat în care s'au comportat, precum şi de cuvintele bune pe care mi le-au spus. Ţinând seamă că pe mai mult de jumătate dintre ei îi vedeam pentru prima oară, mă gândeam că-i grozav de amabil din partea lor. Lord Salisbury a ţinut cea mai frumoasă cuvântare şi-a spus lucruri

www.digibuc.ro

minunate despre tine. La drept vorbind, dintre toate lucrurile, vorbele frumoase ce s'au spus despre tine mi s'au părut partea cea mai minunată !!! Toţi regretau că nu eşti acolo, fiecare cuvântare făcea câte-o aluzie plăcută la tine, că până la sfârşit am început să mă simt foarte mândru că sunt fiul tău şi că tu eşti tatăl meu. Iţi spun drept, tată, că toţi te iubesc.

Cuvântarea mamei a fost cel mai minunat lucru ce mi-a fost dat să simt şi cu greu mă puteam stăpâni să nu plâng. Cum am făcut nu ştiu, pot spune numai că mi-am acoperit faţa cu mâinile şi că arătam ca un papă-lapte. Telegrama de la tine, pe care a cetit-o mama, a fost grozav de frumos primită. Nici nu-ţi pot spune ce simpatici, ce amabili şi ce deosebit de gentili oameni au fost cu toţii. Eram aşezat între Lord Salisbury şi Ducesa de Rutland şi cum îmi umpleam cam prea des paharul, nu mai aveam mintea limpede. Se pare că se transforma încet în lacrimi. Mă sărbătoream cu toţii în cor cântând «For he's a jolly goad fellow». Nu se cade să aibă cineva deseori asemenea prilej — nu poate fi demn de asta.

Pe urmă, ieri, am dat un ceaiu, la care am poftit pe toate doamnele tinere şi bătrâne şi pe copii şi cu toţii au petrecut, se pare, foarte bine. Şi aceştia au spus vorbe la fel de bune şi frumoase, că mi-era neîndemână să fiu de faţă. Toţi musafirii s'au plimbat apoi prin grădină şi după aecea ne-am dus la cinema. Au putut vedea cu toţii filmul cu sosirea ta în Calcutta şi cum şi eu îl vedeam atuncea pentru întâia oară, cu greu m'am stăpânit să nu izbucnesc. Arareori m'am bucurat

www.digibuc.ro

de ceva aşa de mult, ori mi s'a întâmplat să fiu într'asemenea hal de excitare, lacrimi şi sughiţuri...

Şi-aşa, toate au fost minunate şi m'au mişcat adânc, deşi simţeam că nu-i drept să primeşti atâta când nu poţi da la fel în schimb.

Am primit daruri nespus de frumoase: o valiză superbă şi-un ceas de aur din partea celor din clubul majoratului. A, era să uit, am primit o pendulă şi o brichetă din partea casei, a moşiei şi a satului. S'au prezentat «la odaie», Vineri dimineaţa pe la 10 precis. Domnul Vincent mi-a prezentat darurile c'un mic discurs. Aproape plângea de emoţie şi mi-a spus ce mult vă iubeşte pe tine şi pe mama. Am fost nespus de înduioşat. M'au întrebat că poate nu s'ar fi cuvenit să facă asta... Fiecare a dat cât a putut, după putere.

Dar e vremea să mă opresc şi să mă smulg din gânduri — gânduri veşnic tot altele. De-acuma la Oxford, pentru scurt timp. Rămas bun, Knebworth, rămas bun, mamă! puţin va trece şi 'n câteva luni voiu trăi cele mai frumoase clipe ale vieţii mele.

Fiul tău care te iubeşte,

A.

Am primit azi dimineaţă telegrama ta scumpă. Iţi mulţămesc din suflet. Mi-a dat puteri noui de muncă. Ce n'aşi fi dat să fi fost aici, lângă mine!

La 27 Aprilie, scrie mamei sale, de la Oxford:

Oxfordul m'a primit cu linişte şi cu braţele deschise, într'o atmosferă prietinească şi intimă. De altfel, e aşa

www.digibuc.ro

de bine să te întorci în odăiţa cunoscută, cu toate lucruşoarele familiare şi'n spiritul de desăvârşită desinteresare cu care toţi privesc orice lucru. Dar mi se pare, nu ştiu cum, că nu mă aflu cu adevărat aici, că toate sună oarecum falş şi că pretutindeni domneşte o atmosferă de dispreţ, de lehamite. Asta poate din pricină că am trăit atâtea zile între evenimente ieşite din comun. Toate câte s'au petrecut la sfârşitul acestei luni au avut mai mare răsunet în mine decât îşi poţi închipui după cele ce ţi-am spus, în sfatul nostru de la Knebworth. Imi simt sufletul şi mintea limpezi, curate şi tămăduite! Mă simt parcă alt om când mă gândesc că voiu fi iarăşi lângă tine şi sunt încredinţat că voiu fi aşa de fericit că nu voiu mai cere nimic de la vieaţă.

Apoi, îndată după îmbarcarea mamei sale spre India, cu prilejul celei de-a douăzeci şi doua aniversare a zilei de naştere, scrie:

Vieaţa îmi surâde şi sufletul mi-e aşa de adânc mulţămit, că nu mai pot nici să simt durerea că aţi plecat cu toţii. Pasul pe care-l fac acuma spre mai bine e cea dintâi lucire măreaţă. Insfârşit, am un ţel hotărît, pe care îl voiu atinge în curând, îl voiu stăpâni şi mă voiu bucura de dânsul. Mă uit înainte, la toate câte mi le făgăduieşte anul acesta şi mă bucur grozav, părându-mi-se că aud cum din depărtarea în care vă aflaţi, trimiteţi vestirea celor ce mă aşteaptă acolo. Examenele sunt aşa de aproape că-s o plăcere. Intr'o clipă vor fi rămas în trecut, stârnind regrete poate, în orice caz nu

www.digibuc.ro

sentimente de ruşine. Oricum, singurul lucru care contează e că sfârşesc cu ele acum. Şi nu-mi prea pasă cum voiu ieşi. Astfel, cred c'am muncit destul ca să le merit. Mă aşteaptă apoi o vară fără griji, în Anglia, cu cele mai plăcute distracţii din lume şi după aceea punctul culminant. Cum pot fi nenorocit? Vremea trece repede şi trăiesc cu gândul la minunatul viitor ce m'aşteaptă.

Scrisoarea lui de la 6 Maiu poate fi dată ca un exemplu caracteristic al felului cum izbutea Antony să umple o scrisoare întreagă cu tot felul de lucruri care n'aveau afăce cu cele ce ne interesau:

Colegiul Magdalen,
6 Maiu, 1925.

Dragă tată,

După ce-am jucat timp de două ore în şir o partidă de tenis în doi şi-am înghiţit un prânz copios, m'am gândit c'ar fi bine, înainte de-a mă aşeza la învăţat, să-ţi scriu. Din nefericire mi-am ales rău timpul, căci tocmai e ora când cei din aceeaşi curte cu mine se defătează, gustând din plăcerile vieţii.

Aşi vrea să scriu un poem umoristic despre obiceiurile tinerilor membri ai Sfântului Swithin. Pe puţini dintre ei îi cunosc personal, dar le pot ceti în suflet, aşa de mare e intimitatea în care trăiesc cu dânşii. Ei nu încep a trăi decât de la ora 10 înainte, când, c'o explozie de entuziasm tineresc, încep a discuta planurile pentru ziua aceea, subt fereastra mea. Desigur că au multă energie de consumat, căci vorbesc cu toţii deodată, făcând mare larmă şi variind polilogul (am spus

www.digibuc.ro

bine?) cu diferite butade şi arii populare. Când spun arii populare, se înţelege multe şi felurite arii populare. Asta durează cam jumătate de ceas, după care, obosiţi se vede de-atâta muncă şi emoţie, se duc fiecare în odăile lor. Dar şi aici, cocoţaţi la ferestre, îşi aruncă unul de la altul mingile aceloraşi argumente prealabile — numai că, aflându-se acum mai departe unii de alţii, răcnesc cât ce pot ca să fie auziţi. Asta până la vremea prânzului.

Intre 1 şi 2, linişte mormântală. Apoi pela vreo 2.30, munca serioasă a zilei începe. Bănuiesc că sunt vreo douăzeci ori treizeci de toţi. Ei! fiecare din ei au câte două gramofoane; unii dintre ei au câte şase prietini care le rândul lor au câte patru. La prânz se întâlnesc cu toţi prietinii şi pe la două şi jumătate, adunarea fiind în păr, gramofoanele se pun în mişcare, întovărăşite de toţi prietinii în cor (la unison) susţinând această serenadă până pe la 4. La 4 eu plec şi asta se pare că e semnalul siestei zilnice. Liniştea coboară la Sf. Swithin şi toate dorm în pace până la întoarcerea mea, înaintea cinei.

Imi închipui că între 4 şi 8, unii dintre dânşii se duc pe furiş şi-şi mai adună amici şi se pun pe chef. In orice caz, pe la 8.30, urechile încep a prinde nişte sunete asemănătoare, după părerea mea, acelei carmagnole ce răsuna de la toate ferestrele Tuileriilor, la 10 August! Dar cum niciunul dintre locuitorii Sfântului Swithin nu ştiu să cânte carmagnola, fac şi ei ce pot, străduindu-se s'o imiteze. E ceasul lor triumfal. Oricare ar fi calităţile lor, perseverenţa rămâne trăsătura caracteristică, după cum Oxford este una cu Nineveh şi Tyre.

www.digibuc.ro

Trebuie să fie Scoţieni, ori, combătând pe Darwin, vor fi coborând din buldogi. Nu ştiu bine, dar numai răbdătorul oştean, obişnuit cu câmpul de bătălie, ori o bucată de radium poate asculta fără să clipească cântecul lor. Niciodată nu se întrerup, niciodată n'au nevoie de odihnă, ori să varieze debitul cântecului lor înainte de miezul nopţii. La acest ceas târziu, unii dintre prietini pleacă la culcare şi, natural, ca să-şi ia rămas bun ori să mai spuie ce uitaseră să spuie, mai răcnesc vreun sfert de oră, astfel ca să fie bine auziţi, ca de la un capăt la altul al Saharei.

După ce toţi amicii au plecat, în unele nopţi se întâmplă ca supravieţuitorii să mai continue un pic cu acelaşi cântec cunoscut. Dar cele mai adeseori, se îngrămădesc în odăi şi dau drumul la gramofoane până ce cad de somn şi gramofoanele tac de la sine. In orice caz, pe la 1.30, poţi să vezi limpede că tineretul doarme şi că până a doua zi la 11 se poate auzi ceasul bătând; aşa că vezi, după cum am spus, nu m'am lăudat când am afirmat că-i cunosc destul de bine. Acuma e chiar clipa când fanfara răsună cu putere; dar urechile mele sunt aşa de obişnuite cu sunetul acesta, că sgomotul ajunge până la mine ca un dulce murmur al unui pârâiaş liniştit. Se poate mai minunat cadru ca să te simţi transportat în lumea poetică şi romantică a contemplaţiei?!

In scrisoarea de săptămâna asta, îmi spui să vin direct în India, părăsind acest cuib plin de pace. Aşi vrea, de s'ar putea... Sunt foarte tulburat şi încă nu m'am deprins cu plecarea mamei de săptămâna viitoare ce-mi

www.digibuc.ro

pare un vis... Totuşi asta mă apropie de acea aşteptată *der Tag*.

Nu ştiu cum aşi putea să-ţi explic ce înseamnă mama pentru mine şi ce diferit mă simt când este aici. E ca o tainică înrâurire, ceva ca strălucirea de după ploaie. Toate lunile acestea au fost pentru mine nespus de fericite şi nici o putere, fie ea trimeasă din ceruri, fie fabricată în Birmingham (ce poate fi mai puternic?) nu poate fi comparată cu sentimentul pe care îl am pentru dânsa.

Am petrecut minunat Dumineca trecută, numai noi amândoi. Am stat de vorbă, am râs şi am mâncat cât zece!

Dar, de acuma trebuie să mă pun pe învăţat. Nici nu-ţi pot spune ce tare doresc să te văd şi să împărţesc cu tine colivia de aur, — cum o numeşti. Dar mai este până atunci.

Fiul tău care te iubeşte,
Antony.

Scrisorile, în care vorbeşte de cele din urmă zile ale trimestrului, arată o mare nelinişte cu privire la examenul apropiat şi o intensă preocupare de-a isprăvi cu bine munca pe care şi-a impus-o.

Colegiul Magdalen, Oxford,
18 Maiu, 1925.

Dacă ţi se par scrisorile mele mohorîte, pune-le pe socoteala examenelor, de care mă simt grozav de înspăimântat, ca de tunetul de dinaintea ploilor de Iunie. În scrisoarea de săptămâna asta, îmi spui că orice capital

www.digibuc.ro

trebuie să fie răsplata muncii şi că nu aprobi planul meu cu Alaska. Din nefericire, eu cred contrariul, că averea poate fi datorită norocului. Dar asta-i din pricină că am avut şi voiu avea poate totdeauna o mare respingere pentru muncă. Ce sunt eu decât un păcătos, o biată fiinţă omenească ce-a uitat să zâmbească şi nici nu mai poate zâmbi; ce stă aplecat asupra cărţilor numai ca să aibă tihnă în semestrul de vară, ştiindu-se cu examenele trecute! Aşa că, dacă scrisorile mi-s scurte, de vină e mulţămirea tihnită; iar de sunt pline de descurajare, să ştii că neliniştea mă pândeşte!

Aşa de tare urăsc tot ce-i muncă, că până şi cele ce au de face cu învăţătura — chiar şi în teorie — mi se par nesuferite. Mă gândesc la «după examen» cu atâta intensitate că, îmi închipui, călătoria mea spre India, în Septemvrie, va fi cel mai nemerit leac contra scandalurilor care desigur că vor fi asociate strălucitului nume Lytton, la acea dată.

Mi-ai scris o scrisoare lungă şi aşa de frumoasă în care îmi vorbeşti şi de majoratul meu, printre alte lucruri. Imi pare rău că nu ţi-am spus nimic atunci, la timpul nemerit. Acuma nu-ţi pot vorbi despre asta. Pot să-ţi spun numai atât, că sunt trei lucruri de care am să-mi aduc aminte până la adânci bătrâneţe! Cel dintâiu e cuvântul mamei care era cât pe ce să mă facă să plâng — ca atunci când ne-am strâns mâinile la plecare, la Dover. Al doilea e remarca pe care a făcut-o Lady Salisbury cu privire la mine, când m'am aşezat jos după ce rostisem primul meu discurs — lucru care m'a emoţionat ca şi atunci când am dat «colorile» casei

www.digibuc.ro

mele. A spus «sclipitor». Al treilea lucru şi cel mai mişcător dintre toate (era al doilea mişcător?) a venit chiar în clipa în care mă înecasem cu ceva. Domnul Wilson [1]) a ocolit masa şi-a venit la mine luându-mi părinteşte mâna şi spunându-mi: «Dumnezeu să te binecuvânteze, dragă băiete». Poate am să-mi aduc aminte şi de faptul că Lord Salisbury a râs tocmai la punctul discursului meu în care doream să se râdă. Nu ştiu, dar am fost foarte încântat, că poate în adevăr am avut haz...

A fost foarte drăguţ din partea lui că ţi-a trimis o telegramă atât de afectuoasă şi cred că trebuie să mă simt foarte măgulit c'a venit în persoană la sărbătorirea mea.

Şi aşa, cum îţi spun, sunt lucruri pe care nu le voiu uita niciodată şi când voiu fi cine ştie unde, în Colonii, «making good», voiu simţi ca şi Napoleon la Acre şi voiu zice la rându-mi: *J'ai manqué ma fortune...*

Colegiul Magdalen, Oxford,
27 Maiu, 1925.

... După cum am spus şi mamei, nu mai am de loc timp să scriu, căci sufletul meu călătoreşte prin diferite ţări, în adâncul vremurilor şi sunt foarte ocupat să merg cu Henry la Azincourt, apoi să nu întârzii a ocupa Silezia cu Frederic şi să vin iute înapoi pentru a asista la decapitarea lui Carol. Pe urmă, întovărăşind cu strigăte de bucurie carele morţii în Place de la Révolution, ca apoi să mă arunc în fumul asaltelor ori să adun averi

[1]) Agentul nostru.

www.digibuc.ro

incalculabile, jefuind nababii de la Arcot de parale. Repezindu-mă după aceea înapoi în Franţa, să merg spre Madrid împreună cu vulturii lui Napoleon, ca apoi să mă grăbesc să fiu de faţă în Camera Comunelor ca să aud pe d-nul Burke sprijinând marea Cartă a Indiei din 1783. O clipă întârziind la moartea lui Henry II, ca apoi să zbor peste secole şi mări să văd pe Geshora, un agent britanic, mergând spre Poona, la 13 Maiu, 1801. Nici n'am vreme să-mi sărbătoresc ziua naşterii, căci trebuie să mă aşez lângă Hobbes şi să-l văd punând bazele *Leviathan*-ului său şi să rătăcesc cu Rousseau pe lacul Geneva, uitând de ravagiile imaginaţiei noastre hrănită cu istorie. Trebuie să văd pe Cornwalis capitulând la Yorktown şi apoi dictând condiţii *Tipu*-lui la Seringapatam; trebuie să văd pe Wolsey, Henry şi Thomas Cromwell, una cu pământul din care au ieşit şi să fiu stropit de sângele depe câmpul de la Culloden. Din ţară în ţară, din continent în continent, din mare în mare, urmăresc mărirele şi înfrângerile, norocul şi nenorocul. Am văzut cum se execută regi, cum se pierd bătălii, cum se scufundă vapoare în ocean şi armate întregi amestecate în sânge. Şi toate acestea abia în câteva săptămâni.

Aşa că, vezi, am foarte mult de lucru şi nu prea am vreme să-mi aduc aminte de 1925, că sunt Antony Knebworth şi că am în India un tată, o mamă şi-o soră, nerăbdători să le trimit veşti despre mine!

Ce aşi mai putea spune? Nu mă gândesc decât la examene şi-aşi da orice ca să scap odată de ele, dar tare mi-e frică că nu sunt destul de bine pregătit pentru bătălia care m'aşteaptă şi c'ar mai trebui încă să mai

www.digibuc.ro

tocesc. Dacă v'aţi ruga pentru mine, cine ştie, printr'o bunăvoinţă a soartei aşi avea norocul să ies întâiul. Dacă s'ar întâmpla asta, cred c'aşi înebuni de bucurie. Dar nu cred că se poate şi dacă ar fi posibil — îmi închipui că e mai bine să nu se întâmple, căci trebuie să mă deprind să fac totul prin mine însumi ca să pot reuşi în vieaţă. Aşa că, poate e mai bine să nu vă rugaţi — ci din contra şi să nădăjduiţi că voiu ieşi măcar onorabil, dacă nu printre cei dintâi.

Astăzi are loc Derby-ul. Davina, cred, e acolo; toate străzile sunt pline de cei cari aşteaptă rezultatul. Dar după cum ştiţi (ori după cum v'aţi dat seamă acuma) eu nu mai am de-aface cu 1925 ci rătăcesc în urmă, în adâncul vremurilor, săvârşind fapte mari, bătându-mi joc de toate şi căutând să-mi înfrâng antipatia pentru putreziciunea din Nordul Franţei. Adio tată, adio Anglie, adio secol al 20-lea. «Trăiască Harry, regele Angliei!!».

Colegiul Magdalen, Oxford,
10 Iunie, 1925.

... Astă noapte, am cinat la *All-Souls* şi-a întrecut orice aşteptare, a fost nemaipomenit de comic şi de trăsnit. Nu se afla decât un veteran şi eu m'am aşezat lângă dânsul. Nu vorbea decât greceşte şi din când în când cita din sonetele lui Shakespeare! Nu înţelegeam un cuvânt, dar mă făceam că ascult cu mare luare aminte şi bunăvoinţă şi zâmbeam unde credeam că trebuie. Exasperat până la urmă de prostia mea, a spus: «Ce vreme frumoasă am avut astăzi!». Eu mă stricam de râs. Ce noroc pe Bateman, cel care a vorbit

www.digibuc.ro

de vreme la *All Souls!* Dar îndată după aceea, a început a cita pe Horaţiu, vrând să dovedească că soarele a fost mai fierbinte în B. C. 40! I-am spus că n'am trăit pe vremea aceea şi că trebuie să mă refer la cele ce-mi spunea el, dar deşi nu puteam pune la îndoială adevărul celor spuse, avem impresia că-i un mare mincinos! A tuşit în barbă, ca pentru sine şi s'a întors spre celălalt vecin al său de masă. Au început a discuta despre ştiinţa numerică greacă, până ce s'a adus porto şi-a aprins cineva o ţigară. Atunci, foarte scandalizat, a plecat. Am înţeles deci că *aspera* fusese cam prea grea pentru mine şi că dacă n'am putut-o atinge, măcar am putut vedea de departe *astra*!

Mâine am examenul. Imi pare aşa de bine că peste trei zile toate vor fi trecute...

Sunt fericit, foarte fericit şi'n faţa veseliei mele toate pălesc şi n'au nicio importanţă.

Ce poate omul dori decât o bună dispoziţie şi-o vieaţă plină de sănătate şi de bucurie? Eu le am pe toate şi dacă voiu cădea mâine trăsnit, nu voiu regreta c'am pierdut examenele!

E aşa de puţin până ne vom vedea, căci acuşi se isprăvesc toate.

Fiul tău neintelectual,
A.

După examene, liber, se duce la Londra şi stă cu familia Lutyen, în Mensfield Street, 13. De-aici ne scrie multe scrisori vesele, în care ne pune în curent cu vieaţa uşuratecă a Londrei şi ne vesteşte, printre glume, că a trecut al doilea.

www.digibuc.ro

Se reîntoarce la Oxford ca să-şi ia diploma şi pela sfârşitul verii, face cele câteva vizite de rigoare, înainte de-a se îmbarca spre India.

Antony nu părăsea cu aceeaşi părere de rău Oxfordul cum părăsise Etonul. Cei trei ani petrecuţi aici au fost vreme de frământare spirituală şi de dorinţă arzătoare de a scri. Intr'una din scrisorile lui îmi trimite un poem din anul al doilea, spunându-mi: « Imi cer iertare pentru isprava mea, dar scrisul încetul cu încetul mi-a intrat în sânge. Cu greu mai pot să-l stăvilesc. Simt cum izbucneşte din mine în versuri şi 'n fiecare clipă îmi vine să mă aşez şi să scriu o carte. Imi pare rău, căci se ştie că literaţii sunt creaturi slăbănoage, cu defecte fizice; dar eu nu sunt chiar un literat. Eu ştiu numai atât, că trebuie să scriu; asta aşi vrea să fac şi fie că aşi îmbrăţişa romantismul, fie că aşi asculta de clasicism, se află în mine ca un cancer, ce creşte, creşte mereu şi trebuie să-l dau afară din mine. Când stau cu mine însumi ceasuri întregi, mă scurmă şi mă îndeamnă parcă ceva să scriu o carte ori măcar să mă aplec pe-o foaie albă de hârtie, c'un condeiu în mână — asta-i.

Oxfordul i-a dat multe pentru care poate să-i fie recunoscător, dar nu se poate pune în cumpănă cu cele ce i-a dăruit pentru vieaţă Etonul.

Preşedintele Colegiului Magdalen i-a scris, apreciindu-l:

> Ai băgat de seamă, cred, interesul sincer cu care am urmărit examenele dumitale de Istorie. Ştiam dinainte şi ţi-am şi spus, care va fi rezultatul. A trece al doilea la Istorie e o frumoasă distincţie şi pentru oricine o chezăşie de-a se remarca mai târziu în vieaţă. Asta vădeşte un nivel ridicat de zel, de cunoştinţe şi de

www.digibuc.ro

disciplină subt care nu trebuie niciodată să te cobori şi pe care vei putea mai târziu să-ţi creezi o strălucită superstructură, — în calea ce-ţi vei alege. Iţi urez cele mai bune lucruri şi-o carieră strălucită (nu strălucitoare), dar sunt mulţămit şi de ceea ce ai făcut până acuma şi sunt încredinţat că vei ajunge departe şi vei fi cineva, făcându-ţi cinste şi dumitale şi celorlalţi, în vieaţă şi 'n lumea aceasta...

Intr'un cuvânt, cariera dumitale de la Oxford cred că n'a dat greş şi sunt foarte bucuros că te-am avut la Magdalen. Nădăjduiesc că nu mă înşel când afirm că mi-am mai câştigat un tânăr prietin, un prietin a cărui carieră o viu urmări până la sfârşitul zilelor mele, visând, visând la zilele ce vor veni...

Nourul de mâhnire — a lipsei celor dragi — care a plutit neguros peste cei din urmă trei ani de învăţătură se spulberase însfârşit şi din pragul bărbăţiei lui, Antony lăsa toate ale şcolii în urmă-i şi se îmbarca, pe la sfârşitul lui Septemvrie, împreună cu sora sa Davina, spre noi, plin de speranţe şi de ademenitoare aşteptări.

CAPITOLUL VIII

INDIA
1925—1927

« Mă simt ca şi cum India mi-ar fi sporit cu câţiva ani înţelepciunea ».

Intâlnirea cea mare la care visasem de trei ani şi jumătate încoace, sosi în sfârşit, la 12 Octomvrie, la Darjeeling. Era

www.digibuc.ro

o zi minunată, aşa cum sunt unele în India în acel anotimp al anului, când îţi vine să cânţi un imn mulţămirii pentru plecarea ploilor şi întoarcerea soarelui în văile şi pe crestele dealurilor; când puţina zăpadă rămasă pe vârfurile munţilor îşi arată minunea ei şi întreaga lume pare reîmprospătată de vieaţă.

Am apucat la vale, pe drumul ce coboară colina, în întâmpinarea călătorilor. Intreaga lume părea c'a fost spălată bine şi văzduhul era minunat de clar şi transparent. Dealuri şi văi,— cum nu mai văzusem de luni de zile — se desemnau c'o limpezime măiastră. De obiceiu pierdute în depărtare, acum părea că veniseră aproape, anume ca să contribuie şi ele la bucuria întâmpinării. Acoperişurile roşii şi cafeniile « Busties »[1]) zâmbeau la trecerea noastră şi toate păreau că dănţuiesc şi cântă în lumina strălucitoare a soarelui.

Am oprit în largul drumului, de unde o privelişte nespus de frumoasă se întindea asupra văilor şi dincolo de ele şi 'ndată am zărit şi maşina lor venind asupra noastră, la o cotitură a drumului. Incă puţin şi eram împreună. Minunată clipă, când natura alesese cel mai plăcut colţ al ei drept cadru.

Când mă despărţisem de Antony, îl lăsasem un băieţel, la Eton. Acuma era bărbat şi isprăvise Oxfordul. Părea schimbat în toate ca şi cum ar fi înflorit el, cel de altă dată. Cu zâmbete radioase şi strigăte de încântare o luă la goană, scoborând pe Khud în salturi sburdalnice — ca un copil.

Primele zile după sosire, m'am grăbit să-i arăt lui Antony plimbările şi drumurile noastre favorite şi să-l introduc la prietinii noştri de-acolo. Nicidecum intimidat de înălţimile

[1]) Sate.

www.digibuc.ro

Darjeelingului, a urcat peste tot împreună cu noi. Când plimbările se sfârşeau şi ne întorceam acasă să luăm ceaiul în grădină, trecând printre pădurile rare, avea jocul lui, atuncea inventat. Se căţăra pe copăceii tineri şi-i înclina în afară, curbându-i, până ce-i punea cu vârful la pământ. Câteodată manevra reuşea de minune, altădată, cel mai adesea, copacul plesnea de la mijloc ori cădea peste rădăcină!

Din fericire, pot povesti impresiile lui Antony despre India cu propriile lui cuvinte, prin bunăvoinţa a doi prietini de-ai săi care mi-au îngăduit să reproduc unele din scrisorile primite de la dânsul. Primul e Edward Woodall, un coleg al lui de la Eton şi Oxford, care l'a întovărăşit la Gabas în Spania în vara anului 1924. Al doilea e o prietină, Mrs. Philipson (născută Daphne Gladstone), singura fată cu care fusese el prietin la Oxford şi pentru care a avut totdeauna o afecţie deosebită. Scrisorile către aceşti prietini arată schimbarea lui în timpul celor opt luni petrecute cu noi în India. Scrie lui Edward Woodall, după trei zile de la sosire:

Reşedinţa Guvernatorului,
Darjeeling, 15 Oct. 1925.

Dragă Edward,

Intotdeauna mi-am închipuit că cea mai bună vieaţă e aceea pe care o descriu cărţile lui P. G. Wodehouse şi pe care o pun în aplicare cei cu adevărat bogaţi ai Americei. Eram sigur că lucrul de căpetenie pentru o existenţă *sans reproche* era Jeeves; că şi fără un apartament la Londra, o proprietate de prisos în America, un bun vas de cocktail, o pereche de ghetre cadrilate şi-acel

www.digibuc.ro

incomparabil «om» se poate trăi destul de bine, mulţămindu-te c'o existenţă monotonă, de toate zilele. N'aveam dreptate. Vieaţa cea mai bună, singura cu-adevărat somptouasă, o găseşti numai când tu biet om te simţi dintr'odată înălţat până la demnitatea de Guvernator al Indiei. De-aşi avea condeiul lui Macaulay, geniul lui Michel Angelo şi fantezia lui Ethel M. Dell tot n'aşi fi în stare să-ţi descriu acest lucru. Dar cum n'am nimic din toate acestea, ţi le voiu zugrăvi de minune!

Am un minunat «bearer» (valet de chambre ori «man») negru şi c'o mustaţă groasă. Poartă pe cap o pălărioară neagră, e îmbrăcat c'un straiu de postav albastru şi schimbă în fiecare zi tot alţi pantaloni de diferite culori; n'are nici ciorapi nici papuci şi răspunde la numele destul de pompos de Lal Bahadur. El îşi închipuie că ştie englezeşte, dar toată ştiinţa lui constă în a repeta, ca un ecou, tot ce spune eu şi a răspunde afirmativ la orice întrebare, minţind ca un ostaş şi făcând exact contrariul de ce-i spun. In Anglia, asta ar fi considerat ca un defect capital pentru un bun slujitor; aici, tocmai ciudăţenia asta formează caracterul principal! Ştie orice şi tot ce face e perfect. N'are altceva de făcut decât să se uite ţintă la mine şi să-mi păzească odaia cât e ziua de mare. Am şi un slujitor special care îmi curăţă hainele şi-un altul care mi le calcă. Lal Bahadur mă găteşte cu mare grijă şi pricepere, cum face Molyneux cu manechinele lui. Hainele mi-s ţinute în perfectă stare, curăţate, călcate, periate, cu toată credinţa demnă de nişte urmaşi ai Profetului. Odaia de culcare

www.digibuc.ro

e de dimensiunile unui atelier şi o odaie de baie specială, numai a mea. Un slujitor mă rade în pat, dimineaţa când mă trezesc, astfel ca mă pot înfăţişa când mă cheamă, gata spălat şi ferchezuit!

Casa în care locuim e ca cea mai frumoasă casă de ţară din Anglia, — după cum îţi închipui. Camere enorme, desăvârşit mobilate, cu căminuri mari în care focul răspândeşte o mirezmă îmbătătoare. De-o parte şi de altă a uşii stau totdeauna înşiraţi opt oameni îmbrăcaţi în haine roş cu aur, cu bărbi negre şi turbane, care salută de câte ori treci, făcându-mă să tresar într'una. La masă, îndărătul fiecăruia scaun stă câte un om înalt cu turban şi haine roşii cu aur şi toţi fac salamaleicuri cu amândouă mâinile, de câte ori tata intră în odaie. Nu poţi face nimic singur. Oprindu-mă ca să schimb trenul pe drum, am scos din valiză două cărţi pe care vroiam să le cetesc. Cum le-au văzut, mi le-au şi luat şi le-au dat, câte una de fiecare om, ca să mi le ducă ca pe nişte pachete, de teamă ca «ckota Lord Sahib» să nu se supere (*ckota* înseamnă mic, e singurul cuvânt industan pe care îl cunosc).

Nici n'ai apucat să-ţi isprăveşti găteala la oglindă şi îndată apar cocktailuri; la tenis, un slujitor şi vreo paisprezece băieţaşi stau gata să-ţi aducă înapoi mingile! Vrei să călăreşti, calul apare în clipă, ca prin minune. Este şi skating şi locurile sunt mai frumoase decât tot ce ţi-ai putea închipui.

Pe aici se umblă cu *rikisha*, eu însă nu vreau, pentrucă nu pot suferi să fiu purtat de oameni. Eri, am comandat două perechi de pantaloni scurţi la un croitor, care a

www.digibuc.ro

înţeles să nu ia mai mult de 5 rupii de pereche, dat fiind că erau pentru casa Guvernatorului. Seara, am primit în dar un baston cu mâner de argint de la un alt croitor, care s'a înfăţişat astăzi dimineaţă şi m'a informat că el era croitorul oficial şi că a auzit că am comandat nişte pantaloni la un altul, ceeace e de neiertat şi că trebuie să contramandez şi să-i dau lui lucrul, ce i se cuvine de drept. Am fost foarte încurcat, i-am mulţămit pentru dar, şi cum spune Harry Graham:

Am spus Bhongului să joace
Şi-a jucat
Cum i-am cântat.

Iţi spun drept, plăcută vieaţă şi cât se poate de amuzantă. Imi place grozav să fiu răsfăţat şi privit ca un vas rar de China.

Dar cel mai minunat lucru e garda de oşteni de la intrare, care de câte ori intră sau ese tata îl salută în cor, răcnind! Cum să nu devii îndată Anglo-Indian!

Al tău,
Antony.

La 19 Octomvrie, am organizat o excursie de 15 zile în nordul ţinutului Sikkim. Eram mulţi, printre care noi cinci cu Maiorul şi Mrs. Bailey, Căpitanul Blois, A. D. C.-ul nostru şi Serdar Bahadur Laden La, ofiţerul poliţiei tibetane şi cel mai bun călăuz şi interpret cu putinţă. Intovărăşiţi de o droaie de baseţi tibetani, am călătorit încet, făcând cam

www.digibuc.ro

paisprezece mile pe zi şi dormind noaptea într'un nou bungalow.

Expediţia noastră a fost aventuroasă şi nostimă. Mai întâiu, drumul era greu de făcut din pricina ploilor care căzuseră în abundenţă, răsturnând avalanşe de pietre şi desfundând terenul, că abia puteai înainta prin noroi. La un moment dat, grupul nostru fiind despărţit din întâmplare, Antony şi Hermiona au rămas cu soţii Bailey şi au trecut printr'o mare cumpănă. O enormă morenă de pământ moale amestecat cu buturugi putrezite cam de vreo 400 yarzi, închidea calea. Noi cei care mergeam în frunte, am ajuns teferi de cealaltă parte; dar când cei rămaşi în urmă se pregăteau să treacă şi ei, călăuza din partea locului care ne întovărăşea deveni dintr'odată grozav de neliniştită şi strigă că era primejdios de traversat. Cum însă, altfel ar fi trebuit să luăm alt drum cu vreo câteva mile mai lung decât acesta şi să ne căţărăm prin locuri înalte, au hotărît să rişte şi să treacă cât mai era vreme. Antony şi Hermiona o porniseră în frunte şi erau cam la două treimi de cale, când călăuza ţipă înspăimântată, arătându-le înainte, cum se pregătea avalanşa de pietre să-i zdrobească. Noroc că Antony auzise ţipătul şi se trase repede înapoi la timp ca să evite torentul de pietre. Călăuza îl dojenea, plângând: « Vezi, v'am spus c'aşa are să se întâmple, v'am vestit că era primejdios de trecut! » şi după aceea am auzit că se zvonise o poveste extraordinară, cum a scăpat printr'o minune de la moarte tânărul Lord Sahib şi cum i-a trecut pe la un deget de frunte un enorm bolovan care căzând apoi la picioarele lui a scăpărat scântei!

Afară, însă, de aventura asta, expediţia noastră a fost plină de voie bună şi lipsită de evenimente deosebite — afară

www.digibuc.ro

doar de cele câteva zile pe care eu cu Mayor Bailey şi Antony le-am petrecut pe vârfurile munţilor — despărţindu-ne de doamne şi de restul excursioniştilor.

Antony scrie despre acesta la amândoi prietinii săi. Către Mrs. Philipson:

Tabăra guvernatorului, Bengal,
4 Noemvrie, 1925.

Scumpă Daphne,

Ne-am urcat până la 11.000 de picioare pe Himalaia şi căzuse ninsoare amestecată cu ploaie. Drept urmare, m'a cuprins un dor nespus de Elveţia. Aceeaşi strălucire a zăpezii pe piscuri, aceeaşi mireazmă de zăpadă nespus de plăcută, dar în loc de masă, o simplă scândură acoperită cu un covor şi cu indiferent ce deasupra şi la care stăteam toată ziua şi jucam bridge. Dimineaţa am făcut ski, dar zăpada era aşa de moale şi atâtea colţuri de piatră semănate pretutindeni, că nu prea era aşa de mare plăcere, numai un sentiment grozav de dor după ce ar fi putut fi. Ne-am urcat până la 18.000 de picioare, o înălţime greu de suportat. Am străbătut lanţul principal şi-am trecut în Platoul Tibetului. Pretutindeni numai roş cafeniu, ca într'o pustie şi gheţarii Himalaiei desprinzându-se fără veste şi căzând cu zgomot în adâncuri.

Dormeam în corturi, natural, şi era un frig nemaipomenit în timpul nopţii — nu-i vorbă că şi în timpul zilei era nesuferit de rece (cu tot soarele). Te simţi aproape bolnav la asemenea înălţime; cum te mişti puţin,

www.digibuc.ro

ori iai ceva în gură, nu mai poţi respira timp de o oră şi te simţi grozav de prăpădit şi c'o durere de cap înspăimântătoare. Ne plictiseam cu toţii, dar aşa trebuia să credem: că e distracţie. Ne-am gândit la un moment dat să împuşcăm un vânat ce se chiamă Ovis Ammon, dar gândindu-ne cât de greu îşi duceau vieaţa acolo, sărmanele, n'am mai avut inimă să le distrugem vieaţa lor vegetală.

Am călărit pe un jak — minunat animal care rezistă zăpezii şi stâncii; un regim, putem spune fără sfială, greu de suportat şi pentru un animal mai puternic de cât dânsul!...

Tânjesc după ştiri din ţară, după cărţi şi toate celelalte lucruri străvechi ale Londrei. Mi-e dor grozav, dar am început să îndrăgesc şi vieaţa îmbielşugată din acest minunat ţinut...

Acuma trebuie să te las, căci e vremea cinei. Oh! Voi locuri pline de zâmbet! Elveţie şi Londră! Şi iar oh! pentru o partidă veselă la Oxford!

Dragostea mea tuturor de acolo şi ţie de asemenea.

Cu dragoste,

A.

Către Eduard Woodall, de la Gangtok, la 12 Noemvrie:

Aruncându-ţi ochii pe adresa de mai sus, vei şti cu precizie unde mă aflu şi ce fac, vei înţelege numai decât vitala însemnătate a problemei de frontieră N. E., vei întrezări ameninţarea unei năvăliri budiste de către Mongolia şi mă vei felicita pentru preţioasa mea informaţie oferită Ministerului Afacerilor Străine!

www.digibuc.ro

Am avut o vreme cu adevărat minunată în munţi şi-am străbătut în linie dreaptă Himalaia, coborând în Tibet şi întorcându-ne printr'un defileu de 18.000 de picioare înălţime, aproape bolnav, mâncând extract de carne, dormind în cort cu 14 sweatere pe mine şi călărind pe jak în timpul zilei. Astfel e supus omul la grele încercări... Crede-mă, podişurile Tibetului sunt groaznice. Parcă te-ai afla în pustie, e aceeaşi dezolantă privelişte; numai jakul care trăeşte pe stânci, zăpadă şi nisip (sărăcuţul de el) poate rezista aici; e o înălţime aşa de mare că nu poţi respira, mânca, ori face o mişcare fără să te simţi bolnav, ca să nu mai spun de migrenele groaznice de care suferi tot timpul. Am încercat să împuşc gâşte sălbatice cu carabina şi sforţarea pe care trebuia s'o depun era să mă coste vieaţa...

Cu acest prilej, am făcut cea mai interesantă parte din India (Sikkim şi traversarea). A fost minunat şi aşa de departe de frigul extrem de la tropice... Felul cum înţelege Guvernământul vieaţa de tabără şi asprimile ei e cu drept cuvânt excepţional. Sunt 50 de slujitori, spălătorie, câte-un cal de fiecare om, două băi calde pe zi, un bungalow în care să-ţi petreci zilele, 190 de «coolies», hrană delicioasă şi o poştă particulară! De asta nu te mai poţi folosi când te urci la înălţime... Acolo, sus, e emoţionant. Nu m'am desbrăcat patru zile şi-o noapte — trebuia să dorm bine îmbrăcat cu 2 perechi de pantaloni, ciorapi şi papuci, vestă groasă şi cămaşă de flanelă, un jumper (cu guler înalt à la Noel Coward) un sweater, o haină de vânătoare şi un overcoat (ca să nu mai pun la număr cuverturile). N. B. N'am spus

www.digibuc.ro

decât adevărul. Scrie-mi. Nu-ţi poţi închipui ce mult aşi vrea să mai fiu încă la Oxford. Niciodată nu mi-am putut închipui că voi regreta atâta acele locuri; aşi da zece ani din vieaţă ca să mai fiu odată acolo, ca pe vremuri — în bielşug, lene şi plin de datorii. Mă voiu întoarce în Anglia în curând, acceptând o situaţie minoră în capitală!

Aceluiaşi prietin îi scrie din nou, la 23 Noemvrie, după sosirea în Calcutta.

Poemul de faţă a fost inspirat de frumuseţea adresei tale şi calităţile ei calamburistice (care n'au fost făcute într'adins!).

«MAYBANK»

(apologie lui Rupert Brocke)

Doamne, ce mult aşi vrea a fi
La Maybank, Longfleet Rd, Poole, E!
Să simt al apei rece sul
Colo, departe, lângă Poole;
Să pândesc flota 'ncet cum vine
Să râd de-a Maybank-ului mode!
Dar în cuptor stau ţintuit
La mile de Maybank, Poole, Longfleet
Şi Anglia în care
Comerţul e la fel în floare,
Către Apus, Apus de Port-Said.
O, Doamne, acolo ce n'aşi da să fiu!

www.digibuc.ro

Tristă e vieaţa de exil într'o ţară străină şi ce-o face mai greu de îndurat sunt cei care vor să fie *plus Anglais que les Anglais*. Imi aduci aminte, Domnul să te ierte pentru obrăznicia ta, că la est de Suez mai persistă încă sau ar trebui să persiste, cele Zece Porunci. Da, fără îndoială. Au fost scrise cu litere de foc peste tot Orientul. Până a nu veni aici, nu înţelesesem aluzia aceasta din discuţii. Acuma aşi vrea să ţi-o lămuresc ţie, în sensul în care a fost scrisă; aşa fel, că dacă ai de gând să semeni noutăţile în Anglia, poţi să pui în curent cu asta şi pe fiii săi care, după cum spune Burke, s'au pus « să istovească băutura ameţitoare a autorităţii şi a dominaţiei înainte de-a o putea stăpâni ». Dar nici el n'a fost vreodată în India.

Ascultă:

« *Du-mi nava pe ape, la Est de Suez* »
(Ship me somewhere East o'Suez)

Foarte bine — nimic de lămurit, afară doar că « o » pus în loc de « of » te face să te gândeşti greşit la un soiu de aventurier străin, dintre aceia care se duc să-şi cerce norocul în Răsărit.

« *Unde tot ce-i bun e ca tot ce-i rău* ».
(Where the best is like the worst).

Versul acesta mulţi s'au chinuit să-l descurce. Să-l descurcăm şi noi. Prin « ce-i bun » se înţelege — toate lucrurile cele bune din Răsărit, ori, mai degrabă, din lumea întreagă? Care sunt acele lucruri? Nu mai bune « decât cele mai rele ». Versul acesta este un ciot de care

www.digibuc.ro

toţi s'au împiedecat, adesea disecându-l şi adesea greşit interpretându-l.

« *Unde nu că n'ar fi cele Zece Porunci* ».
(Where there ain't no ten Commandments).

Aici comentariul mai că nu este necesar. Sinonimul lui « că n'ar fi » este « ar fi ». E un fapt universal recunoscut că D-l Kipling foarte adesea răsuceşte înţelesul pentru a-şi urmări ritmul şi rima de care are nevoie. Dar să lăsăm toate acestea şi să urmărim adevăratul sens al versului. Iţi dai seamă nu-i aşa, că poetul crede necesar, când descrie ce-i pe la Est de Suez, să specifice că acolo ar fi cele Zece Porunci.

« *Şi unde omul poate să-şi aţâţe setea* ».
(And a man can raise a thirst).

Şi-aici deasemenea d-l Kipling sacrifică înţelesul instinctului său poetic. Că un om poate să-şi aţâţe setea într'un ţinut unde vara temperatura se ridică până la 50° şi 'n tot timpul iernii soarele e cumplit de arzător la amiază, e un fapt care exclude posibilitatea unei afirmaţii cel puţin ciudată; căci nu-i nevoie de geniul d-lui Kipling pentru a-ţi da seama de una ca asta. Băutura e absolut necesară pentru un European stabilit în Răsărit — după cum spunea foarte înţelepţeşte Mr. Belloc...

« *Oamenii aspri şi cumpliţi*
Mi-au spus şi iar mi-au spus
Că plaga tropicelor este
Nevoia tare — a băuturii

www.digibuc.ro

Intr'un cuvânt, d-l Kipling, în nevoia de-a găsi o rimă vorbei « worst », a crezut de cuviinţă să se refugieze în cel mai plat truism. Dar iarăşi, care ar fi morala acestui vers detestabil? Ar putea sluji doar pentru a disculpa Răsăritul. Cei care beau acasă la ei, în Anglia, unde climatul e umed, plin de pâcle, ceţuri şi ploi, beau într'adevăr numai din plăcerea de a bea. La Est de Suez, însă, oamenii beau pentrucă n'au cum face altfel.

S'ar părea că arare ori patru versuri englezeşti au fost mai prost interpretate ca acestea de care vorbesc. E vina acelora care, în saloanele lor înzorzonate, cetesc şi recitesc « Road to Mandalay », închipuindu-şi ţinuturi întinse ce zac în soarele tropical populate de o rasă europeană ce s'a abătut de la standardul moral strămoşesc, uitând legile sfinte ale lui Moise, bând şi înfruntând cerul de-alungul unor deşerturi goale şi întinderi pline de nisip, gata să asculte de semnul şi chemarea unui zeu păgân, c'o sticlă de whisky în mână şi cuvinte profanatoare pe buze. Nici că se poate o concepţie mai greşită.

Suntem de părere că versurile d-lui Kipling ar fi trebuit astfel scrise:

Du-mă pe ape înapoi spre Est de Suez
Unde mai bunul e rău ca tot ce-i mai rău
Dar unde omul ascultă de Cele Zece Porunci
Şi nu bea decât să-şi aline setea ».

Numai în Anglia există beţivi, creaturi desgustătoare de felul acelora de care vorbeşte versul d-lui Kipling. La răsărit de Canal, nu se află deşerturi pustii, nici vântură lume rătăcitori, nici sclavi idolatri. Ţara

www.digibuc.ro

e verde şi plină de leielpug. Populaţia europeană îndrăgeşte obiceiurile din vechiu, bând nopţile în cinstea Regelui Impărat şi ferindu-se a-şi aprinde ţigările înainte ca această ceremonie să fie împlinită până la capăt. Departe de a fi uitate, Cele Zece Porunci sunt păstrate în fiecare casă a misionarilor ce alcătuesc 30% din populaţia dintre Lahore şi Capul Comoriu. Sunt iubite în orice bungalow a celor din clasa mijlocie Anglo-Indiană, clasă ce formează scheletul Imperiului biurocratic. Sunt ilustrate în fiecare spătar de scaun, în orice ramă de argint, în orice palmier, în orice canapea de pluş roşu cu care aceşti «uitaţi de Dumnezeu», cum spune d-l Kipling, îşi decorează casele lor în stil rococo... Pretutindeni unde cuvântul «mountain» este rostit «maonentain», e spre lauda Domnului. Nu este ţinut, cu excepţia statelor din mijlocul Americei, în care locuitorii să fie aşa de Englezi; dar iarăşi în nicio ţară cele mai bune lucruri ale Angliei nu sunt aşa de repede uitate ca'n India, în vreme ce cele mai rele sunt ridicate pe-un piedestal al cultului, devenind lares-ul fiecărui cămin.

Se zice cum că Domnul are în mare dragoste pe cei din clasa mijlocie. Legătura Lui cu populaţia europeană din Impărăţia Indiei nu poate fi pusă la îndoială şi decând populaţia aceasta a căpătat reputaţia (bine fondată) de generoasă ospitalitate, dragostea lor pentru El trebuie să fie acceptată. E-o ţară de preoţi, neguţători destoinici, de soldaţi viteji şi bieţi funcţionari zeloşi. E-o ţară în care convenţiile sunt cu-atâta strictete păstrate, că se mai lasă încă carte de visită prietinilor. E-o ţară în care totalizatorul e-o metodă legală şi

www.digibuc.ro

acceptată de toţi în materie de pariuri, de care nimeni nu se teme şi pe care Guvernământul n'o condamnă. E-o ţară a neprefăcătoriei şi-a sinceităţii, a curăţiei şi a tihnei. E-o ţară în care oamenii sunt încercaţi de mari ispite din care ies totdeauna biruitori.

Cred că ţi-am spus destul ca să-ţi poţi face o idee de ce înseamnă în adevăr India; deşi bine înţeles n'am încă experienţa lui Kipling. Totuşi, nevoia m'a făcut să cunosc atmosfera acestei ţări. Nu poţi trăi între oameni fără să nu te amesteci cu ei. Dacă te ţii cu nasul pe sus, te simţi îndată plictisit şi plictisitor şi 'ncepi chiar a te îndoi de superioritatea ta! Eu totdeauna spun «noroc» când deşert paharul; în materie de cai nu-i privesc decât ca pe nişte «piei» şi mă bucur de asta! După cum ştii ştiinţa mea la cai e complet nulă. Nu-mi pot măcar deosebi calul meu dintr'o herghelie. Totuşi, aici caii sunt singua distracţie.... toate se rezumă la cele ce-ţi pot da ei, adică: polo, vânătoarea de porci cu suliţa, alergări, steeple-chasing, etc. Şi eu încerc să fac de toate, cât mai bine. S'a întâmplat să dau şi-o mână de ajutor la triatul poneilor; i-am purtat pe toţi câţi se află în grajdurile guvernământului, încercând să-mi dau seamă de vârsta lor, defectele şi calităţile în raport cu polo. Polo este singurul joc adevărat din lume şi niciodată parcă nu mi-a plăcut ceva aşa de tare. E grozav de greu însă şi niciodată nu ştiu încotro s'o apuc şi ce am de făcut. Nu nimeresc niciodată mingea, nu mă feresc la timp, dar n'are aface, mă amuz grozav— păcat numai că habar n'am pe care căluţ încalec, ori pe care am încălecat eri!

www.digibuc.ro

E o atmosferă aşa de deosebită aici, foarte plăcută; dar câte greutăţi, ce răspundere şi ce constrângere!... Mi-e cumplit de dor de Oxford, dar acasă înseamnă muncă şi aşi vrea deci să rămân aici pentru totdeauna.

Către Mrs. Philipson:

Reşedinţa guvernatorului, Calcutta,
15 Decemvrie, 1925.

Scumpă Daph,

Află şi tu şi toţi celialţi cu care te întâlneşti că am găsit Calcutta destul de neinteresantă! Poate din pricina lipsei totale a plăcutei societăţi femenine, poate pentrucă m'am simţit ca Prinţul de Wales, plictisit de importanţa mea, poate pur şi simplu pentrucă sunt prost dispus. Oricum, fapt e că nu m'a prea interesat!

Mi-am dat toată osteneala să par o persoană gravă şi serioasă şi să profit de lipsa de concurenţă la sporturi şi călărie; dar după cum ştii, alta-i firea mea. M'am înşelat o clipă c'aşi putea fi un om serios, dar în realitate nu sunt decât un băieţaş, un zăpăcit şi un flecar, care n'a avut încă de afface cu vieaţa!... La drept vorbind, curierul din Anglia e singura mea consolare şi de când am venit aici n'am avut de loc scrisori. Doar una de la Bunicuţa! Asta m'a amărît aşa de tare, că de două săptămâni n'am mai pus mâna pe condeiu. Şi-am mai fost şi pe dealuri şi asta mi-a trezit dintr'odată pe suflet atâtea lucruri pe care le-am iubit pe lumea asta. O! Aerul! Amintea aşa de bine Elveţia; şi soarele lucea aşa de frumos!

www.digibuc.ro

Darjeeling e minunat, dintre cele mai frumoase locuri pe care le-am văzut vreodată şi m'a făcut să visez la locurile ce mi-au fost întotdeauna aşa de scumpe; la terasele din Italia, la Elveţia, la amurgurile de vară de acasă, la soarele roşcat, etc. Azi la întoarcere am găsit o corespondenţă bogată aşteptându-mă şi acuma mă simt împăcat cu lumea şi cu îndemn la scris.

Am cetit *Cat's Cradle*. E una din acele cărţi care te transpune într'o altă lume, lumea pe care o descrie autorul.

Aşi vrea să fiu şi eu un catolic roman, să duc o vieaţă păcătoasă, să fiu veşnic nenorocit şi chiar să mor de inimă rea. Aşi vrea să fiu desnădăjduit şi să mă agăţ fără speranţă de-o dragoste hărăzită din leagăn pieirii... Maurice mă duce cu el departe în lumea C-urilor şi a Blanche-lor lui, a strălucirii şi naivităţii şi-a aventurilor sale tragice. Imi dau seama că toate cărţile lui sunt cam stupide, din cauză că sunt aşa de tragice; dar asta nu mă împiedică să le iubesc foarte mult. Aşi mai putea spune că în această carte prea se exagerează chestiunea catolică-protestantă. E *posibil* oare ca, întâlnind un prietin căruia-i strângi mâna, să-l întrebi «Eşti catolic?» şi de-ţi răspunde «nu» să fugi de el ca de ciumă? Maurice aşa crede şi fuge şi cred că e cel mai bun propagandist cu putinţă. Dar acest soiu de atmosferă catolică e, ce-i drept, cam absurdă. Intruniri catolice, Crăciun catolic, scene catolice, etc.

Afară de asta, dacă Blanche iubeşte cu adevărat pe Bernard, se poate ceva mai uşor decât să-i spuie «Nu vreau să-l mai văd pe Horace Crane, nici pe celălalt, pentrucă

www.digibuc.ro

amândoi sunt îndrăgostiţi de mine şi mi-e foarte neîndemână ». Nu pot înţelege de ce, când eşti căsătorit cu omul pe care-l iubeşti, să faci o adevărată tragedie şi taină din faptul că cineva s'a îndrăgostit de tine. Dacă nu-ţi poţi suferi soţul, înţeleg. Nu pot înţelege însă atâta lipsă de apropiere sufletească şi de dragoste din partea unui soţ. Parcă niciodată cei doi soţi n'ar fi avut o clipă de afecţie adevărată şi parcă niciodată Blanche n'ar fi simţit nevoia să-i destăinuiască ori să-l ajute pe Bernard câtuşi de puţin. Poate că aşa se obişnuieşte la catolicii romani, ca să-şi spovedească tot ce le neliniştеşte sufletul bisericii şi să le considere ca o pedeapsă a lui Dumnezeu pentru faptul că te-ai căsătorit cu cineva care te plictiseşte şi căruia trebuie să-i porţi credinţă. Hotărît, nu înţeleg asta; dar e aşa de bine redată în carte şi aşa de vie, că mi-a venit să plâng şi-am fost emoţionat. Doamne, ce scriitor! Cred că e ce s'a scris mai englezesc vreodată şi cea mai desăvârşită artă. Hotărît, îmi place grozav C, şi o prefer celorlalte, pentrucă o simt mai bine, e aproape de sufletul meu. Totuşi, amândouă sunt minunate, cu mult deasupra celor pe care le-am cetit până acum.

Către Edward Woodal:

Reşedinţa Guvernatorului, Calcutta,
21 Decemvrie, 1925.

Am înţeles din scrisoarea ta, lucru destul de trist, că mergând pe două căi diferite am ajuns totuşi la aceeaşi concluzie. Am pierdut amândoi acea prospeţime a sufletului pe care n'o vom mai întâlni niciodată. Mă

www.digibuc.ro

simt ca Maria Antoinetta, în cartea lui Belloc, când îşi dă seama că a ajuns la acel stadiu al vieţii când toate sunt pierdute şi nu mai pot fi recâştigate, până ce marmora de ghiaţă a mormântului i se va culca pe faţă. Se spune că vieaţa e din ce în ce mai plăcută cu cât înaintezi în vârstă. Primesc această dogmă cu mult scepticism şi nu cred câtuşi de puţin într'ânsa. Dar tu, binecuvântat fie, ai văzut iar Oxfordul. «Ben era în formă, plin de un strălucit aer cosmopolitan». Mi-a venit să plâng. Nimic nu poate egala strălucirea Oxfordului. Ce fericiţi ne simţeam; cum mai râdeam; câte mai vorbeam! cum ne băteam joc de toate şi zău cât de fericiţi ne simţeam. Acuma mi se par toate aşa de depărtate, în noua vieaţă plictisitoare de acuma, că-mi vine să plâng. Şi tu-mi scrii cu tristeţe copleşitoare că s'a măritat Janet, în vreme ce eu gem cu cea mai strălucită şi îmbielşugată vieaţă la picioare. Imi pare o adâncă şi disperată tragedie. Cât aşi da să mai fiu odată strălucitor ca mai înainte! Oare numai la Oxford poate fi cineva radios? Mi-e teamă că da. Pentrucă numai la Oxford poţi simţi că ai trăit cu adevărat vieaţa şi că eşti plictisit. Acum, că toate au trecut şi-au rămas în urmă, te apucă disperarea că nu ţi-ai trăit vieaţa şi că n'ar fi trebuit s'o ratezi. La Oxford ai dispreţuit ambiţiile, n'ai putut să faci pe cât ai fi fost în stare. Acum numai ştii ce să doreşti. Toate par groaznice şi fără rost şi pentru întâia oară în vieaţă îţi pare că începi să cunoşti ce este adevărata şi bolnăvicioasa plictiseală, nu aceea pe care o afectează tinereţea fără grijă. Şi tu din parte-ţi suferi, însă cu totul de altă boală. *Plus că*

www.digibuc.ro

change, cum aveam obiceiu să spunem în vremurile fericite de odinioară!

Imi pare că asemeni lui Ludovic Napoleon, privesc ţintă la calea lungă a anilor ce vin. Şi n'am înainte-mi nici planuri, nici dorinţi, nici nu ştiu cum îmi voiu petrece vieaţa. Aşi vrea măcar să se isprăvească mai repede. Să trăiesc măcar o lună vieaţa de altădată, a tinereţii entuziaste şi fără griji, şi apoi să mă cufund în pacea nepăsării, în pacea eternă. Dar asta numai pentrucă trăiesc pe o lume plină de oameni; oameni comuni, grei de cap, materialişti, plicticoşi. Doamne, cât îi urăsc în clipa asta, pe ei şi toate vieaţa din jurul lor.

Scrisoarea ta mi-a trezit un dor nestins pentru trecut şi-o ură nesfârşită pentru viitor. Chiar şi într'o strălucită capitală ca asta în care mă aflu, vieaţa pare stupidă. Ei, ce să-i faci, e vremea să mă înham la o muncă banală, plată, tristă şi prost plătită ca toate şi să abandonez iluziile deşerte, idealurile şi ambiţiile unei tinereţi pline de revoltă...

La 29 Decemvrie a avut loc obişnuita masă etoniană, la Calcutta, şi-a fost o mare plăcere pentru mine să am alături un fiu al Etonului, un Etonian A. D. C. (Căpitanul Cripps, care a fost camarad cu Antony la West Downs) şi un Etonian musafir (Alfred Beit). Am fost de toţi 38, dintre care 5 tineri de vârsta lui Antony.

Cele dintâi două luni ale anului 1926 au fost prinse de vieaţa obişnuită a Calcuttei în acel anotimp. Antony a petrecut toată vremea jucând mai cu seamă polo, distracţia lui favorită,

www.digibuc.ro

şi vânând porci cu suliţa, sport considerat de dânsul ca cel mai de seamă dintre toate.

In Februarie ne-am dus la Agra şi Delhi şi-am întors vizita Maharajahului din Alwar. Antony scrie lui Edvard Woodall, la 14 Februarie:

> Am început să învăţ a aprecia India şi nu mai vreau să-ţi scriu numai despre iubitul şi regretatul Oxford! Chiar acuma am primit scrisoarea ta frumoasă şi i-am făcut cinstea s'o cetesc în umbra Taj-ului.
>
> Cred că nu-i academic a-ţi permite să treci Tajul printre cele şapte minuni ale lumii. Ceea ce, după cum ar spune Browning, e just. Şi cât de just! E desigur una şi singura minune a lumii. Ori câte tablouri ai văzut, oricât ţi s'a povestit, oricât ai cetit prin cărţi, nu-ţi poţi face o idee. Tajul este dintre acele lucruri pe care nu le poţi trăi decât o singură dată în vieaţa. Să spui că e o minune, e ca şi cum ai spune că Biblia e bine scrisă. In vremurile în care trăim, a autorilor americani, un asemenea lucru n'ar trebui nici scris, nici descris. Ar trebui numai să te concentrezi asupra vieţii — a vieţii adevărate a societăţii, a dramei, a civilizaţiei. Nu se cade să vorbeşti despre Taj şi vila lui Adrian, nici să visezi la Parthenon ori Roma; ci trebuie să ştii să ceteşti în cuvintele lui Michael Arlen şi Noel Coward. Insă după mine, Eduard, modernii, afectaţii urând afectele, oamenii care găsesc Mona Liza goală de înţeles, plată, se închină şi venerează dinainte mormântul lui Mumtaz Mahal. E ceva — poate n'aşi greşi spunând că e singurul lucru din lume — cu neputinţă să te desamăgească.

www.digibuc.ro

N'ar putea cu niciun chip părea banal, plat ori supraevaluat. E ceva vestit ca Rockefeller şi discutat ca Parisul, totuşi e ceva care nu se desminte, după cum spune Georgianul, şi stă în faţa ochilor tăi ca ceva din arhitectura cu care a dăruit Dumnezeu cerul. Construcţia e la fel ca şi picturile şi modelele ei... Dar liniile acestei construcţii şi arhitectura sunt uimitoare. Eu n'am priceperea ta în arhitectură şi nici ochiu de artist, dar chiar pentru mine perspectiva este lucrul cel mai minunat cu putinţă. Deşi nu-s decât domuri şi arcade, e ceva aşa de ciudat în linii; linii de-o perfecţie pe care cu cât le priveşti ai tot mai mult impresia că e ceva ireal, de vis... Conturul e făcut numai din umbre şi lumini, culoarea e schimbătoare ca şi în amurgul şi răsăritul niciodată aceleaşi. E-o frumuseţe vie, nu moartă; caldă, nu împietrită. Cum se spune — « Să vezi odată Neapole şi apoi să mori » se potriveşte minunat şi aici. Chiar şi pentru priceperea mea nerafinată şi prozaică nu poate fi ceva care să poată fi comparat cu Taj.

Am stat două zile încheiate în contemplaţie la Agra şi m'am gândit mult la tine. Ştii că nu-mi place deloc contemplaţia, dar de data asta nu-mi mai ajungea vremea. Cred că-ţi vine să râzi de mine. Poate că nici nu-i prea frumos din parte-mi —să gust aşa de tare ceva indian — dar e într'adevăr ceva grandios care « te prinde de inimă ». Fatipur Sikri, palatul de altădată de la Akbar, e cu mult mai frumos ca Pompei. E ceva plin de vieaţă, răscolitor...

M'am simţit împăcat cu India, nu numai din cauza Tajului... La Oxford nu mă gândeam decât să fac pe

www.digibuc.ro

intelectualul şi să mă ţin de jocuri, să discut, — ca o necesitate. Am venit în India cu un mare interes pentru cărţi, oameni, sporturi şi idei — fiind încredinţat vag că putere înseamnă exerciţiu. Am găsit aici oameni de-a doua mână, străduindu-se să ajungă de rangul întâiu (epigrama tatii, nu a mea) şi am fost foarte nenorocit. Am părăsit preocupările mele intelectuale şi m'am trezit brusc fără nicio ţintă. Şi-acuma, am căzut iar în vechea boală. Etonul e de vină. Distracţii, sport, jocuri, asta-i totul; munca, nesuferită datorie! Am fost nefericit pentruca m'am bucurat de prima, dar n'am acceptat-o pe-a doua. Ce trist ar fi fost Etonul numai cu cele « de după douăsprezece » — toate jocurile de câmp — dar fără şcoala de dimineaţă! Abia acuma îmi dau seama însfârşit şi încă mai am de învăţat şi iar de învăţat, că viaţa e pretutindeni aceeaşi. Cum ai spus tu aşa de frumos: « *Plus ç'est la même chose, plus ça change* »...

In Martie, ne-am dus să pescuim la Jaiuti, în miază-noapte de Bengal şi profitând de asta, am improvizat o vânătoare de tigri, aşa, în familie. A fost foarte reuşit şi emoţionant, mulţămită priceperii d-lui Nelson, magistratul districtului, care a organizat-o. N'am avut decât doi elefanţi cu howdah. Antony şi Hermiona luaseră loc într'una, Secretarul nostru militar şi A. P. C. în alta. Un tigru se ascunsese în nişte ierburi mari udate de apa unui pârâu. Elefanţii se plantaseră la cele două capete ale acestei ierbării, Antony aflându-se pe malul râului spre care se îndrepta curentul apei, adică în partea spre care socoteam noi că se va îndrepta tigrul. Restul trupei, pe trei elefanţi înşeuaţi (Pamela şi Davina pe unul,

www.digibuc.ro

Mr. Nelson şi cu mine pe-al doilea şi doi Jamadar *shikharis* pe-al treilea) răcneam cât ce puteam ca să spăimântăm fiara şi s'o putem face, cu tot numărul nostru mic, să pornească înspre arme.

Nu puteam vedea nimic, căci iarba ne ajungea până la creştet şi elefanţii abia puteau înainta cu greu, scoţând câte-un picior din încâlcitură. Dar goana nu dură mult, căci abia făcusem jumătate de cale, când am auzit o împuşcătură. Ne-am oprit aşteptând, dar nu mai urmară alte focuri de armă şi nici strigăte de izbândă. Astfel că ne-am mişcat mai departe, cât se poate de emoţionaţi şi nerăbdători, gândindu-ne că desigur că vom da de tigrul rănit.

Când am dat cu ochii de hawdah-ul lui Antony, l-am şi zărit arătându-mi ceva la picioarele elefantului meu şi aplecându-mi privirile, am văzut tigrul mort în iarbă. O luase de-a-lungul râului, după cum ne aşteptasem şi s'a arătat o clipă. Atunci l-a ajuns glontele lui Antony drept în frunte, pătrunzându-i în ochiu; dar cum de căzuse fără să scoată vre-un sunet, nimeni n'ar fi putut spune. Indată ne-am adunat cu toţii jur împrejurul locului cu pricina, cu strigăte de admiraţie şi laude. Nicio armată de hăitaşi de profesie cu 50 de elefanţi n'ar fi mânat cu mai multă dibăcie spre Antony primul lui tigru, cum făcuseră ai lui!

Ultimele zile ale acestei excursii le-am petrecut pescuind *mahseer*. Spre sfârşitul lunii ne-am dus la Cooch Behar, ca oaspeţi la Maharani. Deşi ne-am distrat de minune şi-am făcut tot felul de sporturi, expediţia aceasta a fost o dezastruoasă experienţă pentru Antony şi Hermiona căci au fost înţepaţi de ţânţari şi s'au îmbolnăvit de malaria după câteva săptămâni, îndată după întoarcerea lor la Darjeeling. A fost o grea

www.digibuc.ro

încercare pentru noi, căci au căzut bolnavi amândoi şi au avut temperatură foarte ridicată.

Paştele care, în acel an, cădea la 4 April, a fost cu totul altfel decât plănuisem noi. Atât în treburile publice cât şi'n vieaţa privată au fost vremuri pline de nelinişte. Hermiona între timp se făcuse ceva mai bine, dar Antony era încă foarte bolnav, cu mare temperatură. In acelaşi timp, serioase revolte se iscaseră în Calcutta şi situaţia era foarte gravă. Am trimes agentul meu politic să ceară să se ia măsuri pentru restabilirea ordinei, rămânând în comunicaţie zilnică cu dânsul, gata în orice clipă să plec spre Calcutta, atunci când mi-ar fi dat vestire că e de trebuinţă.

Peste câteva zile, în sfârşit, Antony intra în convalescenţă, simţindu-se destul de bine. La 4 April se simţea aproape restabilit ca să scrie lui Eduard Woodall o scrisoare lungă, în care îi spunea cum îl cucerise India, dar nu amintea nimic de boala lui recentă:

> Aici lumea s'a întors iar la vechea concepţie a filosofiei populare ce dispreţuieşte cele spirituale, deşi le are, în loc de-a le idealiza pentru că nu le are. Ce stranie şi străină lume pentru unul obişnuit cu ideile de la Oxford şi ce cale depărtată de la această lume a Indiei la cea de-acolo! Când am venit întâiu aici, ce tare regretam pe Michael Arlen al meu! Veselele, luminoasele şi spiritualele noastre discuţii, Shelmerdinele şi supeurile la Berkeley, *la creme de menthe*, brandy-ul cel vechiu, muzica, desfătările! Cu ce jale mă gândeam la acele nepreţuite desfătări, jocuri plăcute, corvezi şi bromoseltzer-uri de dimineaţă!... Cum uram India cu clasa-i

www.digibuc.ro

mijlocie de arivişti! Şi-acuma ce dragi îmi sunt toate!! Nu-mi mai cunosc inima, mi-a furat-o India; chemarea Răsăritului îmi apasă greu pe umeri; am uitat ce-i arta şi literatura, nu mai ştiu ce-i jocul, nu mai cetesc o carte şi ambiţiile mele literare s'au spulberat în vrafuri de hârtie sterpe; am uitat şi luminile Londrei şi trândavele dimineţi fără grijă de la Oxford. Mă înebunesc după cai, polo şi vânătoare de porci; sunt îndrăgostit de atmosfera caldă a bungalowurilor, de cântul aspru al câinilor, tigrilor şi cailor, de palavrele vânătoreşti şi-ascult murmurul depărtat al isprăvilor unui nou concurs de polo coborând din miază-noapte. Nu mai doresc să mă întorc în ţară...

Ziua următoare scria către d-na Philipson:

Iţi mulţămesc pentru scrisoarea ta aşa de duioasă şi-aşa de tristă. Trebuia să-ţi fi scris într'o clipă de mare amărăciune, vorbindu-ţi de cele bune de altădată de acolo de acasă, lucruri dragi pe totdeauna pierdute şi jelind viitorul hărăzit să se irosească pe o cale banală, convenţională. Imbătrâneşti iute în drumul de la Marsilia spre Răsărit, după cum ar fi spus Filip Guedalla; dar eu încă nu-s bătrân şi în nici un caz înţelept! Cred că trebuie să iai vieaţa aşa cum e, nu cum făceam noi la Oxford, când eram dispuşi mai degrabă să găsim că lumea e rea şi nedreaptă, biserica e pe drojdie şi nu mai are rost, Dumnezeu o realitate îndoielnică, toţi oamenii publici necinstiţi şi majoritatea femeilor rele şi viclene (nu atâta viclene cât licenţiate) şi lumea

www.digibuc.ro

făcută numai pentru a servi de platformă tinerilor sceptici ce se cred datori să nu respecte niciun fel de ordine! Mai târziu, te minunezi că toate-s aşa şi pe dincolo şi eşti disperat şi-ţi spui cu spaimă că vei cădea în făgaşul tuturor şi vei face ce face toată lumea şi ce s'a făcut de când lumea. Dar ia gândeşte-te ce cale umblată este asta şi ce amuzante lucruri săvârşesc cei mai mulţi dintre oameni şi câţi au făcut acelaşi lucru mai înainte! Nu, Daph, nu am căzut din fericire în această pervertire a judecăţii, care face pe oameni să nu se gândească decât cum să câştige zilnic 8,37 măcar; nu, mulţămesc lui Dumnezeu! Ştii că eu cer mai mult de la vieaţă decât cei mai mulţi dintre oameni. Acuma, am o durere grozavă de stomac pe care brandy-ul şi dispensarul Excelenţei sale nu izbutesc să mi-o aline!!! Dacă nu poţi scoate altceva mai bun de la vieaţă, recomand existenţa monotonă a unui George Smith, punga lui, bucătăria şi ziarul de dimineaţă, ca să nu mai pun la socoteală pe femeiuşca care îi poartă de grijă şi de gospodărie, să-i facă cald în casă, să-i puie papucii dinaintea focului şi să-i fiarbă ouăle pentru gustare la 8 a. m., punct. Dar eu am căpătat ceva mai mult, o doză bună de malaria care m'a trântit la pat cu aiureală şi temperatură de 40° şi care a făcut din mine o umbrelă udă pe care a bătut-o viscolul — zadarnic. Dar e foarte bine. In anii ce vor veni mă văd c'o sticlă de chinină, sgâlţâit de friguri — punându-mă în pat (tocmai când făgăduisem să mă duc să cinez cu Lady Bloomfity şi să aud la pian Mangolaro) murmurând «A, iar mă scutură frigurile».

www.digibuc.ro

Nu se cade, cred, să mă întorc cu mâna goală din India şi sper să mă aleg şi eu cu ceva potrivit tradiţiei împărăteşti pe care d. Kipling a clădit-o în jurul vilelor de la Cheltenham!

Şi aşa, dragă Daph, mă întrebi ce am de gând să fac. Imi pare rău, dar trebuie să recunosc că adevărul acesta-i: profesia mea e Răsăritul, căci m'am îndrăgostit de ţara aceasta uitată de Dumnezeu. Simt că n'aşi mai părăsi-o niciodată. Am început a purta jodpores şi o frântură de băţ de polo şi vorbesc numai în termeni pe care d. Woodhouse Adams i-ar aprecia.

Apoi, am găsit un farmec negrăit în iarba elefanţilor şi subt razele lunii tropicale unde tămâia pâlpâie şi perlele negre în spicele lor lucesc palid în lumina scăzută. Intr'un cuvânt, am fost cucerit — cucerit de o altă « perspectivă » dintr'un alt ţinut al lumii, de către sufletul Răsăritului, care trimete pe oameni acasă, să moară în mizerie, seceraţi în floarea vârstei, într'un păcătos oraş din Anglia.

Mama se întoarce acasă săptămâna viitoare, întovărăşită de gândurile mele. Tata vine acasă în Iunie şi gândurile mele vor pleca cu dânsul, dar nici peste un an nu va putea Anglia spune bun venit unui limbă stricată, pârlit de soare, relicvă a clasei mijlocii, — fost odată un strălucit gentleman englez! Cel puţin aşa stau lucrurile acuma, căci deşi câteodată mi-e grozav de dor de Londra şi de câteva chipuri simpatice ale ei, de Elveţia şi o pereche de ski, îmi spun: « Aceste lucruri, Antony, vor fi vieaţa ta; dacă îţi place ceva în India, bucură-te de aceste lucruri acuma, căci pe urmă nu va

www.digibuc.ro

mai fi vreme. Atunci s'a isprăvit cu romanul meu, cu caii cu tot ce-mi desfătează verile Indiei; vânatul, polo şi chipurile de Indieni în turbare. Şi poate că, cine ştie, când mă voiu întoarce în patrie, toţi mă vor fi uitat, fetele îşi vor fi ales soţ şi vor fi foarte fericite, ocupate să tricoteze flaneluţe copilaşilor. Dar sigur că Daph va spune, nu-i aşa, că am ştiut totdeauna să iau ce-i mai bun în vieaţă!

Ţi-am scris o scrisoare plină de mine însumi şi destul de mohorîtă. Tu ce mai faci, draga mea, crezi că vieaţa e un lucru plin de strălucire şi că e plăcut să te simţi departe de dobânda desgustătoare pe care oamenii o numesc mulţămire şi care pune capăt la toate? Ce bine te simţi aici scriind unui prietin; e atâta frumuseţe, atâta linişte, florile sunt mai minunate decât îţi poţi închipui. Johnnie a crescut grozav; să-l vezi s'a făcut un băiat voinic şi simpatic şi Luni dimineaţă a venit pe lume un viţeluş drăgălaş la ferma noastră. Ar trebui să vii şi să ne vezi, e aşa de frumos aici, deşi n'ai mare lucru de făcut; dar sunt sigur că te vei îndrăgosti de grădină şi de trandafirii cari îmi aduc aminte aşa de bine de Viena.

Mă aflu într'o stare pe care cei mai bătrâni, mai buni şi înţelepţi o numesc adevărata fericire şi ce-ţi poate da mai bun vieaţa. E atmosfera pe care deobiceiu o aleg romancierii ca cea mai nemerită dintre toate şi adesea într'o asemenea grădină cu trandafiri minunaţi se făuresc creaţii mari, ca într'un fel de vis, tihnit şi plin de pace — în care se coc roade desăvârşite.

www.digibuc.ro

Gândeşte-te câteodată şi la mine, Daph, şi'n rugăciunea către Domnul, doreşte-mi ani mulţi într'o asemenea desfătare, cu grădini de trandafiri, pace adâncă şi mulţămire!!!

Trebuie să încheiu; căci simt că m'am încălzit prea tare.

Fii fericită,

Cel care te iubeşte,
A.

De abia însănătoşit de pe urma atacului de malaria, un nou necaz se abătu pe capul lui Antony. Terierul său irlandez căzu bolnav şi muri în scurt, constatându-se că avusese turbă. Ca măsură de prevedere, Antony fu nevoit să sufere un tratament Pasteur, de injecţii foarte dureroase şi o nouă nelinişte. Cum spune proverbul chinezesc: « O nenorocire nu vine niciodată singură, aşa că bagă bine de seamă, când ajungi acasă şi-ţi găseşti locuinţa cuprinsă de flăcări, fii tare şi socoteşte restul pe care l-ai primit de la vizitiu »!.

La sfârşitul lui April, am scoborât la Calcutta, cu cele două fete şi cu soţia mea şi le-am văzut plecând spre Anglia. Fusese stabilit că ele vor pleca acasă în primăvară, înainte de a începe sezonul călduros şi că eu şi Antony le vom urma în Iunie, după ce îmi voi fi aranjat cu concediul de patru luni, pe care nu-l putusem lua cu un an înainte. Era cea din urmă despărţire, dintre multele despărţiri ce alcătuiau partea cea mai rea a vieţii noastre din India, dar amărăciunea acesteia din urmă era îndulcită de siguranţa că le voi urma şi eu curând şi că într'un an de zile ne vom întoarce cu toţii acasă, de-al binelea.

www.digibuc.ro

Antony mă întâmpină la întoarcerea mea la Darjeeling cu vestea bună că se însănătoşise complect şi că se simţea iar cât se poate de bine. Făcuse o excursie lungă şi nu se simţise cât de cât rău.

N'am avut însă decât puţine zile de linişte la Darjeeling, căci îndată izbucniră răscoale la Calcutta şi fui nevoit să mă duc să dau o mână de ajutor la restabilirea ordinei. Câteva zile după aceea, la 3 Maiu, Antony se simţi iar rău, încolţit de un atac de dezenterie. Am fost nevoit să-l las într'un spital şi să mă duc la Simla, având ordin să dau vice-regelui un raport asupra situaţiei din Calcutta. La întoarcere, l-am găsit încă convalescent. Despre boala lui vorbeşte în următoarele scrisori:

Către mama sa:

> E cel mai prost soiu de boală din câte mi-am închipuit că există. O săptămână încheiată n'am pus nimic în gură şi afară de cea dintâi zi nu m'am simţit câtuşi de puţin bolnav. Toţi spun că e mare noroc, că am avut-o într'o formă aşa de uşoară şi că am luat-o din vreme. Dar eu mă simt fiinţa cea mai mizerabilă de pe pământ. Şi acum au început, slavă Domnului, să mă hrănească cu lapte, aşa că mă simt ceva mai în putere şi în unele clipe aproape radios; dar, în general, mintea mi-e într'o necontenită nelinişte, parc'aşi sta pe ghimpi. Mă simt ca o sălbătăciune prinsă în cursă şi nu pot decât arareori şi câte puţin ceti ori scri. Mai tot timpul zac, visând la mâncare, la viitor, ori mă văd acasă ieşit de aici, sănătos. Partea cea mai crudă e că în clipa în care voi ieşi de aici, mă voiu simţi iar ca de obiceiu şi durerea

www.digibuc.ro

va fi uitată. Acuma, îmi pare că dacă mi s'ar spune: «Poţi să pleci, eşti sănătos», aşi simţi o bucurie de parc'aşi intra pe porţile raiului, încă mai puternică bucurie, pentrucă asta sună aşa de obişnuit. Apoi iar, închipuieşte-ţi o săptămână de nemâncare. E ca şi cum la cea dintâiu masă, a mea, Berkeley-Ritz-Rue Royale G. H. Calcutta, «firpo» ar trece pela nasul meu, producându-mi delir şi extaz.

In orice caz, cred că voiu simţi cea mai mare mulţămire pentru simplul fapt că sunt sănătos, liber şi bine, cu hrană bună la dispoziţie, aer curat de tras în plămâni şi lucruri bune de făcut.

Am suferit mult într'adevăr săptămâna aceasta; nu fiziceşte, deoarece am fost destul de bine, dar mintal, fiindcă am imaginaţie şi puteam să-mi aduc lucrurile la care visam aşa de apropiate că mi se părea că le-aşi fi putut cuprinde şi dintr'odată vedeam că fusese o părere. A fost foarte greu, dar chiar cu laptele zaharul şi brandy-ul, cu care am fost hrănit astăzi, mă simt atât de întărit că nu mă îndoiesc că sfârşitul boalei e aproape şi că voi fi curând iar teafăr şi bine.

Ce ciudată e vieaţa. O săptămână de pat, când eşti în putere, ţi-ar da putinţa să scrii volume şi să citeşti librării întregi, dar eu nu am făcut decât să visez, să delirez şi să afurisesc. N'am fost în stare să fac nimic şi acuma când încep iar să trăiesc, voi duce aceeaşi vieaţă, deşi simt că ar trebui să fiu nespus de voios, fericit şi altfel decât până acum. Poate chiar voiu fi, poate că am primit o lecţie bună. Poate că de asta chiar am căzut bolnav. Cine ştie?

www.digibuc.ro

Ce mai e cu Anglia şi grevele? Aici în cetatea noastră domneşte iar linişte; a fost destul ca tata să spuie: « Vei face asta şi voi vedea ce este de făcut ». Prin urmare în liniştea celui care s'a ridicat supărat contra celor ce-i sileşte să facă ceea ce nu vor — nu o pace posomorâtă datorită constrângerilor — ci o pace fericită, plină de bună voie, pacea celui obişnuit să asculte de poruncă — până la urmă având a se supune iar ordinei, după o groaznică eră de libertate! O, India, India!...

Tata e din nou la Simla, dar cred că-l voi vedea sosind înainte de plecarea poştei şi va putea, cine ştie, adăuga câteva rânduri spunându-vă că toate-s bune. Dar mă gândesc la cea din urmă săptămână pe care vom petrece-o noi amândoi la Darjeeling, prinzând puteri şi simţindu-ne bine şi pălăvrăgind de câte 'n lună şi'n soare. Dar cine ştie ce ne mai rezervă soarta, ca să ne strice şi bucuria asta? Incheiu scrisoarea cu,

Al tău,
A.

Către Eduard Woodall:

Un spital din Calcutta,
11 Mai 1926.

Dragă Eduard,

Luna asta am avut malaria, turbare şi dezenterie, toate datorită, îmi închipui, tropicelor. Mă aflu în pat cu cea din urmă, din fericire într'o formă foarte uşoară. Dar n'am mâncat o săptămână întreagă şi mă simt cam slăbit — abia pot gândi. Malaria e distrugătoare,

www.digibuc.ro

cu dureri groaznice şi temperatură, însă trece când nici nu te aştepţi. Turbarea e mult mai păcătoasă. O împunsătură în fiecare zi, niciun fel de mişcare şi nicio picătură de apă. Am scăpat cu 14 injecţii din cele 28 de împunsături câte era vorba să îndur! Dar destul despre tratamentul meu medical în India. După cum vezi n'am fost dăruit cu o constituţie prea rezistentă. Vremea? 40° la umbră, năduşeşti nu altceva. Am scoborît cu tata aci, el ca să oprească revolta şi eu ca s'o privesc în spectator. El a oprit-o şi-a plecat la Simla, eu nici n'am văzut-o şi am căpătat şi dezenterie! Bravo pentru tata, cum au să zică desigur cei de la Minister!

Sunt tot sub farmecul acestei ţări. M'a prins aşa de tare în mreje că de câte ori mă scutur şi mă gândesc acasă, parcă ceva mă trage înapoi. O casă cu acoperiş întins răsărind dintr'un pâlc de copaci în lumina amurgului — pacea întinsă a ţinuturilor privite din tren — lumina soarelui la asfinţit căzând ici şi colo, în pete minunate trandafirii. — Amintirea dumnezeiască a splendoarei în nespuse culori de la Taj — praful, lumina, miresmele, o sută de lucruri... In alt an toate acestea ar fi făcut parte din mine, acuma tânjesc după pârleazurile şi vieaţa plăcută de-acasă.

M'am simţit foarte slab săptămâna aceasta, atât intelectualiceşte cât şi fiziceşte — şi n'am putut nici ceti nici scri; am stat numai întins cu gândurile şi supărarea mea. Dar simt că mă aşteaptă un viitor literar strălucit! Cum mă întorc acasă mă pun pe lucru; am atâtea de făcut! Capul mi-e plin de idei de tot felul care nu cer decât să fie strunite şi să sbucnească afară

www.digibuc.ro

şi să dea la iveală cărţi extraordinare. Am cetit din nou *The Constant Nymph* şi am ajuns la concluzia că e una din cele mai bune nuvele ale acestui secol, dacă nu a tuturor vremurilor. Mă farmecă cu strălucirea şi înţelegerea ei şi cu josnicia ei, care de fapt nu-i josnicie. Mi-s dragi Evreii!

Am multă fantezie, desigur, Eduard; dar în vieaţă e de mai multe ori roman decât în închipuirea noastră şi aici e mai mult decât în alte părţi. Cu toată murdăria şi pretenţia clasei de mijloc militariste din India, care îţi sare mai întâiu în ochi, locurile acestea sunt un adevărat cămin pentru Doris Keanes! Intri ca 'ntr'o lume de roman, pé care am găsit-o şi eu acuma; aşa că mi se pare că-l recunosc în orice boschet de bambus din partea locului.

Sunt plictisit şi am scris o scrisoare prostească, şi apoi vin să mă spele, aşa că, la revedere.

Al tău,
Antony.

Am ajuns la Calcutta de la Simla, în dimineaţa de 13 Mai — a douăzeci şi treia aniversare de la naşterea lui Antony — şi găsindu-l destul de bine ca să pornească spre munţi, am plecat în aceeaşi noapte împreună cu dânsul spre Darjeeling. Din nenorocire, n'am putut sta cu el, căci trebuia să fiu în Calcutta unde avea loc un Consiliu legislativ, cu privire la un decret de siguranţă publică, aşa că m'am întors în oraş a doua zi. Toate afacerile fiind terminate cu succes într'o săptămână, am putut să mă întorc la Darjeeling lângă Antony, la 10 Maiu.

www.digibuc.ro

Imi scrisese la 15:

Reşedinţa Guvernatorului, Darjeeling,
15 Mai, 1926.

Dragule din zăpuşala şi arşiţa Calcuttei, nădăjduiesc că nu te-ai obosit prea tare, nu te-ai extenuat! Dispoziţia literară, în care m'ai lăsat astăzi dimineaţă, s'a desvoltat într'un chip îngrijorător. Am fumat în cursul zilei vreo zece pipe şi vreo sută de ţigarete, am scris 20 de foi de caiet şi vreo 3 scrisori, am băut o sticlă de Burgundy şi am cetit Keats, vieaţa bunicului tău, şi mult din jurnalul tău despre India. Afară de asta, părul mi-a căzut tot mai tare în ochi şi haina mi s'a umplut de găuri. Explozia asta fantastică de neurastenie literară (hiper-tiroidă) a isbucnit din fericire, dintr'odată, acum vre-un sfert de oră — pricinuită de trei lucruri: In primul rând, jurnalul tău despre Sikkim, care pe lângă că-i lucrare literară de mare valoare, e şi un îndemn către sănătate, energie, dorinţă de aer curat, cu mult mai presus decât Enos, or Kruschen... Al doilea, de înţelegerea neaşteptată că am fost incapabil şi nepregătit ca să urmez cariera lui Oscar Wilde, Browning ori Maurice Baring. Şi al treilea, întâmplarea care m'a făcut să scot nasul în grădină pe la vreo şase şi un sfert şi să simt mireasma proaspătă a zăpezii în aer! A fost prea mult pentru sufletul meu şi deşi trupul mi-e încă slăbit, parc'aşi fi un pui de pisică jucând rolul lui Atlas. Mintea-mi zboară de la Episcopul Blougram din colţul său de lângă foc, în munţi mândri şi semeţi! Lanţul Natu-La se vedea în întregime astă noapte, printre

www.digibuc.ro

nouri şi stătea privind posomorît şi fioros cu munţii lui albastru închis, cu cerul posac deasupra şi zăpada albă şi rece, mai gheţoasă parcă decât regiunea arctică. Vârfurile masivelor nu se vedeau deloc...

Mi-am făcut, cum se spune la cai, prima porţie de antrenament şi acuma mă odihnesc; trebuie să încep a rumega şi sper că Joi, te voi întâmpina cât se poate de frumos, voinic şi pârlit!

Trag nădejde că arşiţa n'a fost insuportabilă şi că discursurile tale vor rămâne vii posterităţii şi că se va vota în consiliu proectul tău şi că te vei întoarce curând lângă fiul tău care te iubeşte,

A.

Am stat trei săptămâni împreună şi am făcut mai multe excursii minunate, ridicând singuri în munţi sau stând la taifas în grădină cu ceaiul dinainte, când ne aflam în vale; dar ploile începură de timpuriu să cadă în anul acela şi Antony găsi ceaţa şi răceala de la Darjeeling cât se poate de neplăcute. Asta l-a făcut să se împace cu gândul că mă va urma în ţară curând. Scrisorile lui către Eduard Woodall arată cât de tare se legase de India şi cu toate cele prin care trecuse în primăvara aceea, cu toată boala lui, era hotărît să-şi petreacă vara în Kashmir şi Ootacamund, în vreme ce noi vom fi în Anglia. Fiind despărţit de Antony timp de trei ani cât urmase el la Oxford, ideea de-a mă duce în Anglia în vreme ce el avea să rămâie în India îmi era insuportabilă şi am vorbit de nenumărate ori cu dânsul despre asta, cercând să găsesc un argument, ca să-l fac să renunţe la acest nesuferit plan. In timpul acestor din urmă săptămâni, se hotărî în sfârşit

www.digibuc.ro

să-mi facă pe voie şi scrisorile către mama şi surorile lui nu se ocupă decât de acest subiect. Din fericire şi aici ca şi în celelalte chestiuni, ştie să-şi exprime orice simţire fără reţinere, căutând să scoată ce se poate mai bun din toate.

La 25 Mai, scrie Hermionei:

Reşedinţa Guvernatorului, Darjeeling,
25 Mai.

Mă aflu şi eu în aceeaşi stare sufletească ca şi tine când scriai tatii din Mediterană, copleşită sub povara dragostei de familie! Numai că eu nu sunt aşa de drăguţ ca tine. Tu erai întristată pentrucă mama vroia să-ţi facă pe plac şi nu te lăsa să-i faci tu ei pe plac! Eu sunt disperat pentrucă a trebuit să mă las călăuzit de dragostea, admiraţia şi înţelegerea pe care o am pentru părinţii mei, în loc să am a le asculta porunca!

Aşi fi putut să-mi pun în aplicare planurile — numai dacă ar fi cercat să-mi poruncească, să mă ameninţe, ori să mă silească şi ce fericit aşi fi fost atunci. M'aşi fi putut revolta. Dar nu s'a putut; la o rugăminte judecată înţelepţeşte, n'am avut nicio alternativă.

Când ai părinţi aşa de drăguţi, e cu neputinţă să te sfădeşti cu ei — să nu-i asculţi şi să-i superi cu bună voie. Măcar de-ar fi cât de cât mai puţin înţelegători, ce uşoară ar fi vieaţa! Aşa, umblu posomorît din pricină tiraniei pe care mi-o impune dragostea şi păstrez o tainică ciudă că nu pot — pur şi simplu, nu pot să fac ce vrèau. Ceea ce-i şi mai rău e că nu sunt de-abinelea supărat de întorsătura lucrurilor şi, ca întotdeauna, mă gândesc de pe acum că voi vedea Anglia şi Londra!

www.digibuc.ro

Veşnic am fost pus în alternativă de-a cumpăni cum e mai bine: să stau ori să plec? M'am hotărît pentru cea dintâi, numai pentrucă mă gândeam că nu voi mai avea altă dată ocazia asta şi că orice experienţă în vieaţă e bine venită. Dar la cealaltă posibilitate mă gândesc cu tristeţe şi cu strângere de inimă. Sunt supărat că s'a isprăvit cu Ooty şi, în acelaş timp, mă bucur că mă întorc acasă. Nu pot spune că tirania a fost crudă pentru mine. Nu sunt nonorocit, dar sunt furios. Nu mă gândesc atâta că am pierdut Ooty şi că voi veni acasă, cât sunt de mânios, fiert de indignare că *nu pot* să mă duc ori să stau unde vreau şi că *trebuie* să vin acasă!

In trei săptămâni voi fi plecat şi India va ieşi din vieaţa mea pentru totdeauna. Am fost, ce-i drept, foarte fericit aici. Am învăţat o mulţime de lucruri pe care nimeni nu le ştie ca mine şi poate nici nu le va şti vreodată şi am găsit un farmec plin de romantism, pe care nu l-aşi fi găsit nicăiri aiurea şi nici nu-mi închipuiam că-l voi afla în ţara Bambusului. Aşa că mă întorc spre locurile copilăriei, vechile jocuri şi nebunii şi spre atâtea lucruri frumoase, dar lipsite de romantism! Mă simt şi trist şi vesel şi furios. Mă duc să încalec pe Birdine şi să mai privesc odată munţii Darjeelingului.

Dar Londra? Ce face? Ce mai este pe acolo? Ce fac toţi? Ce mai e nou? Cine-i la modă? Cine face furori?

Mi-e dor de Polly şi toate celelalte fetiţe drăgălaşe, de teatru, Carolina, clădiri înalte şi-o masă la Berkeley!

www.digibuc.ro

Şi mamei sale îi scrie în acelaşi chip, adăugând:

In mai puţin de trei săptămâni, vom fi cu toţii acasă, întorcând spatele acestui straniu ţinut cu obiceiuri englezeşti şi un istoric plin de glorie. Pentru mine a avut un facmec ciudat, izvorât din adâncuri nedesluşite, un farmec care n'are aface cu polo, Taj şi locuinţa vice-regelui — ce coboară mai adânc decât plăcerea vânătoarei de porci. N'aşi putea lămuri bine ce este şi de va dura ori se va şterge din sufletul meu, uitând tot ce-a fost...

N'am de ce mă întrista şi câteodată mă gândesc plin de înduioşare la Londra şi la toate ale ei. O sală de bal cu chipuri drăgălaşe! Restaurantele, Ducesele, străzile întunecate stropite de curând! Totul aşa de vesel şi aşa de plin de vieaţă. Şi John Revelstoke şi Gaiety Theatre! Atâtea lucruri, variate, vii şi nostime!...

Nu ştiu, dar oricum vin acasă şi câmpia cu pârleazurile ei vor părea iar vesele. De când s'au schimbat lucrurile şi trebuie să plec de aici îmi pare că vremea trece prea iute, prea cu bătae de inimă şi fără un pic de mişcare. Dar astăzi am făcut o partidă bună de polo. Cele două perechi de haine noi de vânat pentru Ooty au ieşit destul de drăguţe, dar le-am şi stricat. Fac skating, călărie, tenis şi plimbări lungi prin munţi. Toate de aici din Darjeeling şi din împrejurimi şi mintea, altădată aşa de activă, parcă-s moarte şi cer să doarmă în linişte, netulburate.

Nu pot argumenta cu tata, căci ştiu că are dreptate şi că nu-i pot sta împotrivă, dar nu sunt destul de mare,

www.digibuc.ro

ca să pot fi prietin cu dânsul, şi nu sunt aşa de vârstnic ca să cer a fi pe picior de egalitate cu el. Imi spun uneori: «aşi vrea să se poată asta». E aşa de perfect în toate, că nu se poate să nu-i împărtăşeşti vederile, să nu te convingă. Eu sunt cu totul altfel, am nevoie de unele stimulente omeneşti, disciplină, muncă aprigă şi suferinţă. Cred că voi fi mai înţelept cu vremea, dar încă n'am ajuns să cunosc astfel de lucruri, căci nu-i în firea mea să simt aşa! N'am nimic de martir în mine! Mai de grabă de sybarit.

Incă o clipă şi ne vom întâlni, vom fi iarăşi împreună, în ţară, printre toţi ai noştri şi va fi foarte bine. Ni se va servi solă — nu scrumbie la grătar — la Ritz şi vom fi uitat şi de pilaf şi de khitmagar...

In cele din urmă zile care mai rămâneau, Antony a jucat polo şi a făcut lungi excursii cu mine. La sfârşit am făcut o ultimă expediţie spre locurile noastre favorite din vârful munţilor.

La 30 Mai, scria Hermionei de acolo:

Suntem la Sandakphu, pierduţi în ceaţa groasă şi sunt destul de... uimit simţind că nu-s nici sănătos, nici bogat şi nici bine. Mi-e teamă că vechea boală m'a cuprins iar, cu mai multă violenţă! Simt azi că sunt cuprins de dorinţi şi elanuri şi că momentul nu-i potrivit nici pentru elanuri nici pentru porniri! Acum hotărît că Anglia a rămas învingătoare şi că mor de nerăbdare să fiu plecat şi să-mi revăd în sfârşit prietinii. Mi-am iubit

www.digibuc.ro

aşa de mult calul şi totuşi n'a fost de ajuns. Tot aşa şi cu polo, la Le Bong, care ajunsese într'o vreme bucuria mea de căpetenie, când ceţurile coborau asupra Darjeelingului şi mă alăturam trupei colonelului şi prietinilor săi care nu puteau suferi locurile acestea!

Dar nu-i prea plăcut să mergi printre nouri şi nu mai regăsesc puterea de la Sikkim! Cred că-i mai bine că s'a hotărît să plec în Anglia, deşi nu mă simt încă resemnat. Mama îmi scrie că sunt vârstnic în înţelegere, dar tânăr în felul de a fi. Nu ştiu dacă are dreptate în ce priveşte cea dintâi afirmaţie, dar a doua sigur că e justă. Sunt încă într'o necontenită schimbare, acum nebun de bucurie şi curaj şi-acum cuprins de cea mai neagră descurajare şi simţindu-mă prost. Imi place acum un lucru şi peste o clipă cu totul altul. Nu mă pot controla de loc, totuşi sunt capabil să mă bucur de toate. Prietinii mei toţi mi-ai spus întotdeauna că mă iubesc, tocmai pentrucă au găsit la mine o putere de a scoate ce-i bun din lucru şi a te bucura într'adevăr de ce-ţi poate oferi vieaţa. Cred că-i adevărat — sau cel puţin aşa pare. Ce scrisoare vanitoasă, nu vorbesc decât de mine; ce să fac dacă sunt plin de mine însumi şi găsesc că sunt foarte interesant! Tata ar spune, desigur, că în subconştient nu mă pot suferi, pentrucă mângâierea oricărei subconştiinţe, după câte înţeleg, e să fie opusă totdeauna conştiinţei. Aşa că de eşti un porc scârbos, în subconştient înseamnă că eşti un înger şi-i foarte bine. Dacă eşti, pe de alta parte, un înger n'are importanţă ce spune subconştientul.

A.

www.digibuc.ro

Ne-am îmbarcat spre țară la 9 Iunie și ne-am reîntors în India la sfârșitul lui Septemvrie. Cel din urmă sezon petrecut la Calcutta a fost cât se poate de plăcut și Crăciunul a fost sărbătorit cu mari petreceri. Antony îmi ajuta, acum, câte puțin, cu titlul de secretar al meu privat, și lua parte la cursa de ștafete de la Iodhpur și la concursul hipic de la Tallygunge. Juca polo și se ducea din când în când la câteo vânătoare de mistreți. Cum în toată vremea asta am fost cu toții împreună, n'am nicio scrisoare de la dânsul — doar una din cele mai frumoase scrisori ale lui, adresate lui Eduard Woodall, în ajunul plecării din India:

Reședința Guvernatorului, Calcutta,
24 Martie 1927.

Dragă Edward,

Nu ți-am răspuns la scrisoare, căci de abia m'am întors și ar fi caraghios să mă intereseze corespondența. Dar cum e poate cea mai frumoasă scrisoare care s'a scris în vreo limbă — ținând seamă și de toți scriitorii de scrisori de profesie din secolul al XVIII-lea — se cade să-ți plătesc tribut, deci — n'am citit niciodată ceva așa de simpatic și așa de frumos exprimat.

Dar tristă e ziua când noi băieții începem a privi serios în jur și ne dăm seama că vieața nu-i un simplu joc. Mă simt azi ca și Danton și toți acei care au trăit zilele grele ale Revoluției și care au îmbătrânit cu ani într'o singură zi. Abia acum îmi dau seama ce dreptate au cei care zic că timpul școalei este cel mai frumos din vieață și că fiecare an e mai bun decât cel care a trecut. Că nu mai poți găsi vreodată râsul, mulțămirea

www.digibuc.ro

şi finalitatea vremei din şcoală şi totuşi cine ar vrea să se mai întoarcă în şcoală? Cu fiecare zi descopăr tot alte lucruri noi şi infinite umbre minunate de gânduri şi emoţii necunoscute încă, neînţelese până atunci. Cu cât suferi şi cugeţi mai mult şi neliniştea îţi creşte cu fiecare clipă, cu atât lumina şi scânteierea acelor lucruri negrăit de frumoase şi depărtate încă te îmbie; iar jocurile şi footballul de altă dată rămân în urmă ca nişte plăceri de mică însemnătate. Toate ale şcolii se par bune, căci erau simple şi naive şi nu ştiai ce-i grija. Iar cele ale vârstei înaintate sunt bune tocmai pentrucă's aşa de încurcate, sublim de emoţionante şi grele de trecut. La drept vorbind când bei vin, ai mai întâi plăcerea degustării, plăcerea calităţii lui, pentru care de multe ori e nevoie de o vieaţă întreagă. Apoi vine şi problema efectului ce a avut asupra-ţi şi a celor cu care ai băut. Şi dacă bei prea mult, abia a doua zi vei vedea urmările, ce efecte a avut noaptea care a trecut şi ce se va întâmpla în ziua ce vine şi însfârşit reflexiile asupra vieţii şi băuturii.

Dar când bei apă, bei pentrucă ţi-e sete, beai atât cât ai nevoie şi nu mai mult; îţi face plăcere să bei pentrucă ţi-e sete şi după ce ai băut s'a isprăvit şi ai şi uitat, căci n'ai avut de scop decât să-ţi satisfaci o nevoie momentană. Astfel, Dumnezeu schimbă apa în vin şi tot astfel de la o vreme nu mai suntem copii ci oameni, iar vieaţa se scurge văzând cu ochii. Şi 'ncepi a te întâlni cu lucruri grele pe cari ai satisfacţie să le învingi şi astfel în potopul de vorbe îmi dau seama dintr'odată că râd de mine însumi şi mă opresc. Şi mulţămesc

www.digibuc.ro

Domnului că nu mi-am pierdut cu totul darul humorului pe care mi l-a hărăzit El!

Tare mi-e frică că fac impresia unei femei care are să aibă un copil, psihologie pe care oamenii învăţaţi din zilele noastre o explică ca pe o stare foarte complexă. Lucru pe care dintr'un motiv sau altul societatea îl condamnă ca impropriu, dar de care eu sunt totuşi conştient şi copilul meu mă minunează într'una. Dar ce are să se întâmple cu dânsul, nu ştiu.

Pornesc spre casă săptămâna viitoare, şi sosesc în Anglia, Sâmbătă înaintea Paştelui. N'am nici un plan, nici bani, nici ambiţie de nici un fel. Sunt şi trist şi fericit că părăsesc India, căci e o ţară complet tristă, dar în acelaşi timp plină de înţelepciune nesfârşită, ca din veacuri.

E ca şi cum ai găsi o casă plină de tablouri minunate atârnate în odaia copiilor care se uită de sus la ei, inconştiente de frumuseţea lor. Şi totuşi, deoarece copii le cunosc, ele cresc în frumuseţe, şi deoarece ele nu cunosc, ele nu-şi vor aminti pentru ce şi nu vor putea fi recunoscătoare. Cu India e la fel; dar cum anume, n'aşi putea spune! Şi când voi veni acasă nu-mi voi aminti decât că am jucat polo şi că am vânat porci mistreţi şi că m'am bucurat de amândouă, c'am împuşcat tigri şi c'am stat pe malul râului în lucirea soarelui, privind linia albastră a Himalaei în depărtare. Şi dacă aşi cerca să spun asta cueva, mi-ar răspunde: « Da, foarte frumos, ai văzut. noua revistă de la Adelphi? ». Şi peste şase luni voi fi uitat şi eu deasemenea, dar în adâncul inimii tot va fi rămas ceva şi va trebui să încerc să mă

www.digibuc.ro

mulţămesc cu « Mandalay! » (pe calea...). Dar înţelegi, greutatea pe lumea asta e a şti să nu râzi, şi am început a înţelege de ce Indienii au feţe aşa de triste, ori râd ca Germanii când eşti în primejdie. Soarele te străpunge, e 38° pretutindeni şi umiditate groaznică şi totuşi toţi arată foarte bine. Doamne, ce ţară!

Imi trec vremea scriind scrisori prietineşti de adio şi mulţămind diferitelor persoane, cu lacrimile curgând şiroaie pe obrazul meu de crocodil! Căci am început a simţi mireasma Angliei în depărtare şi a zări copacii şi iarba verde de acolo şi pacea răcoroasă a serilor de vară când umbrele sunt lungi. Şi'ncepe a-mi fi dor de Piccadilly!!!

Multă dragoste, al tău,
Antony.

Am părăsit India la 28 Martie şi am călătorit spre casă cu un vapor italian spre Genua; de aci am trecut la Baveno, pe lacul Maggiore, unde am petrecut Paştele. Antony nu m'a întovărăşit, dar a venit pe urmă pe un vapor P. & O., până la Marsilia. De pe acest vapor ne-a scris scrisori lungi la toţi şi unele pasagii sigur că vor interesa pe oricine:

Scrie mamei sale:

Sunt hotărît să mă întorc în India, căci mi s'a lipit de suflet; chiar şi mizeria ei ticăloasă şi ciudată mi-a atins o coardă duioasă în mine. N'am crezut vreodată c'am să iubesc praful şi totuşi mi-e drag şi asta-i diferenţa dintre cei care iubesc India şi cei ce nu iubesc decât unele lucruri ale ei. Eu am îndrăgit întreaga ţară

www.digibuc.ro

cu toate ale ei, bune şi rele. Dar ce să fac? Nu-mi voi petrece acolo vieaţa, nu-i căminul meu, şi n'am nimic cu dânsa, — o simplă experienţă foarte plăcută, sfântă, care va fi dată uitărei şi mulţămesc lui Dumnezeu, din adâncul sufletului, pentru P & O inerţia lui şi atmosfera-i ucigătoare...

Inainte-mi plutesc icoane vesele de acasă, pline de credinţă în viitor, şi lăsând în urmă puţine păreri de rău. Nădăjduiesc că aţi călătorit bine şi că aţi avut un căpitan simpatic. Acuşi vom fi iar la un loc şi — Dumnzeu ştie! — ne aşteaptă lucruri bune, fericite; elanuri, sper. Nu cer prea mult, am fost aşa de fericit şi simţesc că în schimb trebuie să plătesc cu suferinţă — dar aici, pe acest vapor, nu se poate numi suferinţă — Doamne iartă! e ucigător! Şi ce-i mai nostim, e că acuma sunt sigur că aşi fi putut scri o carte grozavă, să-mi câştig existenţa cu condeiul, că aşi fi putut ajunge cineva în acest domeniu şi că aşi fi putut fi fericit. Dar acum ştiu că nu voi fi niciodată. Nu cred că voi scri vreodată ce se petrece în mine şi că voiu putea da publicităţii. Nu, cu nici un chip. Poate că aşi fi putut fi un al doilea Henry Ford, să fac milioane şi să fiu bogat şi nesuferit, să scot stucul de la Knebworth, să am gazetele mele proprii, să fiu temut şi să fac ceva. Dar ce anume? Ori mai bine să fiu Vice-rege veşnic îndatorat şi toţi să-mi spună «al treilea din familie» şi nu vom face nici un pas înainte; ori poate voiu rămâne simplu Antony şi nimeni nu va şti pentruce şi nimic nu se va întâmpla şi vieaţa se va scurge ca un necontenit P & O, şi voi rămâne cu puţini prietini — dar asta n'are deloc

www.digibuc.ro

aface. Cei 23 de ani ai mei au fost bogaţi şi fericiţi şi n'am a mă plânge. Cred că şi ceilalţi vor fi tot aşa de fericiţi — dar cine ar vrea să fie fericit cum e Boxwalla ori Henri Ford? Când lumea întreagă se învârte numai în sunetul rupielor şi-a dolarilor, unde rămâne Kauchinjunga în zori?

Sunt sigur că aveam dreptate când spuneam de India-soldaţi. Căutam să ne înşelăm pe noi înşine, când gândeam că nu suntem o naţie de militari. Ca naţiune suntem o puternică armată, de adevăraţi soldaţi. Nu vezi ca şi mine, că am dreptate? Mi se pare că suntem prin excelenţă o naţiune de soldaţi nemilitarişti. Ca popor, Englezii vor avea toate calităţile unor buni ostaşi, şi aşa se explică dece avem o armată aşa de mică şi un astfel de dispreţ de militarism; iar când e nevoie să luptăm, devenim dintr'odată destul de pricepuţi. Curajul face pe bunii soldaţi; dragostea de ordine şi ura de disciplină; înţelegerea cinstii şi-a dreptăţii, adeseori crudă, dar necesară. Un spirit corporativ extraordinar, o oarecare nepăsare în faţa morţii şi'n luptă o bună voie simpatică sunt însuşirile care fac din Englez un soldat înăscut şi prin urmare nu bun pentru armată ca artă. Inving, pentrucă posibilitatea de-a pierde se pare că nu există pentru ei. Este ceva care ne înlătură posibilitatea de a bate în retragere. Nu sunt buni militari, dar se poate face din ei minunaţi soldaţi. Napoleon a făcut din războiu o artă şi oştirile lui au fost extraordinar de bune şi de organizate. Ei câştigau victoriile cu atâta uşurinţă, dar când nu puteau învinge o luau la fugă. Asta-i artă, ca şi la şah ori alt joc de acest fel —

www.digibuc.ro

învingi ori de nu învingi pierzi. Şi asta e caracteristica naţiunilor militariste şi de asta pretind eu că noi nu iubim militarismul. Noi nu ne complacem în această artă, pentrucă suntem prea buni soldaţi. Germanii, Francezii şi Romanii din vechime erau mult mai buni militari decât suntem noi; dar ei n'au fost nici când aşa de buni soldaţi ca noi. Cunoscând bine jocul, ei ştiau dinainte şansele de-a pierde şi-şi dau toate silinţele să învingă. Noi, necunoscând jocul, n'am considerat niciodată posibilitatea de a pierde şi aşa după cum cei cari au luptat cu noi au spus-o, noi nu suntem plăcuţi în luptă, pentrucă atunci când suntem răpuşi nu ne dăm seama de asta. Eu nu cred că armata britanică s'o fi luat vreodată la fugă, afară de o dată sau de două ori în sec. al 18-lea şi atunci era o influenţă adusă de la Germani, că am ştiut şi noi ceva despre militarism!...

Scrisoarea către Hermiona întruneşte aşa de complect simţirile lui în legătură cu India, că am socotit foarte nimerit să isprăvesc capitolul cu dânsa.

P. & O. S. N. Co,
S. S.

Nu este nici loc, nici dată, timp sau nume pe acest vapor.

Acuma m'am lămurit deplin asupra Indiei şi Angliei; singurul lucru pe care nu-l înţeleg e că poţi să treci aşa de uşor, fără mare sforţare, dela una la alta. Poate numai eu pot face asta, deoarece înţelegrea mea e extraordinar de suplă şi uşor influenţabilă. Dar deosebirea e exact

www.digibuc.ro

aceeaşi — mai mult decât mi-aşi fi închipuit — ca între Eton şi Oxford. India este Eton: admiraţie pentru putere, vieaţă sănătoasă în aer liber, dragoste pentru exerciţii, veselie zgomotoasă; nevoia de a munci, atât cât să fie un spin, ca şi în cei dintâi ani ai şcolii; iar polo, vânătoare de porci mistreţi, călăria, trasul la ţintă, în loc de foot-ball, cricket, box. Asta e vieaţă şi adevăraţii oameni sunt aceia care suspină după acestea! De astă soldaţii pleacă în India şi o îndrăgesc. Sunt oameni mai mult fiziceşte şi toţi au rămas legaţi de Eton. Criteriul era ocolo jocurile şi cei care nu le puteau face se plictiseau... Cei isteţi n'au putut, cu toată verva lor, să fie iubiţi la Eton. Il iubeau, nu mă îndoesc şi găseau într'însul ce n'am putut niciodată găsi — zorile intelectualismului din ei însuşi.

Dar singurul lucru acolo era curajul şi distingerea la jocuri. Oarecum şi India e la fel. Un intelectual, om isteţ, cu idei gânduri şi idealuri şi minte cuprinzătoare, e nepotrivit aici... Admiraţia mea în India au fost numai soldaţii. Nu ştiu cum s'a făcut, dar cu mine aşa s'a întâmplat...

Europa în schimb se apropie de Oxford. Lumea cărţilor şi a oamenilor, a artei, a literaturii, a ştinţii, a vorbei meşteşugite, a geniului şi a dezordinii... Şi mintea mea, încercând să se ţie la înălţime şi să se distingă, s'a înturnat de la polo, tras la ţintă, vânătoare de mistreţi, ca să se gândească numai la cărţi, la plăceri, la oameni şi la lumea veselă şi plină de strălucire. La fel, soldatul cade într'o posomorală şi devine o fiinţă stupidă care se duce la Sandhust pentrucă nu poate

www.digibuc.ro

intra la universitate; care habar n'are decât de cai şi nu ştie decât să înjure, într'un cuvânt e insuportabil. Cei care ajung sunt străluciţii, delicaţii şi cultivaţii intelectuali care te fac să uiţi de toate cu spiritul şi farmecul întrunirilor de după amiază şi pe care dacă i-ai atinge numai cu un deget ar leşina de durere. Nu ştiu, dar eu nu pot să'mpac aceste două lucruri. M'am silit în deajuns să-mi placă cărţile şi distracţiile în Anglia şi caii şi sportul în India. Şi când spun că în Anglia soldatul e posac şi om cu puţine idei şi că în India intelectualul e un afemeiat şi un parazit dezgustător, nu înseamnă că-i trădez pe amândoi. Ar însemna că mă trădez pe mine însumi. Fac parte dintr'amândouă şi deoarece abuzez numai de mine, n'are a face.

In India aşi fi putut fi într'adevăr fericit intrând într'un regiment de cavalerie, însurându-mă, având ponei şi o muncă oarecare regulată din care să trăesc. In Anglia sunt fericit neînsurat, încercând a scri, jucând din când în când tenis, irosind timpul cu prietini, discuţii, petreceri etc. Ar fi cu neputinţă să scriu o carte în India, după cum n'aşi putea să intru în armată în Anglia. Nu s'ar putea să nu mă'nsor în India şi să-mi fac un cămin, e natural să petrec, să glumesc şi să fleurtez în Anglia; aşi vrea să trăiesc în aer liber cu caii şi sporturile în India; iar în Anglia n'aşi putea fără masă de scris, cărţi şi distracţii. Natural, aceste două lucruri nu's chiar aşa de despărţite una de alta, pentrucă în unele puncte nu se poate să nu se întâlnească, la cele două extreme ale unui individ. Dar cred că drumul dintre est şi vest e o cale pur şi simplu imaginară între Antony

www.digibuc.ro

şi Antony şi o simplă personificare între Eton şi Oxford. Nu ştiu dacă-i aşa şi pentru alţii, dar cred că mă'nţelegi. Singurul lucru ce mă uimeşte este uşurinţa cu care aceste două drumuri se întâlnesc.

Ce scrisoare lungă şi mohorîtă. E vina vaporului. Dar însfârşit am scăpat de filosofia înaltă şi greoaie. Acuma ştiu sigur un lucru, e clar ca lumina zilei şi mă străduiesc să-l lămuresc.

Ar fi fost drăguţ din partea ta să-mi fi scris. Noi totdeauna ne-am înţeles bine, mai bine ca ceilalţi. Păcat că cu cât va trece timpul şi vom înainta în vârstă şi vieţile noastre se vor despărţi şi o rezevă tot mai mare se va ivi între noi. Poate că vom fi în stare să dărîmăm zidul acesta dintre noi şi dacă va fi dărîmat vom putea iar fi ca altădată, — iubitori, înţelegători. Dar bariera nu se poate să nu existe şi mă tem că va creşte într'una, pentrucă deşi suntem frate şi soră suntem întâi de toate bărbat şi femee. Pe zi ce merge mi se pare că deosebirea între bărbat şi femee e mai distinctă.

Ca înţelegere, fizic şi sentiment se deosebesc cu totul. Câteodată se întâlnesc în acelaşi lucru şi atunci se pare că se vor întâlni în toate. Dar e o mare înşelare. Nu este ceva care să-mi displacă mai tare ca atitudinea modernă ce încearcă să-i facă asemenea. Sufletele lor sunt aşa de deosebite, că mi se pare că o înţelegere între amândoi e cu neputinţă. Când te îndrăgosteşti, da, hotarul acesta nevăzut dispare şi ce n'ai putut înţelege începi să înţelegi.

Mi se pare un lucru cu adevărat minunat căsătoria, tainica vrajă prin care bărbatul şi femeia încep a semăna.

www.digibuc.ro

Un bărbat nu poate cu adevărat pricepe felul de a fi al femeei, după cum nici femeia unele lucruri ale bărbatului — deşi asta e mai uşor. Dar când iubeşti, începi a înţelege; amândoi înţeleg, deşi înainte era cu neputinţă. Dragostea şi simpatia vin şi dau ajutor acolo unde mintea şi emoţiile au dat greş...

Cred că nu pricepi nimic din cele ce-ţi înşir. N'am vrut să spun decât că mi se pare o ciudată deosebire între bărbat şi femee, deosebire pe care deştepţii moderniști n'o pot în nici un caz distruge. Şi asta e draga mea şi între mine şi tine. Un hotar ne desparte, făcându-ne să ne depărtăm unul de altul; dar dacă l-am putea înlătura, am fi ca pe vremea copilăriei, mână'n mână şi un singur suflet.

Şi aşa cum zici şi tu, să ne gândim la viitor; dar dacă te gândeşti bine, îl vom avea întotdeauna înaintea noastră. Lucrul principal în secolul al 20-lea e să nu mai ai trecut! Şi fiindcă veni vorba de trecut, cred că am trecut de tine. Nu ştiu, cred că ne vom întâlni la Port Said.

Mă distrez destul de bine aici pe vapor, dar tocmai când mi se pare că mă distrez mai bine, văd că nu-i adevărat şi că mă plictisesc. Şi când sunt gata să mă posomorăsc şi să mă plictisesc de moarte, văd că la urma urmei e destul de plăcut!! Astfel înotăm prin frigul îngheţat, prin Marea Roşie şi pe cât mi se pare mic, parcă ne-am îndrepta spre Spitzberg.

Cu cât îmbătrânim ne facem mai înţelepţi şi cu cât suntem mai înţelepţi rădem mai puţin, apoi ajungem iar în mintea copiilor şi murim cu zâmbetul pe buze,

www.digibuc.ro

deşi aproape nu mai avem dinţi în gură. Din fericire sunt încă prost, aşa că pot să mai râd, mai ales Mercurea!

Cu aceeaşi dragoste,
Antony.

CAPITOLUL IX

IN CĂUTAREA UNEI PROFESII
1927—1931

«Avânturile tinereşti mor, gândurile înţelepte pun stăpânire pe noi şi cine ştie ce voi fi? Mecanic poate ori contra-amiral, şofeur ori poate ministru. Orice-aşi fi însă, tot Antony rămân».

Cum ne-am întors din India, în primăvara anului 1927, grija de căpetenie a lui Antony a fost să găsească o ocupaţie care, dacă se poate, să fie bine plătită şi pe de altă parte să fie ori o pregătire ori ceva compatibil cu cariera lui definitivă. După cum o arată şi scrisorile lui, chestiunea carierii fusese adesea discutată între noi prin viu graiu ori prin scrisori.

In discuţiile de familie, Antony se arăta foarte hotărît. Recunoştea că e necesar să aibă parale, dar nu-şi dădea seama ce fel de carieră ar fi trebuit să aleagă pentru asta. Opta pentru o vieaţă în plin aer, dacă se poate aventuroasă, cu mult risc. Repeta într'una că n'are chemare pentru afaceri şi că n'are ambiţia să fie bogat. Dar, lucru caracteristic lui, când mai târziu s'a întâmplat să-i vie îndemână, s'a arătat în afaceri cu acelaşi zel şi avânt pe care-l pusese şi în politică ori sport şi descoperi în activitatea speculativă şi 'n relaţiile omeneşti în care se găsi implicat un interes pe care simplul fapt de-a câştiga parale nu i l-ar fi putut trezi niciodată.

www.digibuc.ro

Prima lui încercare n'a avut succes şi-a fost de scurtă durată. Prin mijlocirea unui prietin primeşte o ofertă din partea unei Case de Schimb din Capitală. Incepe a lucra aici în luna Mai, dar găseşte că acest soi de afaceri e foarte antipatic. Avea foarte puţin de lucru în orele de birou, doar de răspuns la telefoane şi de-a urmări ştirile cu privire la vânzări şi cumpărări în care alţi membri ai firmei erau interesaţi. Nu era o muncă plătită şi singura modalitate de-a câştiga ceva era să-şi asigure clienţi şi să câştige un comision de pe urma dispoziţiilor pe care i le dădeau aceştia. Speculaţia care nu putea fi făcută cu succes decât în afara orelor de birou şi însemna să se slujească de angajamentele serale şi de partidele de plăcere la ţară ca să primească scrisori de schimb dela prietinii săi. Era ceva prea desgustător şi n'ar fi putut niciodată deveni un bun agent de schimb. Munca aceasta părându-i-se din ce în ce mai grea de îndurat, mai ales în lunile de vară, se hotărî s'o părăsească pentru alta de alt soiu, în August. Cercând să se scuze, scrie mamei sale:

> Ce pot face? nu sunt deloc ambiţios şi pace. N'am ambiţie să ajung cineva, ambiţia să fiu ceva în viitor. Am o singură ambiţie, cu totul de altă natură — ce nu-i nici cum o înţelege Wolsey şi nici cum o înţelegeţi voi. Ambiţia să fii *acum*, nu în viitor ceva, ambiţia de a stăpâni acum vieaţa. Ai dori să-mi aranjez vieaţa ca să-mi fie bine mai târziu, nu-i aşa? Mie însă nu-mi pasă de mai târziu. Ambiţiile mele nu duc nicăieri, n'au tărie de caracter, dar mă fac fericit. Ale voastre fac primi-miniştri, oameni vestiţi de afaceri, etc., dar în niciun caz fericiţi...

www.digibuc.ro

Următoarea aventură a lui cu totul de alt gen i-a dat putinţa să cunoască maşinăria organizaţiei politice. In Scptemvrie începe a lucra în Departamentul Educaţiei la Biroul Central Conservator. Aici nu are posibilitatea să facă parale, dar primeşte un salariu mic, având ore regulate de birou şi o muncă bine stabilită. Ca agent trimis să intereseze generaţiile tinere în politica conservatoare, vizitează universităţile şi călătoreşte prin ţară, în lunile de iarnă.

In Septemvrie, trebuind să iau parte la Adunarea Ligei Naţiunilor de la Geneva, ca şef al Delegaţiei indiene; Antony îmi scrie acolo, la 8 Septemvrie:

> Am o funcţie demnă cel puţin de Rockfeller, lucrând subt ordinele unor conservatori plini de entuziasm, într'un domeniu lipsit cu totul de date, cunoştinţe şi idei — aşi putea spune un câmp deschis în care poţi lucra cât îţi place, numai să vrai. Sunt pus în grea încurcătură de raportul — singurul care există — asupra activităţii politice în universităţi (1925) şi care constată aproape o generală apatie faţă de treburile politice. Cum eu simpatizez cu această apatie studenţească, mi-am început activitatea la Biroul Central prin a da sugestia că-i mai bine pentru studenţi să bea bere şi să joace football decât să facă parte din Asociaţiile Conservatoare. Ştiţi că teoriile mele sunt totdeauna limpezi şi precise, nu tot aşa cu politica constructivistă în care sunt complect nul!
>
> Săptămâna ce vine mă pot duce unde poftesc, adică sunt liber să hoinăresc prin toată ţara cercând să conving pe cei tineri să facă ceea ce nu vor şi ceea ce mai cu seamă nu doresc eu să facă.

www.digibuc.ro

L-am îngrozit pe secretarul privat al Şefului, în ziua când am venit, spunându-i că apatia din universităţi faţă de tuburile politice mi se pare un semn îmbucurător de sănătate! Mi-a spus că ştie că poate-i fanatism, dar el crede că fiecare individ din Anglia ar trebui să se gândească şi să se ocupe numai de asta. Atunci eu i-am replicat c'ar avea nevoie de puţină odihnă! La drept vorbind, tare mi-e frică că n'am început-o prea bine.

De la Leeds, scrie mamei sale, la 27 Septemvrie:

Cu cât intru mai mult în aceste treburi politiceşti, cu atât îmi dau seama mai bine că este o urmare o războiului. Unii se poate să ne urmeze o bucată de vreme, desigur pentrucă ne simpatizează; dar în general atrage o generaţie proastă şi toate s'au dus, s'au dus pentru totdeauna. Laburiştii e natural să învingă, după cum au învins şi în Franţa şi în Rusia, dar tradiţia noastră va rămâne în picioare şi nu va fi o revoluţie sângeroasă. Cum vor face cum vor desface nu ştiu, probabil mai puţin decât credem noi, însă asta se va întâmpla în zilele noastre şi vor fi mari schimbări şi-o întreagă aristocraţie distrusă. La drept vorbind, suntem singura aristocraţie rămasă în picioare din întreaga lume şi nu prea are afface dacă ne vom îndrepta spre capitalism ori socialism. Ce va fi mai târziu, nu ştiu. O treptată selecţiune, îmi închipui şi la sfârşit o nouă aristocraţie ca cea Americană, care va avea toţi banii. Dar cred că s'a sfârşit cu noi, căci deşi cercăm acuma să clădim ceva pe logică, e cu mult mai multă logică în cealaltă cale.

www.digibuc.ro

...Putem să mai durăm o vreme, şi să fim iubiţi în parte, individual, dar ghiaţa pe care călcăm se crapă. Sunt multe crăpături şi unde s'a ivit o crăpătură, ghiaţa nu se mai uneşte la loc.

Incercăm să realizăm o directivă politică, de-asupra claselor. Poate avem dreptate şi nu mă îndoiesc că înţelepciunea e de partea noastră; dar n'avem decât atât.

N'am încredere în profesiile de credinţă, în politică şi'n jocurile de noroc! Nu cred decât în personalităţi şi când credinţa începe să slăbească — şi sigur că slăbeşte şi datorită educaţiei va slăbi văzând cu ochii — suntem pierduţi...

Indată după Crăciun, ne-am dus împreună în Elveţia. Succesul lui în principalele concursuri n'au fost la înălţime anul acela. In orice sport nu poţi să te menţii la un nivel ridicat decât c'o practică neîntreruptă. Cum pierduse doi ani, în vremea cât fusese în India, era natural să nu se poată măsura cu cei care nu numai că-şi păstraseră forma dinainte dar şi-o perfecţionaseră încă în aceşti doi ani.

Cum se întoarce la birou, cuprins de plictiseala naturală când treci de la distracţie la lucru, îmi scrie:

24 Ianuarie.

Mi-e teamă că politica e un lucru de nimic şi tare cu puţin entuziasm mă duc să spun tinerilor englezi să fie conservatori. Cu toate că la drept vorbind e un lucru cât se poate de natural şi uşor de făcut...

E greu să găseşti ceva în vieaţă — ceva care să preţuiască mult, care să ne facă mai fericiţi, care să merite

www.digibuc.ro

osteneala. Am crezut c'ar putea fi Elveţia; simt însă că într'o bună zi ceva are să-mi schimbe dintr'odată întreg cursul vieţii.

Se ştie că omul e foarte adaptabil şi de pe acum mă gândesc cu plăcere la viitoarea distracţie. Căci, la urma urmei, trebuie să te gândeşti şi la altceva, nu numai la ce-ţi face plăcere!...

Intorcându-mă din Elveţia, am sugerat lui Antony c'ar putea să intre în Parlament; că dacă se ocupă de politică, din care avea să-şi facă o carieră, cel mai bun lucru era să aibă un loc în Camera Comunelor. L-am întrebat ce crede. Am avut multe discuţii relativ la asta şi iată ce-mi scrie la 2 Februarie:

Nu sunt încă sigur că-i bine şi doresc s'o las până după alegeri. Asta ar însemna 50 lire pe zi mai puţin decât câştig acuma, dar punctul principal e că doresc să scriu. Vreau să încerc îndată cum mă stabilesc definitiv în Londra şi nu cred că-i bine să intru într'un partid până n'oiu şti mai multe.

Dacă aşi scri şi-aşi semna subt numele meu de conservator M. P., aşi trebui să scriu într'un anume fel, cum s'ar crede că trebuie să scriu. Şi nu cred c'aşi putea; n'aşi putea să mă leg irevocabil de-un partid până nu ştiu cum iese cu scrisul.

Admit că e necesar să-ţi alegi o profesiune de tânăr, dar nu înţeleg să-ţi pui singur etichetă în vreun domeniu tineresc. Nu mă înebunesc după niciun fel de politică.

Sunt mulţămit cu slujba pe care o am, care nu-i prea grea şi-i destul de bine plătită şi-i pe deasupra şi-un

www.digibuc.ro

bun suport politic. Aşi vrea să mai rămân aici un an de zile, în care vreme să-mi încerc mâna la scris şi dacă am succes, să mă dedic în întregime scrisului, dacă îmi va fi pe plac. Dacă dimpotrivă, dau greş, nu face nimic, nu va fi mai rău ca până acuma şi-mi voiu menaja încă slujba dacă mă pot menţine. E foarte drăguţ din partea ta că vrei să-mi porţi de cheltuială, dar cred că n'am ajuns încă acolo.

Alt subiect discutat mult de noi, în anul acela, a fost dacă e bine ori nu să intre în armată Teritorială de la Hertfordshire. Iată ce-mi scrie cu privire la asta, la 16 Martie:

In ce priveşte Armata Teritorială, de făcut sigur că trebuie s'o fac; dar nu mă pot împăca cu ideea de-a intra la Infanterie, să tot mergi şi iar să mergi. Dacă fac armata ca soldat teritorial, aşi prefera să am un cal. In orice caz, principalul e: au să vrea să-mi dea de-aici concedii excepţionale pentru a mă duce în tabăra teritorială? De la unele birouri îmi vor da, de la altele cred că nu. N'aşi avea chef să-mi cheltuesc puţinul concediu slujindu-mi moşia (nu ţara) în picioare şi 'n corturi.! Am să văd ce se poate face şi-apoi voiu descoase chestiunea pe toate feţele. Dacă îmi dau concediu, nu ştiu dacă nu-i mai bine să-mi petrec vacanţa pe-un vapor în Mediterană, decât ca R. N. V. R.

Antony rezolvă singur această problemă doi ani mai târziu, intrând la Aviaţie, la Serviciul Auxiliar. Găsi astfel posibilitatea de-aşi servi ţara, scăpând de acel obositor « mers şi iar mers »

www.digibuc.ro

şi în văzduh găsi emoţia de care avea nevoie firea lui aventuroasă.

Grija lui de căpetenie, în acea primăvară, a fost să-şi găsească un apartament în Londra. Noi locuiam la Knebworth şi Antony găsea că amândouă ocupaţiile lui şi slujba şi scrisul îl sileau să se stabilească pe cont propriu la Londra. Era destul de greu să găseşti ceva convenabil, nu prea mic şi nici prea scump — potrivit cu resursele lui. In sfârşit, se hotărî pentru un mic apartament, situat destul de drăguţ, pe Bond Street. Il mobilă singur, cu lucruri de prisos de la Knebworth şi se mută într'ânsul în Mai. Foarte vesel, scrie de-aici mamei sale, la 30 Mai, după o scurtă vacanţă petrecută la Knebworth:

Dragă mamă,

Iţi scriu numai câteva rânduri ca să-ţi spun noapte bună — ca totdeauna după ce mă întorceam la şcoală în prima noapte de internat. A fost o vacanţă frumoasă, cu soare şi cer senin şi-un val de sănătate şi putere. Mi-a făcut aceeaşi plăcere ca şi pe vremuri. Dacă am fost vreodată posomorît, dacă sunt câteodată rău dispus, n'am dreptate să fiu. Poate din cauză că am douăzeci şi cinci de ani nu mai poate să-mi pară toate aşa de uşoare şi de plăcute. Am fost totuşi foarte fericit şi sunt şi acum fericit.

Acuma, iată-mă întors în noul meu cămin, plin de emoţie şi mâine începe iar vieaţa de toate zilele, cu forţe noi însă, reînprospătat. Mi se pare c'aşi fi ca acum mulţi ani în urmă, în 1913, când aveam numai nouă ani şi că aşa va fi şi târziu, în anul 2002, când voiu număra

www.digibuc.ro

nouăzeci şi nouă de ani — tot în luna Ianuarie. Dar toate ţi se par mai uşoare şi mai fericite şi toate fără însemnătate în vreme ce ocupaţia zilnică devine vieaţa şi soarele, apa, copacii înverziţi, alergatul, hainele vechi şi aerul proaspăt lucruri de altădată.

In clipa de faţă, ocupaţia zilnică e importantă tocmai pentrucă e ocupaţia zilnică; şi e o mare taină pentru mine faptul că sunt plătit pentru ea! N'am fost obişnuit să fiu şi mi se pare că tot ce fac e lipsit de importanţă, cu mult mai neînsemnat decât tot ce-am făcut până acum. Dar asta importă, cum am spus, şi lucru de neînţeles, primesc şi bani. Eşti numai o spiţă la roată, deşi e greu să spui în ce scop se învârte roata. Dar ce să-i faci, am douăzeci şi cinci de ani.

Dar, mulţămesc din suflet pentru toate, pentru tine, pentru cămin, pentru toţi anii de fericire, pentru râs şi soare. Şi cu sufletul plin de această mulţămire, zilele trec, se duc şi o nouă eră începe în vieaţă, cu noi lucruri, cu noi emoţii. Dragul şi vechiul 108, New Bond Street!!

Cu toată dragostea, al tău,

Antony.

Lucrează toată vara la Biroul Conservator, găsind, ca de obiceiu, că-i foarte greu să stai pe scaun la biurou când afară soarele luceşte mândru. Şi la şcoală şi la colegiu, în lunile de vară se simţise totdeauna cel mai trist şi mai plictisit. Simţirea asta a lui se oglindeşte bine în următoarea scrisoare trimisă mamei sale la 25 Iulie:

... Chiar acum am cetit scrisoarea ta dragă mai dulce ca oricând. Ar trebui poate mai bine să lucrez,

www.digibuc.ro

dar trebuie să-ţi răspund acuma. In fraza asta mă oglindesc întreg...

Câte îndur din cauza acestui barometru din lăuntrul meu! Inimă, suflet şi trup — toate la un loc, spirit, creer, etc.... nu pot fi numite la un loc decât barometru...

Iată ce cred eu: că n'am o bază, o linie de conduită, o ambiţie, un ideal. Va veni poate încetul cu încetul şi poate până la sfârşit se va ivi şi lumina călăuzitoare. In clipa de faţă, sunt martirul ori sclavul ultimei cărţi pe care am cetit-o, a ultimului film pe care l-am văzut, a celei din urmă persoane iubite, a ultimei idei care mă stăpâneşte, a ultimei conversaţii avute — indiferent care ar fi ele.

Cred că pe această cale nu pot fi complect şi cu adevărat fericit. Dar aşa mi-a fost scris s'o apuc pe calea aceasta. Simt că aşa e natural, ca fiecare tânăr să treacă prin asemenea clipe grele. Cei care trec uşor prin vieaţă sunt cei ce o duc bine; care n'au barometru sensibil lăuntric. Aceştia nu cugetă mult şi nu-şi fac griji degeaba; nu doresc să facă lucruri grozave, nu suspină după femei, putere, ambiţii; n'au idei şi probleme grele de rezolvat; trăiesc numai şi sunt fericiţi. Cu alte cuvinte, sunt oameni care au un ţel bine definit, care ştiu fără o umbră de îndoială ce vor...

Eram şi eu odată aşa, în vremea şcolii şi nimeni nu se bucura mai mult de vieaţă ca mine. Nimeni n'a fost mai fericit ca mine şi totuşi am vrut să am acest barometru şi să cunosc culmile fericirii şi prăpăstiile disperării şi să beau vieaţa până la fund. S'a întâmplat aşa ca în clipa de faţă să mă fi cufundat în ape tulburi; Doamne, trebuie să înving şi voiu învinge.

www.digibuc.ro

Pentru unii vieaţa e un obiect de non-sens material, pentru mine o ţintă spirituală. Cocktail-urile, glumele, nopţile petrecute şi vorbele deşarte nu-ţi pot da toată fericirea. Dar nici nu poţi fi într'adevăr fericit numai cu problemele, ambiţiile, nădejdile şi îndoielile...

Mi-ai spus odată că sunt vârstnic ca minte şi tânăr ca fel de-a fi... Cred că ai grozavă dreptate.

Asta-i cu mine. Nu sunt cu adevărat fericit. Câteodată am avut impresia că sunt aplecat esenţialmente spre cele fizice — dispoziţia atârnând aşa de mult de sănătate şi mulţămirea de starea trupească. Acuma o săptămână eram sigur că n'aşi putea fi fericit în Londra. Mă hotărîsem să emigrez; să trăiesc o vieaţă sănătoasă într'un pământ nou şi sănătos. Bucurie trupească şi fericirea minţii celui ce lucrează pământul. Dar acuma sunt profund încredinţat că nici asta nu mi-ar plăcea mai mult decât altele. Dacă aşi fi învăţat să cultiv pământul şi să administrez o moşie şi m'aşi fi stabilit la Knebworth ca profesionist — să stau toată ziua afară, să mă simt bine, activ, mulţămit, etc. — dacă s'ar fi întâmplat aşa, ar fi fost acelaşi lucru. Indată aşi fi simţit că nu-i destul şi că nu mă satisface complect. Că asta nu duce nicăieri; că nu poţi realiza lucruri mari; că nu-ţi pune în lucrare mintea; că nu e mare lucru la urma urmei.

Mă simt nenorocit în Londra pentrucă doresc soarele, câmpiile întinse, aerul; să pot călări, să umblu, să înot şi să râd, aşa cum a lăsat Dumnezeu. Tot cum mă ştiu, după cum vezi. Barometrul e de vină.

Iată ce se întâmplă: sunt ca o trestie zbătută de toate vânturile, dar care se ţine de pământ cu rădăcini

www.digibuc.ro

puternice. Vânturile de la o vreme stau şi mulţămirea mea se arată în felurite lucruri care pun stăpânire pe mine. Uneori e o femeie; alteori o ocupaţie; poate fi o ambiţie. Va veni totuşi şi ziua aceea, sper, când trestia nu va mai fi scuturată de vânturi.

Lucrul pe care îl am acuma de făcut e natural să nu fie interesant în orice clipă. Acuma e într'un fel şi acuma altfel; cum e acuma sunt preocupat, emoţionat, fericit. Băieţii şi fetele nu mă distrează în asemenea clipe; apoi dintr'odată mă interesează şi nu trece mult şi iar sunt cufundat într'ale mele, emoţionat, fericit. Viitorul e încă obscur, nedefinit, vag. Din când în când îmi pare c'aşi zări o rază de lumină în ceaţă şi sunt absorbit, fericit, plin de emoţie.

Asta-i cu mine. Nu pot spune că sunt chiar nenorocit şi totuşi n'aşi vrea să schimb pentru nimic în lume, nici pentru toată puterea, înţelepciunea şi mulţămirea.

Cred că aşa mi-e hărăzit, să nu fiu fericit în vieaţă, să nu fiu cineva de seamă, dar voiu închide ochii, cred, conştient că am trecut prin umbra vieţii, a fericirei, a bucuriei, a durerii şi a înţelegerii. Avânturile tinereşti mor şi gândurile înţelepte pun stăpânire pe noi şi cine ştie ce voiu fi? Mecanic poate ori contra-amiral, şofeur ori poate ministru.

Orice aşi fi, însă, tot Antony rămân...

Mi-a plăcut tare scrisoarea ta şi răspunsul meu cearcă să te întreacă în lungime; dar nădăjduiesc că te va ajuta să mă înţelegi mai bine. Mulţămesc Domnului că putem sta de vorbă astfel; te-am iubit şi te voiu iubi întotdeauna mai mult poate decât ar trebui. Dar

www.digibuc.ro

dacă am de trecut prin încercări grele şi bătălii grele de înfruntat, ştiu că trebuie să înot voinicește şi să mânuiesc cu curaj sabia (şi să dau şi câte o lovitură la falcă din când în când). Vieaţa e bună, scumpă mamă şi mi-e foarte dragă.

Şi acuma vânturile au plecat dela sine şi trestioara sigur că-şi dă seama, în clipa asta, că rădăcinile ei sunt puternice!

Trebuie să termin scrisoarea şi să mă apuc de lucru.

In Septemvrie ne-am dus din nou la Geneva la Adunarea Ligii Naţiunilor şi Antony scrie mamei sale dela P-las Newydd:

Ce mai fac Francezii, Liga, lacul, strălucitii oameni de stat şi vechile tradiţii calvineşti? Pacea presbiteriană e pusă la cale de-o hoardă de miniştri de războiu plini de fanfaronadă, vorbind în douăsprezece limbi? Parcă ar fi Turnul Babel, cu fundul în sus. După cum spunea maistrul de la Eton, când cineva a propus odată să se ridice un turn gigantic în amintirea războiului: «Dece nu mai bine să săpăm o groapă imensă?». Nu-i complect inconsecvent şi incoerent, ce zici? Dar mă minunez cum de ţi-au plăcut aşa de tare toate şi c'ai fost încântată de oratorii şi spiritul de la Locarno; ori preferi pe Diana [1])... C — şi eu o iubesc din toată inima... E dulce ca un calendar cu sfinţi iar eu din nefericire sunt acru şi cinic ca cei înfrânţi... dar toate lucrurile se topesc şi'n realitate suntem aceiaşi.

M. A. e plin de spirit, de gentileţă şi de talente.

[1]) Lady Diana Coper, al cărei bărbat era delegatul Angliei.

www.digibuc.ro

Am să mă duc să înot într'o mare cenuşie şi rece, cred, pentru binefacerea trupului meu şi în nădejdea că îmi va prii şi spiritului. Am stat prea mult de vorbă cu poporul şi-am ostenit şi tu te-ai plimbat alături de regi şi-ai pierdut obişnuinţa oamenilor de rând. Ne vom întâlni pe pământ binecuvântat iarăşi, când te vei întoarce, cu pacea apăsându-ţi greu pe umeri...

Peste puţine zile, scrie foarte vesel din locuinţa lui de pe Bond Street:

Sunt nespus de fericit. De mult n'am fost aşa de fericit. *Vivre caché* e cea mai mare plăcere a mea. E mult de lucru în timpul zilei; nu prea interesant, poate, dar cel puţin ştiu ce am de făcut. Nu mă mai las terorizat de aşteptări şi dorinţi. Incep iar boxul, am două lupte în Octomvrie. Imi gătesc singur cina, e mare plăcere şi mai mare plăcere însă s'o mânânc. Scriu puţin, citesc puţin şi adorm mort de osteneală, sculându-mă a doua zi foarte bine dispus. Am două angajamente pe Sâmbătă după amiază la Biroul Central şi două discursuri în perspectivă. Sunt multe de făcut şi la Knebworth. La drept vorbind, am devenit mare şi am început să mă cred ca un Cockney, dar nu-mi displace. Vieaţa-mi zâmbeşte, ca într'o vrajă şi de voiu mai duce câteva luni din vieaţa asta, fără îndoială modestă, cred că inima managerului băncii noastre va salta de bucurie. Vieaţa în sine şi lucrurile care le am de făcut mi-s de ajuns; plutesc nu alceva, zbor, aşa sunt de fericit.

www.digibuc.ro

Lucrul la Biroul Conservator se isprăvi spre sfârşitul acelui an, căci prin mijlocirea unei generoase donaţiuni, partidul conservator putu să cumpere o proprietate care e cunoscută subt numele de Bonar Low College, la Ashrige şi Colegiul găsi de cuviniţă să suprime Departamentul Educaţiei al Birourilor Centrale, la care lucra Antony.

In Noemvrie, acceptă o invitaţie ca să înceapă lupta în Shoreditch, o fortăreaţă a laburiştilor, unde n'avea şanse să biruiască opiniile publice existente, învingând pe domnul Thurtle, care era tare acolo. Asta însă i-a dat prilejul să prindă curaj şi să câştige oarecare experienţă, cunoscând vieaţa districtelor sărace din Londra.

« Luni cinez cu Curzon [1]), scrie el mamei sale la 23 Noemvrie, « vrea să mă ia la circumscripţia electorală. Cred că vor să mă cerce, înainte de-a se hotărî să mă angajeze definitiv. Dacă mă port bine, îmi închipui că mă aşteaptă o mulţime de lucru luna viitoare şi mă gândesc cu oarecare nelinişte la asta! ».

Este formal acceptat candidat conservator şi pentru restul anului angajat ca să se facă singur cunoscut în circumscripţie.

Indată după Crăciun, se duce în Elveţia, unde l-am urmat şi eu, la 3 Ianuarie. Dorea grozav să aibă o vacanţă lungă de iarnă ca să poată să-şi câştige performanţa pierdută la ski; dar nu s'a putut, căci era grabă cu proiectul alegerilor generale pentru Anul Nou şi nu putea lipsi prea mult. Plăcerea trebuie să fie subordonată datoriei, aşa că se întoarce în Ianuarie să-şi vadă de circumscripţia electorală.

[1]) Acum Conte Howe.

www.digibuc.ro

Primele patru luni ale anului 1929 sunt ocupate cu Shoreditch. Antony locuieşte tot în Bond-Street, de unde face vizite zilnice în circumscripţia lui. Face aşa de mare progres şi câştigă atâţia prietini, că începusem cu toţii să credem că-şi va asigura multe voturi. Dar spiritele erau contra guvernământului conservator în întreaga ţară, aşa că cu toată popularitatea lui Antony în toate clasele, nu s'a putut decât puţin influenţa opiniile politice. Experienţa, totuşi, a fost de mare preţ pentru dânsul. A învăţat să ştie ce-i suferinţa, răbdarea şi curajul acelora care duc o cruntă luptă contra mizeriei şi-a şomajului. Inima lui a fost alături cu inimile acestor oameni în greutăţile şi necazurile prin care treceau şi lungile lui convorbiri cu ei la Club ori la cafenea şi chiar la ei acasă l-au făcut să înţeleagă amărăciunea acestei clase dispreţuite. Felul prietinos cum s'a purtat, simpatia şi sinceritatea lui a mai îndulcit puţin această amărăciune pe care învăţase s'o cunoască. Părerile lui politice au fost îmbogăţite şi evoluate depe urma acestui contact cu cei mai nenorociţi decât dânsul şi a lăsat după el, în amintirea tuturor celor din cartier, o lumină generoasă a unei personalităţi ce multă vreme avea să rămâie neştearsă, chiar în mintea celor din partidul advers.

Alegerile au avut loc la 30 Mai şi rezultatul a fost menţinerea d-lui Thurtle. A fost un triplu duel între un liberal, un candidat laburist şi Antony la sfârşitul listei. Şi deşi spiritele erau destul de încălzite la acea vreme, alegerile au decurs în linişte, fără incidente neplăcute. După rezultat, când lista a fost cetită, Antony a fost purtat pe braţe, nu d. Thurtle şi ovaţionat chiar de cei ce votaseră contra lui.

www.digibuc.ro

Indată după alegeri, Antony împărtăşeşte impresiile lui într'o scrisoare adresată d-lui Ronald Cartland, cu care lucrase la Biroul Conservator:

Castelul Knebworth, Knebworth,
Mai — nu, 2 Iunie, 1929.

Dragă C,

Iată un minunat P. S. pentru marele tău roman politic. Poţi să-ţi pun la îndemână câte «exemple» vrai...

Ştiu mai multe decât aşi fi visat vreodată despre partidul laburist şi de felul cum lucrează şi de asemenea şi despre partidul conservator. Acuma sunt sigur că rămân fidel viitorului. Am mai învăţat că, chiar de ai toată silinţa şi cunoştinţele, nu poţi niciodată prevedea rezultatul unor alegeri.

Toate vor merge rău în ţară, câtă vreme guvernul laburist e în putere; mai avem cel puţin 12 ani de aşteptat, ca'n poveste.

Am putut vedea de-aproape lucrurile contra cărora luptăm; dar n'am fost în stare să le văd bine, cum ar fi trebuit.

Am fost mai aplaudat şi mai bine primit, în Shoreditch, decât Thurtle. Totuşi, X-ii n'au fost puşi pe numele meu. Puterile sunt cele care hotărăsc victoriile ori înfrângerile, nu oamenii — fără îndoială. Puterile pot fi calculate în birouri, în vreme ce la faţa locului oamenii le pot depăşi. In acelaşi timp, lucru pe care nu-l ştiu birourile, oamenii făuresc aceste forţe — timp de 20, 30, 50 de ani.

www.digibuc.ro

Ai să faci haz când ţi-oi spune că unul din biurourile noastre a lucrut pentru liberali, părăsind ghereta!

Iţi mulţămesc pentru telegramă.

Singurul lucru bun pe care l-am făcut în aceşti doi ani din urmă e că te-am consultat dacă să mă retrag ori să rămân în alegeri. Nimeni nu poate avea şansă, căci nu luptăm contra lui Ramsay ci a lui Iohn Burn, nu contra lui Ll. G. ci a lui *Laissez faire*, nu pentru Baldwin, ci pentru Ld. Liverpool!

Iţi mulţămesc pentru ajutorul tău nepreţuit.

K.

Către acelaşi:

4 Iunie, 1929.

...Iţi mulţămesc pentru scrisoare. Trebuie să te văd numaidecât şi să-ţi spun toate. Am aflat multe despre situaţia politică care s'a înrăutăţit deocamdată, dar cred că ceasul «Tinerei Anglii» dă în pârg. (Ceasurile nu dau în pârg, ştiu).

Lucrurile merg mult mai rapid, în secolul nostru. A fost necesar, în secolul al 18-lea, aproape o sută de ani torylor ca să se fortifice şi dizzi-i au avut nevoie de cincizeci de ani. Acuma n'ar fi nevoie decât de 15—20 de ani.

Semnele sunt caracteristice, după cum spui. Cu cei buni s'a sfârşit şi ţara e plină de cei care se dau greu să moară. Aşa a fost de când e lumea — dar asta nu înseamnă... Partidul conservator e distrus pentru cel puţin opt ani. Vremea e potrivită pentru organizaţie. De-am avea un ziar! De-am avea un şef! In acest haos

www.digibuc.ro

cei din urmă trebuie să se ridice, dar mă tem de acei dinainte. Oamenii puternici se ţin cu dinţii şi nu se dau înfrânţi, căci aşa-i îndeamnă interesele lor.

Eu cred că deslegarea acestei situaţii e Lord Cecil; dar dac'aşi spune-o, toţi m'ar face nebun.

Trebuie să avem conservatori de valoare, măsuri liberale. Liga Naţiunilor, pacea politică şi câştigarea situaţiei industriale.

Educaţia, da, însă e greu, pentrucă nu e ceea ce doreşte poporul. Cea mai bună educaţie e experienţa şi nu luptăm atâta pentru ignoranţă cât pentru clasă. Un alegător inteligent ar trebui să facă cunoscut că Baldwin n'are dreptate. Nu vor şti de partea cui este dreptatea, decât când vor cunoaşte guvernul laburist şi numai atunci vor putea bine alege. Acuma ţara e plină de torismul care nu se dă bătut nici în ruptul capului.

Dar destul,

K.

Aceluiaşi:

14 Iunie, 1929.

...Trebuie să-ţi mărturisesc că nu sunt câtuşi de puţin vinovat de lucrurile de care cu drept te plângi. Mi-e necaz numai pentru tot ce n'am putut suferi şi-am dezaprobat dela început la organizaţia conservatoare, aşa că nu pot decât să mă bucur pentru eşecul pe care l-a suferit. In al doilea rând, mi-am făcut câţiva prietini între laburiştii din Shoreditch, care, cred eu, vor fi de două ori preţioşi conservatorilor din Shoreditch, aşa că nu pot decât să mă bucur c'au avut noroc. Thurtle mă

www.digibuc.ro

fascinează. Are tot farmecul unui demagog. Un al doilea Danton; niciodată parcă n'am întâlnit un om care să aibă asemenea farmec. Dar asta e în afară chestiunii şi în niciun caz nu are nimic de-aface cu marea soluţie politică. Ceilalţi laburişti simpatici sigur că vor intra în partid, odată ce noii conservatori îi vor pofti şi partidul laburist va fi căzut. Pe aceştia numai prejudecăţile personale îi mai opresc — ca farmecul unei femei frumoase care n'a fost cruţată de soartă.

Situaţia politică de-acum seamănă bine cu aceea de-acum o sută de ani şi ca şi un istoric ori cineva care găseşte toate credinţele lui în istorie, sunt cât se poate de încântat. De cred că vom reuşi? Da; deşi, sincer, nu chiar acuma. Cred că trebuie să aşteptăm alte alegeri. Lucrurile merg însă cu mult mai repede în zilele noastre şi asta nu-i rău. Ne vom cerca norocul după cum şi ţara şi-l va cerca mult mai curând. Asta-i. Vechea organizaţie se clatină şi va cădea, mai curând ori mai târziu. Mult nu mai este. N'are nici concepţii rodnice, nici simţ politic, nici măcar dibăcie. Şi-a făcut stagiul, însă, cum se şi face, îndată după războiu şi-abia în timpul guvernării au izbutit să se ţie pe picioare. Nu vorbesc de organizaţia laburistă, care nu poate face nici un rău, dar nici bine, căci nici ea n'are o concepţie şi-i încătuşată de tot felul de prejudecăţi. Dacă s'ar lăsa călăuzită de concepţiile celor din rândurile ei, s'ar sinucide. Căci merg pe un drum *greşit*...

Iată ce proorocesc eu. Doi ani cu parlamentul de faţă, apoi alte alegeri şi-o majoritate laburistă zdrobitoare. După aceea vine rândul nostru; dar încă nu

www.digibuc.ro

triumfal, cred. Laburiştii lucrează de mulţi ani. Mulţi şi-au pus banii şi munca lor la dispozitie. Soluţia astăzi, în ţară la noi, nu mai este politica, ci clasa. Şi noi nu vom putea cuceri teren până nu vom dărâma această prejudecată. A dărâma şi-a pune iar bazele unei politici de concepţii se poate face pe două căi: I Educaţia — un proces lent. II. Câţiva ani de guvernare laburistă — o cale mult mai rapidă. Dar până atunci; multe se pot întâmpla...

In ce mă priveşte, stau la îndoială dacă-i mai bine să apuc pe-o cale obişnuită, rămânând la Shoreditch şi aşteptând izbânda alegerilor viitoare cu tenacitate, ori să mă avânt în stil mare, intrând în parlament într'un fel sau altul, chiar cu preţul unei căsătorii c'o Americană şi astfel renunţând a mai fi al cincilea Lytton inteligent! Dar, pentru a-şi sluji ţara, un om e dator, cred, să-şi sacrifice cele mai puternice legături de familie; de altfel, tare mi-e teamă că zilele unei aristocraţii inteligente s'au scurtat. Aşa că un Lytton al comerţului n'ar fi un lucru prea rău.

Totuşi, nu mă voiu lăsa cu niciun chip, voiu purta mai departe drapelul partidului, voiu spune ce cred, voiu scri o carte ori două, ţinându-mă ceva mai departe şi aşteptând să văd cum merg lucrurile până ce vine momentul. Vor trece, cred, cel puţin opt ani până atunci. *En politique il est peut-être sage de peu parler...*

Acum ţi-am spus toate şi dacă crezi că poţi face ceva bun acuma, du-te şi vezi pe Guitry în cel mai bun lucru care-a fost pus pe scenă în vremea noastră.

Aerul de ţară e foarte plăcut şi sunt foarte ocupat cu antrenamentul pentru lupta apropiată....

www.digibuc.ro

Scrisorile de mai sus sunt o ilustrare a grabei cu care se fac profeţiile politice. Au fost scrise de un tânăr foarte inexperimentat, îndată după alegerile generale din 1929 şi sunt interesante căci exprimă părerile clipei în care au fost scrise; părerile lui Antony însă, ca tot felul lui de a fi, au fost în continuă schimbare şi scrisorile lui sunt valoroase mai cu seamă pentrucă sunt o fidelă înregistrare a desvoltării prin care a trecut. Niciun vechiu politician experimentat n'ar fi putut, probabil, prevedea la acea dată criza economică ce a survenit doi ani mai târziu şi care a adus formarea Guvernului Naţional din 1931.

Cea din urmă frază din scrisoarea dela 14 Iunie face aluzie la cartea de box pe care îşi luase obligaţia s'o scrie pentru librăria de sport Lonsdale. A mai contribuit de-asemeni la volumul dedicat sporturilor de iarnă, c'un capital despre ski. Aceste două cărţi au fost principala lui ocupaţie spre sfârşitul acestui an.

La sfârşitul verii, se duce sa facă câteva vizite în Wales şi Scoţia şi de-acolo scrie foarte vesel despre vieaţa în aer liber pe care-o duce. Următoarea scrisoare de la Vaynol, unde se afla cu Sir Michael Duff, cuprinde o foarte amuzantă discripţie a unui accident întâmplat unuia dintre cei de faţă:

12 August.

Abia isprăvisem baia la Plas Newydd, când dintr'odată, spre marea mea părere de rău, văd pe Pauley scăpând din mână belciugul odgonului (acel care intră în bazinul de înot. Iţi aduci aminte?). Cum în clipa când a căzut nu mai era apă, îţi închipui că nu i-a fost moale şi talpa piciorului răsucindu-i-se l-a privit drept în ochi.

www.digibuc.ro

Am crezut cu toţii că şi-a rupt piciorul, însă, din fericire, şi l-a scrântit numai şi n'are să fie nimic, sper. A fost un adevărat «teatru» şi variate reacţii a celor de faţă, cât se poate de amuzante. Marjorie [1]), care întotdeauna prevede asemenea lucruri, a scos în ¾ de secundă un doctor din pământ c'un calm imperturbabil. Wissie [2]) uitând pentru moment că-i om de ştiinţă, s'a făcut albă ca varul şi i-a venit rău, pălindu-se cu capul de masă. Bill [3]) s'a prezentat cel mai bine, priceput, calm şi activ, l-a sfătuit pe Pauley «să nu se mai gândească la picior» — lucru foarte greu de făcut când te doare de-ţi crapă ochii în cap şi ţi se întâmplă pentru întâia oară să studiezi conformaţia călcâiului piciorului tău drept.

Copiii au luat ca totdeauna parte cea mai bună. Toate grozăviile prin care trecuseră şi care fuseseră aproape uitate se perindau iar vii prin faţa ochilor lor, de parcă avuseseră loc ieri.

Michael a fost mai nostim ca oricând. I-am spus: — Apucă-l de picior, Mike. — Care picior? — Cel scrântit. — Care? Acesta? şi-a apucat de cel bun. — Nu.

Atunci a pus mâna pe cel scrântit, răsucindu-l.

— Văleu! — atât a mai putut să spuie Pauley şi-a căzut jos ca un lemn.

— Ţine-l, Mike!

L-a apucat iar, acuma de după gât, îndemnând cu voce mare şi cercând să-l ridice, se tot învârtea cu el pe loc.

[1]) Lady Anglesey.
[2]) Hon. Phillis Astor.
[3]) Hon W. Astor.

www.digibuc.ro

Marcella [1]) a pornit-o la plimbare, singură. Diana Cavendish tocmai bea ceai şi Dorothy Ashley-Cooper a venit să cerceteze locul accidentului, ca să stabilească cu precizie punctul în care a căzut Pauley. Majordomul apăruse în uşă cu tablaua cu brandy. Charlie era absent, cât despre Bendigo, sigur că-şi spunea: «Cred că nu i-i tocmai moale băiatului», în vreme ce se cuibărea să doarmă.

Pauley, trebuie s'o recunosc, s'a purtat cu mare vrednicie şi în ciuda tuturor îngrijirilor noastre, cred totuşi c'are să se însănătoşească. S'a gândit îndată ce s'ar fi putut întâmpla şi s'a văzut bătrân mergând numai într'un picior. La care perspectivă, natural, a început a drăcui, după care n'a mai spus nimic.

L-am lăsat la P. N. pe-o sofa c'un chirurg, un doctor şi-un infirmier cu anestezicul gata şi bine înţeles şi cu Michael care era gazdă şi care n'a avut încotro, deşi are oroare de sânge, ace, picioare rupte, gemete şi doctori...

Vă las, trebuie să mă îmbrac pentru cină...

Intr'o scrisoare Hermionei, scrisă la 28 August la Plas Newydd, spune:

Anglesey, cred, e cel mai bun stimulent. Lenea, inerţia şi nepăsarea au învins pentru trei zile şi-apoi deodată m'a apucat un zel, ca pe acei creştini dintru început, — cu gândul şi cu fapta.

[1]) § Mrs. Edward Rice.

www.digibuc.ro

Mi se pare destul de ciudat cum fiecare etapă din vieaţă pare perfectă când e un lucru deja trecut şi fiecare clipă e mai bună parcă decât cea din urmă. In clipa de faţă necazuri neînsemnate par mari, iar după aceea aceleaşi clipe par însorite. Totuşi, n'aşi vrea cu niciun chip să mă întorc înapoi. Am avut destule necazuri şi cred că şi tu ai făcut destule greşeli, nu? Cu toate acestea, de nimic nu-mi pare rău.

Putem după dorinţă,
S'avem ce vrem şi să cunoaştem viitorul,
Am dori oare să facem ce încă n'am făcut?

Fiecare clipă mi se pare un lucru nou, cu mult mai bun decât cele trecute.

De la Wales trece în Scoţia, unde întâlneşte pe prietinii săi Sir Iain Colquhoun şi Michael Tennant şi găseşte aceeaşi viaţă în aer liber şi excursiile pe coline pe cari le iubeşte aşa de mult. De-aici, scrie Lady-ei Gage:

Rossdhu, Luss, Dumbartonshire, N. B.
14 Septemvrie.

Scumpă Mog,

Nu mă aflu nici în Capitală, nici la Wales, nici în New-Mexico, ci, după cum poţi vedea din adresa de mai sus, la bine cunoscutele izvoare minerale.!

M'am oprit cu Michael, să petrecem câtva timp în insula Skye, cel mai plăcut loc dintr'un ţinut sălbatic pe care ai putea să-l vezi (ori să nu-l vezi). Afară de asta, am mai hoinărit câteva zile pe Ben Vorlich.

www.digibuc.ro

Cât timp au fost zilele ceţoase, de nu puteai vedea la un metru, am reuşit să împuşc un cerb. In zile ca cea de ieri cu soare strălucitor, nu isbutesc asemenea ispravă. Ieri, întreaga colină parcă era centrul Piccadilly-ului. Tot muntele era înţesat de cerbi şi cu toţii atât de neastâmpăraţi şi grăbiţi că nici nu se opreau măcar să ia câte un caramel cu unt. Goneau de pe colină pe colină, tot mai departe, cu toţii: cerbi regali, ciute, viţei şi chiar vulpi. Ne-am aşezat pe pajişte în soare şi-am luat o gustare, veselindu-ne şi râzând cu poftă. Apoi am încercat un sistem special de pândă — mergând trei la rând într'un loc deschis, pe distanţă de-o jumătate de milă. Cerbii stăteau în soare luând masa şi râzând, până ce-am reuşit să ne apropiem de adăpostul lor. Atunci au luat-o cu toţii la goană, dispărând care încotro.

Se pare că-i plăcută vieaţa pe care o duci acolo, cu toate că nu-mi pot închipui cum poţi să te scalzi la Dogger Bank. Trebuie să fojgăiască de peşti, nu? Tot aşa bine te-ai putea scălda în aquariumul grădinii zoologice.

Mă întorc la învăţătură, săptămâna viitoare.

Noroc la toţi şi dragoste multă de la,

Antony.

In aceeaşi zi, scrie mamei lui:

Astăzi e Lunea neagră, cu toate că s'a întâmplat să fie zi de Sabat... Iain, Dinah, Fiona şi băieţii au plecat către Glascow, la Londra şi la şcoală... Casa e goală şi tristă ca orice cămin părăsit şi 'n noaptea asta aşi

www.digibuc.ro

dori parcă să fiu oriunde, numai aici nu. Oare «groaza întoarcerii la şcoală» trebuie să urmărească pe cineva vieaţa întreagă? Şi încă, eu n'am dus-o chiar atât de rău ca alţii cu şcoala, nu? Crezi oare că după ce te căsătoreşti poate să dispară cu totul? Intreabă pe tata. Imi închipui că tu nu-mi poţi răspunde la întrebare. Mie mi se pare că va exista veşnic şi mai mult încă, cu cât creşti mai mare cu atâta te necăjeşti mai adeseori şi-ţi faci mai mult sânge rău din pricina asta!

Cred că nimeni nu se poate compara cu Bendigo. Câinele fără îndoială că are calităţi şi caracteristice superioare oricărui om şi nu sunt deloc de părerea acelor deştepţi care spun: «Cine ar vrea să fie câne?». Nu văd nimic bun în ceea ce numim noi civilizaţie. După câte îmi pot da eu seama, nu-ţi poate aduce decât nefericire, supărare şi suferinţă, — un nesfârşit şir de obligaţii nefolositoare şi-o zbatere necontenită care te duce totdeauna către acelaşi nesimţit sfârşit. Fiind o femee înţeleaptă, desigur că ştii toate acestea. Ce crezi? Omul a făcut cea mai mare greşală când a ieşit din pădure şi-a părăsit-o. Poate de atunci de demult, de când şi-a dat seamă de greşală, a dat el vina pe femeie, punând explicaţia asta într'un cadru religios. «Femeia e de vină!». Da, veşnic ajungem aici. Ştiinţificeşte nu văd ce-ar putea fi de laudă în desvoltarea părţii de dinapoi a capului, în dauna fălcii şi'n schimbarea vieţii tihnite din pădure cu mizeria mahalalelor. E însă un fapt şi asta pentru cel simplu e de ajuns ca să-l mulţămească. Deocamdată, trebuie să aşteptăm. «O clipă a lui Dumnezeu înseamnă ani pentru oameni».

www.digibuc.ro

Dar toate acestea sunt fără însemnătate. Peniţa, însă, a luat-o razna, urmărindu-mi gândurile. Aşa's eu, tu m'ai făcut. «Femeia e de vină!».

In Septemvrie, după întoarcerea lui la Londra, Antony începe a lucra într'o întreprindere care-i aduce un venit bun şi-i deschide calea în lumea afacerilor, în condiţii cât se poate de bune, astfel că se vădeşte că are mari calităţi în branşa aceasta. Lordul Ebury, preşedinte la «Army şi Navy Stores» îl numeşte membru în consiliul acestei companii. El însuşi muncise ani de zile ca să dea o desvoltare frumoasă societăţii şi să ajungă la succes. Prin munca lui neistovită, izbutise să reclădească un local măreţ şi afacerile aveau o faimă în ce priveşte perfecţia lucrului şi moderaţia principiilor. Dorea ca în anii ce-i mai avea de trăit să-şi apropie un tânăr pe care să-l iniţieze în afaceri, care să se familiarizeze cu toate departamentele şi să fie în stare într'o zi să conducă afacerile. Acest plan, pe care ceilalţi co-directori îl încuviinţaseră, era foarte înţelept şi dacă ar fi vrut Dumnezeu, ar fi dat bune roade; soarta însă a vrut să fie astfel, căci peste patru ani moartea avea să răpească acestei mari întreprinderi comerciale şi pe iubitul ei preşedinte şi pe tânărul ucenic, care prin talentele şi agerimea sa începuse să se arate demn de încrederea ce i se arătase.

In primăvara anului 1929, pe când aşteptam să fim admişi în «Peers' Gallery» ca să ascultăm dezbaterile bugetului, Lord Ebury îmi desvălui planul lui şi mă întrebă dacă Antony ar fi dispus să primească postul. Am fost încântat, bineînţeles; căci vedeam că mi se prezintă acea ocazie aşteptată pe care o dorisem atât de mult pentru Antony — să intre în afaceri,

www.digibuc.ro

să aibă o ocupaţie pentru care să muncească din tot sufletul şi totuşi să poată fi liber să-şi satisfacă inclinaţiile lui către literatură şi politică. Ii scrisesem din India, îndemnându-l să se gândească mai mult la ce dorea să facă decât la ce-ar vrea să ajungă, încredinţându-l că se vor ivi diferite prilejuri, să-şi aleagă o situaţie, prilejuri pe care nu le poţi prevedea. Acum i se ivea pe neaşteptate un prilej minunat care cuprindea toate elementele ce-i conveneau. Oferta a fost primită cu bucurie. Venise tocmai în clipa potrivită. Il mângâia de dezamăgirea suferită în Shoreditch şi de pierderea postului de la Biroul Conservator. Aici însfârşit avea avantajul unui post şi regulat şi bine plătit, într'o afacere plină de interes uman şi de viitor.

Antony începe a lucra la Army şi Navy Stores la sfârşitul lui Septemvrie.

Cu toate că într'o scrisoare către prietinul său Cartland datată din Octomvrie, Antony spune că probabil va lăsa politica pentru afaceri, de drept nu era asta intenţia lui. Dimpotrivă, se gândea că având o ocupaţie stabilită şi un venit asigurat era pentru întâia oară într'o situaţie care-i permitea să intre în parlament, având totodată grijă ca circumscripţia lui electorală să fie în împrejurimile imediate ale Londrei. In toamna acelui an, s'a ivit un prilej bun să-şi realizeze ambiţia. D. Guy Kindersley, membru în North Herts, a făcut cunoscut că are de gând să se retragă la alegerile viitoare şi partidul conservator hotărî să-şi aleagă un candidat nou. Deoarece circumscripţia electorală era în regiunea noastră şi pe lângă asta aveam mai mulţi prietini în comitet, eram aproape sigur că Antony va fi ales. Deoarece însă câţiva dintre foştii miniştri şi membri cu experienţă a

www.digibuc.ro

parlamentului rămăseseră pe dinafară la ultimele alegeri, Comitetul de alegere socoti că era mai nimerit să ofere locul de deputat unuia dintre aceştia; astfel alegerea căzu asupra d-lui Harold Macmillan.

Asta e, fără îndoială, o mare dezamăgire pentru Antony, — primeşte totuşi faptul cu resemnarea filosofică cu care primise şi nereuşita intrării lui în Clubul Eton, în vara anului 1921.

Printre scrisorile de simpatie pe care le primisem cu prilejul acesta, se află şi următoarea, foarte binevoitoare, din partea d-lui Baldwin, şeful partidului:

Hatfield House, Hatfield, Herts,
7 XII, 1929.

Scumpă Lady Lytton,

Când mi-ai înapoiat cărticica lui Priestley, ai binevoit să-mi scrii o scrisoare în care îmi vorbeai de speranţele pe care le nutreşti pentru Antony. Am aflat mai târziu că aceste speranţe au fost dezamăgite.

Am stat la îndoială dacă e bine să vă scriu; dar ştiind cât ţii la dânsul şi gândindu-mă că eşti silită să stai în pat încă atâta vreme în care să te gândeşti la speranţele d-tale înşelate, aşi dori să te pot ajuta şi eu puţin.

N'ai dece să te necăjeşti în privinţa băiatului. E un sportsman înăscut. Poate o clipă va blestema arbitrul care a spus « respins », dar va accepta hotărîrea cu surâsul pe buze şi-şi va felicita potrivnicul care se duce la ghişeu.

Şi eu am fost respins odată, sunt mulţi ani de atunci şi n'am simţit decât milă pentru neghiobii care preferaseră pe altul!

www.digibuc.ro

Nu te lăsa cuprinsă de mâhnire. E atât de uşor să exagerezi în astfel de ocazii şi pricina şi rezultatul unei asemenea întâmplări!

Mulţămeşte lui Dumnczeu că ai un băiat ca Antony şi fii încredinţată că-i vor reuşi toate în vieaţă.

Al d-tale sincer,
Stanley Baldwin.

Vorbele «eşti silită să stai în pat» se refereau la faptul că mama lui Antony căzuse şi-şi rupsese osul şoldului, pe când se afla la Castelul Belvoir, în luna Octomvrie; aşa că trebuise să stea în pat la Knebworts iarna întreagă.

In Decemvrie am plecat în Elveţia cu Antony, oprindu-ne întâiu la Engadine (St. Moritz şi Maloja) şi apoi la Mürren. Am petrecut noaptea Crăciunului într'un han mic la Davos, în drumul nostru către concursurile de la Parsenn ce aveau loc a doua zi.

Antony scrie mamii lui, de la Zurich, la 27 Decemvrie:

Am petrecut noaptea de alăltăieri într'un mic han foarte simpatic, la Dovos. In sufragerie am găsit un pom de Crăciun, am avut şi-un *diner de Noel* după obiceiu şi ne-am dus devreme la culcare. Găsesc că-i un fel cât se poate de plăcut de a-ţi petrece Crăciunul. Asti [1]), haine de ski şi-o atmosferă sărbătorească de excursie.

Ieri a avut loc cursa de ski la Parsenn, pe un viscol îndrăcit; cu toate acestea, a fost o alergare minunată şi m'am simţit nespus de fericit.

[1]) Asti Spumante — un vin spumos.

www.digibuc.ro

Mi-am sucit toţi muşchii dealungul piciorului drept cu tot cu genunchiu şi nu's în stare să skiez decât ca o călăuză, cu băgare de seamă şi încet. Asta mi s'a întâmplat mai întâiu la St. Moritz, apoi la Maloja am păţit-o de-albinelea şi acum a treia oară mi se întâmplă acelaşi lucru (asta-i agonia). Mi-i ciudă, căci aşi fi putut face progrese frumoase anul acesta. Acuma are să trebuiască să fac pe ucenicul începător, să car sacurile celorlalţi, să-i distrez şi să mă comport în general ca şi cum mi-aşi mai aminti de întâia mea cursă din anul 1873!

Sunt de părerea Davinei, că Corviglia e un loc foarte plăcut de ski. Dar nu mă duc până acolo. St. Moritz e pentru mine capătul lumii. E mai mult Biarritz, Deauville, Brighton, Blachpool, Southend, aici, decât mi-aşi fi închipuit şi să le găseşti toate aici adunate în mijlocul munţilor înzăpeziţi mi se pare un sacrilegiu şi-o nelegiuire de care mă doare sufletul. Imi pare nespus de bine că am fost la Engadina. M'am simţit de data asta mai puţin străin acolo şi-am învăţat multe lucruri. Inchipuie-ţi că am început să prind gust pentru Oberland. Gândul la Mürren mă bucură parcă ar fi să mă întorc acasă! Sunt vrăjit...

De mult nu l-am mai văzut pe tata atât de bine ca acum. S'arată voinic la ski şi nici nu i-a păsat de oboseala călătoriei. Parcă ar fi un licean; e fericit când se află într'un compartiment de clasa treia, cu hainele ude şi cu perspectiva de-a nu ajunge nicăeri. Mi se pare minunat pentru un om de vârsta lui, nu? Afară de asta, skiază straşnic...

www.digibuc.ro

Antony își poate permite anul acesta să-și ia o vacanță lungă; astfel că rămâne în Elveția până la sfârșitul lui Ianuarie. La cursele de ski obține însă un singur succes, când câștigă cupa Scaramanga, împreună cu Miss Sale Barker — pentru cursele în doi, legați împreună. « Wendy și cu mine am câștigat ieri cursa de perechi » — scrie el. « In viața mea n'am fost mai înspăimântat, mi se părea că's înhămat la un tren express. Wendy mă târa după dânsa către potoul de sosire, pe când eu îi strigam « Stai, stai, e zădarnic! »

Cel mai însemnat eveniment familiar din anul acela e logodna Herminei cu d. Cameron Cobbold și căsătoria ei în luna Aprilie. Logodna a avut loc în timpul sărbătorilor de Crăciun, după care tinerii au venit să petreacă împreună cu noi, la Mürren. Antony scrie despre asta:

> Hermiona e strălucitoare de fericire, ochii ei samănă leit cu două stele, că-mi face impresia că noi toți ceilalți trebuie să ne simțim mici și lipsiți de interes pe lângă bucuria ei mare și adâncă ...E clipa cea mai fericită hărăzită de Dumnezeu, e darul Lui cel mai prețios.
>
> Mă bucur nespus pentru dânsa și pentru fericirea ei adevărată și-mi pare atât de bine că și-a ales un om pe care-l putem iubi cu toții și pe care-l știu că-i un suflet neprețuit...
>
> A înflorit parcă de fericire și noi toți care-o iubim trebuie să simțim puterea fericirii ei și să ne bucurăm alături de dânsa. Simt asta în mine, o simt munții plini de zăpezi și par mai blânzi, se îmbracă cu hainele lor cele mai frumoase și fac semn lunii că s'a născut o mare bucurie pe lumea asta.

www.digibuc.ro

Căsătoria se face la Knebworth în ziua de 3 Aprilie. Dar din nefericire ne strică ceremonia o ploaie torenţială care se abate neîndurătoare tocmai la clipa potrivită; cu toate acestea petrecerea e foarte plăcută, din pricina dragostii pe care ne-au arătat-o oamenii din Knebworth şi-a sentimentului de bucurie şi fericire pe care-l aveam cu toţii în suflet, în ciuda ploii. După luna de miere, Hermiona se stabileşte cu soţul ei la Milano. Vara ne-am dus cu toţii pe rând s'o vizităm, la vila ei de la ţară, aproape de lacul Como.

Antony îşi petrece primăvara şi vara în apartamentul lui din Londra, lucrând pentru Army and Navy Stores. In Iunie, scrie lui Ronald Cartland: «E timpul să te văd iarăşi, căci simt că mă depărtez tot mai mult de politică. Mă socotesc pe mine însumi drept un tânăr plin de calităţi, pe care partidul nu-l găseşte demn să-l scoată în lumină! Aşa că-mi urmez singur calea mea, căutându-mi de plăcerile mele... Vieaţa o poţi vedea sub atâtea aspecte! Credeam că cifrele sunt lucruri sigure şi că matematicianii văd limpede în termeni albi şi negri. Credeam că contabilii sunt matematicieni. Dar ieri, discutam problema unei taxe asupra venitului cu şeful nostru contabil: «Da, bine», am spus eu. «Dar care-i adevărul real?». A zâmbit. Zâmbetul lui spunea: «Eşti tânăr, crud şi neştiutor» A spus însă: «Nu este adevăr ..» Poate că Pilat a avut dreptate, la urma urmei!».

Ii scrie Herminei:

Knebworth House, Knebworth,
2 Iunie.

... Acuşi va începe în Anglia sezonul cel bun şi frumos şi vieaţa la ţară va fi o adevărată plăcere. In

www.digibuc.ro

aer vor pluti mirezmele verii, zumzetul albinelor şi zgomotul maşinii de treer. Toate vor creşte atât de mari încât vor părea stranii şi tainice şi un câmp micuţ va deveni adevărată pădure şi fiecare lan verde o aventură. Apoi, mai târziu, se va simţi peste tot parfumul fânului cosit şi vor fi o mulţime de fragi, cireşe şi piersice. Şi peste toate, soarele îşi va revărsa necontenit văpaia lui caldă.

Dar ce are face ? Căci veţi fi cu toţii în Italia, iar eu rămân în Londra. Astfel vrea soarta.

Imi pare atât de rău că nu mai eşti aici. Am un simţimânt foarte puternic că toate merg repede, foarte repede. Nu mai este mult de-acum înainte şi nu va mai exista un « aici ». Toate mi se par că s'au schimbat şi se schimbă şi asta nu-mi place deloc, cu toate că m'am aşteptat în totdeauna la asta...

In timpul acestui an, Antony studiază cu multă râvnă contabilitatea şi ţinerea registrelor, pregătindu-se astfel pentru noua lui meserie. Totdeauna a susţinut că n'are temperamentul care trebuie şi nu se pricepe la afaceri, dar acum intrând în afaceri îşi dă seama că n'avusese dreptate să creadă astfel. Aşa că se apucă serios de lucru şi se dedică muncii acesteia cu conştiinciozitatea care-l caracterizează. Astfel că în curând ajunge destul de priceput în acele materii care i se păruseră la început grele.

In acelaşi timp, lucrează la cartea lui despre box şi scrie mamei lui la sfârşitul lui Iulie că speră să isprăvească lucrarea aceasta în timp ce va sta la Hermiona, în Italia. Tot în acea scrisoare adaogă: Sunt obosit de Londra şi oftez după mirezmele

www.digibuc.ro

şi cerul curat de la ţară. Mi-i dor să port haine grosolane, le-aşi pune în clipă dacă aşi pleca de aici. Intâia lui vizită la locuinţa Hermionei a fost un eveniment fericit pentru el şi-i scrie surorii lui după ce se întorsese, în ziua de 21 August:

> La întoarcerea acasă s'a întâmplat că în tren să mă aflu în tovărăşia unui arhitect din colonii care avusese plantaţii de bumbac în Sudan, unde stătuse doi ani, locuind la douăzeci de mile departe de locuinţa unui alb. Era priceput la rugby, cricket şi educaţie, şi-a băut pe vapor o sticlă de Boss, deoarece în Sudan nu se găseşte decât Lager; era logodit c'o fată din Cairo şi-i plăcea mai mult Cairo unde trăia logodnica lui decât Kingston unde locuieşte el. Era un om minunat, un adevărat oţelit de vieaţă. Imi spunea că nu găseşte nemerit să-i înveţi pe oameni să-şi deschidă ochii asupra vieţii, când, la urma urmei, vor trebui să trăiască înainte în sărăcie. Căci trebuie să fie şi săraci pe lumea asta şi de pildă Sudanejii, care habar n'au de ce-i pe lume, se simt mai bine în sărăcie decât Englejii care ştiu atâtea. Spunea că i se pare groaznic să fii silit să te duci la restaurant când vrei să beai ceva, în loc să suni clopoţelul să vie *boy*-ul. S'a uitat afară pe fereastră şi mi-a spus frecându-şi mâinile că n'a văzut un nour de doi ani.
>
> Toate acestea mi se par un curios fel de a-ţi mulţămi pentru ospitalitatea ta. Mi-au fost atât de dragi toate de acolo, casa ta, vieaţa pe care o duci, servitorii, mâncarea, societatea, soarele şi fericirea ta. Mă tem să nu vă fi plictisit; sper că nu, căci eu m'am simţit minunat

www.digibuc.ro

de bine lângă voi fiind departe de-acele locuri unde trebuie să mă sbat zilnic pentru nimic.

E vădit că-i o idee bună să te căsătoreşti, căci am văzut că sunteţi mulţămiţi şi vă ştiu pe amândoi înţelepţi. Dar Kim mă cam înspăimântă, e prea deştept fără să aibă o experienţă a vieţii şi asta nu-i bine!...

Ai fost un înger că m'ai chemat la tine. Nici nu-ţi pot spune cât de fericit am fost şi cât de bine m'am simţit înconjurat de-atâta fericire şi bună dispoziţie... Ai găsit cel mai bun loc şi cel mai potrivit fel de a-ţi începe vieaţa şi nu-ţi pizmuiesc fericirea, ca altădată, căci acum nu ceri ci dai.

Ce nebunie-i toată vieaţa asta — acuma e St. Moritz, apoi controlul meşterilor şi socialismul, piscurile însorite şi inginerii din colonii, casa de la Knebworth şi Bendigo şi Sporting [1]). Ce grea ţi se pare uneori şi ce uşoară câteodată. Ce nepotrivite's toate astăzi şi ce armonioase par mâine.

Iţi doresc toate fericirile, scumpa mea, şi-ţi mulţămesc din suflet că mi-ai îngăduit şi mie să mă bucur alături de tine de vieaţa, casa şi fericirea ta şi ai fost atât de dulce cu mine. Eşti o fată înţeleaptă şi te iubesc nespus de mult.

Zăpăcitul tău frate,
Antony.

Când, în sfârşit, poate pleca, mai întâiu în Scoţia şi apoi la Wales şi începe a cutreiera munţii umplându-şi plămânii

[1]) Cânele Hermionei

www.digibuc.ro

de aer curat, scrie fericit mamei lui de la Plas Newydd, în ziua de 6 Septemvrie:

Pe-aici e cer cenuşiu şi vânt blajin din apus cu burniţă măruntă şi tristă, dar fericire neţărmurită şi râset mult, căci mă simt asemeni unui harmăsar tânăr şi neastâmpărat. Ce bine-i să te simţi treaz şi vioiu în aerul proaspăt care-i o adevărată binecuvântare!... Te-ai simţit vreodată astfel? Când toate ţi se par bune, măreţe, minunate şi adevărate — de la colţii verzi ai ierbii până la *Decline and Fall of the Roman Empire* a lui Gibbon!

Vizita mea la Rossdhu a fost o adevărată minune. Ne-am instalat tocmai sus în creierul munţilor şi'n sălbătăcie, îmbrăcaţi ca Scoţienii şi hrănindu-ne din ce vânam: cerbi, iepuri, păstrăvi. Ne scăldam într'un râu de munte rece ca ghiaţa şi respiram fumul focului nostru de pădure, al turbei jilave şi mireazma îmbălsămată a munţilor.

Am cetit *Montrose* a lui Buchan şi-un roman nou de-al lui şi-am început acum o carte despre începuturile colonizării Americei — aşa că ghiceşti în ce dispoziţie sufletească mă aflu. Aerul proaspăt, sănătatea, puterea şi marile idealuri, care nu erau adevărate idealuri ci avântul natural al sângelui sănătos şi fierbinte care svâcnea prin vinele tinere şi puternice....

Toate acestea le-am strâns în mine din cărţi, din munţii Loch Sloy şi de la pădurile cu cerbi şi le-am adus aici, unde sunt complectate cu râsetele şi zarva copiilor Marjoriei şi cu firea optimistă şi sănătoasă a Carolinei.

www.digibuc.ro

E ceva ce nu se potriveşte deloc cu oraşele, ştiinţa, priceperea, civilizaţia, clădirile, politica, ratele şi taxele, presa, automobilele, şoselele şi mahalalele, căci aparţin ploii, vântului, vremii şi acelui simţimânt ascuns care ne conduce în toate. Lucrurile acestelalte te ajută să preţuieşti pe celelalte, după cum o săptămână de lucru te face să ţi se pară minunată o Sâmbătă după amiază. Numai că-i ceva mai mult decât o Sâmbătă după amiază. E ceva veşnic...

Vă iubesc pe toţi şi sunt plin de dorinţi neîmplinite şi credinţi nelămurite. Cine ar mai vrea să fie iar tânăr?

Iarna, ne-am dus iarăşi cu toţii în Elveţia. Şi-am petrecut Crăciunul la Malója. Antony scrie mamei lui, de la Melton Mowbray, la 22 Decemvrie:

Sâmbătă am fost la o vânătoare frumoasă. Calul meu cunoştea toate gardurile pe de rost, pe toţii câinii de vânătoare şi pe toţi oamenii de la depărtare. Mi-a spus în faţa cui trebuie să-mi scot pălăria şi pe cine trebuie să nu iau în seamă. Se ferea de caii nărăvaşi şi se alătura cu prietinie de cei mai de seamă, aşa c'am lăsat toate în seama lui!

Trenul meu pleacă la 4 p. m., în ziua de Crăciun. Am isprăvit cu bine cartea şi sper s'o trimit editorului Joi. Pe urmă pot pleca să vă 'ntâlnesc, căci mi-am aranjat afacerile.

Mi-e dor să plec aiurea. Ski-ul mi se pare un sport mai bun decât vânatul. Aşi dori să avem zăpadă aici în Anglia ca să nu mai fie nevoie să trecem pe continent...

www.digibuc.ro

Ard de nerăbdare gândindu-mă că voi fi în curând cu voi şi mi-i dor tare să mă simt iar pe ski şi să trag în piept mirosul zăpeziii!

Vine la Maloja, unde eram noi şi după ce skiază câteva zile *en famille* se duce la Mürren, ca să ia parte la concursuri mai serioase. Pentru întâia oară de la întoarcerea din India îşi recapătă adevărata formă la ski şi reuşeşte foarte bine la concursuri.

La 4 Ianuarie, îmi scrie de la Mürren:

E mult timp decând n'am mai reuşit nici la un concurs, dar în ultimele două zile m'am întrecut pe mine însumi. Ieri am câştigat cursa în linie dreaptă Bernese Oberlard, fiind egal cu Brachen şi întrecând pe Mac şi ceilalţi. Astăzi am reuşit frumos la cursa de slalom Anglia-Elveţia. N'am câştigat, căci primul scoborîş nu l-am luat bine, dar a doua oară am izbutit cel mai bine din toţi. După amiază, am câştigat cursa în linie dreaptă, învingând şi pe Elveţieni şi pe Engleji inclusiv Mac. Aşa că sunt foarte încântat de mine şi mă simt ca un şcolar care a jucat bine la foot-ball — cel mai plăcut sentiment pe care l-am cunoscut vreodată. Cei de-aici spun că performanţele mele sunt cea mai bună reclamă care s'a făcut vreodată Eagle-Ski-Clubului! Ar trebui să le deschizi ochii în privinţa asta! Şi să spui de-asemeni că sprijini cu tărie turismul împotriva concursurilor... Imi pare bine c'am luat şi eu parte măcar la un concurs de ski, căci totdeauna am avut impresia c'aşi fi în stare să reuşesc dacă aşi vrea. Chiar de când m'am întors din India

www.digibuc.ro

am simţit că voi izbuti să skiez mai bine ca înainte. Acum, după ce-am biruit, cred c'am să mă las de concursuri şi voiu skia numai de plăcere: Aşi dori însă să fiu lângă tine. Am petrecut foarte bine şi-am rămas încântat cât de minunat se prezintă Davina. Sunt atât de copilăros, încât aici în Elveţia încă fac pe fanfaronul când e vorba de ski şi Davina e o adevărată minune s'o priveşti skiind.

Mai târziu, către sfârşitul sezonului, după ce mă întorsesem în Anglia, Antony se duce la Klosters, unde se afla Davina, şi-mi scrie din nou cu admiraţie mare pentru arta cu care sora lui skiază. In anul acela, căzuseră zăpezi mari şi vremea era foarte schimbăcioasă, astfel că o parte din planurile din urmă nu s'au mai putut realiza.

27 Ianuarie.

Ne-am suit pe Parsenn şi Duminecă şi astăzi. Duminecă zăpada a fost rea şi lumina de-asemeni. Astăzi zăpada a fost minunată, dar a nins neîntrerupt la coborîre. Sper că voiu putea vedea într'o zi concursul!

Davina a urcat până la cabană într'un ceas, 12 minute şi 25 secunde. Am stat 35 minute ca să luăm o gustare şi ne-au mai trebuit încă 26 minute ca să ne suim până la Furka. La coborîre am făcut un ceas şi ceva. Davina skiază admirabil. N'a căzut niciodată până la Schwendi. M'am hotărît s'o conving să ia parte la Derby. Cum a ajuns jos, s'a oprit şi m'a aşteptat s'o ajung împreună cu omul «care-mi arăta o linie bună». Astăzi a fost în urmă numai cu 20 de iarzi. E ca un voinic, fericită şi pârlită la faţă. Niciodată n'a arătat atât de

www.digibuc.ro

bine. E minunat s'o vezi cu câtă dragoste skiază şi ce progrese uimitoare face. In curând va pune pe gânduri pe « aşii » din Mürren.

Către sfârşitul concediului, spune Hermionei într'o scrisoare:

Vieaţa e un lucru prea bun şi-i păcat s'o împrăştii, să ţi-o iroseşti ori s'o răsfeţi prea tare. Vrai s'o cuprinzi cu amândouă mâinile şi s'o ţii şi astfel o răstorni şi-o verşi peste tine ca pe-o găleată plină cu apă din ploile primăverii. Şi poate mie prea îmi place să fac astfel şi de-aceea nu împrăştii apă şi pe cei din jurul meu!

In anul acesta, au loc două evenimente însemnate din vieaţa lui Antony:

Harold Macmillan se hotărăşte să-şi retragă candidatura de la Hitckin Division şi să-şi aleagă tot vechea lui circumscripţie electorală, Stockton. Antony e invitat să intre în locul lui şi-i recunoscut candidat conservator pentru Hitchin. Astfel speranţele înşelate cu doi ani înainte se înfăptuiesc pe neaşteptate şi avem cu toţii mulţămirea să lucrăm pentru întoarcerea lui Antony în parlament, ca membru din partea circumscripţiei lui electorale.

In vară intră la aviaţia auxiliară şi începe să înveţe pilotajul în escadronul 601, la Hendon. Prietinia ce-o legase la ski cu Dick Waghorn a avut multă înrâurire asupra hotărîrii acesteia. Noua ocupaţie satisface pe deplin gustul de aventură al lui Antony şi zborul devine pasiunea vieţii lui. Mijlocul săptămânii şi-l petrece lucrând la *Army and Navy Stores* ori

www.digibuc.ro

familiarizându-se cu colegiul lui electoral, dar toate Duminicile şi le consacra antrenamentului de pilotaj, la Hendon. In curând, ajunge să stăpânească acest meşteşug şi-i foarte mândru când primeşte certificatul de pilot şi devine unul din cei mai dibaci ofiţeri-piloţi.

Antony îi scrie mamei lui, care bine înţeles era foarte îngrijorată de primejdiile zborului:

> Nu trebuie să-ţi faci inimă rea din cauza mea, din două motive: *a)* fiindcă m'ai lipsi de-o asemenea fericire *b)* şi fiindcă de drept singură n'ai voi să fie altfel, căci nu ţi-ar plăcea deloc să-ţi stea băieţii pe lângă casă şi să facă grădinărie.
>
> Pe lângă asta, să ştii că nu-i mai periculos decât boxul şi-i o distracţie minunată şi-un exerciţiu excelent, înlocuind două lucruri ce-mi lipseau mie în vieaţă — o recreaţie de care să mă bucur şi-un fel de tovărăşie care să-mi fie dragă!...

Tot în anul acesta, se interesează de organizarea unei tabere de vacanţă pentru băieţii din districtele cele mai sărace ale Londrei. De pe vremea când se afla la West Downs, când căpitanul Filips, prietinul lui, îi dăduse în grijă comanda băieţilor din Est End, Antony dorise într'una să-i ajute pe băieţii aceia să se poată bucura şi ei de jocurile şi sporturile care jucaseră un rol atât de important în vieaţa lui. Prilejul se arătase pe când lucra la Biuroul Central Conservator, când unul din camarazii lui de lucru îl convinsese să dea şi el o mână de ajutor la înfiinţarea aşezământului unei tabere de vacanţă a Ingham, Norfolk, aproape de mare. Indată începe a lucra

www.digibuc.ro

cu râvnă în direcţia aceasta şi între timp e numit preşedintele asociaţiei care se constituise pentru organizarea taberei.

In anul acesta, a doua soră a lui Antony, Davina, se căsătoreşte cu Lordul Erne; asupra evenimentului acesta, însă, nu sunt scrisori, deoarece ne aflam cu toţii împreună. Logodna are loc în primăvară şi datorită bunăvoinţei decanului ne-am bucurat de privilegiul de-a face ceremonia religioasă la catedrala Westminster, în ziua de 15 Iulie, sărbătorea sfântului Swithin. N'am putut ţine seama şi de pretenţiile vremii cu privire la data aceea, aşa că nunta Davinei a fost aproape tot aşa de muiată de ploaie ca şi a Hermionei, cu un an înainte! Lordul şi Lady Salisbury au fost atât de buni să ne puie la dispoziţie casa lor din strada Arlington pentru recepţie şi în ciuda ploii, ceremonia a decurs cât se poate de mulţămitor. Antony a avut grija pregătirilor şi s'a simţit mândru cât de bine au reuşit toate.

Luna de miere au petrecut-o în Spania, apoi, la întoarcere se retrag la castelul Crom la Loch Erne, care e de-acum înainte noul lor cămin.

In vara acelui an a izbucnit criza economică care a făcut să cadă guvernul laburist, constituindu-se un guvern naţional cu colaborarea tuturor partidelor. In Septemvrie, am luat parte la a zecea întrunire a Ligii Naţiunilor la Geneva, în calitate de delegat al Marei-Britanii. Antony, ca mulţi alţii în acea vreme, se minunează cât de încurcate sunt iţele situaţiei politice şi se poate vedea bine care-i părerea lui din următoarea scrisoare de la 14 Septemvrie.

Imi pare foarte rău că ai o vreme atât de urâtă la Geneva... Şi cred că nu-i de mirare că soarele preţuieşte

www.digibuc.ro

cu atât mai mult decât politica şi munţii decât interesele băncilor unite ale Europei Centrale. Donn Byrne a avut dreptate să spuie că n'are nici o încredere în politiciani, căci niciunul n'a izbutit până acum să facă merele mai roşii şi grâul mai auriu. Unii însă în adevăr au reuşit să deprecieze valoarea grâului şi-a merelor.

Sunt foarte mâhnit în privinţa politicei, căci nu pot să-i dau de capăt şi rămân uneori uimit şi desnădăjduit.

Puţina mea ştiinţă în ce priveşte economia nu poate descoperi nicio rază de lumină în întunericul nopţii, iar ştiinţa mea şi mai redusă în sociologie nu poate descoperi nimic altceva în viitor decât dezamăgiri şi mâhnire. Mi-i ciudă că fiind tânăr pot fi stăpânit de asemenea gânduri, căci tinereţea trebuie să fie optimistă, constructivă şi plină de vieaţă. Imi dau seamă cum mergeau lucrurile altădată şi mi-i neîndemână, cu toate că uneori rămân în admiraţie, când mă găsesc faţă în faţă cu cei din vechea şcoală. Uneori mi se pare că reacţionez ca o coardă elastică faţă de nebuniile şi ideile deşuchiate ale lumii obositoare în care trăiesc. Tovărăşia celor din clasa mea socială (micul Lord Fauntleroy) o găsesc deseori respingătoare, vieaţa pe care o duc ei e plină de putreziciune şi încântare-de-sine; de-aceea mă simt mult mai fericit trăind în atmosfera mai sinceră şi mai curată, după părerea mea, a celor din clasele sociale inferioare (Lord Fauntleroy cel mare!). Afară de asta, mai este ceva care mi-i mai nesuferit decât West-endul şi filosofia lui: toate modernizările ieftine şi vulgare care înlocuiesc lucrurile din alte vremuri: Radio-ul, *Daily-Express*-ul

www.digibuc.ro

religia ştiinţei, plajele din sud înţesate de lume, dietele, educaţia, îngăduinţa, plăcerile ieftine şi *vox populi vox Dei* sunt mai rele decât economia milionarilor, torysmul, religia creştină şi reforma tarifului...

Indură-se Domnul de noi! Am construit maşini, putem produce sute de mii de metri de bumbac în 24 de ore, putem vorbi cu cineva de la capătul pământului, putem sbura cu 400 de mile pe oră, putem măsura stelele, fabricăm atât de mari cantităţi, atât de repede şi atât de bine, încât nimeni nu doreşte produsele noastre şi unde ajungem până la urmă?

Cred că la un moment dat, va fi o mare prăbuşire şi-o mare deziluzie şi toate se vor întoarce înapoi către singurele adevăruri fundamentale: rumeneala merelor şi aurul însorit al grâului, şi «în sudoarea frunţii îţi vei câştiga pâinea».

Mă simt cu totul dezorientat, aşa că am lăsat toate deoparte şi-mi petrec ziua pe câmpuri cu puşca. E negru peste tot de-atâtea păsări, parcă-i *Maidan*-ul într'o după amiază la curse, numai că păsările sunt mai drăgălaşe şi mai greu de ochit decât *babusul*.

Sunt pe deplin încredinţat că cei douăzeci de ani care vor veni vor vedea cea mai extraordinară schimbare care s'a petrecut vreodată în istoria lumii, căci toate se vor răsturna şi lumea se va întoarce înapoi către forţa fizică. Aşa că mulţămesc lui Dumnezeu şi ţie că n'am picior de lemn şi mie însumi c'am învăţat să zbor!

In timpul acesta, haosul din apusul lumii era urmărit cu cel mai mare interes de către Răsărit. In cursul lunii Septemvrie,

www.digibuc.ro

Geneva s'a alarmat de trei ştiri senzaţionale, care au urmat repede una după alta.

Intâia ştire vestea că Marea Britanie nu mai deţine etalonul aurului. Deoarece guvernul naţional se formase cu scopul bine hotărît de-a salva lira sterlină, faptul că cel dintâi lucru pe care l-a făcut guvernul a fost să abandoneze etalonul aurului, a lăsat înmărmurită pe toată lumea. Cei de la Geneva cred că Anglia a pierdut creditul pe care-l avea.

A doua ştire anunţa o revoltă în marina engleză. O criză locală pricinuită de-un protest împotriva reducerii plăţilor care-a fost numaidecât potolită de înţelepciunea şi cuminţenia oamenilor: aşa că, în Anglia, întâmplarea a fost dată curând uitării. Ştirile însă s'au răspândit ca fulgerul în toată lumea, şi toate ziarele străine vesteau evenimentul în litere mari. Se părea deodată că întreg fundamentul civilizaţiei apusene era în primejdie să se prăbuşească. Ne mai putem încrede deacum înainte în Banca Angliei şi Marina Engleză?

A treia ştire, care probabil era în legătură cu celelalte două, spunea că în urma unui pretins act de sabotaj săvârşit de nişte soldaţi chineji pe calea ferată din sudul Manciuriei, trupele japoneze ocupaseră cu forţa oraşul Mukden.

Pe când stăteam în sala de întrunire la Geneva, ascultând întâia discuţie a Consiliului Ligii în privinţa situaţiei din Răsărit, unul din delegaţii chinezi m'a întrebat ce vroia să însemne renunţarea Angliei la etalonul aur. « Inseamnă că, — i-am răspuns, — creditul Angliei se sprijină acum numai pe calităţile poporului englez ». Delegaţii chineji şi japonezi au prezentat rapoarte cu totul diferite şi nepotrivite în ceeace privea accidentul şi starea lucrurilor, din Răsărit şi ca să adaoge parcă o notă de ironie întregei adunări, cuvântările au fost

www.digibuc.ro

întovărăşite de sgomotul făcut de târnăcoapele lucrătorilor, care se sileau să ridice alături clădirea cea nouă în care avea să se întrunească peste o lună Conferinţa Dezarmării!

Habar n'aveam atunci că evenimentele acestea aveau să mă intereseze şi pe mine personal atât de mult, în curând; dar către sfârşitul anului mi s'a propus şi-am primit să fiu numit membru în Comisia Cercetărilor pe care Liga se hotărîse între timp s'o trimeată în Răsărit ca să cerceteze pricinile certei.

Despre criza aceasta financiară, Antony scrie Hermionei, la 25 Septemvrie:

> Va trebui să asculţi un mic discurs asupra crizei, căci părerile celor prost informaţi sunt totdeauna interesante. Pe cât îmi pot da seama, informatorul nu ştie nimic, căci toate sunt nesigure şi bineînţeles depind de felul cum vor fi preţuite. Se spune că Robert Kindersley crede că lira va cădea cam la 13/— şi probabil se va stabiliza acolo.
>
> Noi ceilalţi suntem într'o situaţie destul de amuzantă. Acuma o lună, când lira fusese salvată, toţi ne repeziserăm să explicăm ce s'ar fi întâmplat dacă ar fi căzut, vorbind despre mărci, înfricoşându-ne că va fi foamete, învinuind pe socialişti, ridicându-ne mâinile cu groază spre cer, până ce s'au trezit şi oamenii din somn noaptea şi-au prins a blestema numele lui Henderson.
>
> Luni s'a aflat vestea că nu mai deţineam piaţa aurului. De atunci în toate zilele poţi ceti titluri ca următorul: « Intâiul pas către restaurarea prosperităţii engleze ». A fost o urcare mare la bursă. Fabricele de bumbac se deschid. Prăvăliile şi-au vândut toată marfa. Preţurile

www.digibuc.ro

grâului importat s'au ridicat şi suntem priviţi drept proşti politiciani. Cel puţin, astfel văd eu lucrurile, cu toate că, privindu-le din alt punct de vedere, le poţi vedea mai puţin întunecate.

Fără îndoială că întâmplarea aceasta va fi de folos comerţului nostru, dacă lumea începe a-şi da seama ce legătură au toate acestea cu preţurile. E un lucru bun, căci are să-i mai trezească puţin. Dar din punct de vedere al comerţului, e o mare nenorocire. Trebuiesc cumpărate titluri străine în cantitate mare şi va trebui să revizuim multe din preţurile noastre.

Peste trei săptămâni, vor avea loc noi alegeri şi Ramsay va fi chemat la şefia partidului naţionalist şi la alegeri vor lupta naţionaliştii cu socialiştii. Cred că asta-i minunat. Nici nu puteam visa mai bine. Va fi o mare majoritate naţionalistă şi cinci ani de guvernare zadarnică, greoaie şi leneşă. Dar vor exista tarife şi o reînviorare a comerţului; iar la sfârşit vom fi într'o stare mai bună, ca să putem întâmpina şi lupta împotriva lanţurilor administraţiei socialiste, care va urma fără îndoială!

In Octomvrie, parlamentul se dizolvă şi guvernul naţionalist cere ca ţara să-i dea concursul. In alegerile generale care urmează, guvernul obţine o majoritate zdrobitoare. In această împrejurare, au fost sprijiniţi de liberali şi câteva personalităţi din partidul laburist urmează pe d-l Ramsay Macdonald. Dar ce partid; laburiştii sunt împotriva candidaţilor guvernului şi ca partid sunt aproape desfiinţaţi. In noul parlament, guvernul are 556 de deputaţi. Opoziţia laburistă numai 59 şi-i silită să primească şefia d-lui Lansbury,

www.digibuc.ro

căci toţi foştii miniştri din partid căzuseră. Antony reuşeşte din nou să fie ales pentru Hitchin, ca naţional conservator, cu o majoritate de 17.000.

In Camera Comunelor se vede înconjurat mai mult de oameni tineri, dintre care mulţi, ca şi el, se aflau acolo pentru întâia oară, iar unii nici nu visaseră că vor fi aleşi. Astfel erau împrejurările, încât era foarte greu pentru un nou venit să se remarce şi foarte uşor să fie trecut cu vederea în şuvoiul acela tânăr. Nu era nimic altceva de făcut deocamdată decât să stea şi să asculte, să se familiarizeze cu procedura, să facă cunoştinţă cu cât mai mulţi membri şi să aştepte să se ivească un prilej ca să vorbească. D-l Duff Cooper care deţinea funcţia de subsecretar de stat la Ministerul Războiului, îl numeşte pe Antony secretarul său particular parlamentar.

Astfel, are loc imediat îndărătul Băncii Miniştrilor şi-un anumit rang în Camera Comunelor, ceea ce ajută mult unui tânăr începător. Astfel, se avântă definitiv în cariera politică pe care-o începe c'un frumos succes.

CAPITOLUL X

ANII DIN URMĂ
1932—1933

« Ingăduie-ne să urmărim ceea ce suntem în stare, să ne desfătăm de bunuri, să nădăjduim în viitor, să iubim, să râdem şi să dăm laudă, şi într'o zi poate ne vom lumina ».

Din pricina crizei financiare, anul acesta nu se putea pune chestiunea unei vacanţe în Elveţia. Schimbul internaţional se prăbuşise, valorile erau răsturnate; nimeni nu ştia la ce

www.digibuc.ro

depreciere ar putea ajunge lira sterlină şi chiar dacă s'ar fi găsit unul destul de bogat sau de îndrăzneţ ca să înfrunte nesiguranţa, ar fi fost socotit lipsit de patriotism ca să-şi cheltuiască banii dincolo de hotarele ţării sale. Ducele de Connaught a dat exemplu celorlalţi, renunţând la călătoria sa obişnuită în sudul Franţei şi rămânând să-şi petreacă iarna în Anglia.

Am petrecut Crăciunul în familie împreună, la castelul Crom, noua locuinţă a Davinei în Irlanda; iar către sfârşitul lui Ianuarie am plecat în călătoria mea spre Manciuria, unde am stat opt luni.

La 25 Ianuarie, Antony a scris doamnei Hughes, o prietină bună şi preţioasă pe care o cunoscuse în India:

> ...In August am intrat în aviaţia auxiliară şi deoarece Elveţia nu-mi mai este îngăduită fiindcă lumea a înebunit, zborul este singura mea desfătare. E o mare plăcere. In parlament mă plictisesc treburile politice şi cum ocupaţiile-s grele şi cer multă încordare, sunt plictisit de afaceri. Aşa sunt eu!
>
> Sunt tulburat de un presentiment groaznic care trebuie să neliniştească pe mai mulţi decât îmi închipui — anume că toată lumea stă pe un vulcan. Totuşi sunt şanse, chiar dacă erupe sau nu. Până acum, lumea a fost întemeiată pe o formă de sclavie consistând dintr'un mare număr de oameni săraci, fără educaţie şi mulţămiţi, în timp ce cârma lumii era purtată de câţiva bogaţi, învăţaţi şi dibaci. Asta nu mai este drept şi aşi putea spune că norocul a produs aceste evenimente. Pentru moment sistemul capitalist a dat greş. Dacă îşi

www.digibuc.ro

revine, în cinci ani poate are să fie bine. Dacă nu, s'a terminat cu el...

In ceea ce mă priveşte, am obosit să tot stau pe vulcan; şi mă simt fără nicio tragere de inimă, fără dorinţi şi fără nici un temei. Lumea întreagă nu mai are nici un fel de temei. In aceşti cinci ani care vor veni, bomba trebuie să explodeze sau să fie îngropată. Dar nimeni nu ştie cum se va sfârşi. Majoritatea oamenilor au pierdut orice credinţă în salvare şi argumentează «orice s'ar întâmpla, măcar să facem tot ce se poate şi să ne mângâiem că am făcut tot ce s'a putut».

Aşi dori să mă hotărăsc pentru o cale sau alta, adică ori să-mi fac datoria în această stare de lucruri, etc., şi să am şi îndemnul şi mulţămirea ca s'o fac sau să am putinţa de a arăta lumii că aşi putea să muncesc în altă stare de lucruri, cu mult mai bine decât muncesc ei.

Dacă bomba explodează, nici socialiştii nici bolşevicii şi nici comuniştii nu vor putea să îndrume vieaţa pe o cale mai bună decât noi. Dar dacă lumea ar dori să-i încerce, vor avea şi ei ţelul lor, cum l-am avut şi noi pe al nostru; numai că eu sau tu am putea găsi cândva o latură reală a vieţii pe care ei n'o pot găsi.

Nu cred să mai fi fost în istorie o epocă la fel şi nimeni nu-şi dă seama de asta acum. Căderea imperiului roman a durat multe sute de ani, civilizaţia noastră însă se poate prăbuşi într'un an. Nu sunt sigur dacă m'aşi bucura de asta...

Aşa că mai bine să urmărim ceea ce suntem în stare, să ne desfătăm de bunuri, să nădăjduim în viitor, să

www.digibuc.ro

iubim, să râdem şi să dăm laudă şi într'o zi poate ne vom lumina.

La 2 Februarie, a scris mamei sale:

De sigur, e un mare adevăr că fiecare trebuie să-şi urmeze calea în vieaţă, să-şi clădească singur casa şi să-şi samene grădina... Nimic nu-i mai drept sau mai adevărat decât că fiecare trebuie să-şi găsească propria lui mântuire...

Ca să te fac să înţelegi, trebuie să-ţi aduci aminte că adâncurile vieţii sunt verzi ca marea, calde şi rodnice încercărilor şi plăcute să te avânţi înot în ele şi numai ici şi colo se mai găsesc unii care să dorească odihna pe Stâncă. Aşa-i Natura şi nimic nu se poate schimba. La drept vorbind, acuma mă găsesc în starea de bun înotător, dincolo de starea în care micile încercări în apă mi se păreau pline de însufleţire, iar întoarcerea pe stâncă mai plăcută. Când întâlnesc valuri mari, acuma nu mă mai întorc cu teamă la adăpost, ci merg înainte, căci trebuie să trec mai departe. Asta-i tot şi metafora e dusă până la capăt... Mi se pare că prăpastia se deschide totdeauna între generaţii şi cu cât ţin mai mult la aceleaşi adevăruri şi la aceleaşi principii cu atât le exprimă mai deosebit. Cu alte cuvinte, lucrurile mari sunt eterne, iar cele mici efemere. Binecuvântarea lăuntrică şi sufletească ne-a căzut pe pământ de când lumea, dar semnele prin care se arată în afară şi care se simt şi se văd se schimbă de la generaţie la generaţie; dar faptele mari şi cele mici în vieaţă

www.digibuc.ro

sunt atât de strâns legate şi încâlcite, încât adesea e foarte greu să înţelegi şi să judeci o stare de lucruri, o situaţie? Ce se va întâmpla cu noi nimeni nu poate spune. Tot ceea ce trebuie să încercăm şi să facem este să înţelegem şi să fim pătrunşi şi noi şi ceilalţi că purtăm semnul Crucii lui Hristos şi să mergem veseli în întuneric; şi în acelaşi timp să ţinem cu tărie de adevăr...

Antony îşi dădea tot timpul zborului, intereselor lui la Depozit şi îndatoririlor în parlament, aşa că am primit puţine scrisori de la dânsul cât timp am lipsit din Anglia.

A obţinut brevet de pilot şi dreptul de a zbura la sfârşitul lui Februar; iar în April şi-a cumpărat un avion Moth. In scrisoarea în care mă vestea despre acestea, mi-a scris: « Zbor ca un nebun şi mai bine decât toţi nebunii. Ieri am stat aproape şase ceasuri în aer şi m'am bucurat de fiecare clipă, sfârşit de oboseală, dar mulţămit de mine însumi.

In primăvară, depozitele armatei şi ale marinei au suferit pierderea ireparabilă a şefului lor Lord Ebury, iar Antony a pierdut prin moartea lui un prietin căruia îi fusese devotat din tot sufletul. Cu o săptămână mai înainte, în vreme ce Lordul Ebury era grav bolnav, moartea Generalului Everard Baring, prietinul cel mai bun al mamei sale, smulsese alte cuvinte de mâhnire lui Antony:

E îngrozitor să pierzi un prietin bun şi drag. Dar tocmai acuma s'a întâmplat să fiu pătruns de sentimentul eternităţii şi de continuitatea existenţei, încât faţă de acest lucru desăvârşit toate celelalte par într'adevăr cu totul mici şi neînsemnate. Oamenii mari pier, dar lumea

www.digibuc.ro

merge înainte; planurile mari dau greş, izbânzile strălucitoare să îndeplinesc, feţile bătrâne dispar în uitare, lucruri care păreau definitive şi reale nu mai sunt şi totuşi nici o tremurare de valuri nu trece peste faţa lină a umanităţii. Iată însemnătatea relativă a lucrurilor care se năruiesc, se răstoarnă şi mă înspăimântă. Faţă de acestea, hotarul dintre vieaţă şi moarte nu mai are nicio însemnătate...

In afară de parlament se discută că sfârşitul se apropie. Cei din parlament, însă, toate le văd în roz. N'am ideie care-i adevărul şi puţin îmi pasă de toate. Dar îmi place să zbor şi-mi place vinul şi-mi place să mă ştiu iubit, aşa că dezarmarea, Imperiul comerţului liber şi comunismul se confundă din ce în ce mai mult în adâncuri şi se şterg din fiinţa mea!

La 17 Mai, mi-a scris iarăşi:

Am sosit azi dimineaţă dintr'un fermecător week-end din Sussex, unde am fost c'un băiat, prietin de escadrilă şi am alergat la Depozit cu sufletul plin de natura însorită, cu haine de vară şi fără să fi văzut gazetele cu vestea morţii lui Ebury. Dumnezeu parcă vrea anume să cheme la el pe cei mai buni oameni. Mi-a fost foarte drag şi a fost cu adevărat un om. Dacă aşi fi putut să muncesc mai mulţi ani alături de el, aşi fi avut multe de învăţat; dar trebuie să fie anumite scopuri în acţiunile Providenţei care dispreţuiesc mărunta fiinţă omenească. Cu cât trece timpul, cu atâta sunt mai fatalist şi asta nu-i bine. Eu n'am pierdut

www.digibuc.ro

decât un prietin, instituţia însă a pierdut mai mult prin moartea lui şi ne-a lăsat pe umeri o mare răspundere care încă dăinuieşte. Vreun milion şi jumătate din banii celorlalţi în sarcina noastră şi eu nu pot să-mi văd nici de sutele mele!

Către Lady Harcourt (fiica Lordului Ebury) scrie:

Ce-aşi putea spune, dar trebuie totuşi să vă scriu. L-am iubit din suflet pe tatăl d-voastră şi sunt zdrobit pe cât poate fi cineva care nu i-a fost nici fiu, nici frate şi nici prietin din copilărie. Câteodată pare că o conspiraţie răpeşte lumii pe cei mai buni oameni de toate vârstele şi te întrebi dece? şi zadarnic încerci să înţelegi. Dar tatăl d-voastră mi-a lăsat moştenire un ţel la care să gândesc, pe care să-l cultiv şi pentru care să lupt în vieaţă... Toţi care am luptat alături de el, am câştigat fiecare în felul său o parte din curajul şi puterea spiritului pe care-l avea...

In timpul verii, Antony a locuit în apartamentul său din Bond Street şi a răspuns obligaţiilor sale în Parlament. La 14 Iunie, mi-a trimis o scrisoare în care mi se plânge de vieaţa din Camera Comunelor:

Aşi vrea să plec undeva la ţară, în aerul proaspăt şi să asud muncind, muncă sănătoasă şi pentru minte şi pentru trup, să râd şi să dorm sub stele. Dar se pare că a fi o fiinţă civilizată plină de succese şi de ambiţii înseamnă să stai câte şaisprezece ceasuri într'o atmosferă îmbâcsită de fum de tutun, înconjurat de fiinţe omeneşti

www.digibuc.ro

la fel cu tine, mai multe sau mai puţine (după gradul succesului) şi să mai ai de stat încă şapte ceasuri într'o atmosferă la fel de îmbâcsită. Ceasurile de prisos le petreci trecând de la o ocupaţie la alta. Dacă urmăreşti şi continui neîntrerupt cam vreo 40 de ani acest sistem de vieaţă, la un moment dat te poţi bucura de bogăţie, demnitate, putere, un loc însemnat şi respectul lumii întregi. Iată ce se chiamă civilizaţie creştinească, vieaţă publică, asta înseamnă să-ţi faci datoria, să fii ambiţios, să-ţi slujeşti statul, să respecţi drepturile cetăţeneşti şi să munceşti cu râvnă. Mă îndoiesc dacă am fost născut pentru asta, sau dacă am fost destinat de natură, de tine, sau de Dumnezeu ca să le rabd la nesfârşit. Dar pot să-mi petrec clipa de faţă scriind şi sfătuindu-mă cu tine.

Diseară vom sta aici până după miezul nopţii, ca să hotărăm dacă o femeie măritată, care a contribuit la fond mai mult decât de 26 de ori, va beneficia din procentul maternităţii de 10 sau de 11 şilingi pe săptămână şi dece. Printre membri sunt opt femei, patru măritate şi patru nemăritate şi mai sunt patru membre Clydesdale cu calităţi materne dubioase. Toate au vorbit de două ori la fiecare amendament şi pentru fiecare clauză fiecare din ele a pus câte şase amendamente. Aşa că e de foarte mare însemnătate şi ţara —nu vreau să spun lumea civilizată — aşteaptă cu grijă şi nerăbdare deliberarea din noaptea asta.

Am spus totdeauna că lumea e împărţită în două categorii de oameni, acei care sunt atraşi şi văd în afaceri, politică şi finanţe scopul vieţii şi acei care în toate

www.digibuc.ro

acestea nu văd decât aceleaşi şi aceleaşi petice de hârtie mâzgâlite şi pătate cu cerneală verde, ceva mai arătoase doar odată pe săptămână, când se întâmplă să fie un conţopist mai dibaci şi mai sârguitor. Mă tem că prin natura mea, aparţin categoriei a doua; iar prin educaţie, mediu şi ereditate, celei dintâiu; aşa că dacă las frâu liber naturii, puterea celorlalte influenţe va fi prea copleşitoare şi n'am să fiu mulţămit.

Dar simt că în acest din urmă an al tinereţii mele am fost prea serios şi am avut prea mult de suferit; iar acum, ca să fiu sincer, sunt încredinţat că nimic n'are valoare — acesta-i rezulatul — şi nu doresc altceva decât să vie mai repede acea prăbuşire dezastroasă a lumii, atât de mult prezisă. Mai bine mă năşteam mai devreme ca să iau parte la război. Mi-ar fi convenit să fiu pus faţă în faţă cu realităţile fizice şi materiale pe care nu am să le mai întâlnesc vreodată. Dacă ar trece dintr'odată zece milioane de ani, lumea ar fi la fel, căci numai în sudoarea frunţii şi cu munca mâinilor şi cu dragostea pentru cele creiate, poate fi omul fericit. Lucrul a luat proporţii atât de uriaşe, e atât de încâlcit şi complicat, că biata noastră minte cu greu îl poate înţelege.

Singura mea bucurie şi, la drept vorbind, obsesia mea de acum este aviaţia. In ea mi-am regăsit mulţămirea de altădată din şcoală, cu o perspectivă îngrădită, unde am de executat numai unele lucruri iar altele de ocolit, unde am prietini buni, voie bună, o vieaţă simplă, nu prea multă răspundere, un mediu plăcut şi mult îndemn şi emulaţie. Imi place chiar mai mult

www.digibuc.ro

decât skiurile; şi vremea de vară, faţă de monotonia din Camera Comunelor, o face să pară ca vinul cel bun pentru însetat, sau ca o mângâiere pentru cel rănit...

Oamenii spun că trăim într'o epocă deosebit de interesantă. Să mi se dea atunci putinţa să văd ce înseamnă una cu adevărat plictisitoare. Asta ar însemna să mi se dea siguranţa, încrederea, mulţămirea şi o anumită stabilitate a lucrurilor — sau să mi se dea un război însângerat. A ajuns de nesuferit să trăieşti într'o pace neliniştită, îndoielnică, hărţuită şi apăsătoare, fără sprijin, fără încredere, fără nădejde sau siguranţă, fără simţul datoriei şi al dreptăţii.

Dorinţă să mai ai când ai de toate; lăcomie amestecată cu datorie; nesiguranţă şi îndoială la temelia oricărui efort. Şi toate acestea într'o lume în care valea Teesta e încă frumoasă, soarele tot mai apune pe Taj, când mai este încă umbră pe pajiştele Angliei şi fânul din câmpii miroase tot aşa de îmbătător, când corăbiile plutesc pe mări şi turmele pasc pe colinele înverzite, când oamenii se iubesc încă sub ameninţarea morţii!

Ce scrisoare stupidă şi totuşi iată lucrurile pe care încerci să le împărtăşeşti pe o scară întinsă cu Prusienii, cu Japonezii şi cu Chinezii cei murdari. Aşi vrea să fim împreună pe colinele Darjeelingului, în loc să...

M'au făcut vice-preşedinte al depozitelor armatei şi marinei şi aici iar am dat peste problema de a înlocui oamenii buni dar bătrâni cu alţii tineri. Greutatea-i că Anglia e plină în toate clasele de oameni care n'au nicio întrebuinţare, dar nici unul nu-i bun de nimic şi oamenii pe care-i caut nu-i găsesc nicăieri.

www.digibuc.ro

Un liberal, la o întrunire, m'a dezaprobat că am susţinut tariful general şi că le-am încurcat treburile şi scopurile cu zâmbetul pe buze. Dar cu timpul ştiu că reformatorii tarifului îşi vor dar seama de extrema dificultate a reformei lor şi de justificarea ei. Probabil Joi voi ţine discursul meu de început asupra Conferinţei de la Ottawa care înclin să cred că va fi punctul de întoarcere în istorie sau poate prăbuşirea finală.

Toată lumea mă întreabă despre tine, ce stare de lucruri ai găsit şi cum merg lucrurile acum. Dar impresia generală e că situaţia e desnădăjduită şi că trebuie să alegem până la sfârşit între Japonia şi China, adică între linişte şi dreptate. Toţi conservatorii desigur apără liniştea, mai cu seamă după experienţa cu auto-determinarea din Europa, în urma tratatului de la Versailles; şi cu oarecare dreptate.

După cum arată în scrisoarea precedentă, Antony şi-a ţinut discursul său de debut după câteva zile şi despre asta i-a scris prietinului său Cartland: « Iţi mulţămesc pentru frumoasa ta scrisoare. A fost înspăimântător şi n'am avut prilejul pe care-l urmărisem. De aceea nici discursul n'a fost acela pe care-l pregătisem. Dar aşa se întâmplă totdeauna cu discursurile. Al doile discurs — au spus ei — va fi cu mult mai prost ».

In cursul verii a făcut mai multe excursii şi expediţii cu avionul său Moth, în diferite părţi ale ţării. De obiceiu, la sfârşitul săptămânii, se îndrepta spre Knebworth, ca să petreacă acolo week-end-ul şi ateriza pe un teren accidentat, într'o parte a parcului, printre copaci, lângă casă. Sosirile şi plecările lui adunau totdeauna o mulţime de copii de şcoală uimiţi

www.digibuc.ro

şi plini de admiraţie; iar altădată zbura jos deasupra casei şi-a bisericei făcând viraje minunate prin văzduh şi looping-uri, în vreme ce sătenii îl urmăreau cu ochii ţintă ţinându-şi răsuflarea. Ne deprinsesem să cunoaştem zbârnâitul motorului său şi să-i aşteptăm venirea din adâncul cerului.

In Iulie, a întreprins un zbor deosebit de îndrăzneţ la Milano, ca să vadă pe Hermiona, având pe bord ca pasager pe Lady Mary Erskine. Acest zbor e povestit în scrisoarea următoare adresată mamei sale:

Dijon, 11 Iulie.

Am pornit la 5 dimineaţa şi am trecut peste Canalul Mânecii în clipa minunată a zorilor, cu toate că era destula ceaţă şi proastă vizibilitate. Am zburat peste pământul Franţei, pe cea mai fierbinte din zilele apăsătoare şi încinse ale verii. Căldura aerodromurilor în toi era insuportabilă când am aterizat.

La le Bourget, am luat o gustare bună; în schimb o masă proastă la Dijon. Aproape tot drumul Mary a dormit, în vreme ce eu eram impresionat de pământul Franţei. Păduri nesfârşite, aproape ca în ţinutul Jainti din nordul Bengalului, cu sate pe margini.

La Dijon, după prânz, am primit veşti de la Lausanne că vremea e proastă — nouri la 3000 de picioare deasupra — şi la fel mi s'a raportat din sud că vremea-i proastă în direcţia Lionului. Cum între Dijon şi Lausanne sunt munţi de 4000 de picioare înălţime, am hotărît să nu plecăm mai departe.

Toate au mers bine până aici: timp bun, drum fără întrerupere, vreme minunată, fără vânt, pilotaj cât se

www.digibuc.ro

poate de reuşit etc., dar cel mai bun pilotaj probabil a fost hotărîrea de a rămâne pe loc.

Acuma tună, fulgeră şi plouă şi noi stăm într'un hotel nostim, într'un foarte provincial oraş al Franţei. Dar e plăcut să întâmpini toate acestea cu Mary, fiindcă le ia aşa cum trebuie.

După câte văd, se poate să stăm aici zile de-arândul. N'am bani deloc şi se pare că nimănui nu-i plac cecurile noastre. Aşa că arătăm — cel puţin eu arăt ca un bandit. Dar e o adevărată petrecere, aventură, viaţă, noutate, toate mai bune decât Armata şi Marina.

Milan, 13 Iulie.

Ieri, pe la şase dimineaţa, vremea la Dijon nu părea prea bună şi nici veşti de la Lausanne nu mai veniseră. Pe de altă parte, se primise un raport bun de la Lion şi din sud. M'am hotărît aşa dar să aleg drumul cel lung, asupra căruia primisem informaţii, decât să risc calea peste Alpi.

Am luat-o dealungul văii Rhonului, pe o căldură înăbuşitoare. Ne-am oprit la Avignon şi pe urmă am tăiat de-adreptul peste dealurile din stânga noastră şi ne-am îndreptat spre Riviera. N'am putut trece prin defileu, aşa cum aşi fi vrut, din pricina nourilor coborîţi prea jos, aşa că am virat şi am atins coasta la Fréjus. Deacolo, am trecut la Cannes, unde am aterizat; am luat câte un ceai şi provizii.

Pe urmă, am plecat mai departe pe deasupra mării de-alungul Rivierii, spre Genua; un drum încântător, marea albastră şi soare, iar crestele înălţimilor învăluite de-alungul în nouri. Incepusem să pierd nădejdea şi

www.digibuc.ro

nu mai ştiam cum am să intru pe vale, de la Genua înainte. Când ne-am apropiat de Genua, am început să urc tot mai sus deasupra mării, la 6000 de picioare şi de acolo am văzut că pot privi uscatul chiar de deasupra nourilor şi că pot zări în depărtare câmpiile Lombardiei sub cerul de azur. Am urcat încă mai sus şi am virat spre uscat, după indicaţiile busolei, ocolind piscurile înalte, până când am zărit Po-ul. A fost cât se poate de plăcut zborul deasupra Italiei şi am aterizat la Milan la 7.30, unde ne-am întâlnit cu Hermiona şi Kim.

Ca mijloc de călătorie, zborul e plin de senzaţii, frumos şi minunat de făcut; dar te întârzie câteodată şi-i nesigur din pricina vremii şi neplăcut fiindcă n'ai tot ce-ţi trebuie! Totuşi am fost fericit făcând această călătorie, deşi am fost frânt de oboseală noaptea trecută. In seara asta suntem la Veneţia, înfierbântaţi, fericiţi şi însufleţiţi.

Stagiile următoare a acestei călătorii şi-a reîntoarcerii sunt descrise într'o scrisoare, trimisă mie, după ce s'a reîntors la Londra:

După cum se obişnuieşte, am tras la Lido; am râs mult, am vizitat Veneţia, ne-am tolănit sub soare, ne-am fript pieile, am asistat la o festa şi am făcut tot ceea ce se face şi pe lângă toate am fost alungaţi de ploaie de două ori înăuntru drept în mijlocul dejunului. Le-am făcut pe toate şi după aceea am luat o barcă cu pânze spre Brioni.

Brioni îmi închipui că-i cel mai plăcut loc de petrecere din Europa. E o insulă de o mărime exact cât

www.digibuc.ro

trebuie, nefalsificată de civilizaţie şi nelocuită. Are vreo sută de golfuri stâncoase cu apă albastră şi călduţă şi alte insule şi nici picior de om cât cuprinzi cu ochii. Te plimbi pe cărări pe sub stejari şi poţi să mergi, după cum te simţi, ½ oră, 1 oră sau 2. Peste tot, peisajul e cum l'a lăsat Dumnezeu şi ai impresia că eşti singur şi că toate's ale tale. După asta, hotelul în care locuieşti adăposteşte crema societăţii cosmopolite: Americani simpatici, Austrieci, tinere fete din Germania şi bărbaţi voinici bronzaţi de soare care joacă polo. Ai la îndemână toate distracţiile: tennis, golf, polo, etc. — dacă vrei; dar nu te sileşte nimeni şi poţi lesne să treci neobservat. Un bar excelent şi un loc minunat pentru dans sub cerul înstelat; dar mâncarea nu tocmai bună.

Ziua trecută, sub razele potolite ale apusului, mi-am dogorit spatele şi mâinile şi ne-am întors în zbor într'o furtună de tunete şi ploaie cum nu-ţi poţi închipui. A fost o vacanţă straşnică.

Apoi ne-am dus pentru două zile la vila Hermionii pe lacul Maggiore şi pe urmă eu am zburat singur spre casă (Mary s'a îndreptat spre Munich), părăsind Veneţia (unde trebuise să-mi las aeroplanul pentru o reparaţie la magneto) la 10 dimineaţa, zburând pe o vreme strălucitoare peste Brenner spre Innsbruck şi ajungând la Stuttgart pe la 8 seara. Un aerodrom german impresionant şi toate înlesnirile inclusiv 30 de poliţişti, în schimbul unei sume foarte mici.

A doua zi, vremea a fost urâtă şi am petrecut un timp înfiorător în luptă cu vântul şi cu ploaia deasupra Rhinului şi peste Ardennes cu o hartă franceză proastă,

www.digibuc.ro

fără indicaţia piscurilor. Navigaţia aeriană pe vreme proastă e tot atât de grea şi obositoare pe cât e de uşoară şi plăcută pe vreme bună. Abia făcusem 40 mile p. h. deasupra pământului şi mi-a trebuit o încordare groaznică să descifrez harta, unde abia erau trecute câteva indicaţii.

Am aterizat la Karlsruhe, împins înapoi de o vreme imposibilă în partea de Apus a Rhinului, Saarbrucken şi Valenciennes şi am plutit peste Canal pe la 7.30, atingâng pe neaşteptate Hendon, drept când se întunecase.

Când m'am oprit la Saarbrucken (ce nostim cuvânt francez) am spus ceva ce arăta că sunt în Franţa; dar ei mi-au răspuns: «Nu, sunteţi încă în Germania. Aici toţi suntem Germani». Aşa că asta-i. Pe urmă am plătit berea în franci şi am trecut la vama franceză. Am comentat iar asupra acestui fapt. Ei mi-au răspuns: «Da, e uniunea vamală franceză şi ne folosim de monedă franceză, dar suntem Germani şi în 1935 ne realipim la patria mamă!».

Cât de bine mă simt când am vacanţă şi ce bună dispoziţie mă cuprinde... Sunt fericit de tot şi bucuros şi nu-ţi pot da decât veşti pe care doreşti să le ai.

Scriindu-i doamnei Gage, din Veneţia, la 14 Iulie 1932, îi spune: «Cred că am pierdut ştirea din «Times» prin care se aduce la cunoştinţă că aţi adus pe lume un fiu sănătos şi voinic, ura! felicitări. Imperiul arde de dorinţă să aibă oameni de ispravă, şi de acum nu va mai avea nicio grijă, căci are un zmeu de Gage care să-l păzească!... Să aibă

www.digibuc.ro

parte de ce-i mai bun pe lume şi vieaţa să-l învăluie în mantia-i cea mai bogată şi nobilă ».

Intr'o scrisoare trimisă mamei sale de la Milan, în drum spre casă, Antony îi scrie:

> Se pare că lumea vrea să-şi scuture jugul democraţiei şi dacă aşi avea numai 10 ani mai mult, s'ar realiza mari schimbări în Anglia! Acum e cel mai potrivit timp să se ridice un om de valoare, c'o nouă cârmuire şi-o nouă politică. Cred că marele Guvern Naţional îşi trăeşte cele din urmă clipe şi cu el şi « l'ancien régime ».

La 28 August, mi-a scris:

> Din punct de vedere politic, e cel mai potrivit timp să te întorci acasă, de vreme ce eu mi-am uitat de crezul liberal al familiei Lytton şi asta din cauza unui discurs pe care mi l-a ţinut de curând Hermiona. In prezent, sunt cel mai convins militarist, fascist, tiran autocratic, cum n'a mai apărut pe arena politică de ani de zile. O altă conferinţă diplomatică asupra Indiei va avea loc şi după câte înţeleg, au de gând să ne facă făgăduinţa că în războiul viitor nu se vor folosi bombe. Ni se pare stranie activitatea lor şi vorbele zadarnice. Din punct de vedere moral, social şi politic, toţi doresc ca fiecare să poată spune: « E aşa; n'are aface de ce, dar e aşa cum spun eu, aşa va fi şi e de prisos orice discuţie ». Mă văd silit să mărturisesc cu desgust că totuşi trebuie să salvez Anglia! Mi se pare că am intrat într'o mocirlă fără seamăn, încercând să fim buni, înţelepţi şi populari şi am ajuns să distrugem credinţa, frumuseţea, bogăţia,

www.digibuc.ro

ordinea şi libertatea lumii. Nu-i nevoie decât de un om sau doi care să vadă lucrurile numai dintr'un punct de vedere...

Se pare că nici tu nu vei avea ceva mai bun de făcut. Va trebui să cauţi adevărul cel mare sau ceva cam pe aproape şi să-l spui lumii. După asta toate vor fi ca şi mai înainte, Japonezii vor părăsi Liga, iar Manciuria va fi tot nesănătoasă. Dreptatea şi libertatea nu pot fi decât unde-i forţă şi hotărîre — acesta pare a fi adevărul. E drept că forţa nu aduce totdeauna dreptate şi libertate, ci adesea aduce tiranie; dar slăbiciunea, adică lipsa de forţă, nu aduce decât haos. Şi sărmanii oameni care suferă de o vieaţă întreagă, în numele cărora se fac toate, mor de foame în amărăciune şi rătăcire.

Am văzut mult în călătoriile mele din vara asta şi Italia e singura ţară din Europa în care oamenii mai cred în libertate! In toate celelalte *ça n'existe plus* iar oamenii cuprinşi de desnădejde, s'au întors spre nazism şi spre tirani. Dacă nu putem fi liberi — spun ei — (şi ştim acum că nu putem) să fim măcar fericiţi, bine hrăniţi şi bine cârmuiţi. Cred că toată tendinţa secolului se îndreaptă către o revoltă împotriva liberalismului de 200 de ani! Oamenii nu vor să fie săraci şi liberi, ci dimpotrivă bogaţi şi sclavi. *Rule Britania*! Britania să stăpânească mările. Dar Britanii nu vor fi liberi niciodată, niciodată, niciodată!

Acum două săptămâni, am fost la Salzburg cu avionul meu «Moth» să-mi petrec week-end-ul. Joi după consiliu am plecat şi am dormit noaptea la Valenciennes. Am sosit la Salzburg Vineri la ora ceaiului şi am petrecut

www.digibuc.ro

două zile minunate, pe marginea unui lac din Austria sub un soare arzător. Sâmbătă noaptea, am stat la Munich şi m'am întors la birou Marţi dimineaţa. Am petrecut foarte bine. Am o pasiune adevărată să străbat lumea şi mare dragoste să zbor; aşi vrea să învăţ limba germană, am mare admiraţie pentru pricepere şi puterea de muncă şi o pornire nebunească pentru cultul credinţii în ori ce latură a lucrurilor.

Week-end-ul acesta, am fost în tabără băieţilor în Norfolk şi de acolo, Sâmbătă seara, la Knebs... Sunt în cea mai bună dispoziţie, grozav de milităros şi teribil de sever şi am mare nevoie să mă mai îmblânzesc...

Copilul Davinei e la fel cu toţi copii — plânge fără să se oprească de dimineaţă până seara, dar Davina e frumoasă ca aurora. Hermiona abia a plecat în Italia. Pentru mine ea e femeea ideală.

La începutul lui Octomvrie, m'am întors din China şi scrisoarea lui Antony, care m'a întâmpinat la Port-Said, datată din 15 Septemvrie, îmi dădea următoarele veşti:

Era să mă duc la vânat potârnichi, weck-endul acesta; dar în loc de asta, mă duc la Paris. Mi-am făcut un nou plan pentru cinci ani, în care timp să fac tot ce-mi place — chiar prostii. Nou pentru mine!? Aşa că plec la Paris.

Găsesc vieaţa ceva mai bună decât când ai plecat tu. Asta fiindcă: a) în clipa de faţă nu mai am Camera Comunelor şi b) am de executat planul de cinci ani!

Astăzi s'a publicat în *The Times* o listă de 500 de Peers pe care i-ar fi inventat Asquith, dacă ar fi fost

www.digibuc.ro

nevoie să treacă legea în parlament. Aşi fi dorit să facă asta! Toţi sunt conservatori acum, afară de 300 care-s morţi.

Am o adevărată patimă pentru călătorii în străinătate, lucru ce se va bate cap în cap cu dorinţa ta de a te bucura de câmpiile patriei. Mi-a plăcut scrisoarea în care îmi povesteşti cum ai zburat. Vreî să zbori cu mine, cu «puişorul meu?». Am trecut printr'o grea cumpănă zilele trecute, pe coasta de nord a Galiei şi am tras o spaimă bună. Dar e plăcut să fii încercat de primejdii şi capeţi o înţelegere a puterii, a superiorităţii şi a biruinţelor. Aparatul meu e drăgălaş; încet, dar plin de surprize şi foarte harnic.

Inclinările lui din acea vreme şi simpatia pentru fascism şi pentru catolicismul roman au fost desvăluite în scrisoarea următoare adresată în Octomvrie prietinii sale d-na Hughes:

... Sunt adeptul unui nou sistem filosofic, care a început în domeniul politic şi s'a întins acuma în cel spiritual, în religie.

Cred că întreaga doctrină liberală care a pătruns şi a cârmurit lumea de la Renaştere încoace n'a fost decât o greşală mare şi zădarnică. Fără îndoială trebuie să fi fost nevoe de ea, cum e nevoie şi de război, şi desigur a avut şi calităţi. Dar pentru moment e discreditată; şi-a dat singură în cap. Astfel o călcăm în picioare şi pornim o acţiune cinică de necrezut, asupra Indiei şi Răsăritului.

După cum vezi, de la Renaştere, întreagă idee de civili ţie pe tarâmul politic, social şi religios s'a sprijinit

www.digibuc.ro

pe noţiunea de libertate din ce în ce mai largă. Ea a tăiat capetele regilor, a provocat revoluţii, a inspirat poeţi şi a dat aripi votului. Voinţa poporului trebuie să învingă, căci guvernarea în mâna unui singur om e mai mult nobilă decât bună; iar curtea supremă e localul din care naşte opinia publică. Vocea poporului e vocea lui Dumnezeu.

Când în 1816, Metternich a auzit mulţimea urlând dincolo de zidurile Hofburg-ului, s'a întors către prietinii săi şi a spus: « Iată, prietini, ce numesc ei vocea lui Dumnezeu »!.

Adevărul este, fără îndoială, că poporul n'are voinţă şi prin urmare nu poate învinge. Poporul nu ştie şi nu poate şti. Doctrina liberală n'a adus nici ordine nici libertate, ci numai dezordinea haotică, fără credinţă, fără principii şi fără cinste.

Iată farsa cea mai grozavă a istoriei. Cu ani de zile mai înainte, oamenii au spus că vor să urce în cer şi în acest scop au clădit un turn mare. Dumnezeu i-a privit, a zâmbit şi i-a făcut să-şi încurce limbile, aşa că până la sfârşit, Turnul Babel a fost simbolul înşelării şi-a greşelii. Asta s'a mai întâmplat; istoria se repetă. De 400 de ani, omul civilizat a înlăturat treptat disciplina şi supunerea, înţelepciunea şi naturaleţea, în căutarea aceasta nebunească de libertate, emancipare şi autodeterminare. Dar de sigur omul nu-i destul de înzestrat pentru aceste lucuri, nici politiceşte şi nici moralmente. In treburile politice, mai ales, prăbuşirea aceasta, încâlceala limbilor, nelămurirea nu este sub ochi şi minează societatea actuală; iar istoria secolului viitor şi-a

www.digibuc.ro

următoarelor tinde către o revuluţie a dreptului şi către o mişcare spre ordine, înţelegere sănătoasă, disciplină şi control. Acum, nimeni nu aduce vre'o vină libertăţii; dar fiecare ştie că nu poate fi liber, ori ce-ar încerca. Nu doreşte nimeni decât muncă şi salarii, siguranţă şi incuviinţarea de a-şi vedea zilnic de treburi. Oricine ar primi de bună voie un guvern oarecare cu condiţia de a-i asigura toate acestea şi de a fi mulţămit.

Mişcarea a început în Italia, Rusia şi Germania şi-i pe cale de a pătrunde în Anglia, Franţa şi America.

Iată noua mea filosofie politică. Desigur ironia cea mai mare a situaţiei este că buruiana libertăţii a prins a încolţi, deoarece zorile luminării intelectuale se răspândesc peste Europa ca şi în Răsărit, unde de mult s'a pregătit totul pentru o înţelegere potrivită acestor lucruri.

Dar latura morală şi religioasă a problemei este, cred eu, mai serioasă şi aproape la fel. Revolta contra papalităţii şi descoperirea mai multor secte de liberi cugetători ai bisericii engleze (şi scoţiene!) au urmat aceeaşi cale. Desprinde-te de ordine şi disciplină — această convenţie oarbă şi tiranie apăsătoare — şi găseşte-ţi Dumnezeul în libertatea şi singurătatea inimii tale. Dar dacă omul nu poate găsi o înţelepciune politică prin el însuşi, cu atât mai mult nu-şi va putea găsi un Dumnezeu.

A fost prea greu pentru dânsul. Ca urmare la aceasta, bisericile sunt goale, religia nu se mai învaţă în şcoli, iar creştinismul nu se mai practică de loc. Este un haos în credinţă, o îndoială şi o neînţelegere; iar slăbirea disciplinei a urmat schimbărilor dogmelor morale, ca

www.digibuc.ro

să se potrivească cu păcatul, după ce păcatul fusese săvârşit.

Un om greşeşte şi apoi dovedeşte «că nu se poate să fi greşit. Dacă ar fi greşală, dogmele morale ar pedepsi-o ca păcat». Şi astfel îşi distruge şi ultima licărire de credinţă în religie. Cu alte cuvinte, zilnic omul îşi făureşte judecata-i meschină împotriva lui Dumnezeu.

Eu însumi am făcut asta de atâtea ori şi cât e de grotescă această încercare de a schimba învăţătura lui Hristos, făcând pe sfântul când nu eşti decât un păcătos. Tu n'ai făcut aşa, fiindcă eşti o sfântă; cel puţin în comparaţie cu mine. In adâncul sufletului m'am socotit totdeauna foarte bun, cu toate că ştiu bine că nu-i decât în parte adevărat; totuşi sunt o fiinţă umană de rând, neînsemnată, ce păcătueşte împotriva legii şi divinii atotputernicii a lui Dumnezeu.

Iată, de asta sunt ademenit de dogma bisericei catolice. Nu-i prea cunosc preceptele, dar două lucruri mi se potrivesc, dacă le-am înţeles în sensul lor cel just:

1. Catolicii au câştigat ceea ce eu şi cei mai mulţi prietini ai mei n'am câştigat — credinţă în locul îndoielii, siguranţă în loc de desnădejde şi disciplină în loc de dezordine.

2. Dogma catolică îmi spune: «Numai tu singur nu poţi cuprinde fiinţa cea mare a lumii. N'o poţi cunoaşte şi n'o înţelegi; iar dacă-ţi închipui că poţi, cele grele de care noi avem cunoştinţă te vor mâna cu putere spre greşală. Biserica e binecuvântată de puterea pătrunderii voinţii divine. Dacă nu crezi, îţi vom dovedi; dar poţi şi tu singur să te încredinţezi dacă-ţi dai osteneala (întregul argument catolic se sprijină mai mult

www.digibuc.ro

pe raţiune decât pe inspiraţie, credinţa oarbă sau « experienţă »). Deaceea are sprijinul bisericei, căci ea ştie. Ea n'are să te îndrepte şi n'are să te mântuiască, dar are să te ajute. Ea îţi va da înţelegere, te va călăuzi şi te va sprijini ca să treci prin vieaţa aceasta, de loc uşoară, pe cea mai bună cale cu putinţă. Poate dacă aşi cunoaşte-o mai bine, aşi vedea că dogma catolică n'are nici una din aceste două calităţi. Dar cred totuşi că...

In vara anului 1932, Antony a început o corespondenţă cu Windham Baldwin, pe care-l cunoscuse la Eton şi căruia-i dăduse de pe atunci numele de Willow. Când, după ani de zile, s'au reîntâlnit, au văzut că aveau multe idei comune şi au devenit foarte intimi. Nu s'au întâlnit aşa de des cum le-ar fi plăcut, deoarece Antony era ţinut în Londra de ocupaţiile lui, iar Willow (abia am ştiut acest nume a lui) era ţinut în Midlands de treburile lui şi afacerile familiei, la Wilden. Dar îşi împărtăşeau o prietinie egală; iar faptul că aveau câteodată gusturi deosebite, le dădea obiect de discuţii când se întâlneau şi motiv de scris când erau despărţiţi. Câteva din cele mai bune scrisori ale lui Antony sunt adresate lui Willow, care din fericire le-a păstrat. Cu îngăduinţa lui, reproduc câteva din ele aici; cele dintâi sunt scrise în Iulie.

In scrisorile acestea se cuprinde o perioadă de timp în care puţine din celelalte scrisori ale lui prezintă interes pentru lectori.

Pentru a ceti limpede în corespondenţa lor, se cere un cuvânt de lămurire care să explice atitudinea lor. Se credeau în serviciul unei cruciate pornite împotriva unei oarecare tendinţe a spiritului modern, exemplificată în operele lui Noel Coward şi alţii, dorind să sustragă pe toate prietinele

www.digibuc.ro

lor de la influenţa acestor scriitori. Au dat cruciatei numele de « Războiul » şi în acest scop au făcut schimburi de poezii şi au ţinut corespondenţă, în timpul acestor luni, numai asupra acestui subiect de predilecţie.

5 Iulie, 1932.

Dragă Willow,

Cu toate că sunt « mai bun camarad » decât tine, ceea ce mi se pare deadreptul ridicol, nu pot să scriu aşa de bine ca tine. De obiceiu scriu mai bine, dar acum nu ştiu ce am, că nu-mi pot da degetele la lucru.

Ieri, l-am văzut pe tatăl tău, care mi-a spus că eşti bine, lucru ce mi-a făcut nespusă plăcere. Cu cât îmbătrânim ne simţim mai prost şi dacă n'are să se întâmple ceva care să schimbe starea actuală de lucruri, ceva zguduitor, ceva care să răstoarne sistemul nostru de gândire, va fi rău de tot. Copiii sunt buni, înţelepţi şi drăguţi şi nu-şi bat capul cu lucruri plicticoase; dar cum încep a creşte, o apucă razna şi tot aşa merg pe aceeaşi cale greşită. In copilărie eram bun, milos, drăgălaş, mulţămindu-mă cu orice. Acuma m'am schimbat cu totul. Nu mai prezint interes decât pentru cei care au bunătatea să-mi laude judecata şi spiritul. Totuşi, cred că tu ai fost, se vede, mai nefericit decât mine, fiindcă nu eşti nici răutăcios, nici obraznic.

Intr'un fel te invidiez că te-ai desrobit de vieaţă şi poţi să o priveşti din înălţime, înţelepţeşte, ca un Dumnezeu. Şi să-ţi dai silinţa s'o cunoşti şi să o înţelegi. Din aceeaşi pricină eşti mai lipsit de personalitate,

www.digibuc.ro

mai puţin temperamental şi susceptibil, decât sunt eu. Dar eşti mai sensibil. N'aşi vrea să fiu aşa. Dar aşi dori să-mi pese mai puţin de cele ce-mi par bune şi să-mi pese mai mult de cele care-mi plac. Sistemul tău, însă, nu-mi poate ajuta la nimic!...

Cred c'ar trebui să te duci mai des prin părţile de sud sau poate să mă duc eu prin părţile de nord, să gust din singurătate. Ţi-am spus că nu mă culc niciodată devreme, de fapt însă mă culc. Adorm totdeauna la 10 — când pot — aşa că trebuie să-ţi dai seamă ce mult mi-a plăcut noaptea petrecută împreună cu tine...

Ştii cum muncesc eu? Nu ocolesc nimic, făcând ceea ce trebuie de făcut, ca pe vremea şcolii. Dar fac numai ce-mi place, iar dacă vreau să-ţi scriu în loc să muncesc, atunci aşa fac.

Mă întreb dac'am să pot merge cu tine la Plas Newydd. Ţi-ar face plăcere? Eu nu prea cred. Totuşi trebuie să viu într'o zi să văd la ce lucrezi. Ai să fii cândva un industriaş însemnat? Cred că da. Atunci, am să-ţi naţionalizez toate produsele, confiscându-le, ca să-ţi fac plăcere...

Acum mă duc la un « *cocktail-party* », fiindcă numai aşa poţi să reuşeşti în politică. Dar de ce să reuşeşti? In orice caz, ştiu de ce beau cocktail. Pentrucă dacă beau, sunt mult mai puţin trist decât dacă nu beau!...

Aşi fi foarte vesel să te revăd şi aşi dori să fii şi tu în aviaţie. Numai aviaţia mai este plăcută acum.

www.digibuc.ro

Edward[1]) — *5, Howick Place, SW*[2])
7 Septemvrie 1932.

Nu te porţi prea bine cu mine, cred. Am pierdut multă vreme, anii din urmă, încercând să înfrâng părerea că lumea din punct de vedere social nu stă în întregime pe principii sănătoase şi că în judecata mea asupra vieţii eu am probabil dreptate iar oamenii probabil greşesc.

Am pierdut vremea degeaba, deoarece odată scăpat de convingerea mea, vieaţa ar fi fost mai uşoară; iar eu mai înţelegător şi mai plăcut. Deasemenea aşi fi vrut ca lumea să mă dorească mai mult, căci îmi place să fiu dorit. După cum era de aşteptat, am reuşit foarte bine — şi iată că tu vii şi-mi vorbeşti astfel şi mă laşi să-ţi răspund astfel — dar toate au dat greş. Totuşi e foarte plăcut. Pentru mine contează să fiu înconjurat mereu de oameni, să fiu întotdeauna dorit, să fiu iubit mult şi niciodată să nu rămân singur sau să trebuiască să gândesc. Vezi acestea-s lucruri cu care tu nu-ţi baţi capul prea mult. Dar am văzut că în vederea îndeplinirii scopului final, e nevoie să vezi şi să ştii, să pariezi la curse, să joci bridge, să-ţi placă dansul, să cunoşti toate stelele de cinema şi să fi auzit de Reinhardt, Ld. Beaverhook, Chips Channon, Olga Lynn, Noel Coward şi d-na Corrigan şi dacă-i cu putinţă să-i strigi pe nume. Acum se poate să adaugi la asta şi opera, dar n'am ce-i face.

[1]) In această corespondenţă toate scrisorile lui Antony sunt astfel semnate.

[2]) Depozitele Armatei şi a Marinei.

www.digibuc.ro

Se mai pare că dacă eşti pregătit să munceşti din răsputeri pentru toate acestea şi dacă reuşeşţi să le execuţi bine, să te încredinţezi că au însemnătate (pentrucă numai aşa poţi să le suporţi), deodată când nu te aştepţi, te întâlneşti cu cineva plăcut şi drag şi stai cu el pe o colină înaltă în zori de ziuă şi te simţi om şi eşti fericit 5 minute. E aşa de bine şi am atâta nevoie de aşa ceva, încât restul nu mai face două parale.

Cred însă că tu o scoţi la capăt şi fără! De noaptea trecută sunt gata să încerc şi eu...

5, Howick Place. S.W.
12 Septemvrie, 1932.

In sfârşit la birou, cu puţină vreme disponibilă şi atmosferă potrivită să-ţi scriu o scrisoare lungă sau un poem epic!...

Eşti rău cu mine, ştiu asta, dar totuşi îmi place aşa. Pot să mă plimb pe coline prin ploaie şi să dispreţuiesc lumea şi să mă 'ntorc acasă să râd de X-i şi să fiu mai mare decât ei. Sau pot să-mi iau zborul spre azur, ceea ce şi fac. Sau pot să lucrez la birou şi chiar lucrez.

Dar nu pot ceti poezii şi simţi mult, fără să fiu sentimental şi să mă sprijin pe nădejdile ridicate spre înălţimi, pe visurile zdrobite. Atunci sunt nefericit şi trist. E foarte uşor să fii nefericit când eşti tânăr. Iţi şade bine şi-ţi convine, dar mi-i scârbă de asta. Nu pot decât să-mi urmez drumul, să ţin socoteala şi numărul X-ilor, să lupt în războiu, până când voi putea înfrunta lumea şi pe mine însumi. După asta pot să râd la ei şi de ei şi să-i nimicesc sub haina batjocurei, ceea ce-i bine.

www.digibuc.ro

Dar dacă zbor, intru în complexul inferiorității, fără să aibă vreo însemnătate că mă consider mai mult sau mai puțin superior ca intelect sau că am câștigat mai mult sau mai puțin ceea ce ei n'au. Iată ce efect au asupra mea poeziile și frumusețea intelectuală și sensitivă. Nu, însă, frumusețea fizică, a cărui efect este cu totul contrar.

Dar n'am să scriu acum poeme epice pentru războiul nostru și nici atacuri în epigrame dușmanului, în niciun caz. Am să vânez, am să muncesc, am să aștept cu răbdare evenimentele viitoare; și abia după asta voi înfrunta lumea și mă voiu pune stavilă în drumul ei; așa vom câștiga bătălia.

Mi-a plăcut la P. N., pentrucă am înfruntat lumea. Pentrucă am simțit că am fost eu însumi și am fost stăpân pe situație pentru prima oară și pentrucă mi-am dat seama că eram cei puternici, cu toate că de ani de zile sunt încredințat că nu suntem.

Mă întreb dacă în acest război am luptat mai mult decât tine. Dușmanul e un hoț atotputernic, necruțător și ucigaș și trebuie să stai sub armura virilității, a chibzuinții și a controlului ca să-l înlături. M'a înfrânt adesea, dar la P. N. știu că l'am scuturat puțin. Cu tot scepticismul tău, sunt sigur de asta și de asta mă întreb dacă nu-s un soldat mai încercat decât tine și dacă nu sunt mai în stare să deosebesc dacă o salvă de foc crește sau descrește. (Ce nostimă metaforă! mai sunt 20 de minute până la prânz).

Vezi tu, ceea ce avem de făcut nu-i atât să omorâm balaurul, cât să salvăm fecioarele. Nu-mi dau seama

www.digibuc.ro

cum a putut să-mi placă *Cavalcada*, când lumea-i plină de balauri şireţi cu cozi de şarpe. Intr'o vreme mi-a dăruit multe provizii de plăceri.

Nu mă gândesc decât să împiedic pe oricine ar cădea în păcatul de a-i socoti Dumnezei şi mai ales să-mi apăr fiinţele care-mi sunt dragi. Trebuie de asemeni să salvăm pe C. şi M. (mă gândesc la o acţiune mai redusă) şi pe toată drăgălaşa *jeunesse dorée*, de fascinaţia acestui lucru. Nu-i nevoie să-l zdrobim. Ştii, în vremea rătăcirilor mele, am fost sub puterea lui multă vreme. I-am simţit răsuflarea degoritoare şi greutatea ucigătoare a trupului şi atingerea lipicioasă, rece şi greţoasă a pielei. M'a doborît la pământ, după cum ţi-am spus, de multe ori; dar am ridicat din umeri şi am plecat cu amărăciune în suflet, îndreptându-mă spre lucrurile bune — spre coline şi spre poezia înţelepciunei — şi am lăsat fecioarele care încă zgâriau urechile bătrânului balaur. Şi asta m'a făcut nefericit.

Dar acuma lucrurile s'au schimbat. Abia am luat fiara în seamă. Am trecut prin faţa ei înarmat puternic cu cinste...

Nu m'am tulburat de luptă şi cred c'am început să observ două lucruri: fecioarele ridică ochii ca să mă vadă trecând, iar balaurul se mişcă ca şi cum ar vrea să mă urmeze. Dar nu-mi pasă. Asta-i principalul. Dacă m'aşi întoarce să privesc, ei ar fi tot în acelaşi loc. Dacă aşi spune: « pleacă, balaurule! » ele l'ar ţine în loc. Dacă aşi face cu ochiul fecioarelor, balaurul le-ar săruta.

Dar dacă ne vedem de drum, trecând pe calea noastră, ca şi cum am fi chemaţi de alte lucruri interesante, în

www.digibuc.ro

cele din urmă vor veni şi ei la sfârşit, balaurul va ieşi din gaură şi-abia atunci îl vom putea ataca.

Ce nostimadă şi totuşi ce înseamnă? Mi-a făcut plăcere să-ţi scriu...

Am stabilit că aceste lucruri înseamnă: să ştii ceea ce vrei, să ai un control desăvârşit asupra ta şi să fii totdeauna ocupat. Nu le-am făcut până acuma, dar am început. Imi place sistemul tău de gândire. Imi place tovărăşia ta şi-mi place înţelepciunea ta. Dar este ceva la tine ce-mi dă de gândit şi mă face să mă îndoiesc de seriozitatea noastră. Asta-i rău. Dar îţi mulţămesc c'ai venit să stai cu mine şi-ţi mulţămesc că predici această cruciadă. Vom avea mai mult de vorbit împreună şi mai serios — câteva bătălii mari. Dacă omori balaurul ai să laşi pe A. şi pe N. să-l ridice şi să-l împăieze?

5, Howick Place, S. W. 1.
4 Octomvrie, 1932.

Mi-ar părea rău să nu mă vezi anul acesta, dar nădăjduiesc totuşi c'ai să mă vezi. Şi eu simt că n'am să mai văd pe nimeni niciodată, pentrucă asta-ţi strică echilibrul. Dar ştiu c'am să văd, fiindcă prefer să-mi pierd echilibrul, decât să mă distrug. Imi place mai mult să stau aşezat în scaun şi să-ţi scriu scrisori, decât să muncesc din greu şi afară de asta, avem de luptat cu vieţile noastre triste şi mohorîte şi trebuie să gândim şi să ne stăpânim, să nu fim egoişti, căci anii tinereţii, în care ne bucurăm de dragoste şi joacă şi în care căutăm un echilibru, se sfârşesc în grabă.

www.digibuc.ro

In urma scurtei noastre convorbiri religioase, Davina a dat la iveală o poveste cu un episcop a cărui eparhie fusese vizitată de Dumnezeu, în după amiaza aceea, povestire neîntrecut de abilă şi spirituală. Episcopul şi-a păstrat eparhia cu multă greutate de la cei din R. C. şi şi-a umplut biserica, fără să împărtăşească taina. La sfârşit, un copil, fugind din biserică unde se făceau festivităţi divine, a alergat în câmpie ca să se joace şi, acolo, l'a găsit pe Dumnezeu stând pe o buturugă şi râzând.

Iată un lucru în care tu mergi pe căi greşite — religia. Dar să nu mai vorbim de asta acum. Trebuie totuşi să te întorc pe calea adevărului, într'o zi...

Aseară am stat la o masă manciuriană [1]), straşnică, şi după aceea ţine-te bine. Lucrurile subiective sunt, la drept vorbind, mai bune.

Knebworth,
9 Octomvrie, 1932.

Nu ţi-aşi fi dat « John Brown's Body » să cetesti, dacă n'aşi fi gândit că-i o carte bună şi care să-ţi placă. Nu-i de loc Noel Coward, ştii, şi te face să simţi în afară de 100% Columbia supraîncărcată, Hoover, Ford, U. S. A., că în marea republică este probabil şi ceva din virtute. Dar desigur este, căci altfel Englezii n'ar fi colonizat-o.

M'am hotărît să-mi fac datoria pe lângă Berminsham la sfârşitul săptămânii, dar am să vorbesc numai de

[1]) Un banchet care mi s'a dat mie de Liga Naţiunilor la reîntoarcerea din Manciuria.

www.digibuc.ro

Raportul manciurian care are nevoie de o mânuire cinstită şi, fără îndoială, va fi tot aşa de rău înţeles de conservatori, ca şi de Liga Naţiunilor. Dar, dragul meu, sunt sigur că ceva măcar din aceasta are mare însemnătate. Suntem covârşiţi de fapte mari care înăbuşă şi doboară vieaţa activă şi care la un loc sunt prea mari pentru oricare din măruntele noastre spirite. Oamenii care cred că tot ce dă greş în lume aduce câştig sau că tot ce faci trebuie să-ţi aducă onorarii şi pomeni, greşesc şi sunt neştiutori. E de necrezut că oricare fleac de orator şi oricare spirit mărunt, care abia atinge suprafaţa gândului, îşi închipuie că nepătrunsul mecanism al vieţii sociale ar putea corespunde ideilor lor. Cu cât ar fi mai bine dacă 99% din lumea civilizată s'ar mulţămi iarăşi, ca tine, să-şi vadă de datorie, în aceste vremuri grele...

Insă când conservatorul, negustor de bumbac din Laucs, vine să-ţi vorbească de organizarea monetăriei (pronunţând manetărie) sau când oficiantul T. U. se tânguieşte de mijloacele de producţie şi de cele de consumaţie, să-ţi spun drept, îmi vine rău. Nu mă pot împiedeca să nu-mi vie rău. Nu-mi place decât vinul, fetele frumoase, poeziile, zborul, prietinii, gândurile, ocupaţiile şi buna stare fizică. Cred că n'am uitat pe niciuna.

5, Howick Place, S. W. 1,
13 Octomvrie, 1932.

Iar vom avea războaie civile, cu victorii pentru sud şi victorii pentru călăreţi şi asta va aduce o vieaţă mai blândă, mai simplă şi mai veselă. Dar sunt multe

www.digibuc.ro

de făcut şi multe de schimbat şi moralitatea evului în care trăim, fără savoare şi pervertită, trebuie să moară după cum vor dispare şi unioniştii şi căpeteniile întrunirilor.

Am pornit războiu politic, filosofic şi social împotriva libertăţii şi liberalismului. In locul domniei libertăţii, care însemna lipsă de libertate şi de adevăr, şi'n care nu ai nici pacea duhului, nici ordine, nici activitate, nici înţelegere, în locul libertăţii vreau domnia ordinei în care toate de mai sus se pot căpăta.

Lumea-i plină, nu de înţelepţi sau de oameni luminaţi, cu suflet şi gust şi nici de darurile autodeterminismului, ci e plină de nebuni care nu ştiu ce să se facă şi cum să răspundă chestiunilor economice, filosofice, etice, şi estetice. E ca şi cum ai aplica sistemul universităţilor la o şcoală primară sau la primii ani de şcoală secundară. In lume e acelaşi sistem pe o scară întinsă.

Iată dece am o mare admiraţie pentru catolici. Biserica lor a înţeles cum e lumea şi-au modelat religia după oameni, spunând: «prin voi nu puteţi fi fericiţi; nu puteţi cunoaşte; nu puteţi gândi; toţi sunteţi goi. Noi avem să vă dăm fericirea, avem să vă dăm gândirea. Veţi dobândi simplitatea, blândeţea şi voioşia după care tânjiţi».

Şi în adevăr, astfel fac. Şi în asta constă minunea care de drept nu-i o minune. E realizarea raţională a punctului lor de vedere. Dacă m'ar putea convinge şi pe mine, mâine chiar m'aşi converti, dar nu cred că ar putea. Eu, ori cârmuiesc ori rămân răzvrătit. Dar nu-i la fel cu ceilalţi — şi asta-i ceea ce ar trebui să facem

www.digibuc.ro

noi în politică. Poate am să fac asta cândva. Dacă nu, am să mă însor cu o fată drăguță și am să fiu fericit și n'am să-mi mai bat capul cu fleacuri.

Tu spui că ți-ai fixat linia de conduită a Binecuvântatului nostru Mântuitor — cum îmi spune Mary. Foarte bine. Te-ai inspirat dela Dânsul și ai dreptate. Dar nicio idee, un ideal ori un codice și nici o linie de conduită nu poate să dureze sau să se perpetuieze decât prin organizație. De aceea s'a organizat religia și trebuie să o sprijinim, nu pentrucă ni-e drag preotul sau credem că cele Zece Porunci sunt cuvintele Domnului; ci trebuie să-o sprijinim cum sprijinim pe rege, poliția și guvernul, fiind instituțiile noastre. Regele ar putea să fie un om de nimic, sau primul ministru un om lipsit de inteligență, iar poliția s'ar putea să fie bătrână, neputincioasă și demodată. Atunci vom încerca să-i imaginăm, să adaptăm și să remediem; am fi dobitoci dacă am spune că regele, primul ministru și poliția n'au nicio însemnătate.

Și iată, nu-s nici șef și nici răzvrătit, deoarece văd lucrul acesta mai limpede ca cetățean decât ca spirit.

De aici urmează o politică, o credință tulbure și o plângere față de simpatizarea mea cu catolicismul — lucru nepotrivit. Dar din toate acestea se naște o părere și un crez care devin din ce în ce mai mult ale mele, ca o materie ce se întărește și se cristalizează într'o lume nebuloasă aproape fără formă.

Dar vom dezbate subiectul mai pe larg, mai în amănunt și aparte. Deasemeni voi studia « eclectismul » — și apoi am să-ți scriu despre asta și despre educația religioasă.

www.digibuc.ro

Nu-mi amintesc ce-am spus despre celălalt război, cel obişnuit; dar nu vreau să fii silit să-ţi dai masca de gaze lui! Ciuda mea pe război este că l'am scăpat. Fiecare-mi spune sau vrea să-mi spună: *a)* ce fericit eşti, a fost un iad — noi l-am urît. Vom avea grijă să nu fiţi nevoiţi să treceţi printr'un război — căci noi l'am făcut, îl cunoaştem şi ne-am ales cu ceva ce voi n'aveţi să dobândiţi niciodată, şi *b)* floarea tineretului englez a fost ucisă, ca ei n'au să mai fie alţii. Grenfells, Listers, Chartenses — cei mai buni — s'au dus. Să le dăm ceea ce li se cuvine. Au fost buni. Dar şi proştii pot să lupte în război, pentrucă trebuie. Nu-i nicio scăpare. E simplu şi limpede. Când ai murit eşti mare. Dar să trăeşti pacea, asta-i greu, obositor, plictisitor, complicat, încâlcit şi nesigur. Şi dacă mori în timp de pace eşti un nimic.

Pacifiştii m'au îndrumat pe un drum greşit. Asta-i tot. Respect şi admir puterea, vitalitatea şi limpezimea de cuget, acţiunea şi exprimarea. Admir moartea. Imi place şi negru şi-mi place şi alb. Dar nu cenuşiu.

5, Howick Place, S. W. 1,
17 Octomvrie, 1932.

Cred că ai talent, dac'ai putut scri asemenea poemă. Iţi iert « Dinainte au plecat milioanele » pentrucă restul e bine rimat şi ritmat (ca şi asta de altfel), dar şi perfect gramatical.

Nimic nu-i aşa de bine cum a fost altă dată, dar toată arta şi bucuria vieţii constă în a aştepta ceva mai bun. Şi asta-i — acuma mi-a venit în minte — asta-i exact ceea ce exprimă poezia!

www.digibuc.ro

Am studiat « eclectismul ». Iată singurul principiu care nu va intra niciodată în educaţia religioasă. Pentrucă mizeria umană este tot eclectică. Ooamenii trebuie să înveţe un singur lucru şi să-l înveţe definitiv şi cu încredere, spunându-li-se, că dacă nu cred sunt dobitoci.

Nu stă în puterea noastră să cântărim meritele şi să stabilim valoarea Mahomedanismului, Budhismului, Creştinismului, Transmutaţiei, Liber-arbitrului, Predestinaţiei, Infailibilităţii sau Naturei Divine, după cum nu ne stă în putere să ne hotărîm dacă argintul va fi remonetizat sau Montagu Normand readus la Bancă. Din nenorocire, tot trebuie până la sfârşit s'ajungem la o încheere, să luăm o măsură, cu privire la lucrurile din urmă. Dar la drept vorbind, dacă am fi fost mai bine pregătiţi, n'ar fi nevoie să ne mai batem atât mintea cu ele.

A face religia eclectică, înseamnă a-ţi îngădui iertarea tuturor păcatelor pe care le săvârşeşti, fiind încredinţat că tu ai dreptate şi că Dumnezeu greşeşte. E mai multă uşurinţă în acest sistem decât prostie.

Acum mă duc să fac o baie, să-mi pregătesc valiza şi pe urmă să plec la « Iolanthe » cu M.

Sunt certat cu vieaţa ; n'aşi fi, dacă educaţia mea religioasă n'ar fi fost eclectică.

Camera Comunelor,
14 Noemvrie, 1932.

Inainte de a începe desbaterile furtunoase, ceea ce nu-mi pare foarte potrivit la ora asta a zilei (6 a. m.), de ce să nu scriu un rând?

www.digibuc.ro

Mai întâiu de toate, tatăl tău trebuie să fi fost foarte impresionat de călătoria noastră la P. N. Felul cum a descris frica de a fi în aer a mişcat Camera Comunelor, ceea ce nu s'a mai întâmplat de când un tarif (am uitat care) s'a schimbat dela $33^1/_3$ la $33^2/_3$. Pare un lucru groaznic. Dar să n'o iai altfel; nu înfiorător pentru tatăl tău, ci pentru Camera Comunelor. Pe ei nu-i mişcă decât lucruri de acestea. Dar negreşit, frica de-a fi în aer e altceva decât frica de aer aşa cum am simţit-o noi în ziua aceea (cel puţin eu am simţit-o, tu erai aproape inconştient).

Nimeni n'a priceput ce-a vrut el să spună şi mai argumentăm încă. Eu spun că el a vrut să vorbească despre dezarmare şi mai ales că «restricţia locală este *a)* neputincioasă şi *b)* nefolositoare şi că e de mai mare însemnătate să ne placă — mie şi ţie — să zburăm la P. N., decât să svârlim bombe în oamenii păcătoşi». Sunt sigur că asta a vrut el să spună. Dar fiecare spune că el a înţeles să suprime R. A. F.-ul şi (?) A. A. F.-ul... Poate astfel pretinde Daily Mail. In urmă, fără îndoială, fiecare ar putea şti.

Iată, asta-i. Aseară, am avut întâlnirea Birmingham, într'un cinema. Toţi au venit, după cum îşi puseseră în minte «să vadă pe Marilene Dietrich». Era o atmosferă înflăcărată şi cred că am ţinut un discurs bun.

In urmă mi-am băgat nasul şi în dezarmare. E ca şi cum ar trebui să te scoli dimineaţa — groaznic dar inevitabil.

Şi acum, să trecem la lucruri mai de seamă. Cred că războiul n'a izbucnit în zadar — zvonul venirii lui

www.digibuc.ro

parcă a fost îngrozitor şi cred că — dar fără îndoială nu noi — am apărat un Paradis pentru o Evă. Vinerea trecută am fost cu avionul la Munich şi am petrecut Sâmbătă şi Duminică împreună cu C. şi am venit înapoi Luni...

Va trebui să vii în sud iarăşi. E timpul. Am să-ţi scriu. Am visat şi am fost distrat...

5, Howick Place. S. W. 1,
22 Noemvrie, 1932.

Mă văd silit să-ţi scriu puţine cuvinte despre Noel Coward. Am avut oarecari îndoieli asupra părerilor tale despre el şi despre influenţa lui. Asta din urmă cred că e dublă, dar nu mă refer decât la aspectul public — adică tonalitatea, efectul şi moralitatea pieselor lui publicate şi jucate.

Ştii că totdeauna am avut părerea că nu-s aşa de rele. Aseară ne-am dus la revista lui şi Davina mi-a spus — « Dar e de partea voastră ». Mereu acelaşi lucru. Îşi bătea joc de ceea ce trebuie şi râdea de toate câte râdem şi noi. Nu urăşte cum urâm noi — ştiu; dar noi suntem noi şi nu el, iar ridiculizarea e o armă mai bună decât ura.

Cum se poartă în vieaţa lui intimă şi ce înrâurire — ca persoană — poate să aibă asupra Evelor noastre, asta-i altă chestie. Dar calitatea lui e perfectă. E bine.

Maică-ta i-a spus mamei că te-am luat cu avionul şi te-am purtat prin furtună — şi se temea că ai murit de frică, cum a şi fi fost de altfel, şi se plângea că mie puţin mi-a păsat — ceea ce iarăşi e adevărat. Dar cu toate acestea...

www.digibuc.ro

Imi pare rău că n'ai putut înfrunta lupii[1]). Dar evident, aveai dreptate. Am de lucru.

Camera Comunelor,
24 Noemvrie, 1932.

Nu, desigur; nu putem să ne dăm seama exact cum ar decurge războiul; pentrucă nu suntem destul de aproape; dar tot nu ne vom da sama, chiar când vom fi mai aproape. Un război n'ar fi nici bun, nici grandios; nici înţelept. Pierderile însă nu le-am suferit nici eu nici tu. Aşa că să încheiem cu asta.

E adevărat că otrava de şoareci nu-i bună dacă place şoarecilor. E adevărat că Noel Coward nu-i conform cu pretenţiile tale un mare artist. Cred însă că e mai bun decât îl socoţi tu. Nu sunt de părere că-i un artist prost. Artiştii mari sunt puţini, cei mulţi sunt proşti. El nu-i nici una nici alta.

Dar pe ce te întemeiezi tu când strigi că-i un fleac, că n'are nicio valoare, că-i nevrednic? In afară de părerea ta personală (care e cu mult mai preţioasă decât orice) tu spui că-i prost artist, fiindcă place oamenilor lipsiţi de gust. Dar oamenilor lipsiţi de gust le place şi Shakespeare. Vei spune: — « Dacă-i aşa, atunci cel puţin într'atât au puţin gust ». Aşi putea spune acelaşi lucru despre Coward.

Asta-i una. Dacă şoarecilor le place otrava şi nu păţesc nimic, asta mă surprinde. Dar dacă la analize

[1]) Willow telegrafiase că nu poate veni la Knebworth fiindcă era iarnă grea şi regiunea e bântuită de lupi.

www.digibuc.ro

chimice se vede că totuşi şi-a păstrat proprietăţile ucigătoare, e o minune adevărată. La fel copiilor de la Ritz le place cântecul «Copiii de la Ritz». Dar cântecul acesta dă în vileag tot ce se spune de copiii de la Ritz. Nu găseşti că-i ciudat?

Dacă eu îi plac lui... şi dacă ţine la mine, cu atât mai mult cu cât sunt mai urâcios, asta nu înseamnă numai decât că sunt un om de nimic. Dacă aşi fi încercat să-l fac să mă urască, ai putea spune că sunt un actor prost. Dar Coward nu încearcă decât să câştige parale şi dacă spunând ceeace gândeşte câştigă bani şi dacă ceeace spune e tocmai ceeace socot că trebuie spus — atunci sunt mulţămit. Nu-i geniu, dar e bun. Punctul său de vedere e cel just. Poate că are aspra altora o proastă înrâurire şi că admiratorii lui sunt nişte bieţi nenorociţi. Poate din pricină că... iată, nu ştiu. M'am săturat de subiectul acesta — am obosit, aşa, deodată.

M'am aşezat, încredinţat c'aşi putea scrie despre aceasta la nesfârşit, dar la un moment dat m'am plictisit. Semn că nu-i un subiect care merită şi că am stat prea târziu ieri noapte...

Mi-i urâtă iarna. Mi-i urât lucru. Mi-i urât pustiul. Şi-s plin până'n gât de toate trei.

Trebuie să ne 'ntâlnim numaidecât. Dar cum?

Aici trebuie să introduc două scrisori de la Antony către sora sa, Davina, referitoare la problemele religiei pe care le încheiase în corespondenţa sa cu Willow.

Davina îi scrise din Irlanda despre păcatul strămoşesc, pe care el îl desbătuse cu Arnold Lunn; odată cu alte subiecte,

www.digibuc.ro

ca semnificaţia botezului etc., Antony, a cărui păreri în materie de religie erau încă şcolăreşti şi primitive, cu toată discuţia sa cu Arnold Lunn şi Mary Erskine, şi cu toată simpatia care s'a născut din aceste discuţii pentru Biserica Romano-catolică, i-a răspuns, la 6 Decemvrie:

> Ah, la ce scrisoare lungă şi plăcută, la ce scrisoare bună, la ce scrisoare nostimă am de răspuns!
>
> Desigur, nu ştim de ce soartă se bucură Adam în lumea cealaltă şi cum se comportă — se poate foarte bine să fi căzut iar în păcat şi să ne fi pus într'o încurcătură mai mare. Nu ne putem referi decât la ceea ce ştim. Dacă ar fi să cazi într'un păcat greu, ar fi să-i laşi Rosanagh-ei [1]) pe suflet o umbră care ar amărî-o toată vicaţa ei. Aşa că, precum vezi, nu-s chiar aşa de stranii şi bizare păcatele strămoşilor până la a treia şi-a patra generaţie.
>
> Socot că relativa cantitate de apă de pe fruntea unui copil, la botez, ca şi numărul nebuloaselor din Universul lui Jeans sunt cu totul neînsemnate. Ce are face că tu şi naşii Rosanagh-ei v'aţi luat răspunderea s'o învăţaţi că lumea nu-i numai de carne animalică sau nedisciplinată ci sufletească, umană şi controlată. Ei bine, fără îndoială că Rosanagh are să înveţe de la început că lucrurile alese şi deosebite ne vin din suflet nu din trup, de la Dumnezeu nu dela Natură. Asta nu înseamnă că-i o greşeală sau că-i rău să-ţi placă emoţiile sensoriale, dar în tot cazul nu ele trebuie să fie călăuza de căpetenie în vieaţă.

[1]) Fiica Davinei.

www.digibuc.ro

Puterea de a le aprecia şi a le gusta îţi vine tot din suflet şi din spirit.

Faptul că un copil primeşte acest adevăr materializat printr'o picătură de apă, arată cât suntem de mici şi câtă nevoie avem de simboluri şi de organizaţie, deoarece ne conducem după semne.

In ce măsură e pedepsit un copil care n'a fost botezat, depinde negreşit — cel puţin aşa cred eu — de pricina pentru care n'a fost botezat. Dacă n'a fost botezat din dispreţ pentru biserica lui Dumnezeu, atunci e rău; după cum e rău când nu-ţi ridici pălăria în faţa unei doamne din dispreţ pentru ea. Dacă n'a fost botezat pur şi simplu din neglijenţă atunci tot e rău, deoarece cu cât un lucru e mai mic cu atât nenorocirea creşte dacă nu-l iei în seamă. Deasemeni, dacă nu-ţi ridici pălăria — un lucru care nu cere sforţare mare — pentru că ţi se pare obositor, eşti un om de nimic, ceea ce-i mai rău decât dacă ai fi dispreţuitor. Dacă a fost o greşală — de exemplu n'ai văzut doamna pe care trebuia s'o saluţi — asta se poate îndrepta.

Nu putem explica de ce ni se cere să facem aşa ori aşa. La fel, nu putem explica de ce există un Dumnezeu binevoitor şi atotputernic sau de ce există necazuri şi nenorociri. Dacă am putea — oh! ar fi foarte simplu şi uşor.

Oamenii din Răsărit caută podoabe
Iar timpul şi victoriile le înseamnă;
Dar cei ce poartă Crucea lui Hristos,
Alunecă veseli în întuneric.

www.digibuc.ro

Inainte de a da la o parte toate acestea spunând: «E un non sens, e încurcat şi neverosimil» ar trebui să înlăturăm însăşi adevărul celor întâmplate în Palestina acum 1900 de ani. Nimeni n'a mai fost în stare să facă aşa ceva.

Cu cât Jeans face mai multe descoperiri, cu atât totul devine mai interesant şi mai greu de priceput; ceea ce, după părerea mea, este o pricină mai mult să ne agăţăm mai strâns de lucrurile pe care le cunoaştem şi să nu ne avântăm fără ancore şi fără corăbii într'o mare din ce în ce mai adâncă, mai misterioasă şi mai viforoasă.

N'am spus că mă obosesc colinele şi soarele. Citeşte din nou. Am spus că simt din ce în ce mai mult că numai soarele şi colinele sunt realităţi dătătoare de bine şi de bucurie; dar că nu le pot cuprinde. Mi-e dragă vieaţa — dar nu prea văd mult în ea, acum. M'am săturat de beţivul acesta şi de prăvălia aceea şi de Londra şi de gustul prost şi uimitor de abject, de care nu poţi scăpa în vieaţa modernă. Asta şi cu datoria Americii sunt cele mai de samă probleme ale timpului nostru...

O, da, este nevoie de un mare război împotriva nebuniei moderne — «netrebnicie» e calificativul lui Willow — şi trebuie să recunoşti că-i bun. N'am să vin la voi de Crăciun. Ma duc acasă şi-mi pare bine; iar după aceea poate voi pleca în Elveţia.

In altă scrisoare, tot către ea, scrisă la 27 Decemvrie, spune:

Anul trecut, pe vremea asta, vedeam toate în negru, pentrucă toate-mi mergeau cât se poate de prost. Anul

www.digibuc.ro

acesta, mă simt în al noulea cer pentrucă toate merg mai bine decât am îndrăznit să nădăjduesc. Abia îndrăznesc să respir în clipa asta, pentru c'am clădit o colibă mică pe o întindere largă de nisip şi în fiecare clipă se poate prăbuşi înghiţită de adâncul pământului. Mi se pare de cea mai măruntă însemnătate că trăim sau că murim, că suntem veseli sau mâhniţi; dar e absolută nevoie să ne dăm toată osteneala să facem cât putem mai mult.

A doua zi, i-a scris lui Willow:

Knebworth,
28 Decemvrie, 1932.

Nu vrei să mă 'nveţi filosofie? Mă întreb cum faci oare ca să trăieşti singur şi să munceşti, să citeşti cărţi şi să nu depinzi de nimeni? Eu samăn din ce în ce mai mult cu M. — trebuie să mă mişc, să trăiesc înconjurat de lume, plin de senzaţii şi îndeletniciri.

Acum petrec vacanţa Crăciunului acasă. Sunt aici de Vineri, am vânat, am călărit, am zburat odată de două ori, am invitat câţiva fermieri şi sunt aşa de neliniştit că mâine mă întorc la birou, încât nu-mi mai pot lua gândul de la asta! E rai, nu-i aşa? Afară de asta, sunt adânc mişcat că un fermier de aici e foarte sărac, casa i s'a dărâmat, umblă în flenduri şi abia are un flăcău care-l ajută la fermă şi nici acestuia nu are de unde să-i plătească ce i se cuvine...

Aşi dori o vieaţă mai mică, mai simplă şi mai veselă, ca a cavalerilor; şi nu găsesc decât radio, aeroplan, gazetă, cluburi de noapte şi vorbesc numai de milioane,

www.digibuc.ro

de maşini şi organizaţii — ca marii industriaşi. Şi totuşi nu ştiu nimic şi nu mă pot concentra asupra unei cărţi — iată una din pricinele pentru care-ţi scriu scrisoarea asta...

N'ar trebui să plec în Elveţia, cu o datorie de 1000 de lire; nu-i aşa?

Cred c'ar trebui să fiu bucuros dacă nu plec, cu toate că ştiu că lipsa de bani n'are să mă 'nveţe minte.

Vom avea iar război? In curând? Asta mi-ar face mare plăcere.

Şi corespondenţa se încheie astfel:

5. Howick Place, S. W. 1,
12 Ianuarie, 1933.

...Scrisoarea pe care mi-ai trimis-o e plină de înţelepciune şi mi-a fost de mare ajutor. Mai cu seamă două observaţii sunt perfecte: 1) « numai zeii se pot bucura de libertate; noi n'avem parte de ea ». (Acuma după ce am reprodus pasagiul îmi vine să adaug « extras din » şi să scriu un comentariu scurt deasupra).

Oricum ai dreptate — foarte multă dreptate şi de asta cred că *a)* educaţia religioasă ar trebui să fie mai puţin eclectică şi *b)* de asta doresc să fiu romano-catolic şi poate *c)* de asta în politică sunt tiran şi autocrat şi nu democrat şi de asta cred în războiu şi'n tunuri şi nu în pace, arbitraj şi conferinţe.

Dar: 2) « Nu sunt de compătimit şi ştiu că fiecare trebuie să se susţie singur, să se lovească de pragul de sus şi să se păzească singur » — şi asta-i adevărat deasemeni,

www.digibuc.ro

grozav de adevărat şi din pricina asta nu trec la Romano-Catolicism.

Greşala cu noi — Englezii, şi Englezii instruiţi — este că am avut o educaţie eclectică de multe generaţii şi am crescut sub scutul libertăţii, aşa că timp de o clipă am fost, atât cât pot oamenii să fie, aproape zei. Atunci, n'am avut griji ca tine, nici situaţii încordate şi am ajuns rău, asta-i tot. Mi-ar fi plăcut să fiu mântuit de Biserica Romane-Catolică şi de un preot. Dar cu temelia asta nu-i cu putinţă, aşa că are să trebuiască sau să mă mântuiesc eu singur, ceea ce-ar fi bine dar plictisitor, sau nu, ceea ce-ar fi plăcut, dar rău.

Acuma nu mai am de spus decât că,
Ai cea mai mare dreptate.
Nici vorbă că ne vom întâlni cât de curând.
Războiul e pricina.
Sunt fericit.

Edward.

Cu aceste cuvinte, povestirea de faţă se încheie. La vremea când au fost scrise, planurile lui Antony erau mai grandioase ca oricând. Se îndrumase pe calea cea bună în afaceri şi'n politică. Munca lui era plină de merit având totodată îndestul răgaz să se bucure de îndeletnicirile lui de preferinţă. In ceea ce priveşte sufletul, Antony era mai încrezător şi mai vesel decât înainte. Am petrecut Crăciunul, care mi-a fost dat să fie cel din urmă, la Knebworth. A fost plin de încântare şi fericire. Am vorbit mult, de tot felul de lucruri.

www.digibuc.ro

Am vorbit despre Raportul Manciurian, i-am povestit toată experienţa pe care am câştigat-o în Răsărit şi i-am arătat cum socot eu că se poate limpezi încordarea din Răsărit.

Am discutat despre Liga Naţiunilor şi despre planurile de dezarmare şi pace. In această chestie s'a arătat nu atât de partea armatei cât de partea războiului. Problema anevoioasă, la care nu putea găsi niciun răspuns, era că de îndată ce o pace permanentă ar fi fost stabilită şi îndeplinită, iar armatele şi flota ar fi încetat de a mai fiinţa, nu s'ar mai găsi folosire însuşirilor bărbăteşti pe care le desvoltă lupta; iar trupul şi caracterul omului ar decade. Zadarnic îi obiectam că el însuşi n'a ajuns la o desăvârşire trupească prin armată sau prin marină şi că puţini din prietinii lui pentru care aveam dragoste şi admiraţie au făcut vreodată parte din una din cele două autorităţi militare şi că vieaţa e bogată şi plină de aventură şi fără război. Aceste toate nu l-au mulţămit de loc; dar singurul argument cu care reuşesam să-l sdruncin era că dacă n'ar mai fi război n'ar mai exista nici pacifişti.

Am discutat despre India pe care o cunoşteam amândoi. Era de netăgăduit de partea celor ce credeau că raporturile informative politice ale guvernului sunt prevestitoare de nelinişte şi de capitulare; dar cu cât adâncea chestiunea cu atât i se părea mai greu de a armoniza această părere în realitate.

« Nu văd mare deosebire între tine şi Lloyd » mi-a spus, « amândoi recunoaşteţi că politica are riscuri şi dacă-i aşa de ce mai faceţi politică? » — « Pentrucă — i-am răspuns — nu există politică fără riscuri şi fiecare om trebuie să judece şi să aleagă care risc e mai mare şi care e mai mic ».

Am discutat despre religie. Antony ne-a vorbit despre prietinia pe care o legase în scurt timp cu Părintele Cowley, căruia

www.digibuc.ro

îi dăduse porecla de « Giotto »[1]) şi ne-a povestit cum acest prietin i-a răspuns — când el, Antony, îi vorbise despre simpatia lui pentru Cultul Romano-Catolic: « Mai întâi de toate de ce nu-i dai bisericii tale o putinţă de convertire; ai încercat asta? ». A recunoscut că acest sfat era plin de înţelepciune şi de seriozitate şi avea de gând să-l urmeze.

Am discutat, de asemeni, despre cărţi şi oameni, despre vieaţă, despre dragoste, despre viitor şi tot ce ne rezervă viitorul, despre toate chestiunile ce ne legau pe amândoi. Antony era comunicativ din fire, dar în zilele acelea a vorbit mult mai liber cu mama sa decât cu mine. Inclinarea lui puternică spre lirism şi aventură nu i-a fost niciodată pe deplin satisfăcută de vieaţă. Gusturile lui bărbăteşti au fost în întregime realizate în foot-ball, box, ski, polo şi zbor, dar sufletul lui de poet suspina după un ideal pe care nu l-a atins niciodată. La prietinele lui — a avut destul de multe — a descoperit însuşirile care-i inspirau acest ideal, fără însă a i-l satisface. Abia în anii lui din urmă, toate imaginile visurilor lui se întrupaseră într'o fată, care de la vârsta de douăzeci de ani i se păruse altfel decât

[1]) « Giotto » venise în Knebworth ca să ţie o serie de predici în cursul toamnei. După o scurtă cunoştinţă, l-a rugat pe Antony să-l ia şi pe dânsul în zbor cu avionul său. Din aceasta a ieşit o prietinie care a devenit mai intimă în timpul primelor luni din 1933. Antony i-a scris la începutul lui Ianuarie: « Vreau să-ţi spun următoarele: Inainte de a te cunoaşte, eram nenorocit. Mi-ai fost de mare ajutor şi mai ales mai ajutat ca să mă ajut singur. Acum mi se pare că anul 1933 e cel mai bun din vieaţa mea. Nu ştiu, dar lucrurile se arată bune şi sunt deplin încredinţat că vizita la Casa St. Edward e de mare însemnătate. M'ai ajutat să fiu mai puţin rău şi sunt încredinţat că Dumnezeu a înţeles şi a fost mulţămit. Abia acum gust din tot sufletul mulţămirea.

www.digibuc.ro

toate celelalte. Era pe vremea aceea o fetiţă de doisprezece ani şi de pe vremea când nu-i era decât tovarăşa lui de joacă, Antony « se minuna de dânsa » şi ei i-a păstrat toată afecţiunea până în clipa din urmă.

După un bal de la Londra, la care a luat şi ea parte — primul ei bal — Antony a scris despre dânsa: « C'a fost mai fermecătoare decât calea lactee — aşa de frumoasă între celelalte, încât toate femeile drăgălaşe ar fi trebuit să plece acasă ca să se ascundă de ruşine ». De atunci încolo singurul lui gând a fost să-i câştige dragostea şi cei trei ani din urmă a vieţii lui au fost în întregime sub înrâurirea şi puterea acestui cult. Se săturase de singurătate şi dorea din răsputeri să se însoare. A suferit mult de chinul îndoielii, dar către începutul acestui an, se părea că în sfârşit e gata să-şi atingă ţinta. In ziua de Anul-Nou îi scria din Crambone surorei lui, Dawina Erne: « presimt că anul 1933 are să aibă un mare răsunet în lume, în ţară şi în familia noastră. E vremea fluxului — a fluxului care răstoarnă orice suferinţă şi amărăciune şi anul va însemna începutul unei vieţi noi, a unei lumini noi, a unei mari nădejdi şi a unei nemărginite fericiri. Dar asta nu-i decât o presimţire şi mai bine i-aş da pace, stând cu sufletul la gură în fiecare rugăciune ».

N'a mai trăit decât patru luni. In acest timp, a petrecut un scurt dar plin de farmec concediu în Elveţia, a călătorit în Suedia şi a scris pentru revista Kandahar o dare de seamă asupra skiului în acea ţară, a ţinut un discurs în Camera Comunelor despre India şi a primit pentru el multe cuvinte de laudă, iar prietinii îl judecau ca pe un om cu viitor strălucit. Dar aşteptările cu care s'a început anul 1933 n'au mai fost şi n'or fi deapururi înfăptuite. Pentrucă lui Antony nu i-a fost

www.digibuc.ro

dat să îmbătrânească. A fost tinereţea întruchipată şi tinereţea lui îşi secase izvorul.

In timpul acestor din urmă luni, s'a lăsat furat din ce în ce mai mult de zbor. Locuia cu noi la Knebworth deoarece chiar înainte de Crăciun apartamentul său din Londra fusese distrus de un incendiu, împreună cu cărţile, tablourile şi mobila. Puţin mai înainte i se furase din automobil pardesiul şi o valiză (pe care o primise în dar la aniversarea majoratului) cu toate actele personale şi titluri de valoare pe cari le avea înăuntru. Totuşi, pierderea acestor bunuri nu i-a pricinuit o supărare mai mare ca pierderea sau distrugerea unei jucării când era copil. Il vedeam puţin. Se ducea în oraş, în fiecare dimineaţă, la biroul său, la Depozitele Armatei şi Marinei şi în fiecare Duminică se ducea la Hendon, unde făcea zboruri cu aparatele escadrilei sale. «E îngrozitor cât de mult îmi place să zbor» i-a spus într'o zi mamei sale — «şi numai din pricină că-i aşa de frumos». li povestea tot ei ce latură nouă a meteorologiei s'a întemeiat prin observarea formării norilor şi efectele lor asupra vremei. Dar cel mai mult îi plăcea să plutească în văzduh la ceasul apusului, când cerul întreg era cuprins de purpura culorii.

In după amiaza Duminicei de 30 April, a venit pe neaşteptate la Knebworth cu avionul său, împreună cu Roger Bushell, un ofiţer camarad. Era o zi de primăvară desăvârşită şi toate erau în culmea splendorei. Antony, cu prietinul său, a jucat tenis; iar după ceai au stat de vorbă până aproape de opt seara cu mama sa care supraveghea punerea la punct a grădinii. După asta, amândoi au zburat împreună înapoi la Londra. Ultima imagine a fost a avionului adâncindu-se în zări, printre copacii parcului, în strălucirea de sărbătoare a apusului.

www.digibuc.ro

A doua zi la şase seara, a plecat de la Depozite, ca să ia parte într'o formaţie de zbor, cu escadrila, la Hendon. Manevrele se pregăteau în vederea unei parăzi speciale, care urma să aibe loc peste o săptămână, în prezenţa Prinţului de Wales. In vreme ce escadrila executa o mişcare de « picaj », deasupra aerodromului, comandantul escadrilei — un ofiţer de aviaţie care numai pentru seara aceea înlocuise pe comandantul titular al escadrilei — a « picat » atât de brusc în pantă rapidă şi a ţinut « picajul » aşa de mult, încât toate trei aparatele din frunte au atins pământul. Antony zbura în stânga comandantului şi ţinut de obligaţiile zborului urmărea din scurt mişcările şefului. Aparatul său s'a izbit de o movilă mică de pe teren, cu atâta putere, încât s'a dat peste cap, iar el şi însoţitorul au fost omorîţi pe loc. Ancheta ulterioară a hotărît, fără nicio discuţie, că nu i s'a putut reproşa nici cea mai mică vină. Din partea lui n'a fost nici greşală de pilotaj, nici lipsă de adresă nici eroare de judecată, şi nici un fel de greşală, ci numai respectul rigid al datoriei, care era de aşteptat de la el. A executat în amănunt tot ce i se ceruse să facă, până sub aripa morţei. Astfel, într'o clipă, fără prevestire, fără anticipare, a trecut în marele necunoscut, el — atât de plin de vitalitate, luând în tovărăşie toate nădejdile, aspiraţiile şi marele eforturi din scurta lui trecere în câmpia vieţii.

Despre floarea tinereţii care pierise în Războiul cel Mare, Antony scrisese: « După ce au murit au fost preamăriţi ». Şi moartea lui a fost în serviciul patriei, ca şi a eroilor din 1917, cu toate că pe el nu l'a doborît o mână duşmană. Măcar în asta, dacă nu în altele, a avut noroc. In clipa morţii n'avea aproape niciun venit. Era liber — ciudat de liber — de orice încercuiri materiale. Poate din pricina unui presentiment al

www.digibuc.ro

inconştientului care-l vestise că era predestinat pentru o trecere de scurtă durată pe aici. Dar în scurtul său popas, a gustat vieaţa din plin, până în adâncuri. A trăit înfruntând primejdiile şi-a cules tot ce poate da vieaţa mai bun. In schimb şi el s'a dăruit cu dragă inimă şi voie bună în slujba altora, ori de câte ori s'a ivit împrejurarea.

« Mamă, crezi c'am să ajung vreodată vestit? » — a întrebat odată. Nu i-a fost dat să înfăptuiască ceea ce aduce glorie. Dar Antony va rămâne în sufletele noastre, prin ceea ce a fost, nu prin ceea ce a făcut. Şi ceea ce a fost se vede cel mai bine în scrisorile sale.

De aceea, noi care le-am primit şi le-am păstrat, am dorit să împărtăşim unele din ele cu semenii noştri, în nădejdea că unii dintre ei, ca şi noi, vor reuşi să simtă, gândindu-se la el, că lumea noastră bătrână recapătă puterea tinereţii, nădejdile se avântă în înălţime, desnădejdea păleşte zadarnică, sufletele prind curaj şi mădularele se înzdrăvenesc iarăşi.

www.digibuc.ro

APENDICE

Scrisorile nenumărate de la cei cari ne-au împărtăşit durerea şi cari l-au preţuit pe Antony ne-au îngăduit să ne dăm seama de câtă dragoste s'a bucurat în vieaţa lui scurtă şi ce multe şi deosebite preocupări a îmbrăţişat. Cele câteva citate mai jos au fost alese nu ca cele mai bune — căci sute din celelalte sunt tot atât de preţioase — ci ca cele mai reprezentative a diferitelor cercuri în care activa: sociale, politice şi sportive. N'au fost citate decât frânturi şi în deosebi acele care vorbesc despre caracterul lui şi înrâurirea asupra celor cu care venise în contact.

De la d-l Somers Somerset

Totdeauna l-am socotit pe Antony ca pe cel mai plăcut şi atrăgător camarad din câţi am cunoscut. Iţi făcea bine ori de câte ori îl întâlneai şi îţi dădeai seama de ceea ce ar fi trebuit să fii; sufletul fiinţei lui era un amestec minunat de muncă şi plăcere şi din pricina asta erai înclinat să-l învidiezi.

Cred că nimeni n'a avut o vieaţă mai fericită, o familie mai înţelegătoare sau un cerc de prietini mai numeros decât el — prietini ce l-au iubit şi l-au admirat atât de mult, încât pretutindeni era întâmpinat cu zâmbetul fericirii... Antony era întruchiparea curajului şi a îndrăznit să păşească pe culmea cea mai înaltă a existenţei... şi vieaţa i-a strălucit plină de dibăcie, delicateţă, generozitate şi dragoste şi, pe lângă toate, cea mai desăvârşită calitate din lume — curajul neclintit...

Fiul dumneavoastră a fost un om împlinit şi-mi dau seama ce mândri trebuie să vă simţiţi de el... Da, Antony a fost ca un suflu al avântului

www.digibuc.ro

şi puţini vor fi ca el, căci e tare greu să ai nouă parţi din zece numai virtuţi...

De la Lady Desborough.

« In urmă lasă izbândirea durată în stâncă, strălucirea desăvârşită, adâncimea şi pacea liniştită a nopţii ». Cuvintele acestea îmi cântă în suflet ori de câte ori mă gândesc la Antony. Ştii cât ne era de drag — îl iubeam altfel decât pe ceilalţi. Sunt încredinţată că toată lumea îl îndrăgise. Mi-a rămas în minte ca o imagine vie şi-l văd sărind pe fereastra căsuţei noastre, la Londra, în vara aceea în care Imogen a venit pe lume. Eu împreună cu ea şi cu Ivo stăteam înăuntru îngrijoraţi şi plini de temeri şi deodată a apărut el în mijlocul nostru, ca un torent al veseliei...

De la Hon. Lady Grigg.

...Antony a fost un om rar şi minunat; l-am socotit totdeauna ca un spirit al tinereţii, care n'a vrut să rămâie cu noi şi să îmbătrânească...

De la d-l Edward Murray.

Eu, ca American, am descoperit în el tot ce are Anglia mai bun şi mai ales. A fost croit să fie erou şi în durerea dumneavoastră crudă nu trebuie să uitaţi mândria de-a fi avut un fiu atât de strălucit, căci toţi cei cari -au cunoscut pe Antony şi-au dat seama ce-aţi fost şi ce-aţi însemnat pentru el...

De la d-l Nicholas Llewelyn Davies.

...A avut o vieaţă strălucitoare, curată, generoasă şi cinstită. Toate atributele de mai sus l-au alcătuit pe Antony. Nu mai încape îndoială că el a fost cea mai încântătoare fiinţă omenească din câte am cunoscut de vârsta lui... Se spune de obiceiu că cei mai fericiţi ani din vieaţa unui om sunt cei din urmă în şcoală şi anii studenţiei. Ai mei au fost la fel; dar trebuie să mărturisesc, cu sinceritate şi convingere, că pricina adevărată a fericirii mele din acele zile a fost Antony...

De la Contesa de Sandwich.

...Era o adevărată bucurie să-ţi răsară în cale, iar când ceteam în ziare despre el aveam impresia că cetesc isprăvile unui cavaler elisabetan

www.digibuc.ro

rătăcit în vremurile noastre... Fiul vostru bun şi prietinul nostru drag al tuturor... Ca părinţi, veţi avea mângâierea că aţi dat Angliei ce-i mai bun şi ce-i mai de preţ. Plecarea lui e o pierdere pentru ţară — foarte puţini au putut să se arate atât de preţioşi ca el. S'a dovedit a fi foarte dibaciu şi a avut o înclinare deosebită pentru prietinie, iar lumea noastră săracă, lipsită, mai ales în vremurile acestea, de acele rari calităţi umane şi generoase, îi va duce lipsa resimţită de toată generaţia lui...

De la Lady Phyllis Benton.

...Oricine l-a cunoscut l-a îndrăgit pentru curajul, farmecul nelimitat, spiritul şi sufletul său şi fiecare poate să-şi dea seama, într'o măsură oarecare, ce trebuie să fi fost Antony ca fiu şi ca frate... Trecerea lui prin vieaţă a rămas ca zborul unei stele, iar lumina în inimile celor care l-au cunoscut nu va păli niciodată...

De la Hon. d. Gilmour.

...A fost într'adevăr fiinţa cea mai plină de vieaţă, cea mai fermecătoare şi mai curată pe care am cunoscut-o. In cele câteva zile din urmă, am auzit atâtea laude minunate despre Antony, încât am ajuns să fiu încredinţat că nimeni n'a lăsat o urmă mai adâncă în sufletele oamenilor şi că nimeni n'a mai fost ca el...

De la d-l Robert Lutyens.

...Vieaţa i-a fost bogată... nu-i aşa? Atâtea fapte în aşa scurt timp! Puţini în lume sunt sortiţi să capete mai multă dragoste şi să răspândească atâta desfătare. Şi dacă vieaţa înseamnă o datorie faţă de societate, Antony şi-a îndeplinit-o, inimos şi cinstit...

De la Vicontele Gage.

...N'a ştiut şi n'a cunoscut decât izbânda; în fiecare clipă a vieţii lui a purtat pe frunte cununa de lauri. A trăit într'o deplină desăvârşire, sub semnul puterii, al curagiului, dibăciei şi vitalităţii. Amintirea lui rămâne ca o bucurie, ca un strigăt de îndemn...

www.digibuc.ro

De la d-l A. B. Ramsay.

In vremea când Antony era la Eton, păream cu toţii o familie plină de grijă şi devotament către el. Am fost copleşit de vioiciunea lui şi am aşteptat făgăduinţele întrezărite în fiinţa sa. Am crezut în sentimentele, nădejdile şi dorinţele pe care le-aţi avut pentru fiul dumneavoastră şi am înţeles mândria părinţilor săi. Imi amintesc când îl aveam în seamă, de câte ori mă gândeam la viitorul lui şi la marele înfăptuiri pentru care părea a fi croit şi-i port recunoştinţă pentru entuziasmul său necontenit şi pentru cavalerismul lui. A săvârşit marea operă de a lăsa un model tinerilor de aceeaşi condiţie şi s'a bucuart de stima camarazilor din generaţia în floare a Angliei — iată cel mai mare serviciu ce poate fi adus ţării noastre, în vremea aceasta. Pretutindeni se vorbea de el cu sfinţenie şi cu admiraţie, iar sufletul mi-a fost cuprins adesea de înflăcărarea idealurilor alese a spiritului său generos şi a menirei sale nobile.

In vieaţa-i politică i s'a recunoscut de toţi seriozitatea, căci pătrundea cu privirea dincolo de convenienţele şi cerinţele prezentului şi se călăuzea numai de cele mai bune principii — astfel şi-a meritat locul în fruntea tinerilor oameni de Stat...

De la Lady Ruth Balfour.

...Avea atâta vitalitate încât vieaţa n'avea pentru el niciun preţ, dacă nu era trăită până în cele mai mici amănunte. Imi amintesc o discuţie cu dânsul, de anul trecut, despre aviaţie. Imi spunea: «Lumea crede că tinerii, cari stau la volanul unei maşini sau la manşa unui aeroplan, duc o vieaţă uşuratecă — dar ca să fii un bun aviator, e absolut necesar să fii un om desăvârşit şi de o condiţie spirituală perfectă». Evident, mi-am dat seama că boxul şi skiul erau mijloace pentru acest scop.

Am stat de vorbă şi despre celelalte preocupări ale lui, despre năzuinţile sale în vieaţa comercială, despre politică şi interesele societăţii, dar dedesubtul tuturor am simţit că în el stăruia patima zborului şi că nădăjduia să-şi perfecţioneze spiritul şi să-şi făurească un trup de oţel în luptă cu văzduhul, pentru ca astfel pregătit să poată fi de ajutor celorlalţi...

Am simţit totodată că era predestinat avântului şi bucuriei şi era călit cu entuziasm. Nu putea fi împiedecat dela asta şi nimeni n'ar fi dorit să-l oprească.

www.digibuc.ro

Totdeauna lumea va rămâne îndatorată acestor pionieri care, ca și dânsul, păşesc înainte, tot mai înainte, şi-s plini de îndrăzneală, fără să cântărească sacrificiul. Astfel de firi te copleşesc de admiraţie cât trăiesc şi rămân ca nişte exemple de perfecţiune când mor...

De la Baroana De Brienen.

...A fost un tânăr de mare valoare, scump tuturor care l-au cunoscut, vesel şi totuşi serios, oricând gata să glumească dar şi să muncească, ajutând pe toţi cari aveau nevoie de ajutorul lui, fie prin fapte fie prin îndemn. N'am cunoscut un om mai fermecător ca Antony... şi n'am cunoscut tânăr care să-i semene cât de puţin. Era destul să-l vezi odată, ca să nu-l mai uiţi niciodată...

De la Lady Jekyll.

...Ce minunat băiat era Antony, datorită curajului, dibăciei, încercărilor alese şi firii sale pline de bunătate şi dragoste! Aşi fi vrut să-l cunosc mai bine. Va rămâne de-apururi amintirea timpurilor frumoase. Poate mai uşor Vieaţa vi l-ar fi furat sau l-ar fi schimbat sau zdrobit, în niciun caz Moartea — eternul paznic şi nu hoţ al comorilor noastre...

De la d-l Duff Cooper.

In timpul celor optsprezece luni din urmă, m'am simţit din ce în ce mai aproape de Antony de care prinsesem drag şi eram mândru că m'a ales pe mine să-i fiu de maestru în cariera politică pe care o începuse — carieră de care nu m'am îndoit nicio clipă că avea să-l poarte către situaţiile înalte şi de răspundere.

In orice chestiuni pe care le desbăteam, am observat că avea totdeauna păreri proprii şi independente, foarte precise şi de bun simţ, pe care le expunea cât se poate de limpede.

Modestia lui sinceră am socotit-o ca pe cea mai deosebită calitate, deoareee oricare altul mai încrezut şi mai prefăcut ar fi putut să-şi piardă minţile din pricina darurilor fizice şi mintale cu care a fost înzestrat de Providenţă.

In dimineaţa aceasta, am fost adânc mişcat de numărul celor din Departamentul Războiului care-au venit să-şi exprime mâhnirea lor pentru

www.digibuc.ro

pierderea lui Antony, rugându-mă să vă transmit condoleanţele lor a tuturor — de la Subsecretarul general şi până la ultimul funcţionar. Atât de mult s'a făcut iubit de toţi de aici...

De la Rt. Hon. Stanley Baldwin.

...Antony a fost ca un dar al pământului şi dragostea şi tovărăşia lui v'au dăruit o fericire de care puţini au parte... Mulţi dintre noi slăvim pe Domnul pentru prietinia lui Antony, un dar pe care-l vom întreţine viu în vieaţa aceasta...

De la Sir Edward Grigg.

...Dintre toţi bărbaţii de vârsta lui, pe care i-am cunoscut, Antony mi-a părut cel mai serios şi cel mai bun. Avea un fel minunat de a privi lucrurile, pe cât de just pe atât de echitabil — ceea ce m'a izbit totdeauna la el — şi cu dibăcia, cu darul de a se face simpatic, cu veselia şi farmecul său, părea că-i stă toată lumea la picioare...

De la Lord Francis Scott.

...Abia l-am cunoscut puţin pe Knebworth; îl ştiu ca pe un băiat încântător, când era la Eton şi din puţinele împrejurări în care l-am întâlnit în urmă de când intrase în vieaţa matură; dar i-am urmărit cu interes activitatea, părându-mi că întruneşte toate calităţile tinereşti a rasei noastre. Când înaintezi în vârstă, începi să te gândeşti la tânărul care-ţi va urma, la cel care va lua cârma în mână pentru viitor şi care va păstra cele mai minunate tradiţii ale ţării şi totdeauna ochii mi s'au oprit asupra lui Knebworth, ca unul ce stătea în fruntea camarazilor lui, dotat cu acele multe calităţi de preţ — curaj, farmec, dibăcie, un bun simţ şi o judecată sănătoasă — din care fără îndoială se ivesc cârmuitorii...

De la Preşedintele Asociaţiei «London Unemployment».

...Dumneavoastră v'aţi pierdut fiul şi noi ne-am pierdut cârmuitorul. A luptat pentru noi de la întemeierea Asociaţiei. Entuziasmul lui ne dădea speranţe, iar idealismul său strălucitor ne sprijinea. A fost iubit de noi toţi din răsăritul Londrei şi admirat de lumea cea mai aleasă.., şi dumneavoastră şi Anglia a pierdut un nobil fiu...

www.digibuc.ro

De la Președintele Asociației « Shoreditch Business Men ».

...Lord Knebworth a prezidat întrunirea noastră cea din urmă; moartea lui va fi plânsă de mii de oameni, din toate clasele sociale ale acestui oraș, unde și-a făcut și s'a asigurat de prietinia și admirația unei mulțimi de cetățeni, cu toate că n'a avut cu ei decât o legătură de scurtă durată...

De la Președintele Asociației « Baldock Conservative ».

...Am fost mândri, din toate punctele de vedere, să-l avem reprezentant în Parlament, căci a fost un ilustru exemplu de bărbăție în Anglia, un gentleman deosebit și în stima noastră nu va putea fi înlocuit de nimeni niciodată.

De la d-l Hugh Seebohm.

...Voi păstra mai ales amintirea cinstei lui netemătoare. Curajul și înaltul țel către care tindea nu l-a desmințit (după cum am putut să-mi dau seama după discursul său cel din urmă la Hitchin), ci l-a călăuzit și l-a îndemnat să nu lese nicio piatră nestrămutată din cele care ar fi putut sluji la pavarea drumului către faptele mari și bune. Curajul și idealurile lui limpezi și nobile lipsesc lumii noastre în tristă suferință, încătușată de prejudecăți învechite și framântată de încercări sălbatice de a le înlocui cu altele.

Cred că veți avea o ușoară mângâiere aflând că unul din gândurile noastre ale tuturor, la întrunire, este « să urmăm sfaturile lui Knebworth »...

De la d-l George H. Woodman.

...Cei mai mulți oameni ai Angliei au pierdut în « Knebby » un bun prietin; un gentleman în toată puterea cuvântului. Eu, ca mulți alții, am cunoscut pe fiul dumneavoastă pe Ring, în desele apariții pe care și le făcea, în scopuri filantropice.

...Astfel, vă mărturisesc, prin aceste rânduri, că noi, tovarășii lui de box, deplângem nu din conveniență ci sincer și adânc un gentleman desăvârșit a cărui deviză în viață a fost « Fă-ți datoria ».

De la d-l D. Martin (Comisariatul de Poliție, Hammersmith).

...Am cunoscut pe Lord Knebworth ca sportsman și boxeur amator. Pe vremea când eram secretar al echipei « K » în Clubul de box al

www.digibuc.ro

Poliţiei, venea adesea să asiste la matchurile noastre. De două ori a venit şi a boxat pentru noi. Noi, cei care am avut prilejul de a vedea disputa lui cu P. C. Barnes — campionul Poliţiei — la Ilford, ne vom aminti de el totdeauna. Datorită înfăţişării lui nobile şi dragostei lui pentru sport, Lord Knebworth a fost îndrăgit de toată echipa noastră, care i-a făcut cele mai alese elogii de care s'a bucurat vreodată vreun boxeur în această parte a Londrei. Toţi prietinii şi tovarăşii săi de sport vor deplânge pierderea lui în floarea vârstei şi sunt încredinţat că nu vor uita bucuria de a fi cunoscut un sportiv şi un gentleman ca Lord Knebworth...

Dintr'un discurs al lui Sir Frederick Garcoigne, rostit la întrunirea anuală a Depozitelor Armatei şi Marinei.

Ca şi în cercurile comerciale şi politice din care făcea parte şi în care cu toată vârsta lui fragedă începuse totuşi să-şi facă un renume, Antony Knebworth, în pregătirea sa liberă şi benevolă pentru apărarea Patriei, în care şi-a pierdut vieaţa, a desfăşurat acelaşi curaj care-l caracteriza, aceeaşi energie şi putere.

A fost director al acestei societăţi patru ani de zile şi vice-preşedinte douăsprezece luni. In aceste atribuţiuni, a arătat atâta grijă pentru instituţie şi atâtea cunoştinţi reale în interesul nostru, încât, ţinând seama de vârsta lui şi de aplicaţiile sale, am nădăjduit că în anii care vin el va fi de folos pentru Societate mai mult decât oricare altul.

De la Herr Werner Salvisberg (un reputat skior profesionist din Elveţia).

...Ce păcat că tocmai prietinul nostru Knebworth, care destrăma tristeţea vremurilor acestora cu veselia şi hazul lui minunat, a trebuit să plece înaintea tuturor în călătoria cea veşnică din împărăţia cerurilor.

De câte ori ne gândim noi studenţii din partida universităţii elveţiene la concursurile cu studenţii universităţii Marei Britanii, ne amintim de ţinuta lui sportivă, de vocea lui tânără şi plăcută şi de îndrăzneţul său *Schussfahrten.*

Ne place să ne amintim concursurile la care a luat parte, cât şi acel *Stimmung* cu care era întâmpinat. Ne gândim cu plăcere la chefurile noastre cu bere şi la alte năzdrăvănii tot aşa de puţin sportive, în care Antony se arăta a fi cel mai bun tovarăş al nostru. Intr'un cuvânt, nu-l vom uita niciodată...

www.digibuc.ro

De la d-l Arnold Lunn (în Anuarul skiului britanic).

...A ştiut să vorbească minunat, a avut o nteligenţă de prima calitate şi era foarte bine informat despre orice. Imi amintesc de prezicerile sale pesimiste dar juste într'o vreme când politicienii profesionişti încercau să creadă că starea de deprimare colectivă care începuse avea să treacă uşor. Era înzestrat, într'o măsură excepţională, cu simţul plăcut al umorului. Era cel mai bun tovarăş cu putinţă. Spunând toate acestea încă nu poţi reuşi să descoperi misterul veseliei sale comunicative...

E groaznic că oameni ca Irvine, Waghorn şi Knebworth au trebuit să moară de tineri; dar ar fi cu mult mai tragic dacă rasa noastră ar înceta de a mai da oameni pregătiţi să dovedească chiar prin moartea lor că sunt lucruri mai rele decât moartea. Munţii, văzduhul şi marea sunt căile măreţe ale aventurii mai mult prin sufletele tinere pe care le chiamă. *Sicut cursores vitae lampada tradunt.* Făclia vieţii, a vieţii mai bogată decât simpla existenţă, făclia aceea e purtată de cei care mor dovedind că primejdia şi îndrăzneala sunt părţile integrante ale vieţii cu adevărat deosebită şi meritoasă...

De la d-l Frank Henley (Comandantul Diviziei II-a Rezervă).

...Lord Knebworth a comandat această divizie şi a purtat de grija întregii organizaţii. Acum cincisprezece zile, a făcut o inspecţie la escadrila de recunoaştere şi abia azi de dimineaţă am primit o scrisoare de felicitări de la el pentru succesul obţinut de escadrilă în Dumineca aceea.

Pentru noi, Lord Knebworth a fost un Englez ideal şi ca sportsman şi ca gentleman. Vieaţa lui ne va fi un exemplu pentru toţi...

De a d-l W. F. Mac Neece Foster (Şef de divizie în Aviaţie).

...Nimeni n'ar fi dat greş să-l puie pe Antony în fruntea tuturor tinerilor iluştri cari în anii aceştia au intrat în rândurile Aviaţiei Auxiliare, Când ne-am cunoscut, am văzut că îi era dragă aviaţia pentru două motive puternice: în primul rând, cel mai cuminte şi sănătos patriotism lipsit de brutalitatea militară, şi 'n al doilea rând, bucuria necunoscutului, dragostea de cer şi plăcerea de a perfecţiona tehnica zborului. Comandantul

www.digibuc.ro

său mi-a spus adesea despre el că «e cel mai bun ofiţer auxiliar» şi astfel va rămâne mereu în amintirea celor cari l-au cunoscut... [1]).

De la d-l Arthur Bryant (din «Ashridge Journal», Iunie 1933).

...Vieaţa omului desăvârşit este sau o expunere a desăvârşirii sau un exemplu. Wren, mort în floarea vârstei, a lăsat în urma lui mărturia unei munci săvârşite — catedrala St. Paul, digul de la Greenwich, Curtea Hampton, Chelsea, clopotniţele şi turnurile sutelor de biserici; Julian Grenfell, căzut în luptă în tinereţea-i timpurie, va sta în sufletele omenirii ca o icoană a vitejiei, a frumuseţii şi a generozităţii bărbăteşti. La fel cu Antony Knebworth. Dac'ar fi trăit, ar fi putut să dea Angliei de mâine un cârmuitor vrednic, de care, din nenorocire, ţara noastră are nevoie şi un slujitor desinteresat de care nimeni nu s'ar fi îndoit nicio clipă. Dar zeii, care ucid de tineri pe cei pe care-i îndrăgesc, au vrut altfel.

Chipul bronzat, original şi viu al unui băiat destinat luptei rămâne limpede întipărit în amintirea mea. Îl văd într'o pădure stâncoasă de munte, sburând ca o săgeată, şi aducându-mi câinele rătăcit pe urma unui iepure, gata să se prăbuşească de pe marginea prăpastiei; îl văd îndrumând, cu cea mai încântătoare linişte şi fără să fi fost solicitat, coloane fără capăt de bărbaţi şi femei cu placarde prin înghesuiala compactă a metropolei, ducându-i la locurile destinate, fiindcă organele administrative nu executaseră dispoziţiile de plasare; îl văd venind, în camera mea în care zăceam, ca să-mi dea ziua bună, înainte de a lua trenul ca să se ducă de-a-dreptul la birou, cu pantaloni cenuşii de flanea sfârtecaţi şi mânjiţi de unsoare.

Tainele personalităţii sunt greu de definit, dar când personalitatea există ele se dau pe faţă. Personalitatea lui Antony Knebworth se citea în fiecare vorbă rostită şi 'n fiecare acţiune întreprinsă

[1]) Când am căpătat îngăduinţa de a cita din această scrisoare, Comandantul Aviaţiei, d-l Mac Neece Foster, m'a înştiinţat că, dacă ar fi trăit, Antony avea să fie ales în scurt timp comandant al Escadrilei.

www.digibuc.ro

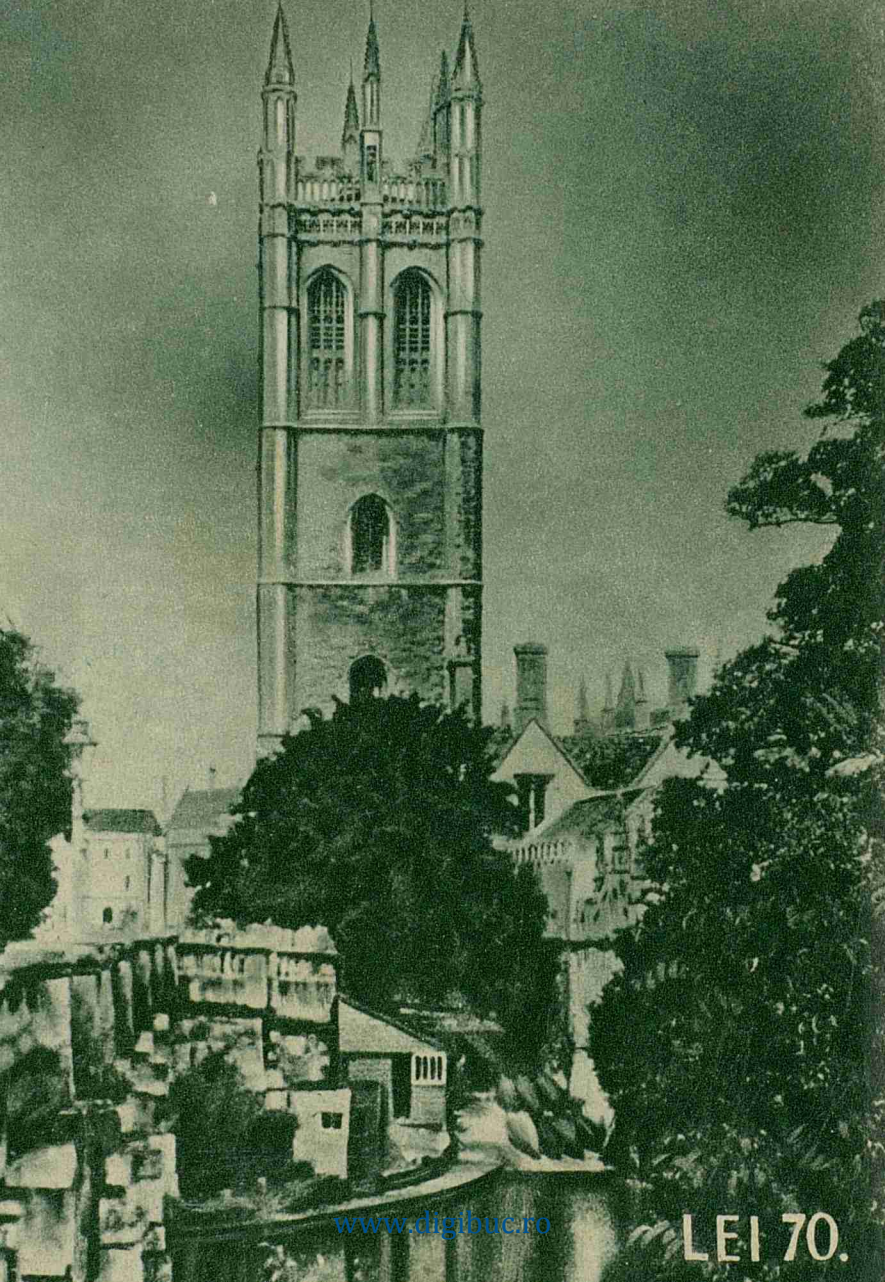
CUPRINSUL

	Pag.
Cuvânt înainte de J. M. Barrie	11
Introducere	13
Capitolul:	
I. Copilăria şi West Downs. 1903—1916	17
II. Eton: Anii războiului. 1916—1918	50
III. Eton: După războiu. 1919—1921	88
IV. Eton: In Club. 1921—1922	122
V. Oxford: O familie despărţită. 1922—1923	157
VI. Oxford: Vieaţa studenţească. 1923—1924	244
VII. Oxford: Majoratul. 1925	324
VIII. India. 1925—1927	356
IX. In căutarea unei profesii. 1927—1931	410
X. Anii din urmă. 1932—1933	459
Apendice	513

www.digibuc.ro

MONITORUL OFICIAL ŞI
IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ
BUCUREŞTI 1939

www.digibuc.ro

www.digibuc.ro

LEI 70.